

SABOTIN – PARK MIRU

(izvedbeni projekt)

Project co-funded by the
EUROPEAN UNION

www.interreg-danube.eu/approved-projects/networld

Na stičišču med dvema državama, med morjem in Alpami, se objeta v strugo reke Soče, dviga majhna gora z veliko biodiverziteto, a temačno preteklostjo. Čeprav narava danes Sabotin prezema z življenjem, je bilo na istih tleh nekoč prelite preveč krvi. Po tem, ko so dnevi pokov, trušča in besnega minili, se namreč lahko kaže v raznolikih lepotah narave. Kontrast, ki ga Sabotin nosi v sebi, botruje njegovemu poslanstvu prostora spomina in simbola miru. Ima vse kulturnozgodovinske in naravoslovne znamenitosti za predajanje sporocila nesmislu vojn in občutenju dragocenega miru.

KAZALO

OZADJE INTERPRETACIJSKEGA NAČRTA IN CILJNE SKUPINE	4
CILJI IN TEME INTERPRETACIJE	5
SREDSTVA, OLIKE IN METODE INTERPRETACIJE:	6
1. / OSNOVNI GRAFIČNI RAZPOZNAVNI ELEMENTI	7
1.1 / RAZPOZNAVNI ZNAK	8
1.1.1 / Osnovni	8
1.1.2 / Prostor nedotakljivosti	8
1.2 / TIPOGRAFSKO IN BARVNO OKOLJE	9
2. / CENTER ZA OBISKOVALCE Z OKOLICO	10
2.1 / RAZSTAVNI IN SPREJEMNO-TRGOVINSKI DEL	15
2.1.1 / Opis ideje	15
2.1.2 / Tloris centra	17
2.1.3 / Recepција in trgovina	18
2.1.4 / Razstava - soba 4	24
2.1.5 / Razstava - soba 5	36
2.1.6 / Razstava - soba 6	46
2.1.7 / Razstava - soba 7	53
2.2 / SOBA PLANINSKEGA DRUŠTVA	66
2.2.1 / Tloris	66
2.2.2 / Izgled	67
2.2.3 / Izvedba	70
2.3 / OKOLICA CENTRA ZA OBISKOVALCE	72
2.3.1 / Oblikovne smernice	72
2.3.2 / Tipi sedalnih površin	73
3. / PEŠPOTI	76
3.1 / VELIKA SABOTINSKA KROŽNA POT	77
3.1.1 / Opis poti	77
3.1.2 / Specifikacija točk na poti	78
3.2 / MALA SABOTINSKA KROŽNA POT	124
3.2.1 / Opis poti	124
3.2.2 / Specifikacija točk na poti	125
4. / MUZEJ NA PROSTEM IN INFORMACIJSKE TOČKE	173
4.1 / MUZEJ NA PROSTEM	174
4.2 / INFORMACIJSKE TOČKE	175
5. / OSTALE VSEBINE	179
5.1 / APLIKACIJA NEXTO	180

OZADJE INTERPRETACIJSKEGA NAČRTA IN CILJNE SKUPINE

Načrt predstavlja predloge za interpretacijo kulturno zgodovinskih in naravoslovnih znamenitosti Sabotina.

Območje od Rombona do Tržaškega zaliva je v letih od 1915 do 1917 korenito zaznamovala Soška fronta. Ta je bila prizorišče največjega spopada na gorskem območju v celotni zgodovini človeštva in največji spopad na Slovenskem sploh. Zaradi neugodnega terena je bila ena najtežjih bitk med prvo svetovno vojno. Na tem odseku se je odvilo 12 ofenziv italijanske in avstro-ogrskih vojsk, ki so vzele množico življenj iz 22 narodov, ki so se na tem ozemlju bojevali.

Soško bojišče je za seboj pustilo veliko ostalin: vojaška pokopališča, kaverne, strelske jarke, koštnice, kapele, spomenike, muzeje na prostem in druga spominska obeležja, ki predstavljajo pomembno snovno in nesnovno dediščino evropske zgodovine.

Zaradi svoje lege je bil Sabotin pomembna strateška točka za obrambo Gorice. Avstro-ogrski vojaki so tu kljubovali napadom italijanske pehote do šeste soške bitke avgusta 1916, ko je padlo t.i. goriško mostišče.

S projektom Sabotin - Park miru v letih od 2005 do 2007 je Mestna občina Nova Gorica na širšem območju Sabotina vzpostavila Park miru, katerega namen je ohranjanje naravnih vrednot in kulturne dediščine območja ter predstavitev zanimivosti in omogočanje obiskovalcem sproščene rekreacije v naravi. Predstavitev je temeljila na oblikovanju izletov in jasnih informacij o njegovih posebnostih. Uredilo in označilo se je pešpoti ter kolesarske povezave, v okviru produkta Kulinarika, obmejni okusi, so bile izvedene kulinarične delavnice in organizirano je bilo tudi izobraževanje vodičev za območje Sabotina. Zelo zanimivi so sistemi kavern na grebenu, ki so bili očiščeni in urejeni za ogled. V nekdanji jugoslovanski stražnici se je uredila informacijska točka in muzejska zbirka, posvečena prvi svetovni vojni in soški fronti ter vojni za osamosvojitev Slovenije. Postavljene so bile tudi štiri velike in tri male kamnite piramide, ki označujejo potek frontne črte med šesto soško bitko. Na jugovzhodu sabotinskega grebena se dviga 535 m visok vrh Sv. Valentina, kjer so bile obnovljene ruševine cerkvenega kompleksa.

Urejanje dediščine soške fronte je Mestna občina Nova Gorica nadaljevala v evropski finančni perspektivi 2007-2013 s projektom Pot miru – Zgodovinske poti prve svetovne vojne od Alp do Jadrana, ko je uredila tematske zgodovinske poti in revitalizirala delček bogate zgodovinske zapuščine na Škabrijelu (kaverne, strelske jarke, spomenike ipd.). Ključni namen projekta pa je bil povezati in poenotiti ponudbo dediščine soške fronte med Alpami in Jadranom v enovit zgodovinski turistični produkt.

Uspešno partnerstvo pri projektu Pot miru je marca 2015 dočakalo slavnostno odprtje Poti miru od Alp do Jadrana, ki povezuje dediščino, ustanove in ljudi vzdolž nekdanje soške fronte od Rombona do Devina. Simbolno poslanstvo te poti je sodelovanje in sprava med nekoč sprtimi narodi. Pot pa ima tudi pomen pri prepoznavnosti in razvoju turizma na tem območju. Obiskovalci lahko pričevanja o preteklosti tega prostora doživijo v številnih muzejih vzdolž poti, mnogih zasebnih zbirkah ter urejenih tematskih poteh.

V programskem obdobju 2014-2020 želi Mestna občina Nova Gorica celoviteje predstaviti zgodovinsko dediščino in naravne znamenitosti območja Sabotina in z ustrezнимi promocijskimi aktivnostmi poskrbeti za nadgradnjo turističnega produkta Sabotin – park miru. S koordinirano obnovo, integracijo, povezanostjo in promocijo dediščine Soške fronte in naravnih danosti bo osnovan temelj za razvoj tematskih poti in informacijskega centra.

CILJNE SKUPINE

Na osnovi delavnic, ki so se izvedle s predstavniki lokalnih turističnih organizacij oz. turistično informacijskih centrov in pisarn za določitev prioritetnih ciljnih skupin I. 2006, so bile izpostavljene naslednje skupine obiskovalcev:

- pohodniki
- kolesarji
- avtobusni turisti
- družine in neprofesionalni poznavalci soške fronte.

CILJI IN TEME INTERPRETACIJE

Definicijo interpretacije, ki jo je postavil Freeman Tilden (*Interpreting our Heritage*) že leta 1957 in jo mnogi še danes povzemajo ali izhajajo iz nje, se glasi: »**Interpretacija je provokacija! To je več kot informiranje. Je navdih. In je razkritje.**«

Cilj interpretacije Sabotina je oblikovan na osnovi tega kar želimo, da obiskovalci izvedo, občutijo in storijo.

CILJ INTERPRETACIJE: Ureditev Sabotina – parka miru v prostor spomina in simbola miru, z oživljjanjem avtentičnih vojnih zgodb iz preteklosti, občutenjem sedanjega miru in sprostitev v naravi ter pomnjenja in premisleka o nesmislu vojn.

Interpretacija Sabotina bo temeljila na nekaj nosilnih temah, ki jih bodo obiskovalci na ogledu spoznavali in doživljali. Cilj interpretacije ne bo zgolj informiranje z nizanjem dejstev, ki ta sporočila podpirajo, ampak predvsem odkrivanje njihovih pomenov, vzbujanje zanimanja in ne nazadnje vplivanje na odnos do obravnavanega naravnega, družbenega in kulturnega okolja.

Narejena je selekcija najpomembnejših tem. Za dobro interpretacijo je bistven izbor zanimivih tem, ki so za Sabotin najbolj značilne. Le tako bodo teme lahko kvalitetno predstavljene, da bodo obiskovalci doživeli in razumeli celotno zgodbo.

Glede na to, da ni mogoče predvideti v katerem vrstnem redu si bodo obiskovalci ogledali sredstva interpretacije, ki jim bodo na razpolago ali če jih bodo v celoti pogledali, bodo ključne teme okrepljene na več mestih in se ponavljale v različnih oblikah.

NOSILNE TEME:

1. V času prve svetovne vojne je bil Sabotin ključna obrambna točka Goriškega mostiča in prizorišče krvavih spopadov na gorskem območju.
2. Sabotin je prepreden s sistemi jarkov in kavern vklesanih v živo skalo, ki sta si jih avstro-ugarska in italijanska vojska zgradili pri utrjevanju svojih položajev v obdobju soške fronte.
3. Na videz majhna gora skriva v sebi botanično svetišče, saj na majhnem območju uspevajo rastline iz alpskega, dinarskega in sredozemskega področja.
4. Različna živiljenjska okolja predstavljajo dom številnim metuljem, pticam in tudi kačam, po katerih je Sabotin od nekdaj slovel.

SREDSTVA, OBLIKE IN METODE INTERPRETACIJE:

1. OSNOVNI GRAFIČNI RAZPOZNAVNI ELEMENTI

Da bo imel Sabotin - park miru kot blagovna znamka primerno težo in prepoznavnost, ter ga bo mogoče tržiti tudi kot samostojni produkt, smo oblikovali razpoznavni znak in grafično podobo, ki to dovoljuje in je v kar se da veliki meri neodvisna od krovne blagovne znamke Pot miru, vendar z njo tako konceptualno kot vizualno uglašena. Vzpostavili smo torej jasno razmerje med krovno blagovno znamko Pot miru in produktno blagovno znamko, ki jo predstavlja Sabotin - park miru.

1.1 / RAZPOZNAVNI ZNAK

1.1.1 / Osnovni

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

1.1.2 / Prostor nedotakljivosti

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace
CENTER ZA OBISKOVALCE / CENTRO VISITATORI

1.2 / TIPOGRAFSKO IN BARVNO OKOLJE

Tipografija 1 / dekorativna tipografija nosilnih tem razstave:

DIN STENCIL.

Primarna barva:

cmyk 70 / 72 / 74 / 68

Sekundarne barve:

cmyk 15 / 100 / 100 / 0

Naslovi:

SCALA SANS PRO BOLD

SCALA SANS PRO ITALIC

Temeljna besedila:

SLO:

Scala pro Regular

ITA, ENG:

Scala pro Italic

Dodatne barve za potrebo oblikovanja centra za obiskovalce:

Podlaga:
cmyk 84 / 79 / 97 / 42

Temeljna besedila:
cmyk 15 / 15 / 22 / 6

Naslovi:
cmyk 50 / 50 / 50 / 100

Pojasnila k slikovnemu gradivu:

SLO:

Scala Sans Pro Bold

ITA, ENG:

Scala Sans Pro Italic

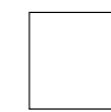
Dodatne barve za potrebo oblikovanja tabel:

Rastlinstvo, Soča:
cmyk 45 / 30 / 90 / 0

Geologija, plazilci:
cmyk 35 / 22 / 22 / 15

Vojna:
cmyk 0 / 0 / 0 / 0

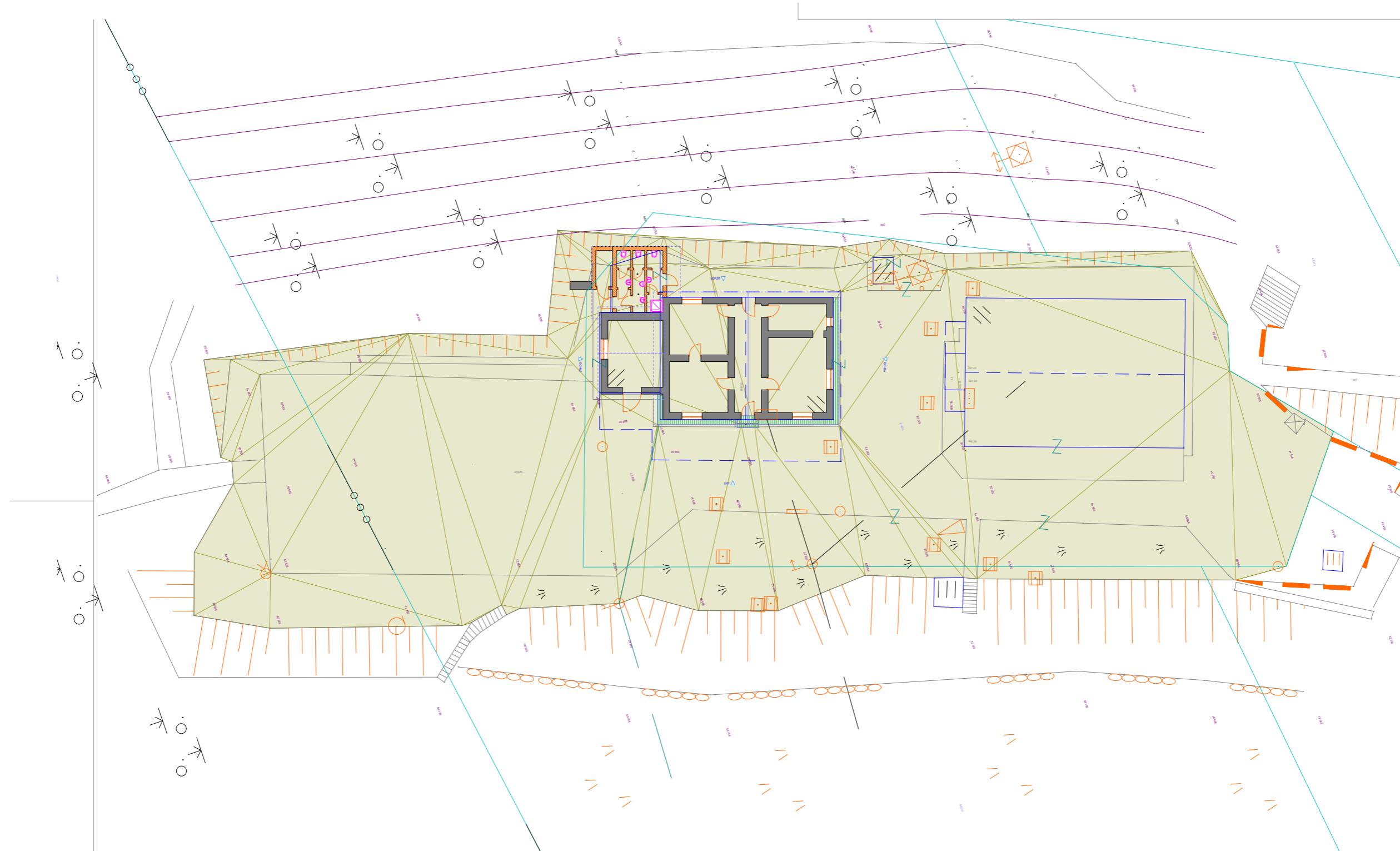

Živalstvo, Brda:
cmyk 30 / 38 / 63 / 0

2. CENTER ZA OBISKOVALCE Z OKOLICO

Center za obiskovalce na Sabotinu bo lociran v enem izmed dveh objektov, ki sta nekoč služila za vojaške namene (nekdanje obmejne stražnice). Gre za vzpostavitev inovativnega multimedijskega centra z muzejsko zbirko, ki bo s svojo zanimivostjo Sabotin definiral kot osrednjo referenčno točko na Poti miru v spodnjem Posočju, ob tem pa obiskovalcem predstavil zgodovino Soške fronte in naravne znamenitosti na Sabotinu.

M 1:250
SITUACIJA

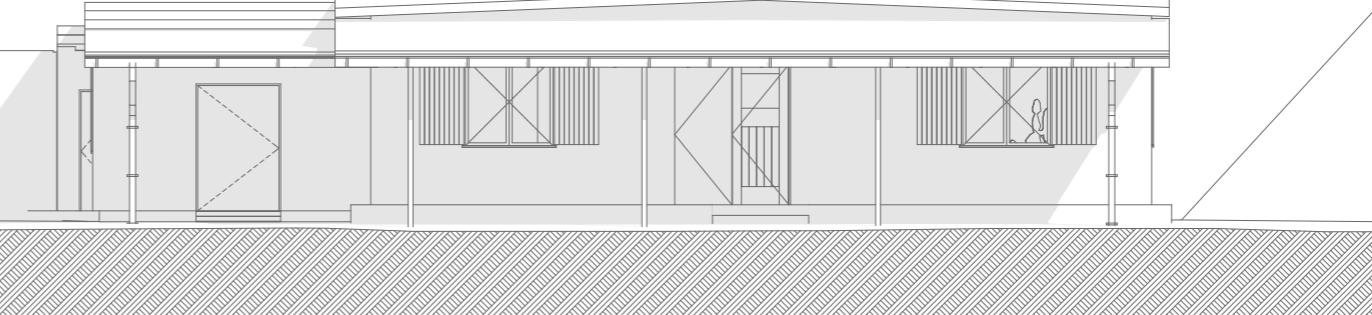
INTERREG ,Trg tigovcev 1, 5220 Tolmin,
SABOTIN - PARK MIRU

posnetek obstoječega stanja

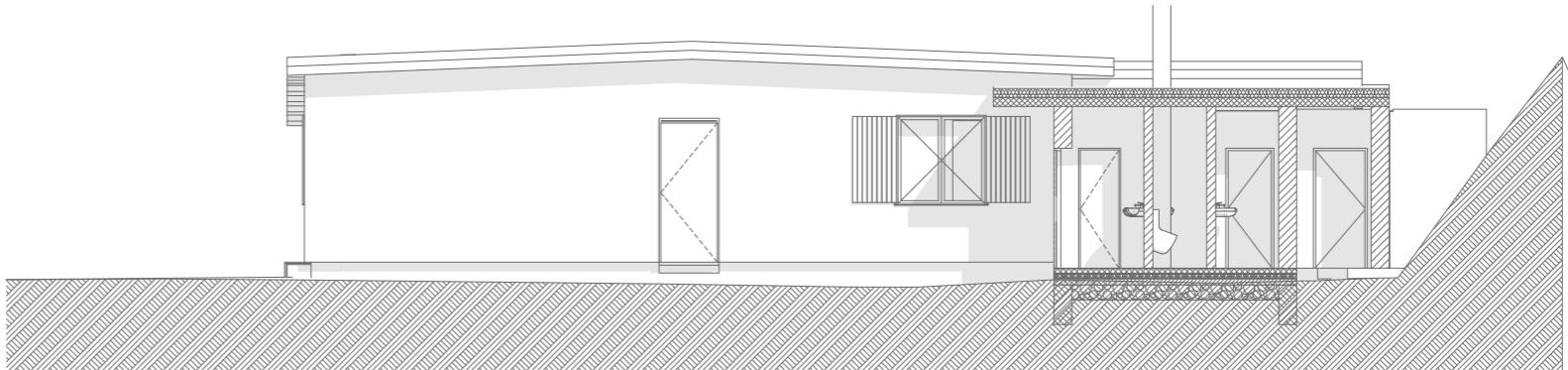
Autor: ALEŠ ŠULIGOJ, univ.dipl.inž.arh. ZAPS 0639 A 30. maj 2017

1.5.1

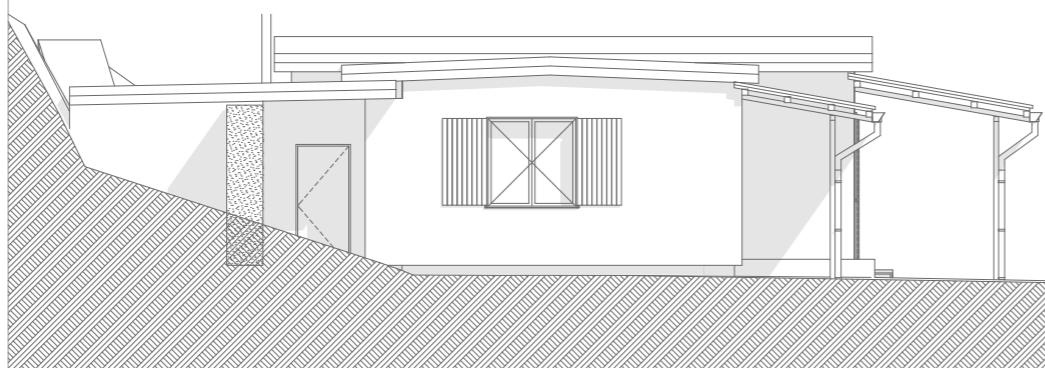

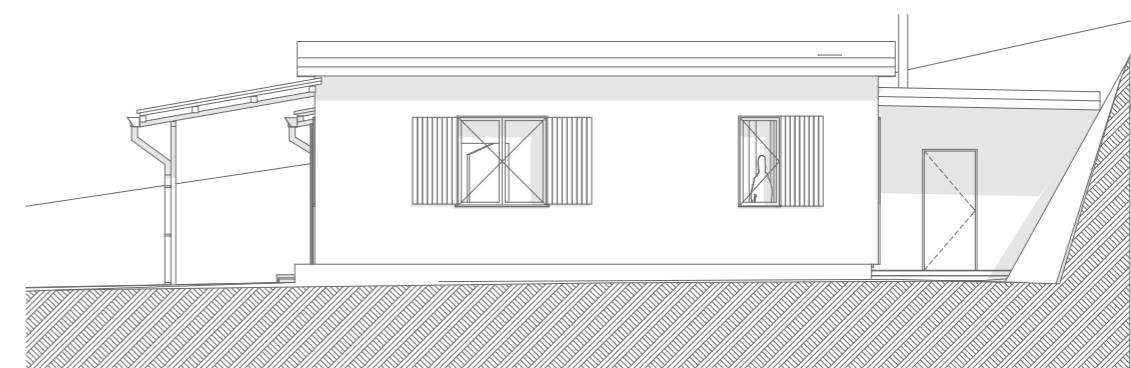
JUG Fasada 1:100

SEVER Fasada 1:100

ZAHOD Fasada 1:100

VZHOD Fasada 1:100

M 1:100
FASADE

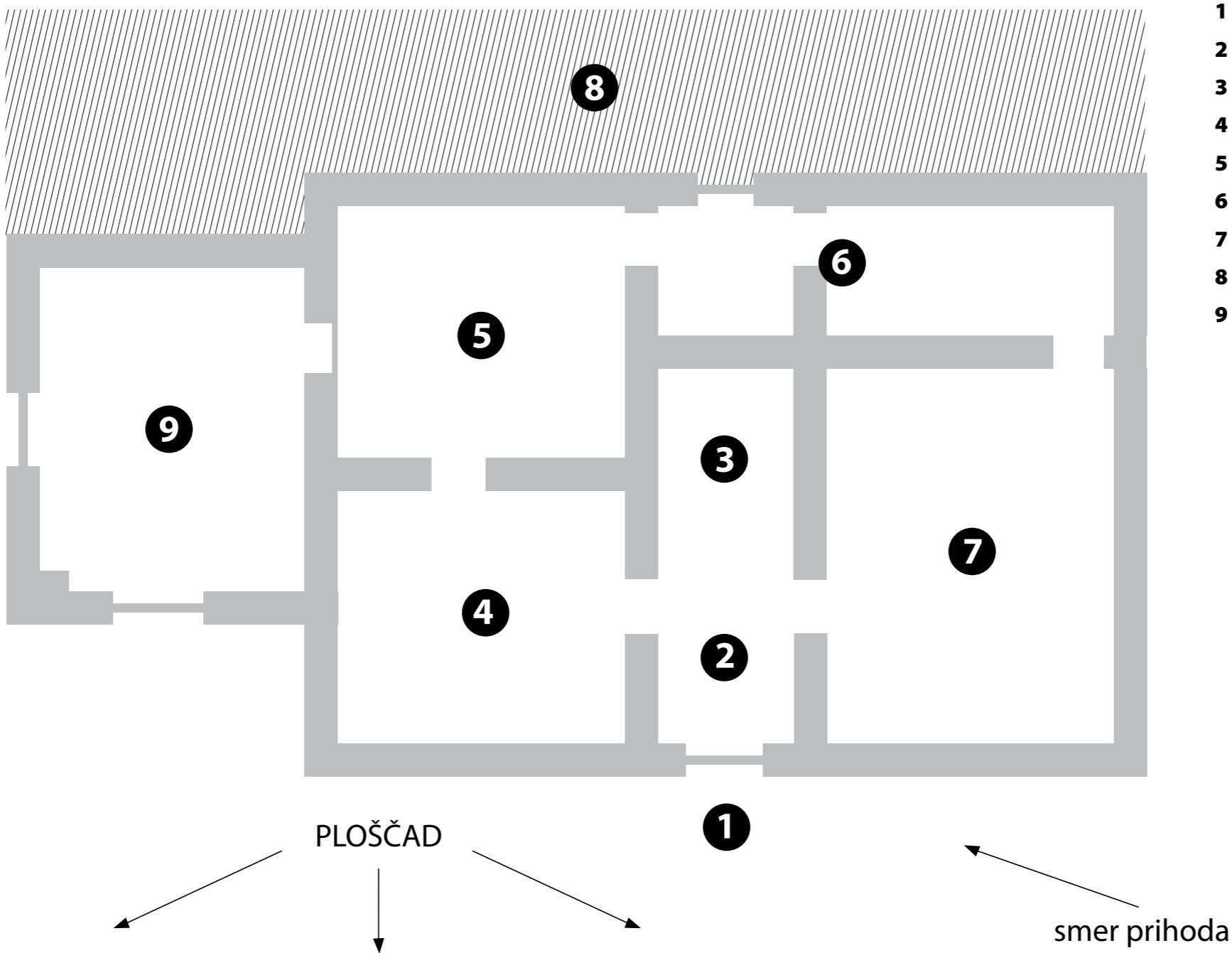
INTERREG ,Trg tigovcev 1, 5220 Tolmin,
SABOTIN - PARK MIRU

posnetek obstoječega stanja

Autor: ALEŠ ŠULIGOJ, univ.dipl.inž.arh. ZAPS 0639 A 11. junij 2017

1.5.5

SIOLP

- 1 vhod in ploščad pred objektom
- 2 avla z recepcijo
- 3 trgovina
- 4 razstava
- 5 razstava
- 6 razstava
- 7 razstava
- 8 sanitarije, depo, ogrevanje
- 9 soba planinskega društva

2.1 / RAZSTAVNI IN SPREJEMNO TRGOVINSKI DEL

2.1.1 / Opis ideje

Avla z recepcijo in trgovina

Avla predstavlja sprejemni prostor centra. Recepčijski del je oblikovan tako, da ima zaposleni, ki hkrati opravlja funkcijo receptorja in prodajalca, pregled tako na vhod kot tudi na trgovinski del. Recepčijski pult je oblikovan tako, da ne zapira vhoda v razstavo, temveč jasno nakaže smer vstopa vanjo, ne zapira pa niti izhoda iz rastave, temveč zopet usmeri obiskovalca k vstopu v trgovinski del.

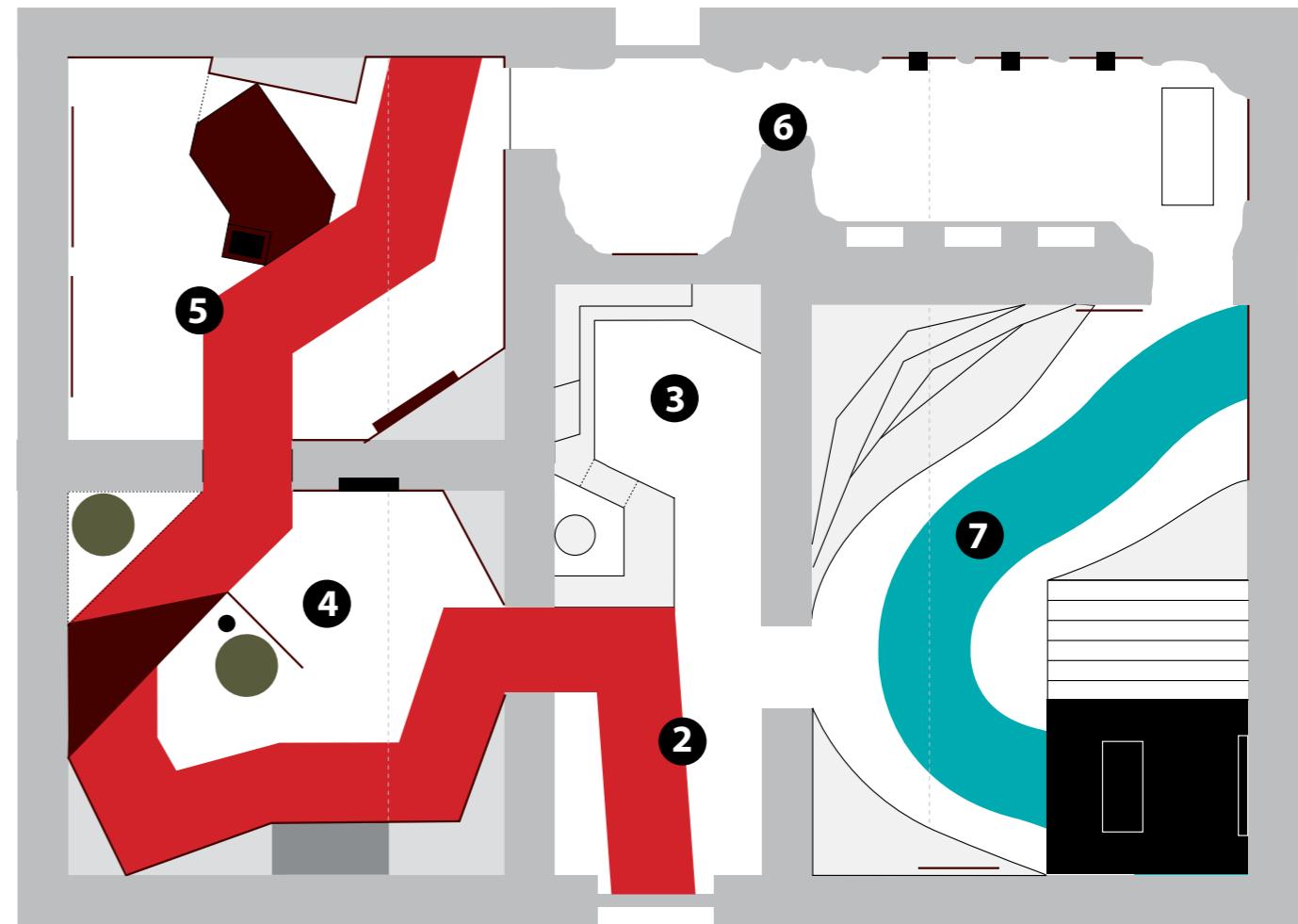
Trgovina je zadnja točka ogleda centra. Pohištva je kar se da malo in je skoncentrirano na levi in zadnji del stene, da obiskovalci z ogledovanjem artiklov ne zaprejo vhoda vanjo, saj je prostor širok skromna dva metra.

Ko obiskovalci opravijo nakup, se odpravijo proti izhodu, kjer jih na njihovi levi strani lično oblikovan promocijski kolaž povabi še na ogled drugih zanimivosti in znamenitosti v neposredni okolini kot so Čedad, Kanal ob Soči, Šmartno, Nova Gorica, Gorica, Devin, Trst ipd. Ob izhodu pa se nahaja še vertikalno stojalo za informativne in promocijske tiskovine tako o Poti miru ter Sabotinu - parku miru, kot tudi prej omenjenih zanimivostih v okolini.

Razstavni del

Scenarij: Razstava bo vsebovala vse štiri nosilne teme interpretacije Sabotina. Ker gre za predstavitev zelo bogate kulturno-zgodovinske dediščine in številnih naravnih zanimivosti, je interpretacija zasnovana po nivojih in prehaja od splošnih, pretežno znanih informacij k manj poznanim in podrobnejšim. Glavna sporočila so poudarjena v naslovih, priovede vsake zgodbe posebej pa je strukturirana v globino - od kratke vsebine vse do tretjega nivoja. Ob glavni temi se vselej pojavi tudi namig za naslednjo, da se vzbudi radovednost, hkrati pa ustvari vez med temami. Scenarij ogleda v grobem sovpada s klasičnim dramskim trikotnikom, in sicer s pričetkom prve svetovne vojne, ki se stopnjuje v začetek soške fronte in vloge Sabotina v njej. Z osebnimi priovedmi vojakov v kavernah doseže vrh, tik za njim pa razplet s koncem vojne, temu sledi razsnova z vstopom v tematiko naravnih lepot hriba, ki ponudi razmislek o pomenu miru.

Ambient: Vzdušje ambienta v celoti sledi scenariju in tako prehaja od morečega vojnega vzdušja (4, 5) do vrha, ki ga predstavlja popolna stiska v začetku sobe 6 in kasneje olajšanje proti koncu le-te, do katarze v zadnji, svetli sobi (7), ki navdahne s srečo in optimizmom. Če pogledamo

2 avla z recepcijo

3 trgovina

4 Zgodovinski pregled I. sv. vojne in soške fronte

5 Sabotin med prvo svetovno vojno

6 »Kaverna«

7 Narava

tloris, se torej prostori ločijo na leve in desne, dva med seboj kontrastna dela objekta, most med obema pa predstavlja soba 6 (kaverna). Levi in desni del se torej deli v skladu z vsebinou po principu preteklost-sedanjost (abstraktno-stvarno), vojna-mir (težko-lahkotno), smrt-življenje (temačno-svetlo), soške bitke-pot miru (zvoki orožja-zvoki narave). Povezovalni element vseh sob pa je reka Soča, prikazana na tleh v obliki rečne struge. Ta je ob vstopu le abstraktna rdeča proga, po kateri obiskovalec hodi, vendar zaradi njene abstraktnosti še ni povsem prepričan, da gre za reko, dokler se v naslednjem prostoru ne izgubi pod Solkanskim mostom in jo v sobi 6 ozremo skozi kukala in spremljamo njeno okrevanje v modrozeleno lepotico. V sobi 7 se spet pojavi na tleh, tokrat v povsem nedvoumni podobi.

Ker je interpretacija uspešnejša, če spodbuja obiskovalce k sodelovanju in vključuje čim več čutov, se je slednje pri oblikovanju razstave tudi upoštevalo (vidne podobe, zvočna slika, osvetlitev, didaktične naloge idr.). V povprečju si ljudje namreč zapomnijo: 10 % tega, kar slišijo, 30 % tega, kar preberejo, 50 % tega, kar opazujejo, 90 % tega, kar sami počnejo.

Preglednost celote: Za optimalno zapolnitev prostora se je upoštevalo razmerje med polnim in praznim, da je razstava kar se da pregledna, pestra, a nenasicaena. Na ravni oprema – eksponat se je smiselnlo ločilo opremo od eksponata. Oprema je oblikovno abstraktna, ekponati pa realistični, s čimer se med njima vzpostavi jasna ločnica. Eksponat je tako izpostavljen, viden, s čimer se izključi možnost za dvoumnost in iskanje ter se tako razbremeniti gledalca. S tem, ko se loči oprema od eksponata, se poudari njegov pomen v prostoru. Izbor materialov, slogov, tipov izvedb je minimalen in jasno definiran. Na ravni grafične opreme se vzpostavi pregleden označevalno-usmerjevalni sistem, jasna struktura besedil in redosled ogleda, berljiva tipografija, jasno (tipografsko) ločeni jeziki, pregledne ilustracije in grafi. Mediji so izbrani pozorno, glede na tip vsebine in pogoje v prostoru, jasno zasnovane didaktične naloge in jasno razdelana zvočna slika.

Uporaba sodobnih tehnologij: Sledilo se je načelu, naj navdušenje nad uporabo novih tehnologij ne preglasi vsebine, temveč je uporaba kakršnekoli tehnologije le orodje za podajanje vsebine in pripomoček za to, da vsebina na kar se da vabljen način pride do prejemnika. Odločitev o izboru tehnologije je torej venomer temeljila na vsebini, ki bo predstavljena in učinku, ki je potreben, da ta vsebina v čim večji meri prispe do naslovnika in omogoči čim bolj učinkovito pomnenje na zanimiv, privlačen in zabaven način, hkrati pa ne postane atrakcija, ki bi zameglila svoj lastni namen.

2 avla z recepcijo

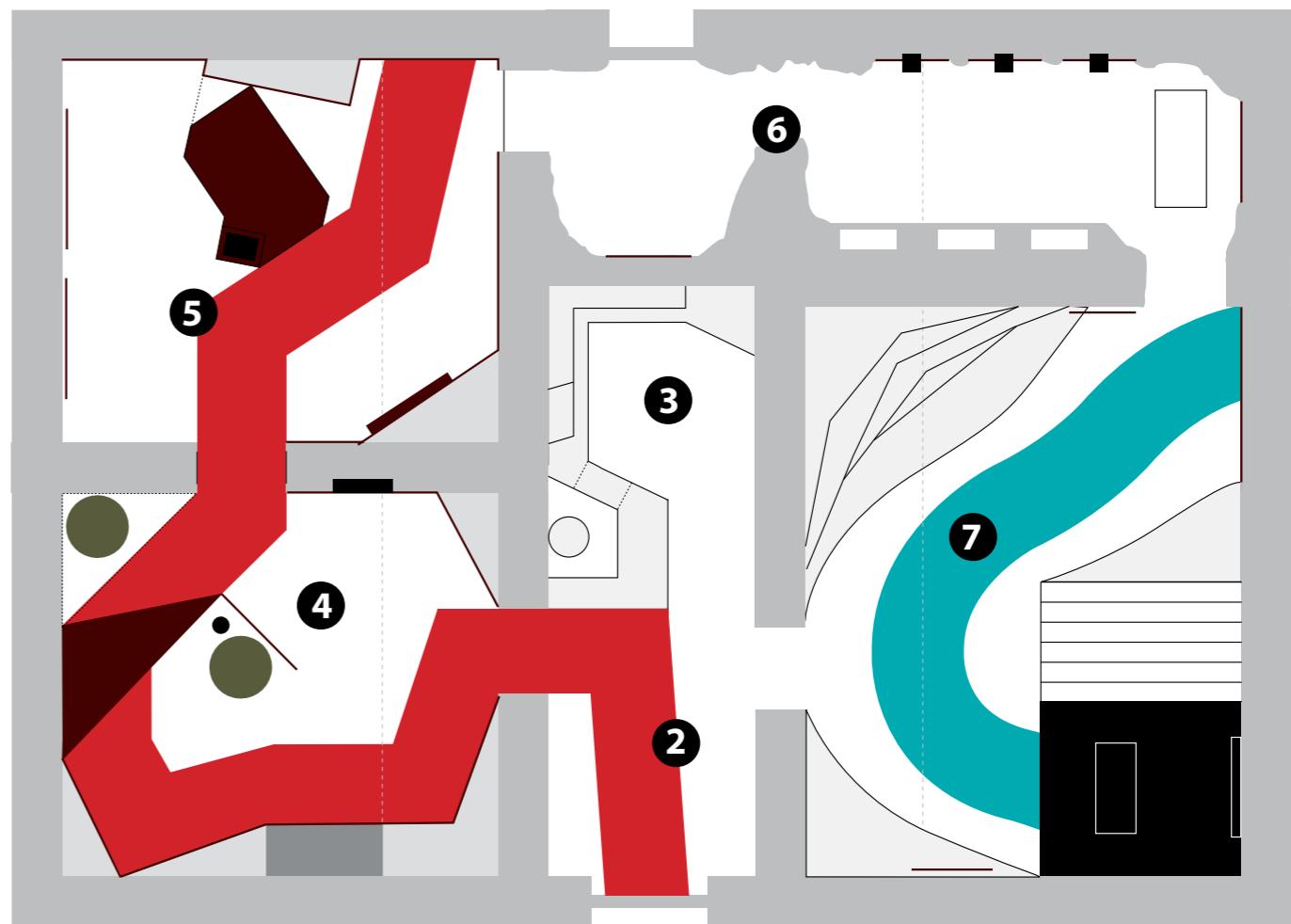
3 trgovina

4 Zgodovinski pregled I. sv. vojne in soške fronte

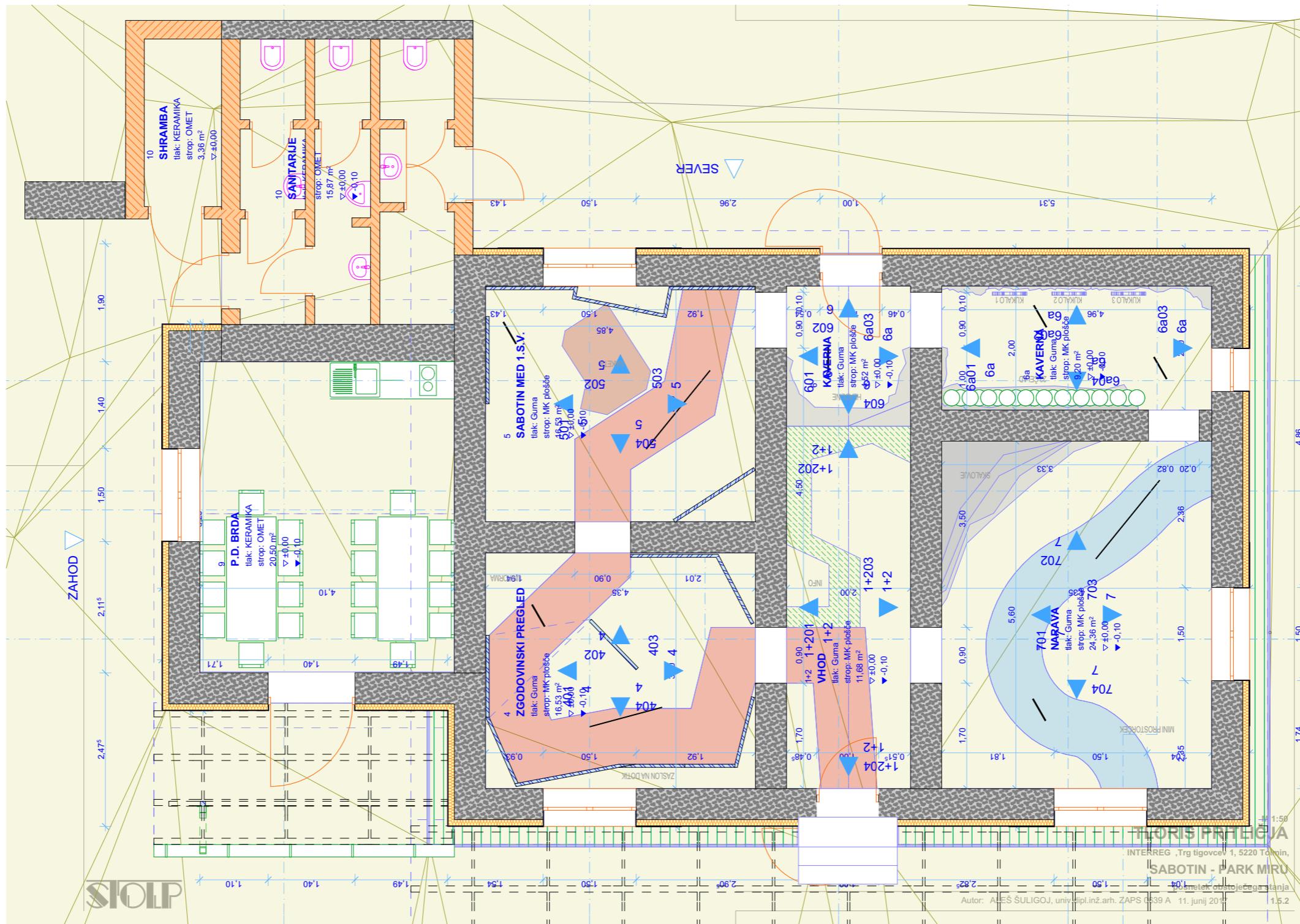
5 Sabotin med prvo svetovno vojno

6 »Kaverna«

7 Narava

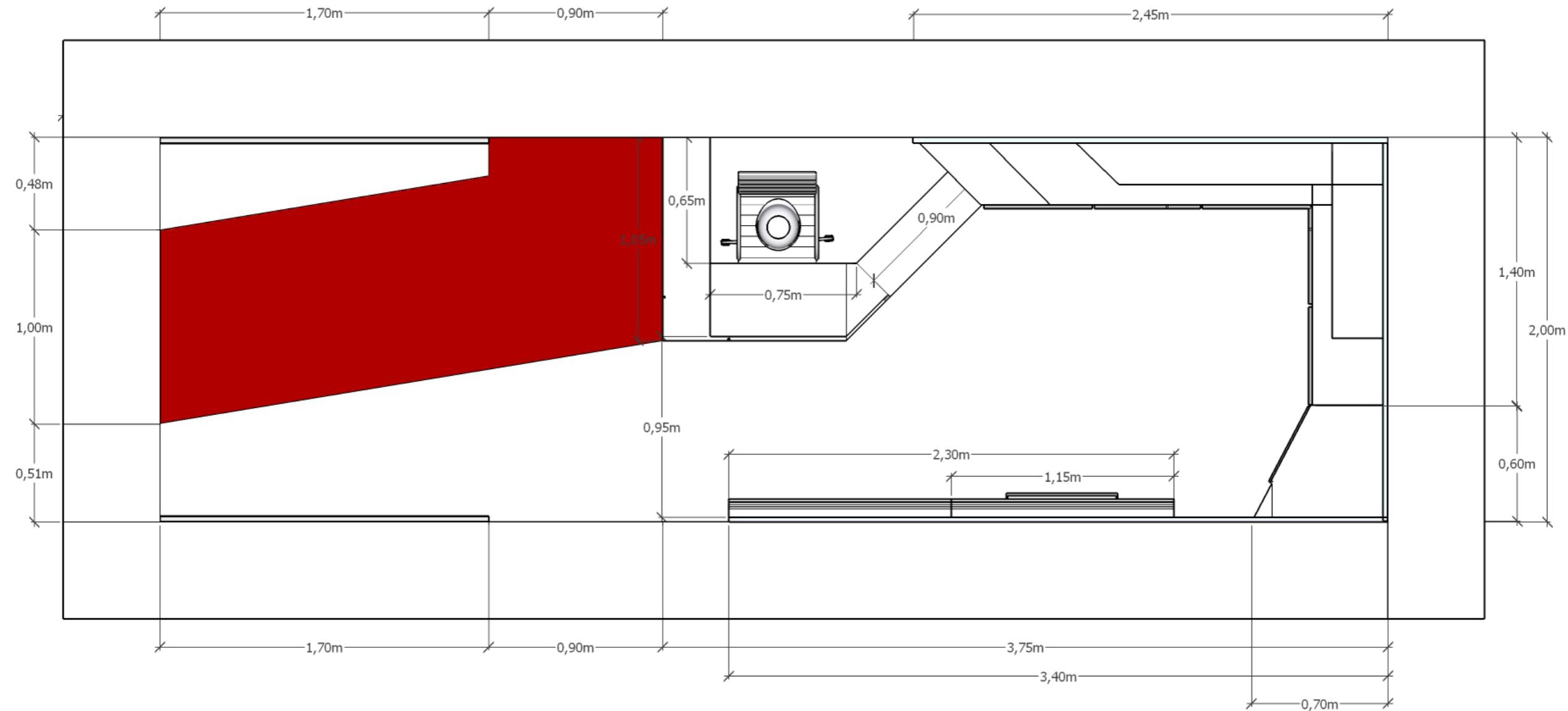

2.1.2 / Tloris centra

2.1.3 / Recepција in trgovina

Pohištvo je izdelano iz belega iverala.

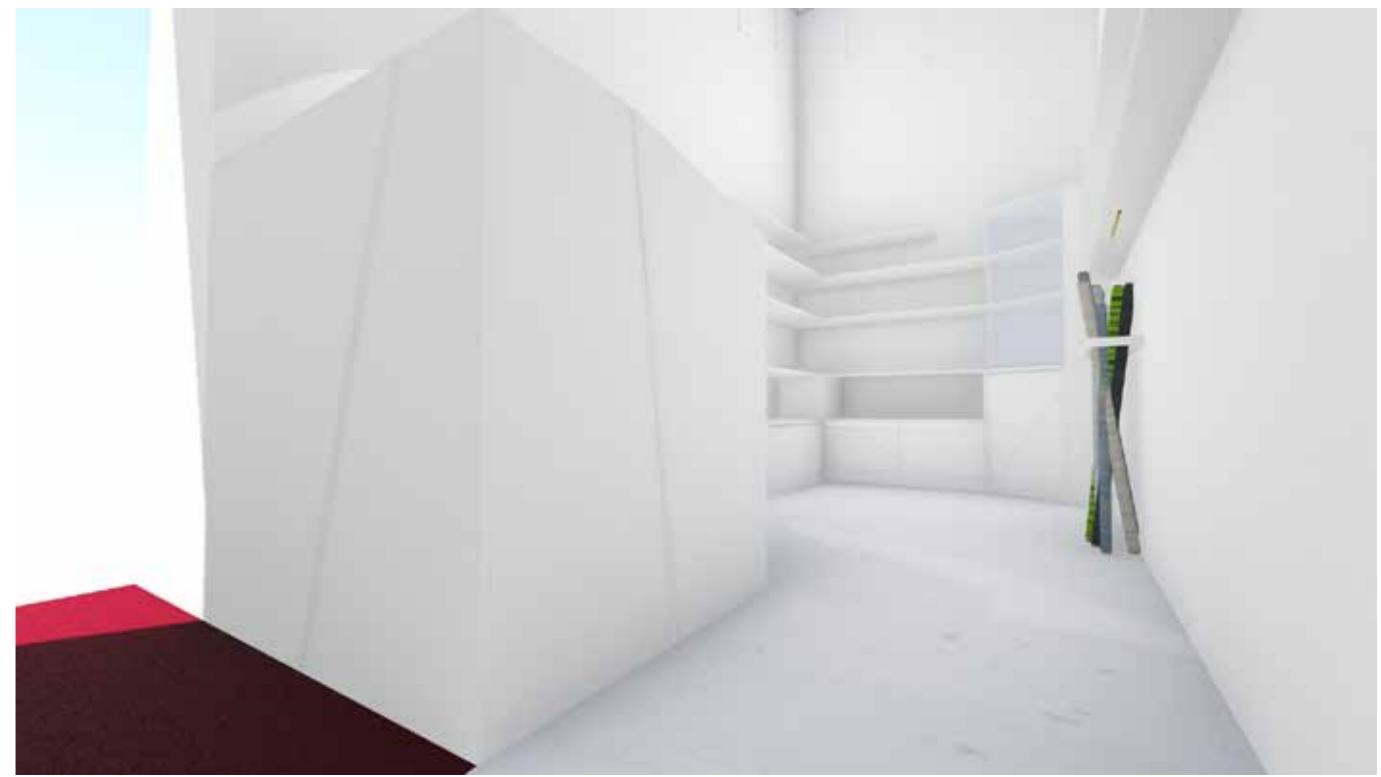
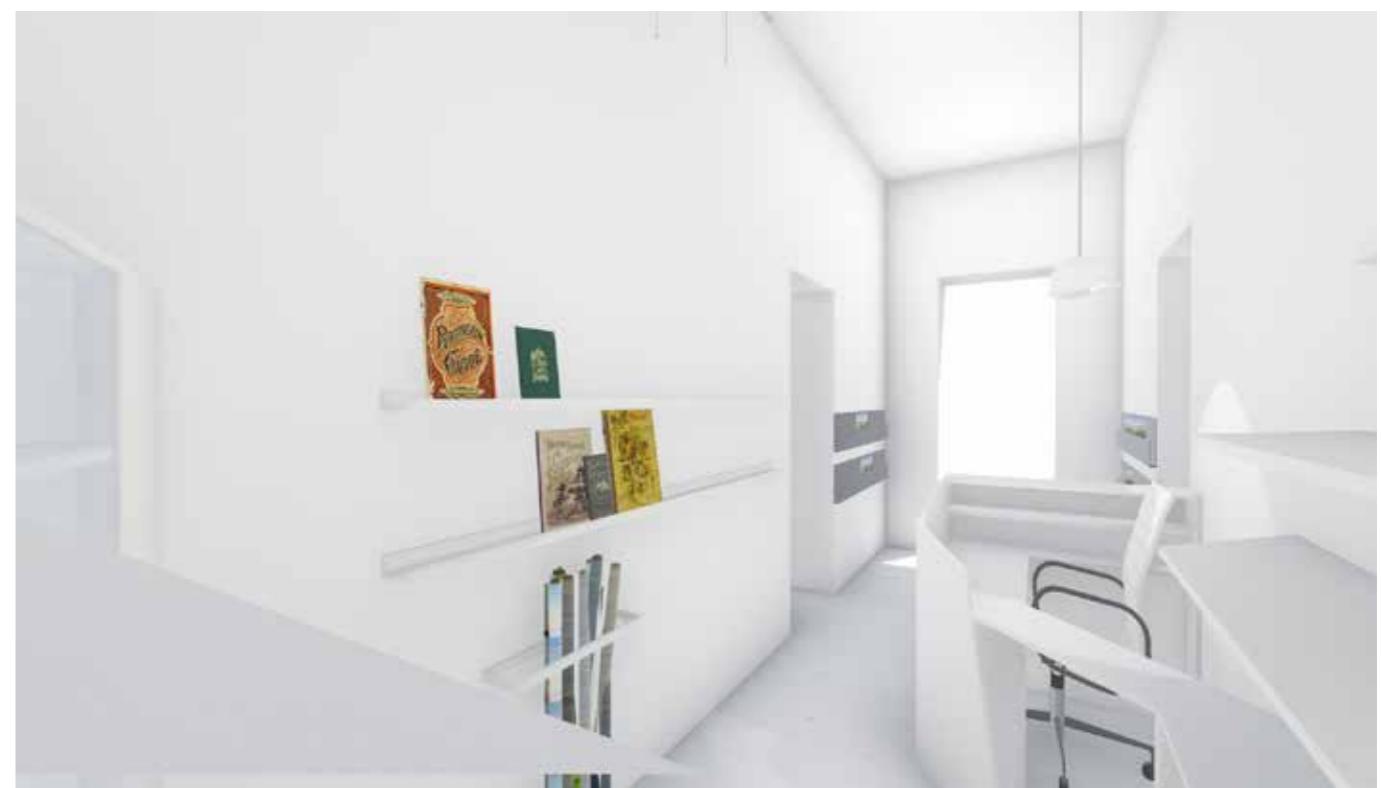
Lestenec / stara vojaška čelada, obarvana v mat belo barvo, viseča na beli vrvi

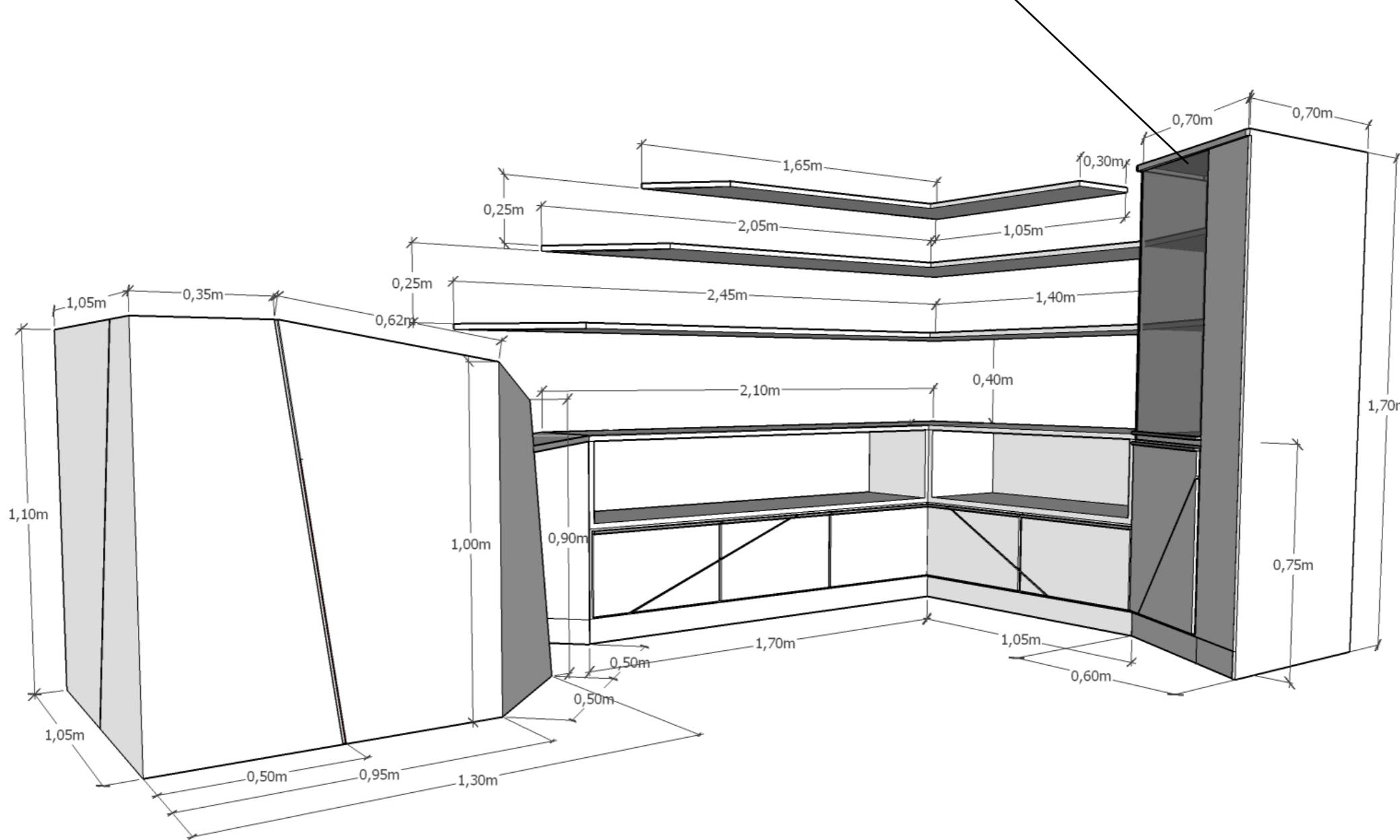
Polici za knjige primerljivi z Ikea MOSSLANDA (v vsako vrsto dve polici dolžine 115 cm, tj. 4 × polica po 115 cm);

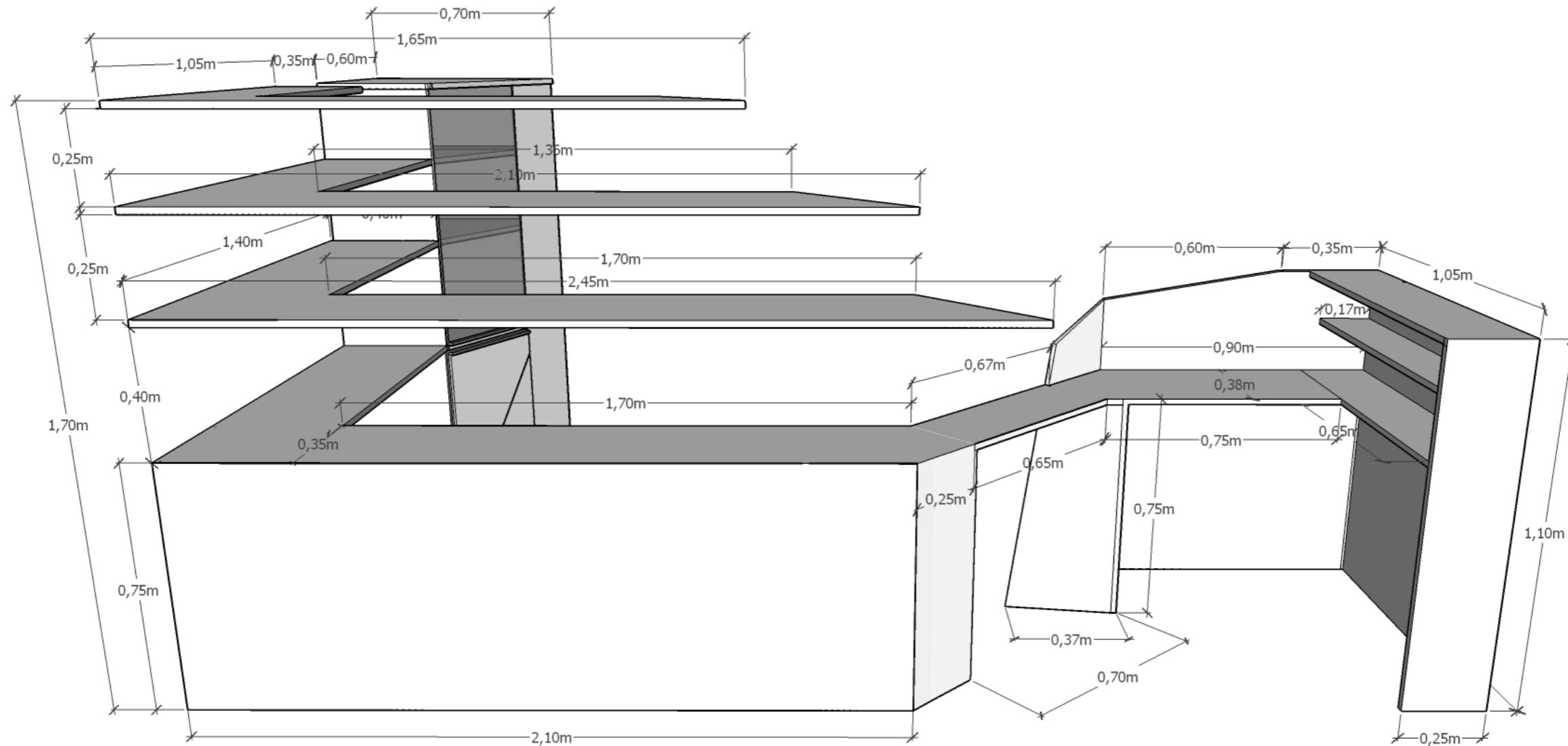

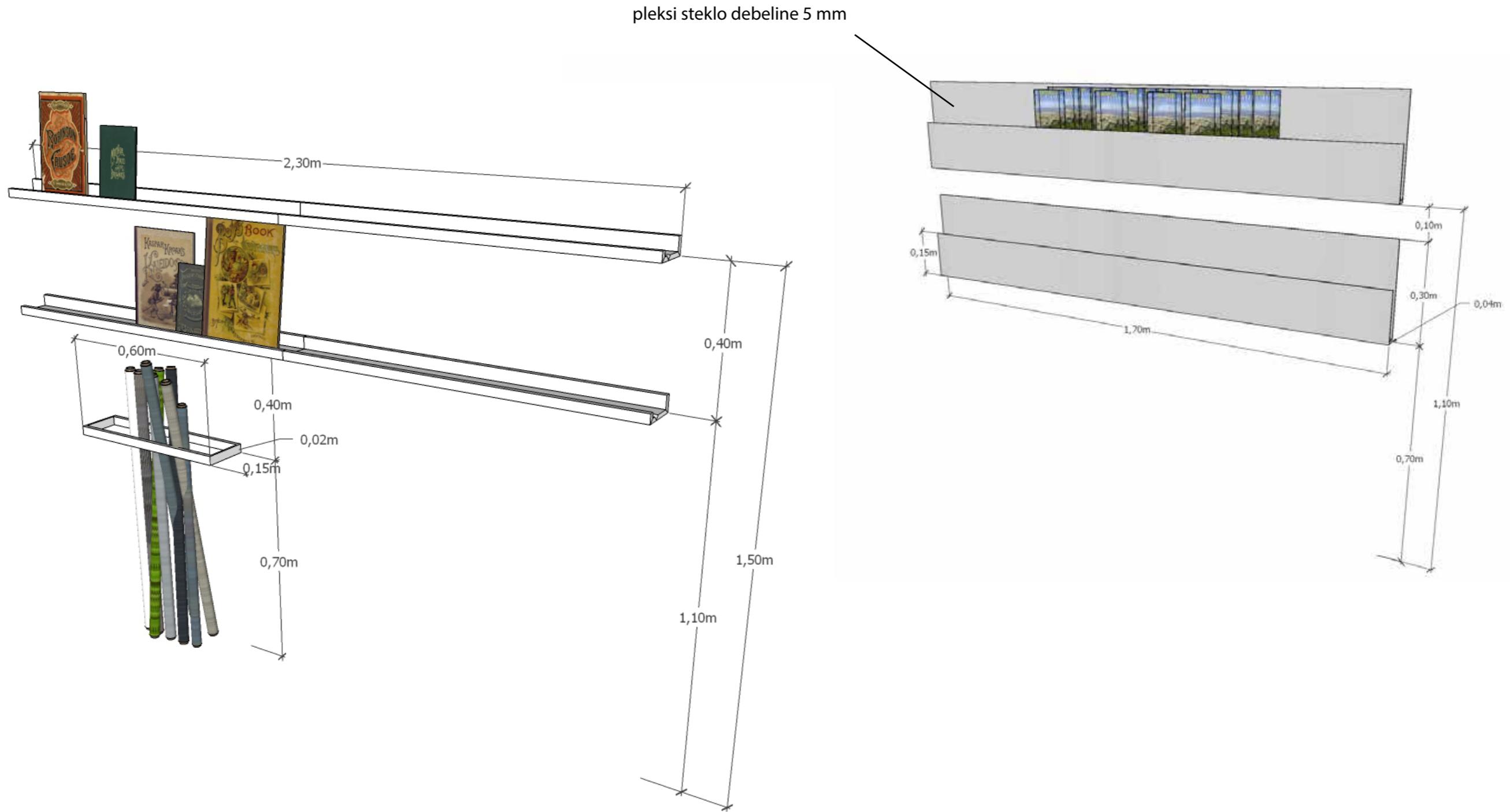
Pisarniški stol primerljiv z CHEFF (bel)

Police so od zgoraj osvetljene z led trakom.

2.1.4 / Razstava: soba 4

Vsebine: »Zgodovinski pregled I. sv. vojne in soške fronte«

Naslov 1: ZAČETEK PRVE SVETOVNE VOJNE

Uvod:

Navidezno majhen evropski konflikt na Balkanu je leta 1914 prerasel v vojno svetovnih razsežnosti. Zaradi ogromnih človeških in materialnih izgub ter velikega trpljenja tako vojakov kot civilistov je ob zaključku prinesla upanje in prepričanje, da je bila to vojna, ki bo končala vse vojne.

Kratka vsebina:

Evropske države so v 19. stoletju v boju za novo delitev sveta – kolonij, surovin in tržišč – sklepale zveze in se združevale v bloke. Najbolj negotov člen med zavezniškimi imperiji je bila Italija, ki je bila povezana s centralnimi silami, vendar je ob izbruhu vojne razglasila nevtralnost. Težnje po Avstrijskem Primorju in Južni Tirolski so jo gnale, da je prestopila na stran antante in 23. maja 1915 napovedala vojno Avstro-Ogrski.

3. nivo:

Atentat: 28. junija 1914 je devetnajstletni gimnazijski absolvent Gavrilo Princip izkoristil priložnost in iz neposredne bližine streljal na avstro-ogrskega prestolonaslednika, nadvojvodo Franca Ferdinanda, ter ga ubil. Druga krogla, ki je bila namenjena deželnemu glavarju Oskarju Potioreku, je zgrešila cilj in smrtno ranila nadvojvodovo ženo Zofijo. Čeprav je bila Evropa v začetku 20. stoletja zaradi nasprotij med velesilami kar nekajkrat na pragu vojne, si nihče ni predstavljal, da bodo prav strelji v Sarajevu uvod v tolikšno morijo človeštva. In vendar so imperialistični in militaristični krogi v Avstro-Ogrski že dolgo čakali le še na primeren povod, da bi obračunali s Srbijo, ki jim je bila v napoto pri širjenju lastnih interesov na Balkanu.

*** S telefonom iz tega obdobja, nadgrajenim s sodobno avdio tehnologijo, se predstavi brzjavko, s katero je Avstro-Ogrska napovedala vojno Srbiji 28. 7. 1914: »Kraljevini Srbiji – Kraljevskemu ministrству za zunanje zadeve, Dunaj, 28. julija 1914, odposlano ob 11. uri in 10 minut, sprejeto ob 12. uri in 30 minut. 'Ker srbska kraljevska vlada ni dala zadovoljivega odgovora na noto, ki jo je izročil avstro-ogrski poslanik v Beogradu dne 23. julija 1914, je cesarska in kraljevska vlada prisiljena, da sama poskrbi ter zavaruje pravice in koristi in da se zato zateče k sili orožja. Avstro-Ogrska se ima torej od tega trenutka naprej v vojnem stanju s Srbijo. Ministrstvo za zunanje zadeve Avstro-Ogrske, Grof Berchtold I.r.'«

Naslov 2: SOŠKO BOJIŠČE

Uvod: Soška fronta je bila del bojišča med Avstro-Ogrsko in Italijo, ki je potekalo od švicarsko-italijansko-avstrijske tromeje do Jadranskega morja. Zaradi neugodnega terena sodi njen gorski del k najtežjim prizoriščem bojev med prvo svetovno vojno; na njem so se odvili največji vojaški spopadi v gorskih območjih, kar so jih kdaj zabeležili na slovenskih tleh.

Kratka vsebina: Z vstopom Italije v vojno se je v Evropi odprla nova, jugozahodna fronta s soškim bojiščem kot njenim skrajnim vzhodnim delom. Na tem odseku se je odvilo 12 ofenziv italijanske in avstro-ogrske vojske. Na skupni dolžini 90 kilometrov od Julijskih Alp do Tržaškega zaliva je fronta vzela življenja vojakov 22 različnih narodnosti, ki so se na tem ozemlju bojevali.

3. nivo:

12 soških bitk: Zemljevid

Gorsko bojevanje: Gre za eno najtežjih oblik bojevanja, saj morajo vojaki kljubovati tako nasprotniku kot nevarnemu gorskemu terenu in skrajnim vremenskim pogojem v vseh letnih časih (prepadom in plazovom ter strelam, sunkom vetra, snežnim neurjem in mrazu). Gorski teren je bil izbran, ker je predstavljal učinkovito naravno oviro proti napredovanju napadajočih enot, geografsko višji položaj pa je pomenil prednost pred nasprotnikom zaradi boljšega pregleda nad bojiščem. Neugodni naravnogeografski dejavniki predvsem na severu soške fronte so onemogočali klasični način bojevanja in narekovali posebno sestavo, oborožitev, opremo, komunikacijo, oskrbo, logistiko in taktiko enot. Oskrba vojske je bila v takih pogojih močno otežena in je zahtevala veliko ljudi, tehnike in energije.

Brez redne in ustrezne logistične oskrbe vojaška enota ne more uspešno delovati. Toliko pomembnejša je ta na gorskih bojiščih, kjer narava bojišča zahteva izredne postopke in poti oskrbe. Vojaki so zgradili številne poti, po katerih so z nosači in tovorno živino dostavljali hrano, vodo, obleko, sanitetni material, razsvetljavo, pogonsko gorivo, orožje, strelivo, gradbeni material, kurjavo, pošto in druge pomembne stvari, odvažali pa odsluženo opremo, pošto, pa tudi ranjence in mrtve. Nepredstavljiv je podatek, da je avstro-ogrška vojska za oskrbovanje dveh divizij oziroma 20.000 mož dnevno potrebovala 200 ton potrebščin.

ŠTEVILKE SOŠKE FRONTE:

- 29 mesecev bojev na fronti
- 12 soških bitk
- 90 km dolgo bojišče
- 300.000 padlih vojakov
- 20 narodov in etničnih skupin, udeleženih v bojih na fronti
- 92.000 izseljenih Slovencev

4. nivo:

Zavezništva:

Čeprav je glavnina bojev potekala na evropskih tleh, je vojna dobila takšno oznako, ker so bile vanjo vpletene države vsega sveta. S habsburško napovedjo vojne Kraljevini Srbiji je v veljavo stopil sistem zavezništva, ki je v vojno potisnil še druge evropske države. Avstro-Ogrska je brezpogojno podpirala Nemčijo, pridružili sta se ji Turčija in Bolgarija. Rusiji, tradicionalni podpornici Srbije, so v zavezništvu stale ob strani Francija, Združeno kraljestvo, od leta 1915 Italija ter po letu 1917 še Združene države Amerike.

Orožje:

V nekaj tednih in mesecih so se v Evropi in po svetu oblikovale številne fronte in bojišča. Od prejšnjih spopadov se je prva svetovna vojna razlikovala ne samo po številu bojujočih se vojakov, temveč tudi po uporabi novih orožij, ki so dajala neslutene možnosti ubijanja, pohabljanja, uničevanja in zastraševanja. Topovi, havbice, minometi in strojnice, podmornice, letala in tanki ter najbolj strašljivi bojni strupi so bili del vsakdanjih vojaških taktik.

Prehrana v vojnem času:

Vojna je bilo obdobje velikega pomanjkanja, predvsem na območjih vojnih operacij. Visoki stroški vzdrževanja vojske, ki ji je veljala glavna skrb, so narekovali skrajno varčevanje na račun prehrane civilnega prebivalstva. Država je uvedla nadzor nad cenami osnovnih živil (moke, mesa, maščob) ter omejila njihovo porabo z uvedbo živilskih nakaznic in zaplemba zalog iz prejšnjih let.

Avstro-ogrski vojski so hrano dovažali po železnici skupaj z orožjem in ostalo opremo. V poljskih kuhinjah tik za bojiščem so pripravljali tople obroke in jih vojakom v jarkih in kavernah dostavljali na hrbitih mul v topotno zaščitenih kotlih. Ker se je pri pripravi hrane upoštevala nacionalna in verska pripadnost vojakov, je bilo za vsako dostavo predvidenih 11 različnih obrokov, ki so se nadalje razlikovali še po hraničnosti glede na to, ali so bili namenjeni četam na fronti ali v zaledju, navadnim vojakom ali častnikom. Sčasoma so bili tudi v vojaški kuhinji primorani sestavljati vse revnejše in enolične jedilnike. V glavnih jehih so meso nadomestili riž, polenta in krompir, sama oskrba vojakov je postajala čedalje bolj neredna.

Lakota in še bolj žeja sta bili za mnoge hujša nadloga kot streljanje.

Tudi konec vojne še ni odpravil pomanjkanja. Pokrajina je bila izčrpana in porušena, gospodarstvo uničeno. Domačini so pričeli obnavljati kmetije in nestрpno čakali toplejše dni, ko so lahko končno spet zasadili njive in dočakali pridelek.

Vsebina na tleh (na potki/reki):

*Tod stekla bridka bodo jekla,
in ti mi boš krvava tekla:
kri naša te pojila bo,
sovražna te kalila bo!*

(S. Gregorčič, Soči)

Izgled - simbolična skica:

Opis:

- Prostor se opremi v temačnih tonih, s »črno-belimi« (sepia toniranimi) motivi.
- Materiali panojev: iveral, polepljen s potiskano mat folijo, odporno proti poškodbam, kerten.
- Tla: vinil hladnorjavih tonov, starinskega videza. Z vstopom v prostor se na tleh pojavi rdeča linija (simbol krvave reke Soče), ki obiskovalca usmerja po prostoru in simbolizira vstopanje smrti v Posočje. Na rdeči liniji je izpisan verz iz pesmi »Soči«, avtorja Simona Gregorčiča, ki vizionarsko napoveduje Soško fronto.
- Sredstvo uničenja, ki ga predstavlja orožje je uperjeno proti obiskovalcu, s čimer se poudari njegov strašni namen ter prepreči fascinacijo nad njim.
- V prostoru so prisotni zvoki vojne: orožja, bobnenja, preleti letal (projekcija njihovega preleta na stropu).
- Z repliko telefona iz tega obdobja, nadgrajeno s sodobno avdio tehnologijo, se predstavi brzjavko, s katero je Avstro-Ogrska napovedala vojno Srbiji 28. 7. 1914.
- V prvem panoju je niša z zaslonom na dotik (4. nivo).
- Grafično izčiščen zemljevid, linijsko izrezan v kerten, ob njem 6 gumbov (potek bitk). S pritiskom na gumb se na njem prižge lučka, prav tako se na zemljevidu svetlobno izriše lokacija posamezne bitke.
- Lutka vojaka, obarvana v krom barvo (odsevno, svetleče, vtis zrcala), oblečena v planinsko obleko, za lažje gibanje po terenu so imeli častniki cepine, vojaki pa okovane palice; dereze, krplje, smuči, sončna očala, vrvi idr.
- Izkušnje in zgodbe pregnanstva civilnega prebivalstva so predstavljene s poslušanjem zgodb (slušalki) in gledanjem impresivne ilustrirane animacije.
- Za logistično oskrbo enot je na voljo mehanska didaktična animacija.
- Črno-beli pano s fotografijo Posočja in z označenimi kraji in številkami soške fronte, ki bi bile iz zadnje strani osvetljene z rdečo svetlobo in bi se naključno prižigale, tako da bi bila naenkrat prižgana/vidna zgolj ena številka.
- V prostoru je postavljen resničen ožgani ostanek drevesa. Iz fototapete na steni, ki prikazuje motiv enako požganih dreves zijočih skozi dim, bi tu in tam štrlela prava ožgana veja. Na ta način povečamo vtis globine / optično povečamo prostor.

Fotografije:

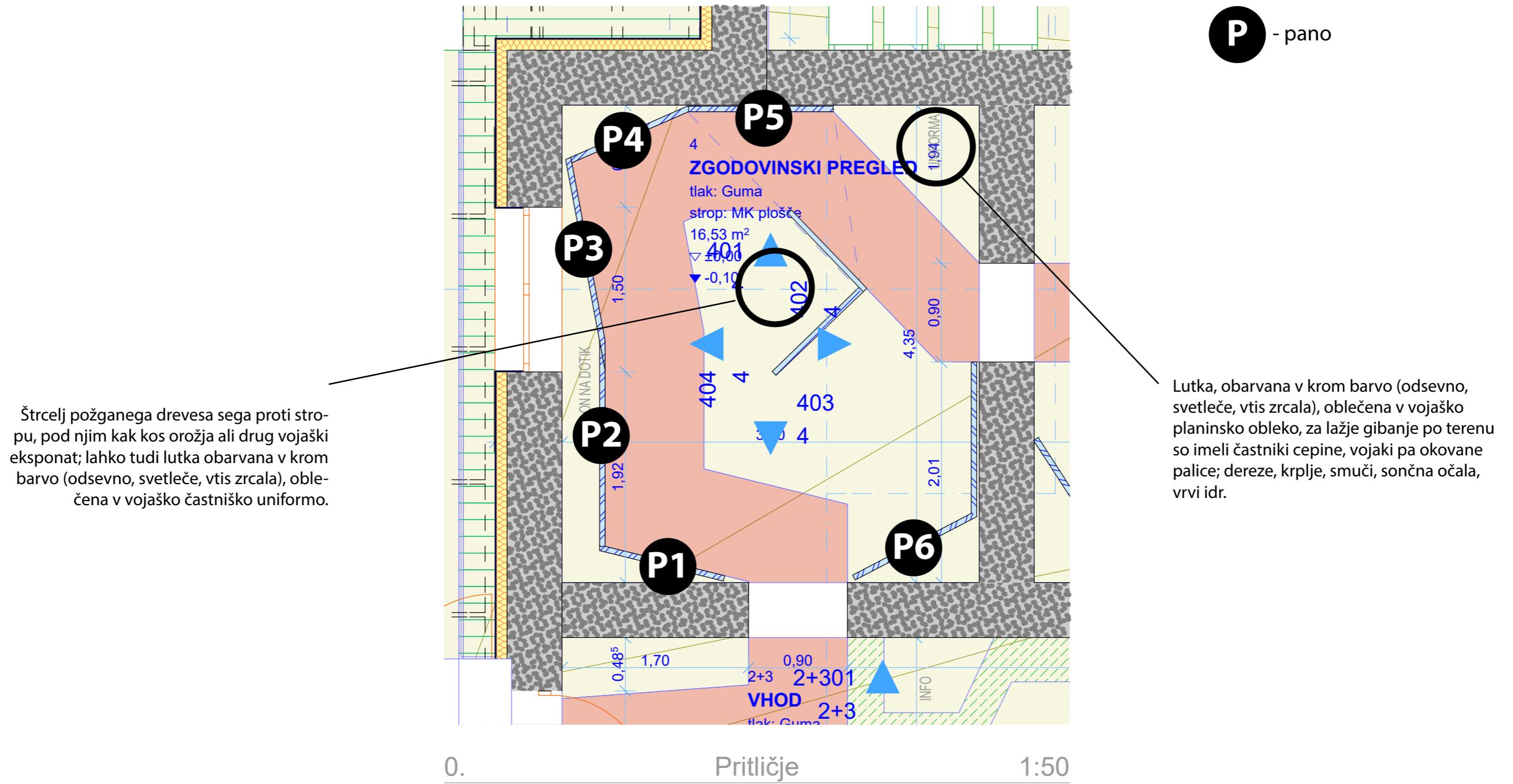
Fotografija za potrebo fotomontaže za fototapeto:

Fotografija za baclight pano:

Tloris:

Izgled panojev:

116 × 300 cm / iveral + potiskana folija

P1

187,5 × 300 cm / iveral + potiskana folija

P2

168,5 × 300 cm / backlight pano

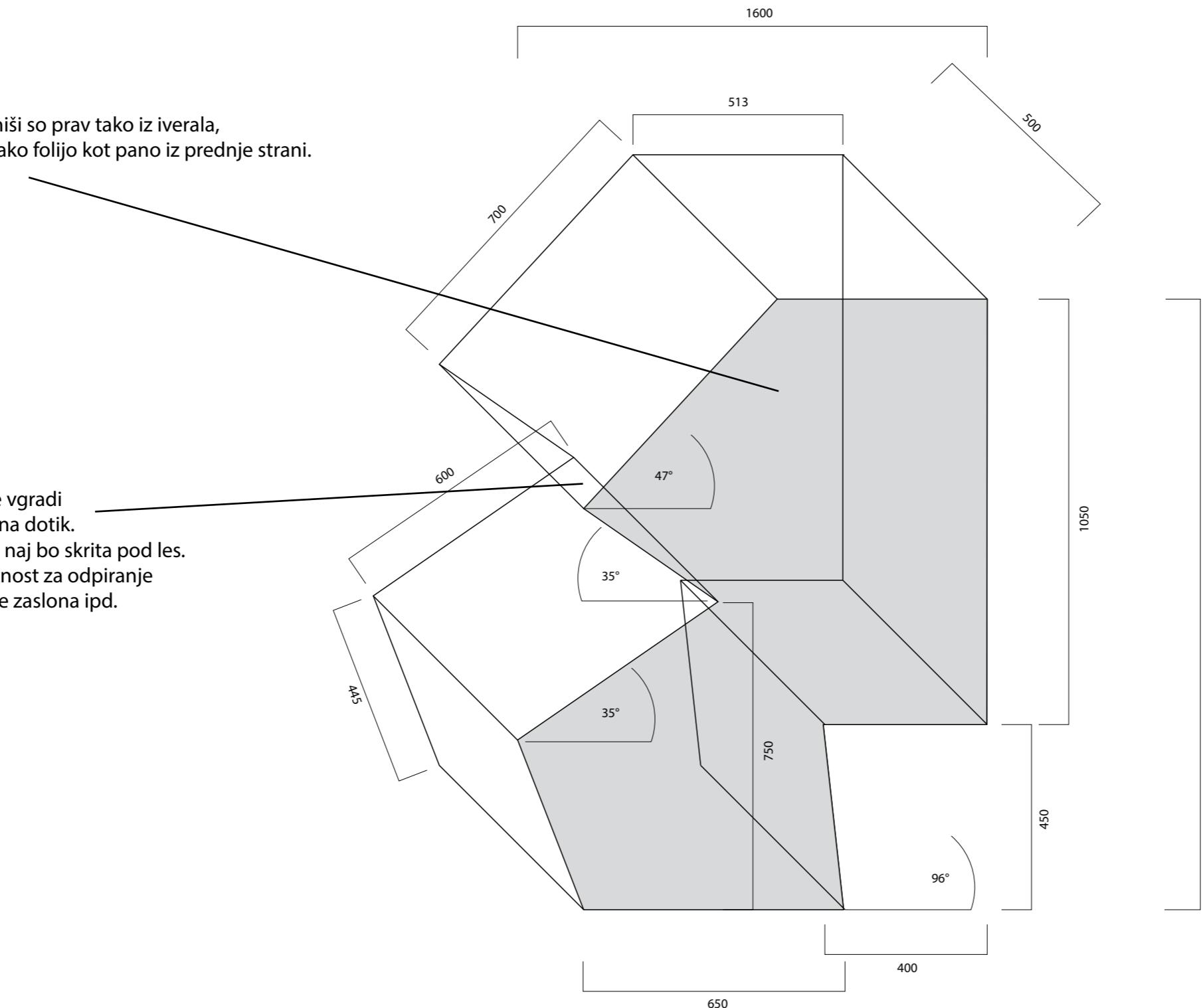
P3

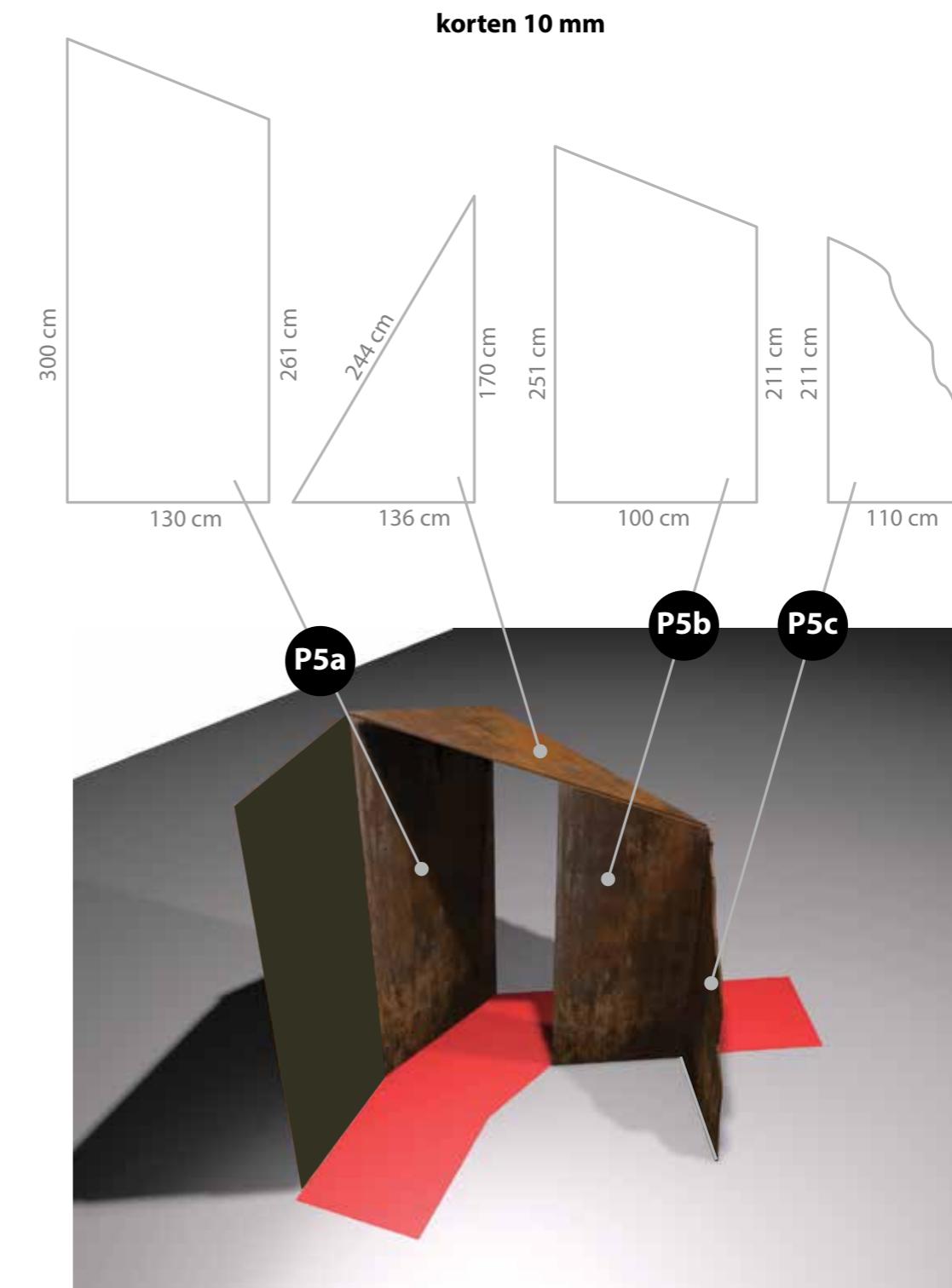
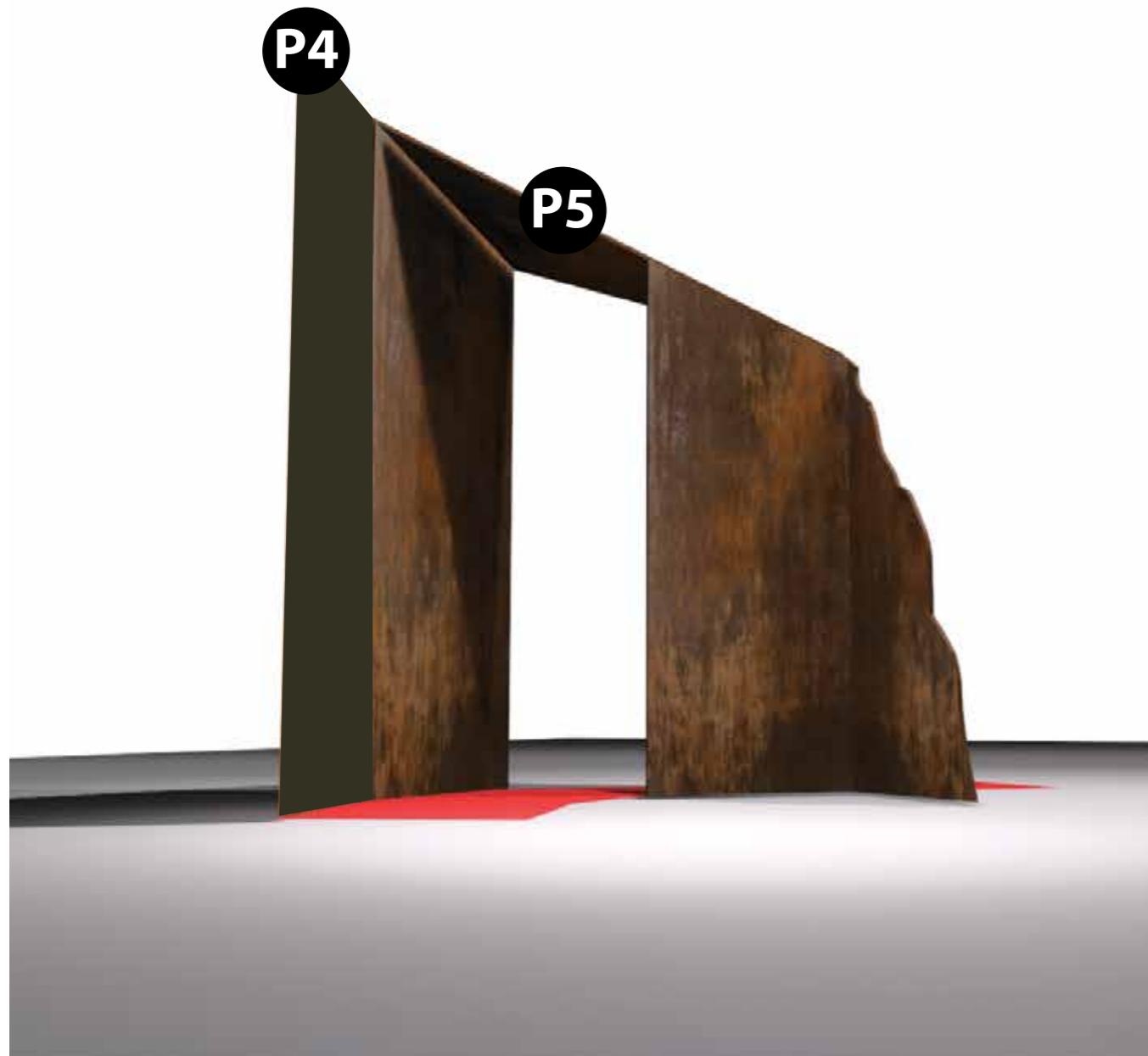
bombi sta prerezani po vertikali

P2

Vse površine v niši so prav tako iz iverala,
polepljene z enako folijo kot pano iz prednje strani.

V to površino se vgradi
19-inčni zaslон na dotik.
Obroba zaslona naj bo skrita pod les.
Predvidi se možnost za odpiranje
za primer okvare zaslona ipd.

116 x 289 cm / iveral + potiskana folija

P4

Soška fronta je bila del bojišča med Avstro-Ogrsko in Italijo, ki je potekalo od švicarsko-italijansko-avstrijske tromeje do Jadranskega morja. Zaradi neugodnega terena sodi njen gorski del k najtežjim prizoriščem bojev med prvo svetovno vojno; na njem so se odvili največji vojaški spopadi v gorskih območjih, kar so jih kdaj zabeležili na slovenskih tleh.

Z vstopom Italije v vojno se je v Evropi odprla nova, jugozahodna fronta s soškim bojiščem kot njenim skrajnjim vzhodnim delom. Na tem odseku se je odvilo 12 ofenziv italijanske avstro-ogrške vojske. Na skupni dolžini 90 kilometrov od Julijskih Alp do Tržaškega zaliva je fronta vzelila življenja vojakov zo različnih narodnosti, ki so se na tem ozemljju bojevali.

IL CAMPO DI BATTAGLIA ISONTINO

The Isonzo Front was part of the battlefield where the war between Austria-Hungary and Italy was going on, extending from the tripoint between Switzerland, Italy and Austria to the Adriatic Sea. It was one of the most difficult sections of combat in the Great War, and the mountainous section of the Front belongs to the most arduous battlegrounds of the First World War. It was the scene of some of the greatest armed conflicts in regions where the same men fought on opposite sides of the front line.

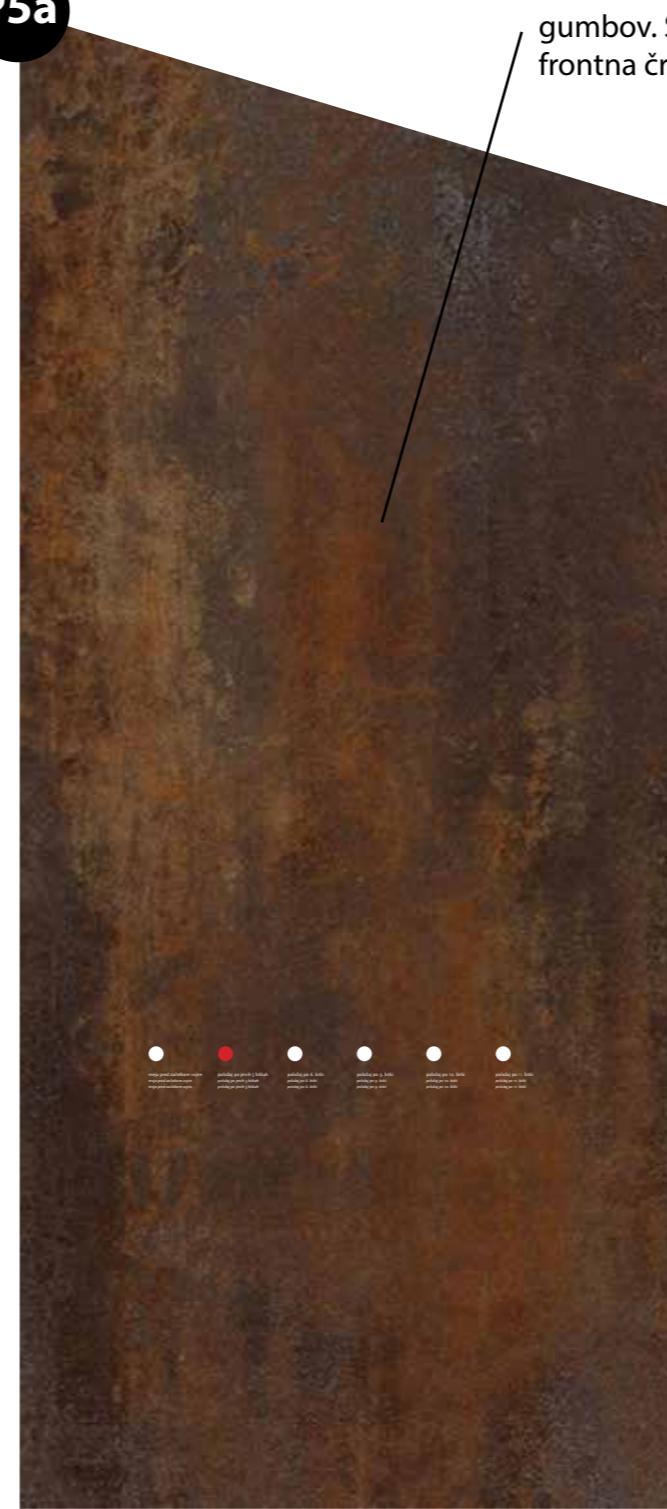
Il fronte dell'Isonzo è stato teatro di operazioni belliche tra Austria-Ungheria e l'Italia durante la triple coalizione austro-italiana nel corso della Grande Guerra. Fu anche teatro dei maggiori combattimenti nella Grande Guerra, con le stesse persone che si erano combattuto sul territorio italiano.

ITA

ENG

THE ISONZO BATTLEFIELD

P5a

Načrt poteka bitk d. cca 80 x 100 cm, izrezan v koren, zadaj okvir z *backlight* folijo, osvetljeno z belo svetlobo. Spodaj 6 gumbov. S pritiskom na gumb se gumb osvetli rdeče, prav tako frontna črta bitke pod zaporedno številko gumba.

**Na notranji strani panoja P5b
(iz strani »podhoda«)
dibond/kombond 2 mm**

P5b

GORSKO BOJEVANJE

Gre za eno najtežjih oblik bojevanja, s katero vojski klijubovata takoj nasprotniku kot nevarnemu gorskemu terenu in skrajnim vremenskim pogojem v vseh letnih časih (prepadom in plazovanju ter streljanju, sunčnim svetom, snemnim neutrom in mrazu). Gorski teren je izreden, ker je zelo nizeljivo in nizko, kar povzroča veliko preprečenosti zaradi boljšega pregleda nad bojiščem. Neugodni naravnogeografski dejavniki predvsem na severu soške fronte so onemogočili klasični način bojevanja in naredili prehod na novi način bojevanja, opremo, komunikacijo, oskrbo, logistiko in takoj pa tudi način vojaškega življenja.

Osrška vojska je bila v teh pogojih močno ostrena in je zahtevala veliko ljudi, tehnik in energije.

ITA

ENG

MOUNTAIN WARFARE

Gre za eno najtežjih oblik bojevanja, s katero vojski klijubovata takoj nasprotniku kot nevarnemu gorskemu terenu in skrajnim vremenskim pogojem v vseh letnih časih (prepadom in plazovanju ter streljanju, sunčnim svetom, snemnim neutrom in mrazu). Gorski teren je izreden, ker je zelo nizeljivo in nizko, kar povzroča veliko preprečenosti zaradi boljšega pregleda nad bojiščem. Neugodni naravnogeografski dejavniki predvsem na severu soške fronte so onemogočili klasični način bojevanja in naredili prehod na novi način bojevanja, opremo, komunikacijo, oskrbo, logistiko in takoj pa tudi način vojaškega življenja.

Osrška vojska je bila v teh pogojih močno ostrena in je zahtevala veliko ljudi, tehnik in energije.

LOGISTIČNA OSKRBA ENOT

Brez redne in ustrezne logistične oskrbe vojska enota ne more uspešno delovati. Tolkot pomembnejša je ta na gorskih bojiščih, kjer narava bojišča zazveva izredne postopke in poti oskrbe. Vojski so zgradili številne poti, po katerih so z nosilci in tovorno vozino dostavljali hrano, vodo, obleko, sanitetski material, razveljavilo, pogonsko gorivo in drugo. Vendar pa zaradi nizeljivosti in nizko pozicij poti so nosilci vse večen obvezali pa edenkratno premestimo poto, pa tudi nosilci in tovorno vozila potrebitno stvarajo obvezek, da je avstro-ogrška vojska za oskrbovanje dveh divizij oziroma 20.000 moč dnevno potrebovala 200 ton potrebišč.

ITA

ENG

LOGISTICS

Brez redne in ustrezne logistične oskrbe vojska enota ne more uspešno delovati. Tolkot pomembnejša je ta na gorskih bojiščih, kjer narava bojišča zazveva izredne postopke in poti oskrbe. Vojski so zgradili številne poti, po katerih so z nosilci in tovorno vozino dostavljali hrano, vodo, obleko, sanitetski material, razveljavilo, pogonsko gorivo in drugo. Vendar pa zaradi nizeljivosti in nizko pozicij poti so nosilci vse večen obvezali pa edenkratno premestimo poto, pa tudi nosilci in tovorno vozila potrebitno stvarajo obvezek, da je avstro-ogrška vojska za oskrbovanje dveh divizij oziroma 20.000 moč dnevno potrebovala 200 ton potrebišč.

P5c

MEHANSKA DIDAKTIČNA ANIMACIJA NA TEMO OSKRBE ENOT:

Prikazana vsebina:

Enota brez redne ustrezone logistične oskrbe ne more uspešno delovati.

Še toliko bolj pa je oskrbovanje pomembno pri gorskih enotah, saj nara-va bojišča zahteva izredne postopke in poti oskrbe.

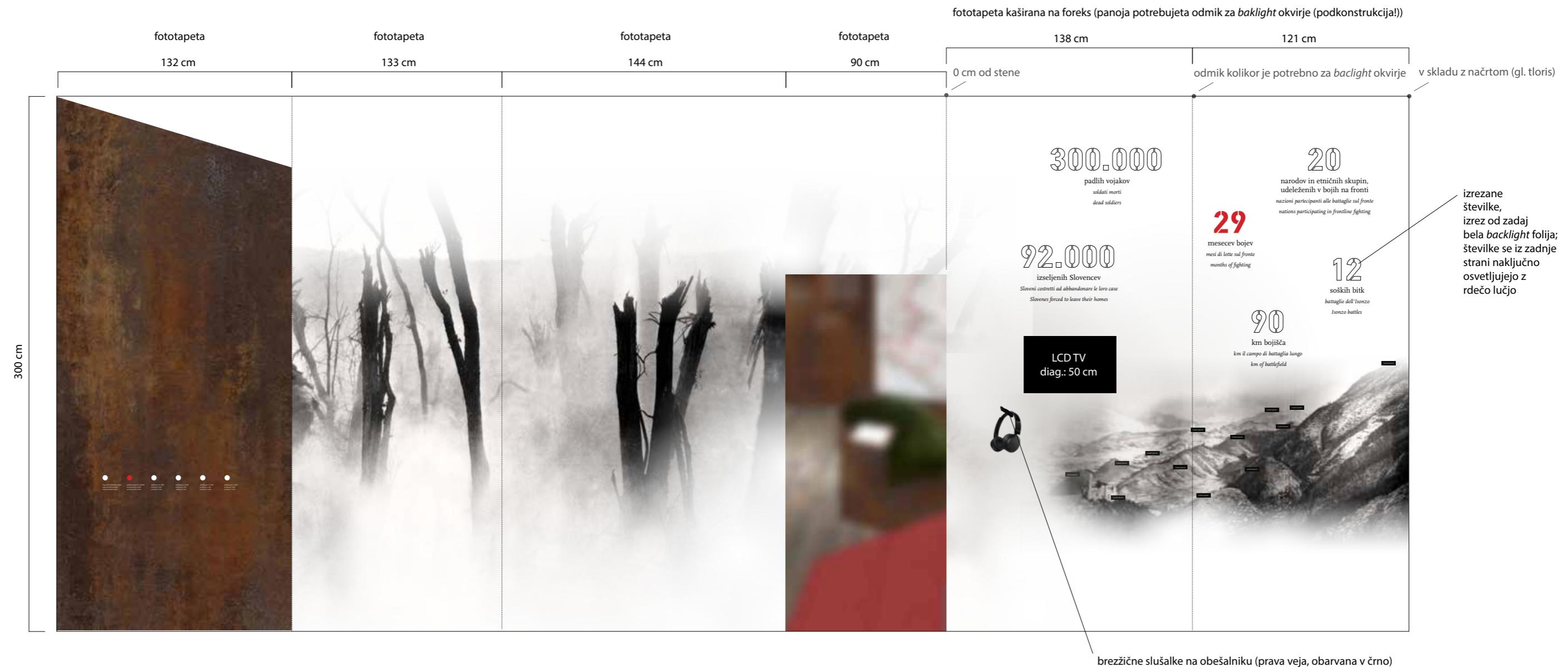
Vojaki so zgradili vrsto poti, po katerih so nosači in tovorna živila no-sili **hrano, vodo, obleko, sanitetni material, razsvetljavo, pogonsko gorivo, orožje, strelivo, gradbeni material, kurjavo, pošto, prazne tulce, pa tudi ranjence in mrtve**.

Nepredstavljiv je podatek, da je avstro-ogrsko vojsko za oskrbovanje dveh divizij oz. **20.000 mož dnevno potrebovala 200 ton potrebščin**.

S pritiskom na večji gumb obiskovalec sproži ročico, ki simultano potisne desni stolpec krogcev z ikonami nav-zgor, levi pa pade proti tlom. S tem prikažemo, kaj so nosili navzgor in kaj je šlo iz hriba nazaj v dolino. Istoča-sno, ko se desni stolpec krogcev dvigne, pomakne rde-čo ploščico, ki iz zadnje strani prekrije v koren izrezano številko »200 t«, da se le-ta obarva rdeče. Ko je vse to opravljeno, se vse počasi vrne v prvotni položaj.

P6

2.1.5 / Razstava: soba 5

Vsebine: »Sabotin med prvo svetovno vojno«

Naslov 1: ZEMLJEPISNI PREGLED OBMOČJA

Uvod: Zaradi strateške lege je bil Sabotin med prvo svetovno vojno ključna obrambna točka avstro-ogrsko armade na goriškem bojišču. Napadom italijanske pehote je kljuboval vse do šeste soške bitke, ko ga je osvojila italijanska vojska in s tem doseгла padec Gorice.

Kratka vsebina: Sabotin je približno 10 km dolg in 1 km širok marmantan gorski greben, razpotegnjen v dinarski smeri (SZ-JV), ki komajda presega nadmorsko višino 600 m. Skozi geološko zgodovino ga je reka Soča z globoko dolino, vklesano v apnenčaste sklade, odrezala od Banjške planote. Tako nastali samotar ponosno zre prek Brd in Krasa proti Jadranskemu morju in pogleduje proti oddaljenejšim Alpam. Leži na stiku sredozemskega, dinarskega in alpskega sveta.

Naslov 2: HRIB, KI POSTANE OGROMNA TRDNJAVA

Uvod: Edina rešitev za preživetje vojakov so bili sistemi jarkov in kavern, ki sta jih vojskujoči se strani zgradili pri utrjevanju svojih položajev v obdobju 1915–1917. Sabotin prepredajo v skupni dolžini 14 kilometrov.

Kratka vsebina: Po italijanski vojni napovedi 23. maja 1915 se je odprla soška fronta z glavno obrambno linijo na levem bregu Soče ter dvema mostičema, goriškim in tolminskim, na desnem bregu reke. Sabotin je bil ključna obrambna točka goriškega mostiča in »oko, ki vse vidi«, saj je razgled z njegovega vrha omogočal spremljanje dogajanja v zaledju italijanskih bojnih linij in sistematično bombardiranje sovražnikovih položajev.

3. nivo:

Goriško mostiče: Posest Gorice, ki je bila v tistih časih pomembno cestno in železniško vozlišče, je bila za Avstro-Ogrsko izrednega pomena, saj je mesto zapiralo pot v Vipavsko dolino in tako onemogočalo prehod italijanski vojski proti Ljubljani. Obramba goriškega mostiča je na severu temeljila na Sabotinu, na jugu pa na Debeli griži, oba branika je med seboj povezoval niz vzpetin, ki so tvorile naravno obrambno linijo ob Soči.

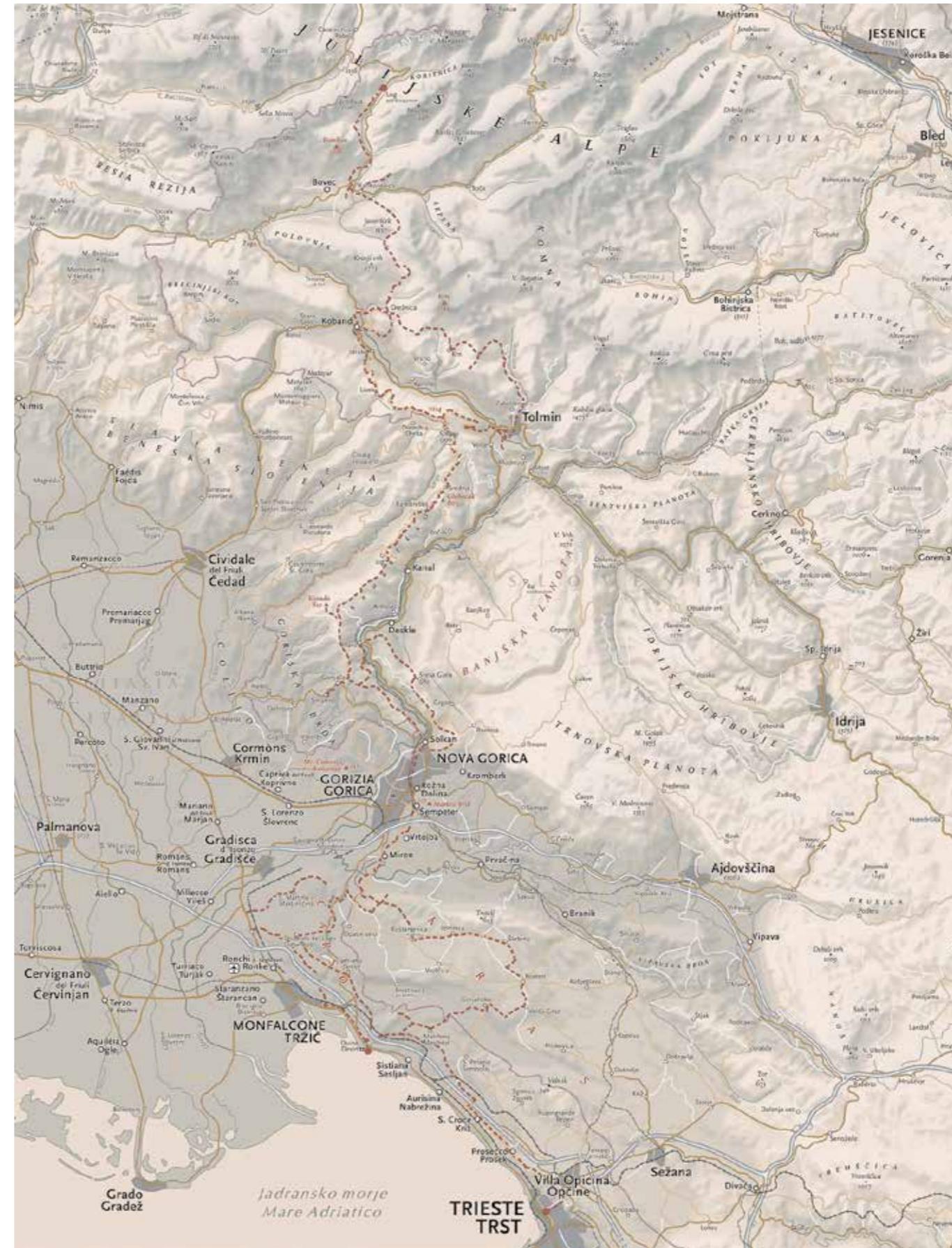
Kaverne in jarki: Severno-vzhodna stena Sabotina je zaradi svojih naravnih danosti nudila popolno zavetje pred napadi. Ker prepadno pobočje na površju ni nudilo dovolj prostora za gradnjo bivališč, so za namestitev in oskrbo vojakov v živo skalo izvrtili več prostornih kavern in jih med seboj povezali z mrežo podzemnih hodnikov. Pod vrhom je bila izklesana tudi daljša galerija, skozi katero so rezervne čete lahko prišle do položajev brez nepotrebne izpostavljanja nasprotnikovemu ognju, sam vrh pa je obdajal niz dobro zaščitenih strojničnih gnez.

Šesta soška bitka in padec Gorice: Čeprav je bilo območje Sabotina majhno, brez zaledja in od preostanka avstro-ogrsko vojske odrezano s Sočo, ga je branilcem uspelo obdržati kar 15 mesecev, vse do 6. soške bitke avgusta 1916, ko so ga zavzele italijanske enote. To je povzročilo razpad goriškega mostiča in padec Gorice. Po zavzetju vrha Sabotina so italijanske enote v kavernah uredile topniške položaje in predrle stene na soško stran. Skozi topniška okna so obstreljevale avstro-ogrsko obrambne položaje na Sveti gori, Vodicah, Škabrijelu in v njihovem zaledju.

Oskrba vojske: mehanska animacija

4. nivo: maketa Sabotina in zemljevid poti miru, z zaslonom na dotik

Karta Posočja (Poti miru):

Izgled - simbolična skica:

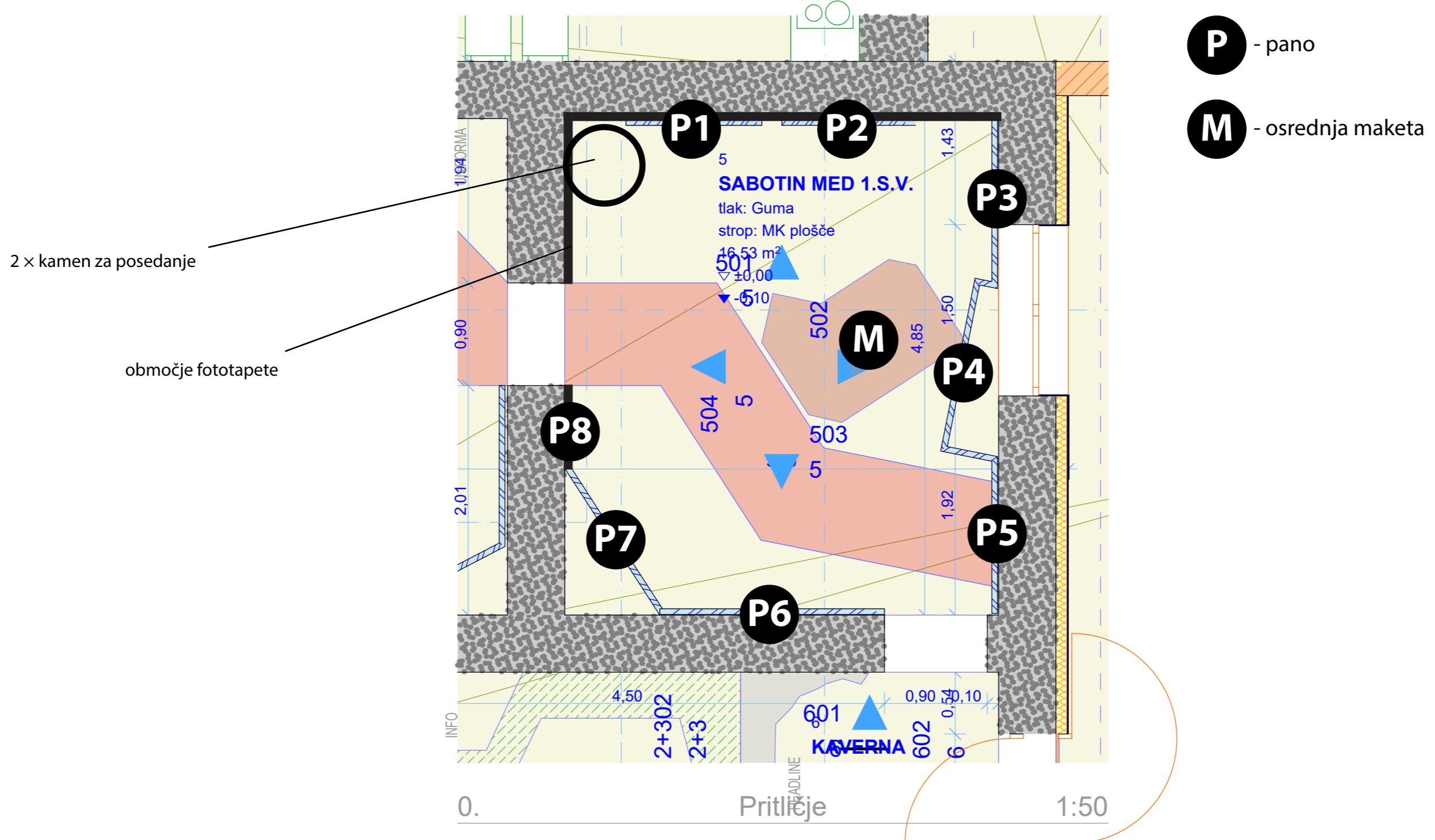

Opis:

- Maketa z zaslonom na dotik (s tipkanjem vsebin na zaslonu se prižigajo lučke na maketi ali zemljevidu za maketo in označujejo razne vsebine (poti ipd.))
- Desna stena je opremljena s fototapeto meglene pokrajine, ki se nadaljuje iz prejšnje sobe. Na njej sta dva večkotna pleksi panoj, ki spominjata na lom svetlobe. Na njih se poleg besedil nahaja zemljevid stika dinarskega, alpskega in mediteranskega sveta.
- Maketa prečnega prereza hriba (rezina), ki prikazuje sistem kavern, na način, da se vidi rove z ene in zdruge strani hriba.
- Kukala s pogledi iz bojnih položajev, opazovalnic, topniških galerij. Prvo kukalo služi za ogled panorame 360 stopinj z vrha Sabotina, drugo in tretje pa za pogled iz notranjosti hriba (na eno in drugo stran).
- Bombe v tej sobi visijo iz stropa. Neprestani oddaljeni zvok trušča vojne se nadaljuje iz prejšnjega prostora tudi v ta prostor.
- Rdeča linija reke Soče vstopi tudi v ta prostor in se vije do stene, kjer je simbolno nakazan porušen solkanski most.
- V kotu sta dve skali za popestritev in počitek obiskovalcev. Iz stene za skalami štrlico razpršene šibre.
- Pri naslovu »Padec Gorice« je predviden manjši zaslon, na katerem se izmenjujejo fotografije.

Tloris:

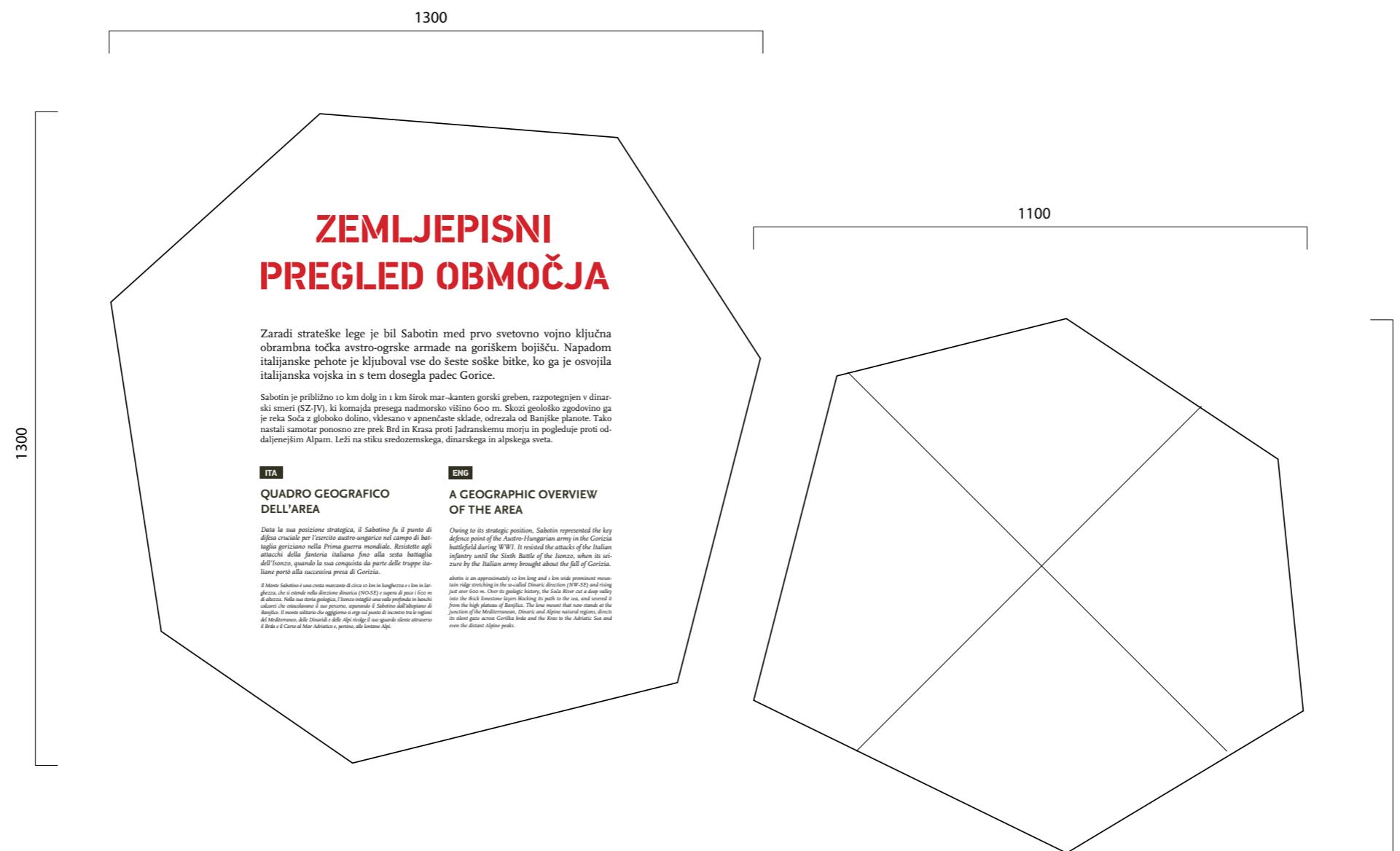

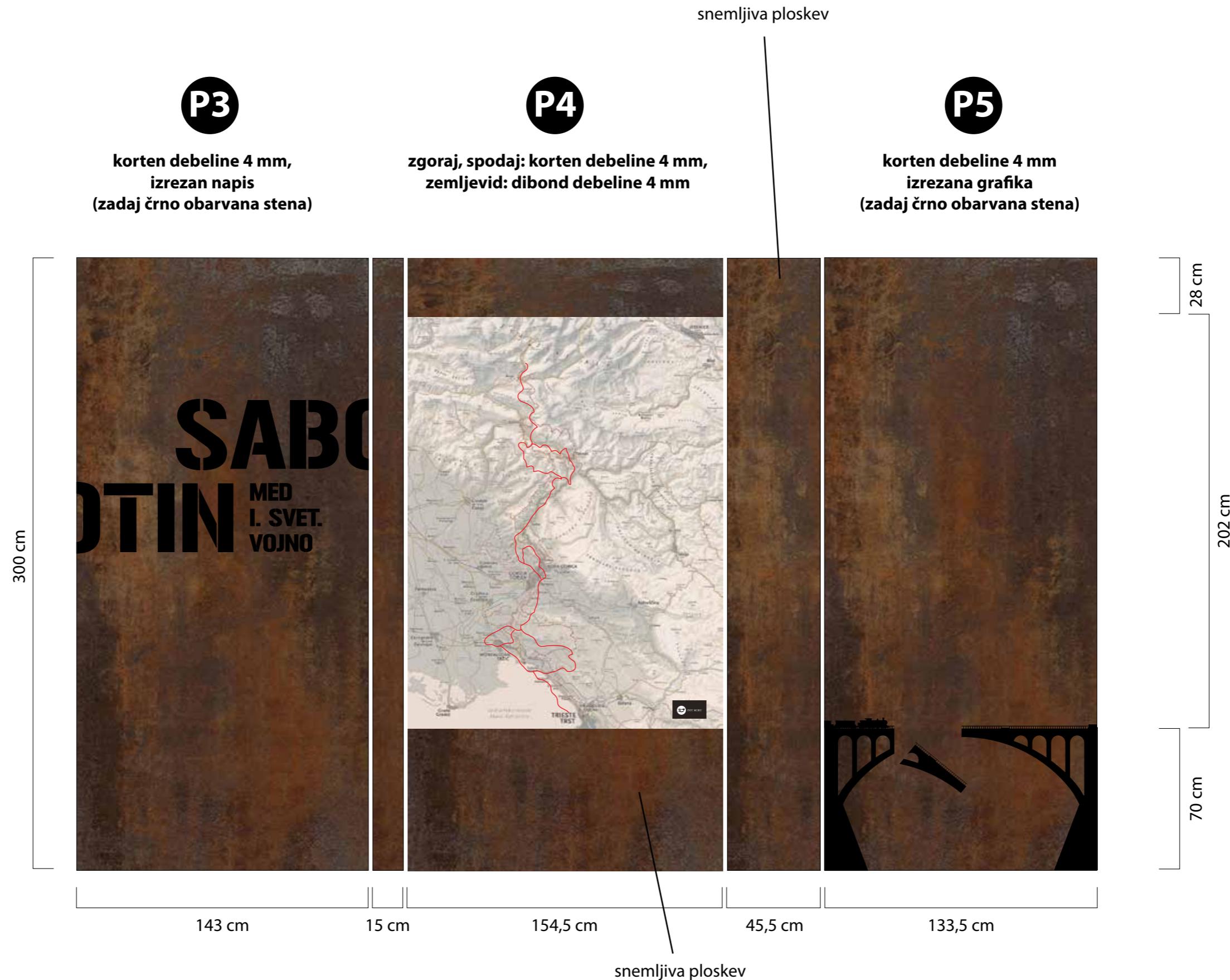
- P** - pano
- M** - osrednja maketa

P1

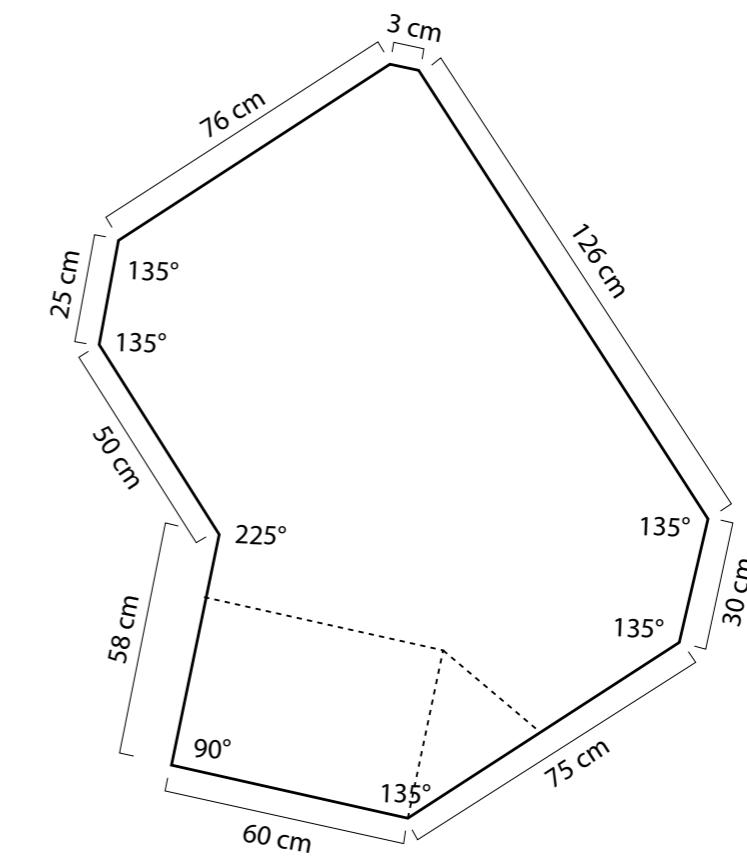
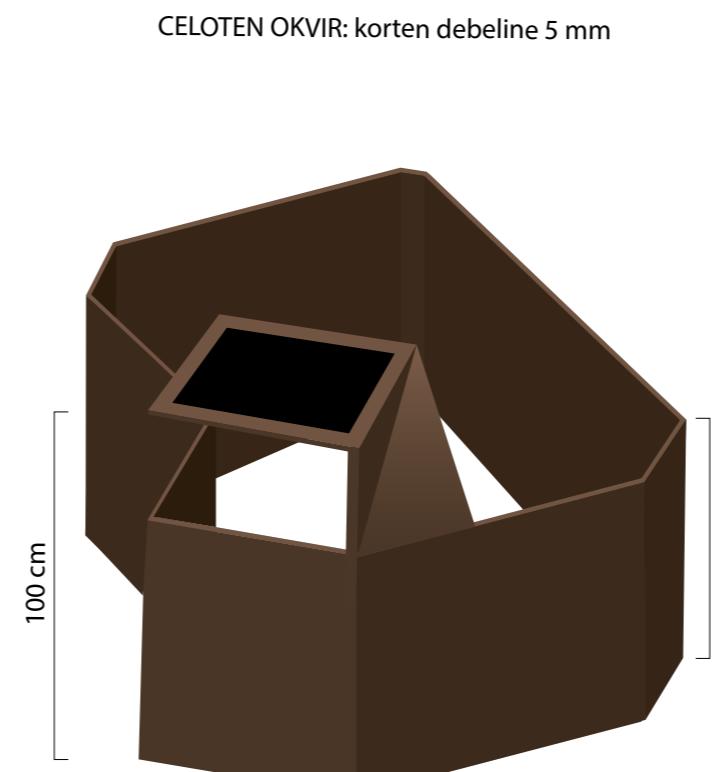
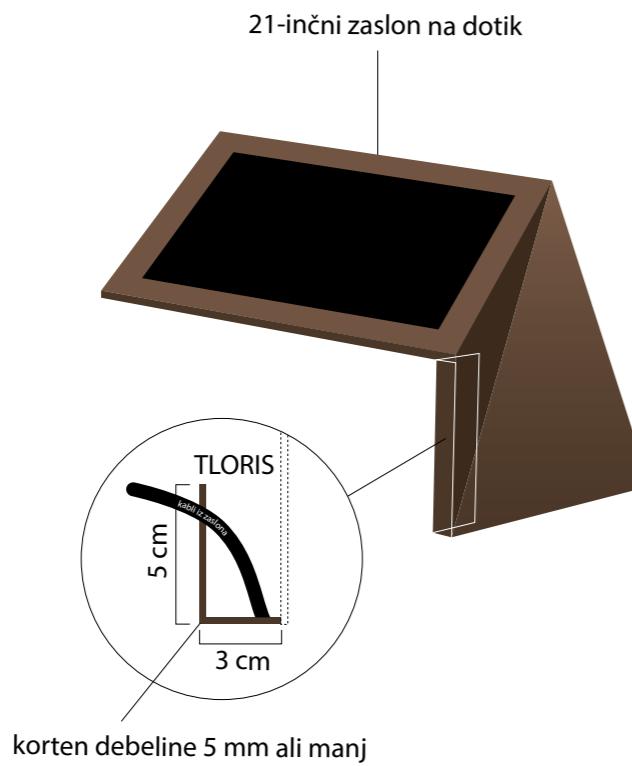
mlečno pleksi steklo, debeline 20 mm,
na distanci od zidu cca 30 mm

P2

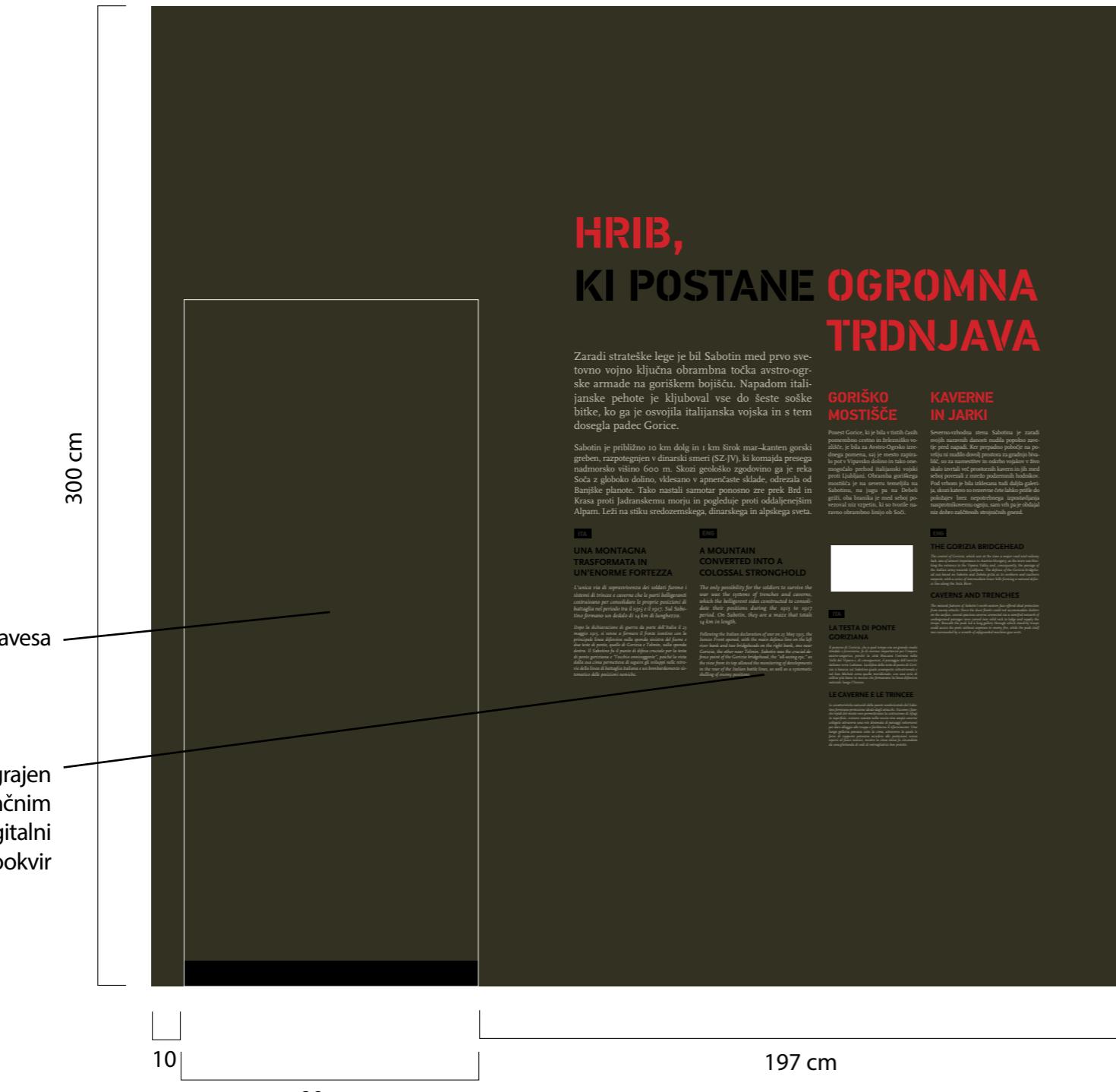

M

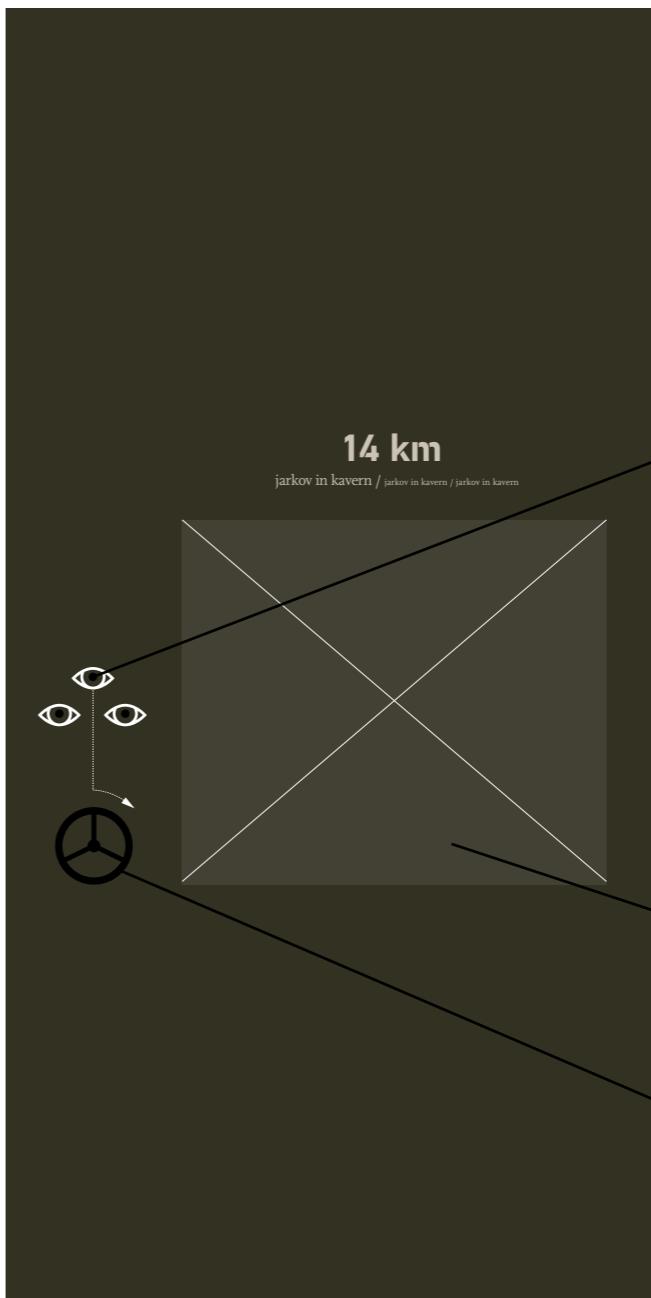
P6

iveral + potiskana folija

P7

iveral + potiskana folija

P8

fototapeta

3 kukala

VI. SOŠKA BITKA IN PADEC GORI

Ceprav je bilo območje Sabotina majhno, leda je v Soči, ga je bilo dovolj veliko, da lahko vojska, vse do 6. solške bitke avgusta 1917, načrtuje napad. Ker preprečilo pohod na predvojno območje, so Italijani izvedeli napad, ki je bil uspešen in je povzročil padec Gori.

LA SESTA BATTAGLIA DELL'ISC E LA CADUTA DI CORIZIA

Quando l'Italia era ancora neutrala, ma aveva già deciso di entrare in guerra, la sua posizione era molto difficile. La Soča, per esempio, era un grande ostacolo per i suoi soldati. Ma, dopo che l'Italia è diventata un alleato della Francia e del Regno Unito, ha potuto utilizzare i suoi soldati per difendere il fronte italiano. Questo è stato possibile perché l'Italia ha avuto una grande vittoria nella battaglia di Somme nel maggio dello stesso anno.

LA SESTA BATTAGLIA DELL'ISC E LA CADUTA DI CORIZIA

Allo stesso tempo, l'Italia ha anche dovuto affrontare le forze austro-ungariche, che erano molto forti e ben equipaggiate. Tuttavia, l'Italia ha dimostrato la sua determinazione e la sua capacità di resistere alle pressioni della guerra, nonostante le difficoltà.

maketa
prerezza Sabotina,
dimenij cca
98,5 x 84,5 cm

krmilo za
navigacijo
pogleda
panorame 360°,
povezano s
fotografijo na valju
za kukalom

2.1.6 / Razstava: soba 6

Vsebine: »Kaverna«¹

Naslov 1: PRIPOVEDI VOJAKOV

Uvod: Zgodbe vojakov, dnevnički in pisma, izkušnje pregnanstva civilnega prebivalstva, begunška taborišča. Vse to so spomini ljudi, ki so ostali, in spomini na tiste, ki so morali oditi.

Kratka vsebina: Sabotin je prostor spominjanja in simbol miru. Hrib oživlja preteklost, predstavlja sedanjost in služi kot opozorilo za prihodnost. Varuje pred pozabljivo vse, ki so trpeli v času prve svetovne vojne, in opominja, da se vojne ne bi smele (več) dogajati. Z besedo miru nagovarja v jeziku, ki je pred stotimi leti poniknil s človeškega obzorca. Prisluhnите mu in se naužijte njegovih lepot.

3. nivo:

Pripovedi vojakov:

»Minili so dnevi, ne da bi se zgodilo kaj posebnega. Vreme se boljša, celi roji letalcev se prikazujejo, izpopolnjujemo zaloge orožja, ročne granate dovažamo v velikih množinah.«

»Častniki postajajo nervozni, pogosto hite po jarku in gledajo skozi daljnogledne instrumente na italijanske postojanke. Narednik Stolič postaja prijazen, nič več ne zmerja Dunajčanov in piše še več kakor po navadi.«
»Ali niso to zanesljiva znamenja?«

»Bližajoča se nevarnost je učinkovala na nas različno. Mitja ni kazal nikakršnega razburjenja in je ostal čisto miren. Ostali so postali plašni in zamišljeni. Mnogi so vneto pisali dolga pisma in drug drugemu dajali naslove svojcev.«

»In potem je italijansko obstranjevanje vendar zabobnelo nad nami kakor ogromna pošast. Divje, grmeče pokanje, ki pretresa skalna tla. Udar za udarom, sikanje in tuljenje v zraku. Kamenje, velike skale in manjši kosi, razbiti kovinski kosi, prst, vse to pada med strašnim hruščem na zemljo. Udar za udarom – sto pokajočih udarov hkrati.«

»Skrivam se v gubah skal, se trepetajoč stiskam k stenam, se stiskam k drugemu, se gledava ter iščeva tolažbe, pa najdem v gorečih očeh tovariša, v njegovem spačenem obrazu, izraz iste groze, ki pretresa tudi mene.«

»Kričim mu besede, ki jih sam ne slišim, ki jih drugi ne slišijo – oh, kdo bi mogel v tem besnenju slišati človekov glas! Splazil sem se do zadnje stene zaklona, ki se je oklepam, kakor bi z njo zrasel. Naslonjen ob skalno steno čutim vsak pretres, vsak bližnji trest, tresem se in trepečem zgora – in čakam na trenutek, ko me bo raztrgal in razneslo hkrati z drobci skale.«

NAGOVOR POTI MIRU IN PARKA MIRU:

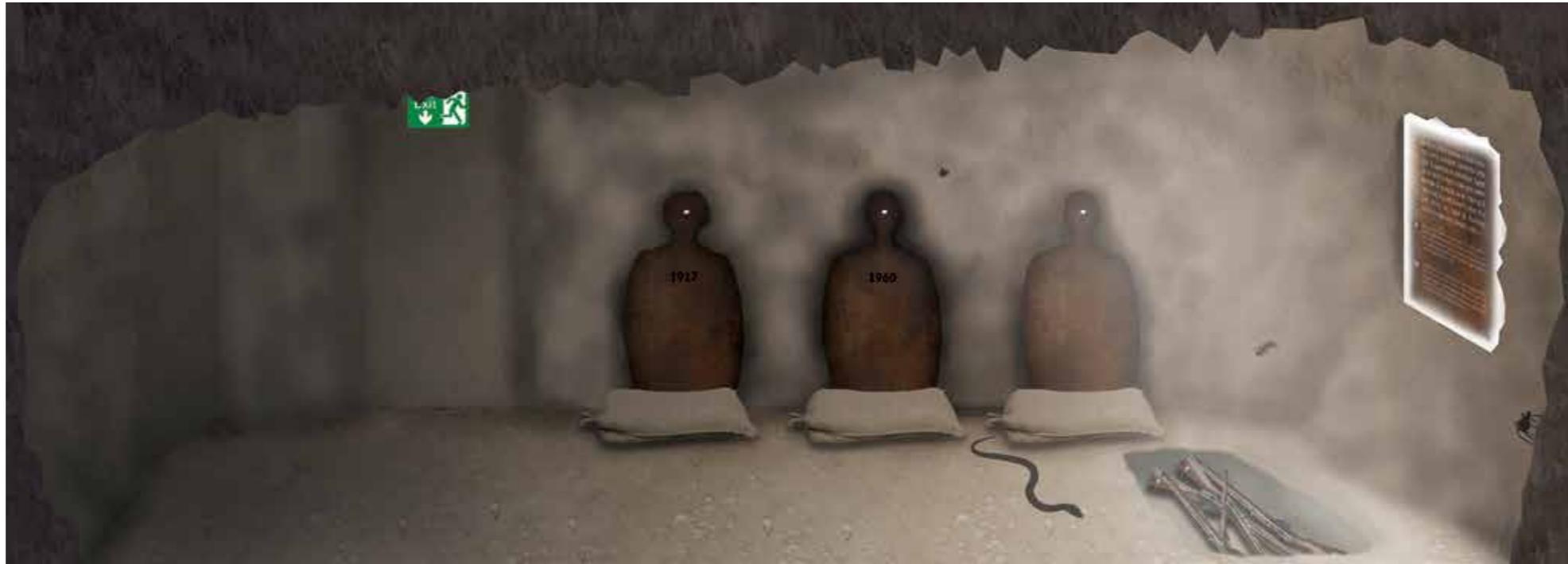
»Pokrajina je popolnoma prazna. V zrak molijo samo opustošena drevesa. Minili so dnevi pokov, trušča, besnenja.«

»V Posočje sta dolgo vstopala življenje in smrt. Pred stotimi leti je beseda o miru prestavljala grožnjo vojnemu redu in vojnim ciljem. Bila je nedosegljivo stremljenje.«

A spokojnost se je le vrnila. Po stotih letih so sledi dvanajstih soških bitk, ki se vijejo od Alp do Jadrana, dozorele v pot, Sabotin pa v park tako želenega miru.

¹ »Kaverna« predstavlja prehod iz temačne preteklosti v svetlo sedanjost/prihodnost. Predstavlja skozi zgodovino mora služiti kot prostor za razmislek o nesmislu vojne skozi zgodbo vojaka in uvodom v mir (oz. v Pot miru in Park miru). V začetnem delu temačnost in čustvena stiska dosežeta vrhunec, proti izhodu v naslednji prostor pa je ta vedno svetlejši, s »presenečenjem« ob izstopu (prehod v sobo o št. 7 »Narava«).

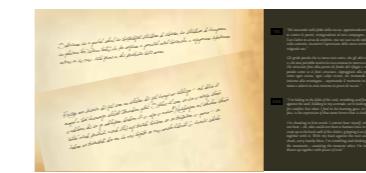
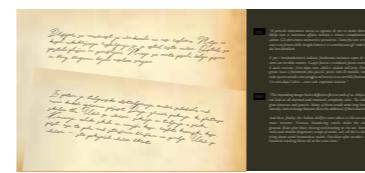
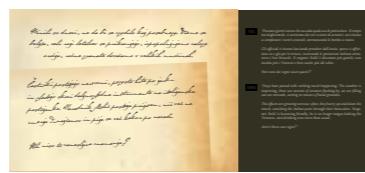
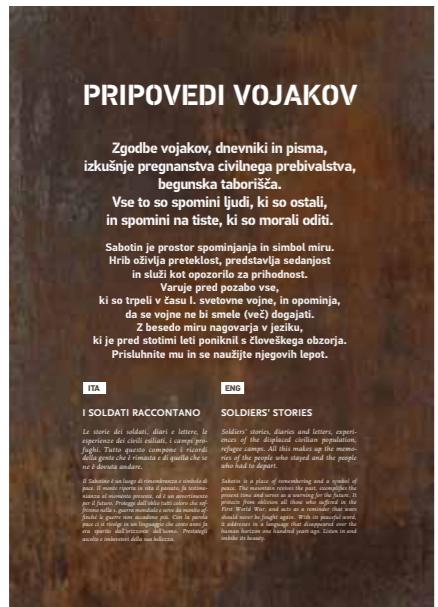
Izgled - simbolična skica:

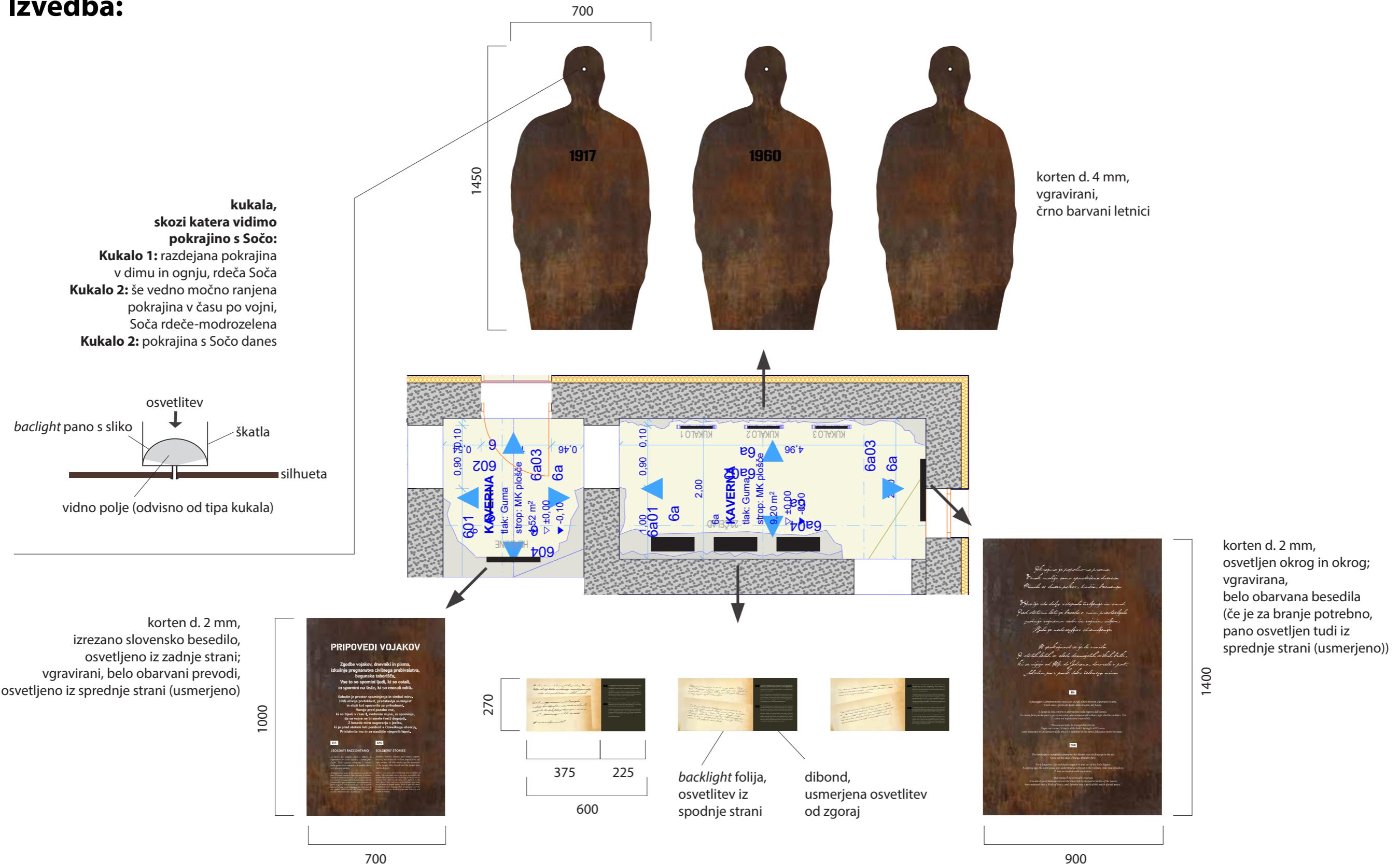
Opis:

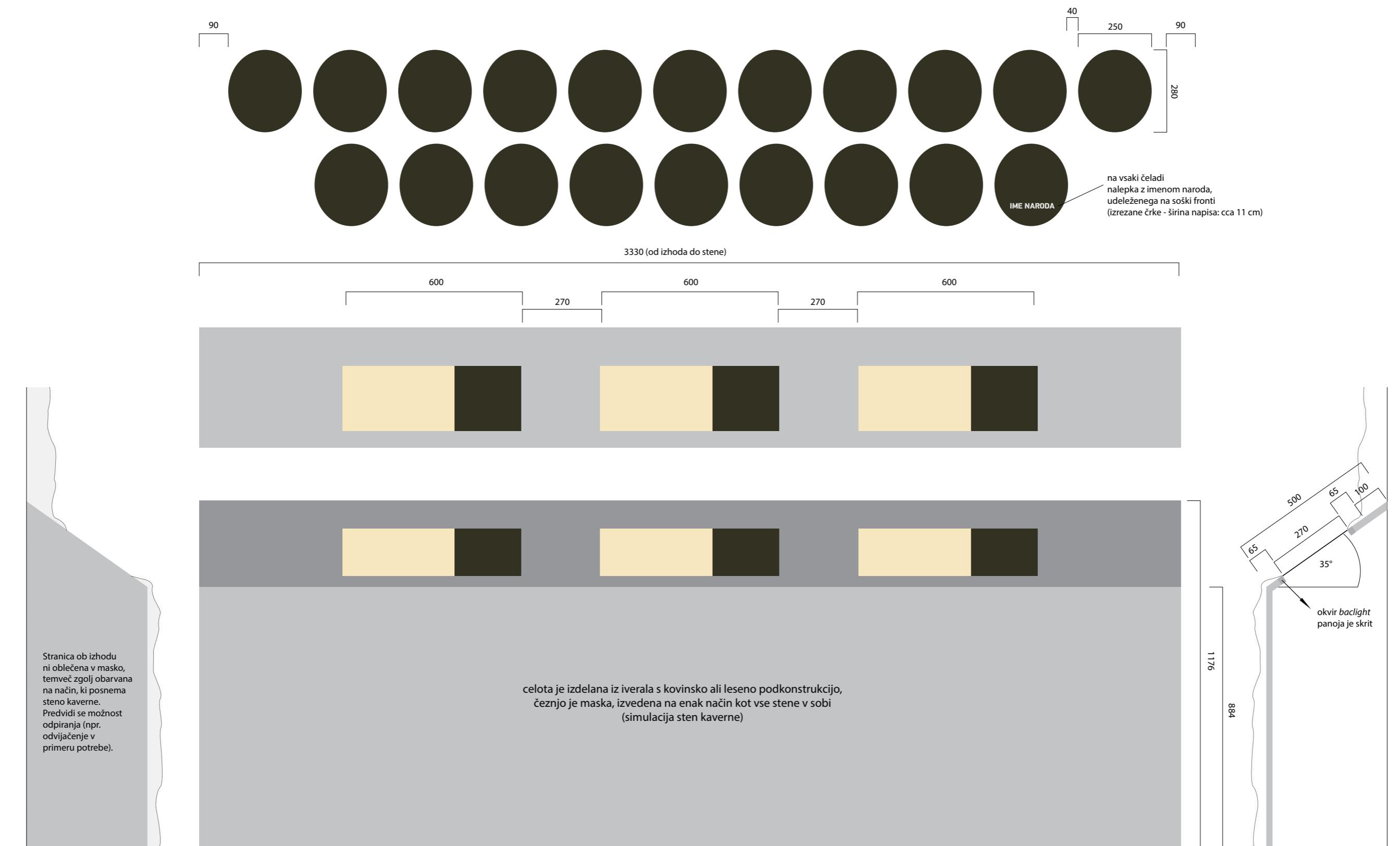
- »Kaverna« predstavlja prehod iz temačne preteklosti v svetlo sedanjost/prihodnost. Predor skozi zgodo-vino služi kot prostor za razmislek o nesmislu vojne skozi zgodbo vojaka in uvodom v mir (oz. v Pot miru in Park miru). V začetnem delu temačnost in čustvena stiska dosežeta vrhunc, proti izhodu v naslednji prostor pa je ta vedno svetlejši, s »presenečenjem« ob izstopu.
- Stene so neravne in posnemajo stene kaverne, prav tako so neravna tla iz zbite zemlje/peska, ter strop, ki se konično dviga od začetka proti koncu prostora.
- Kaverna povezuje sobi 5 in 7 tudi preko povezovalnega elementa, ki ga predstavlja reka Soča. Ta iz prostora št. 5 izgine pod Solkanskim mostom, »teče« po »zunanji steni« kaverne in ponovno vstopi v prostor šele v sobi št. 7. Iz kaverne jo gledamo skozi kukala na kertenastih silhuetah treh oseb. V času vojne, v razdejani pokrajini v dimu in ognju, teče Soča še rdeča, v času po vojni rdeče-modrozelena in danes turkizna...
- Na začetku kaverne so prisotni zvoki oddaljenega streljanja in bobnenja, ter bližnji zvoki ječanja ranjenih vojakov, na koncu predora pa se že sliši zvok pretakanja in žuborenja vode ter drugi zvoki narave, ki prihajajo iz naslednje sobe.
- Orožje bo v tem prostoru (za razliko od prejšnjih) vkopano v tla in prekrito s kaljenim stekлом, kar simbolno nakazuje na bližajoči se konec vojne in njen »pokop«.
- Pripovedi vojakov so prikazane na osvetljenih tablah. Nad njimi so izobešene čelade z napisom imen vseh 22 narodov, ki so prav tako osvetljene iz zadnje strani, da delujejo kot plafonjere.
- Pripoved o miru je prikazana na koncu prostora na osvetljenem panoju iz kortena.
- Proti koncu prostora, kjer začne simbolično vstopati življenje, so prikazane nekatere živalske vrste, kot je npr. modras, ki se plazi po tleh, striga skrita pod kamnom, manjše žuželke (nočni metulji) na steni ipd.
- Na izhodu iz kaverne doživimo dež (zelo realističen laserski efekt), ki služi hkrati kot emocionalni efekt (skozi dež v sonce) in hkrati kot zastor, da vzdušje sobe s tematiko o naravi ne moti vzdušja v kaverni.

Izgled panojev:

Izvedba:

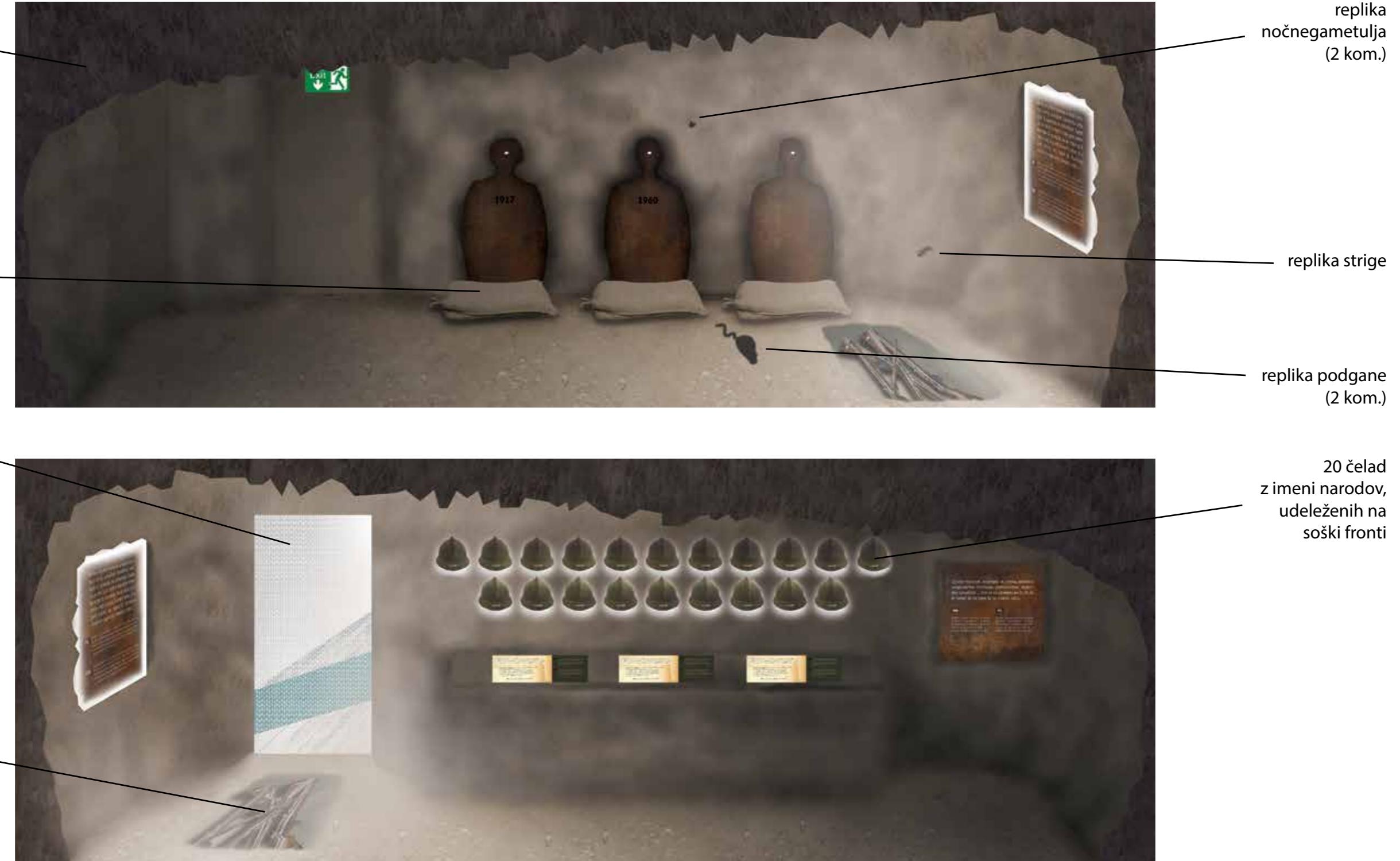
**OBDELAVA STEN
IN STROPA:**

Kar se da realna
simulacija kaverne.

Vojaška vreča
s peskom

Efekt dežja

Pod kaljenim steklom
»pokopano« orožje

2.1.7 / Razstava: soba 7

Vsebine: »Narava«

Naslov 1: RASTLINSTVO IN ŽIVALSTVO

Uvod: Relativno nizka vzpetina leži na stiku alpskega, dinarskega in sredozemskega tako kamninskega kot klimatskega področja. Raznolika življenjska okolja položnih prisojnih pobočij ter osojnih in strmih skalnatih sten botrujejo bogatemu živalstvu in rastlinstvu Sabotina.

Kratka vsebina: Alpske, dinarske in sredozemske rastlinske vrste, ki običajno rastejo zelo daleč vsaksebi, se tu srečujejo na enem in istem hribu, le v različnih ekoloških višinah. Razloge za tolikšno pestrost najdemo v svojstveni zemljepisni legi Sabotina, razlikah med apnenčasto in flišno kamninsko podlago ter izrazitih nasprotjih med osojno in prisojno lego. Osončena pobočja, ki zrejo proti morju, so zaradi bližine Sredozemlja precej toplejša od senčnih nad Sočo, do koder še sega vpliv Julijskih Alp. Take naravne danosti so na Sabotinu ustvarile pravo botanično svetišče, različna življenjska okolja s travšči, grmišči in gozdovi na pobočjih ter golijavimi skalnimi pečinami pod grebenom pa so dom tisočerim metuljem, redkim vrstam ptic in plazilcem, po katerih Sabotin že od nekdaj slovi.

Naslov 2: PREVISNE SKALNE STENE

Za osojno stran Sabotina so značilna strma pobočja, ki se dvigajo z dna Soške doline in v zgornjem delu prehajajo v visoke apnenčaste skalne stene. Skalnata podlaga vsebuje malo prsti, ki je izpostavljena burji ter drugim mrzlim severnim vetrom, zato so se tukaj ustalile rastline alpskega izvora. Sabotin je znan kot »gora modrasov«, v previsnih skalnih stenah so doma tudi dnevne in nočne ujede, na najbolj nedostopnih pobočjih pa se zadržuje celo skupina gamsov.

3. nivo:

Seznam rastlin in živali:

- lepi jeglič
- dlakava škržolica
- Jacquinov čistec
- skorasti kamnokreč
- gorska nebina
- pomladanska resa
- ilirska perunika
- rumeno milje
- modras
- zelenec
- gams
- beloglavi jastreb
- planinski orel
- skalni strnad

Naslov 3: GOZDOVI Z BURNO ZGODOVINO

V času Avstro-Ogrske so se gozdovi nad dolino Soče izkoriščali za pridobivanje lesa, a so bili med 1. svetovno vojno opustošeni in od prvobitnega drevesnega rastlinstva je ob koncu spopadov ostalo bore malo. Bukev, nekoč tu nosilna vrsta, je še danes zelo redka, sicer pa si je večina drevesnih sestojev toploljubnih in plemenitih listavcev ob občutno manjšem človekovem vplivu na gozdne površine v zadnjih desetletjih povsem opomogla. Da je na Sabotinu čutiti vpliv morja, dokazuje prisotnost zimzelenega sredozemskega drevesa črnike, ki prav tukaj dosega severno mejo svoje razširjenosti.

3. nivo:

Seznam rastlin in živali:

- črni gaber
- mali jesen
- puhasti hrast
- mokovec
- trokrpi javor
- črnika
- jelen (pomanjšana replika)
- ris (pomanjšana replika)
- podhujka
- velika uharica
- veliki rogač
- pasasta skolopendra

3. nivo:

Seznam rastlin in živali:

- ruj (manjša rastlina)
- šmarna hrušica (manjša rastlina)
- svilnata košeničica
- Marchesettijeva zvončica
- bela metlina
- terebint
- ostrolistni beluš
- jadralec
- citronček
- osatnik
- veliki nočni pavlinček
- barjanski okarček
- deteljin modrin
- smrtoglavec
- japonska sviloprejka
- črtasti medvedek

Naslov 4: POLOŽNO OSONČENO POBOČJE

Na položnejših in toplejših flišnih pobočjih Sabotina sta se nekoč pasla drobnica in govedo, domačini iz Brd in okolice pa so travnate površine vzdrževali z redno košnjo. S tem se je ohranjala pestrost travniških združb, ki je danes zaradi opuščene rabe terenov v postopnem izginjanju. Travniki in pašniki na prisojah se vztrajno zaraščajo s toploljubnimi grmovnicami in nizkimi drevesi ter pravimi sredozemski- mi vrstami. Bogato rastlinstvo tega odprtrega območja, ki gleda proti morju, gosti pester žuželčji svet, v katerem po številčnosti izstopajo dnevni in nočni metulji z nič manj kot 3600 živopisnimi vrstami.

3. nivo:

Seznam ostalih živali v prostoru:

- skalna lastovka v letu
- slegur
- puščavec

Vsebina na tleh (na potki/reki):

*Krasnà si, bistra hči planin,
brdkà v prirodnì si lepoti,
ko ti prozornih globočin
nevihte temne srd ne moti,
krasnà si, hči planin!*

(S. Gregorčič, Soči)

Vsebina identifikacijskih izkaznic rastlin in živali:

Lepi jeglič
Čas cvetenja: april-julij
Višina: do 30cm
Habitat: skalovje

Gorska nebina
Čas cvetenja: julij-oktober
Višina: 30-60 cm
Habitat: travniki, gozdni robovi, grušč, skalovje

Modras
Velikost: dolžina do 80 cm
Št. potomcev/leto: 5-20
Poglavitna hrana: mali sesalci, kuščarice, manjše ptice, slepcii, kače
Habitat: prisojna kamnita in delno poraščena pobočja

Gams
Teža: 25-30 kg
Velikost: visok do 1 m
Življenska doba: do 24 let
Št. potomcev/leto: 1-2 (maj)
Poglavitna hrana: trava, zelišča, mahovi, lišaji
Habitat: odprtih skalnatih predelov nad gozdno mejo (poleti), gozdovi (pozimi)

Planinski orel
Razpon peruti: 220 cm
Št. potomcev/leto: 2
Poglavitna hrana: svizci, mladi gamsi, ovce, ptice
Habitat: skalne stene

Puhasti hrast
Čas cvetenja: april-maj
Višina: do 20 m
Habitat: prisojna kamnita pobočja

Mokovec
Čas cvetenja: maj-junij
Višina: do 15 m
Habitat: prisojna skalnata pobočja

Trokrpi javor
Čas cvetenja: junij
Višina: 6-7 m
Habitat: prisojna skalnata pobočja

Podhujka
Velikost: dolžina do 28 cm
Št. potomcev/leto: 2
Poglavitna hrana: nočno aktivne žuželke (nočni metulji)
Habitat: suhe in tople nižine ob robu gozdov

Velika uharica
Razpon peruti: 160-188 cm
Št. potomcev/leto: 2-5
Poglavitna hrana: miši, voluharji, zajci, ježi, polhi, ptice
Habitat: skalne stene bogate z gozdom, kulturna krajina

Ilustracije:

Izgled - simbolična skica:

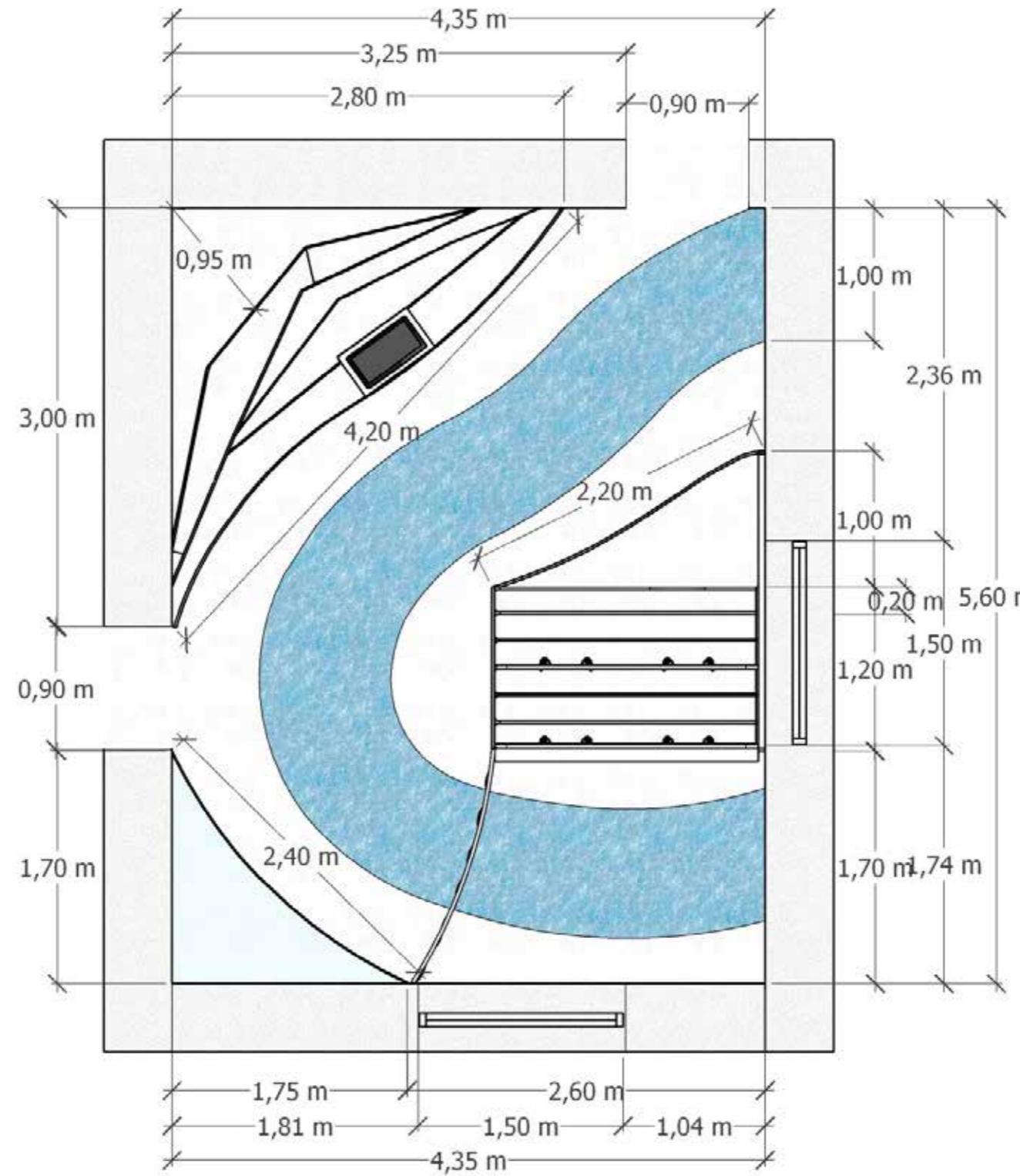
Opis:

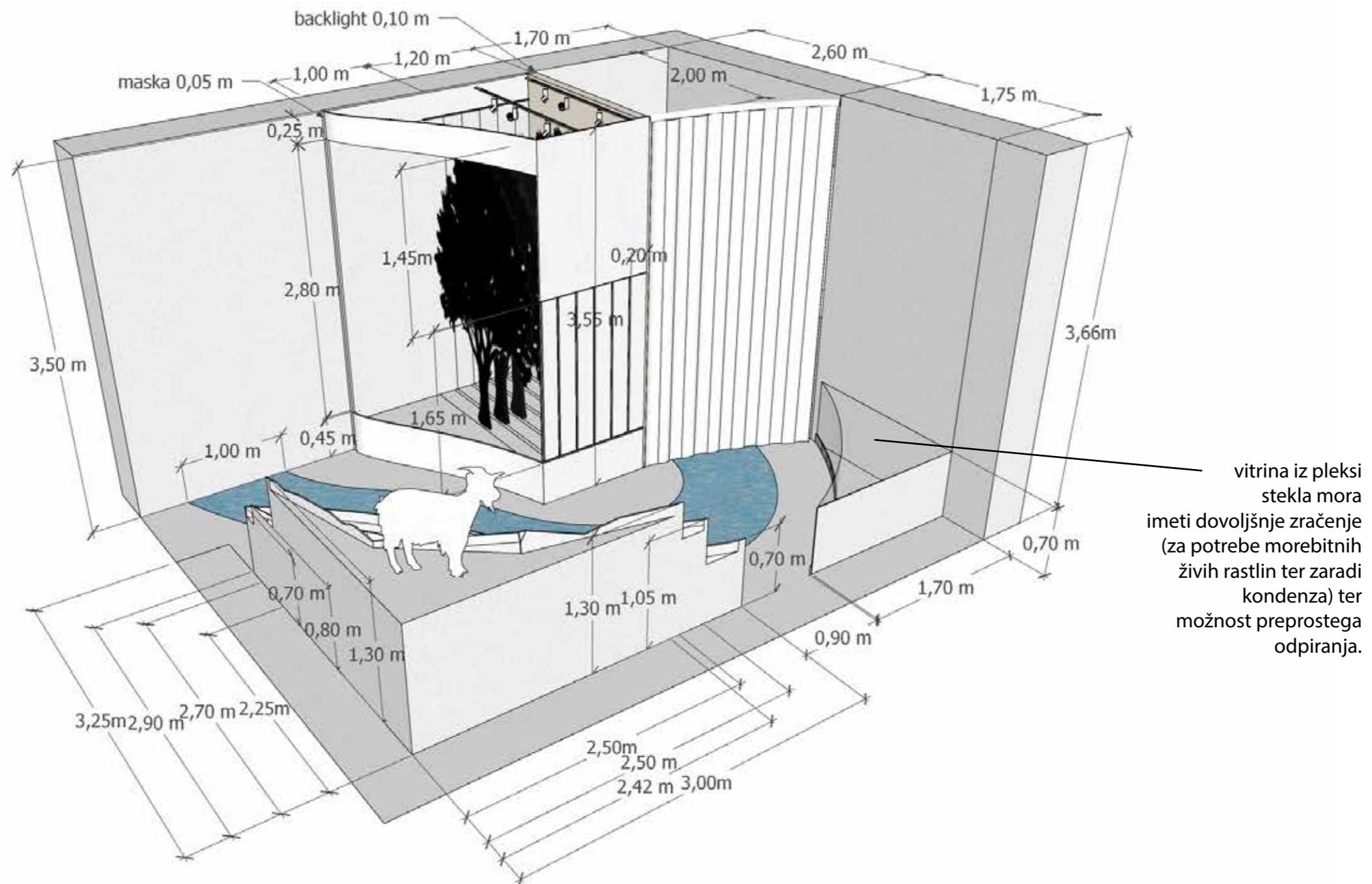
- Soba je v celoti bela, tla so enaka kot v prvih dveh sobah - vinil, vendar v beli barvi.
- Reka Soča »priteče« v prostor v svoji značilni modrozeleni barvi. Na reko je tokrat vpisan najbolj znan in najbolj »svetel« verz iz pesmi Soči: »Krasna si, hči planin, ...«.
- Oprema je izdelana iz obeljenega lesa, ki kar se da soupada s talnim vinilom.
- Rastlinske in živalske vrste so predstavljene v svojem življenjskem prostoru (skalovju in melišču, gozdovih, travnikih). Pri opisih posameznih vrst naj bi bil poudarek na zanimivostih, ki posamezno vrsto najbolje opišejo (npr. letni čas, ko jih obiskovalci lahko opazujejo, velikosti, teži, starosti, sledeh, ki jih puščajo v naravi itd.).
- Predvidene so igrice na zaslonu na dotik kot je npr. sestavljanjka ipd.: za tri različne skupine živali s po enim predstavnikom: plazilcev, ptic, žuželk.
- V skrajnem desnem kotu sobe se nahaja tudi video prostorček.
- Gozd je predstavljen potom 6 izrezanih silhuet dreves, s potiskom od temnejših proti svetlejšim in manjšim silhuetam dreves v ozadju, da dobimo vtis globine. Med posameznimi pleksi ploščami se nahajajo svetlobna telesa, ki gozd osvetljujejo na kar se da naraven način (simulirajo snope svetlobe, ki pronica skozi krošnje). Živali se namesti v krošnje (izrezan ovalj in vanj nameščena nagačena sova) in med posameznimi drevesi (v ozadju manjši realistično repliki jelena in risa). Prostor ob strani je zaprt, na njem se nahajajo interaktivne didaktične vsebine o drevesnih vrstah (obiskovalec pride do vsebin z dvigovanjem, izvlačenjem, obračanjem).
- Skalovje je izdelano iz obeljenega lesa, ki kar se da soupada s talnim vinilom. Vmesni prostori med ploščami so zapolnjeni s kamenjem, na njem pa je predstavljeno rastje in živali.
- Vogal na temo travnikov je opremljen z vitrino iz pleksi stekla (da je lahko slednja upognjena). Vitrina mora omogočiti dostop zraka ter možnost enostavnega odpiranja.
- Poleg rastlin in živali bodo razstavljeni tudi ostanki orožja (bomb, izstrelkov), vkopanih v podlago in deloma prekritih z žvalmi in rastlinami.

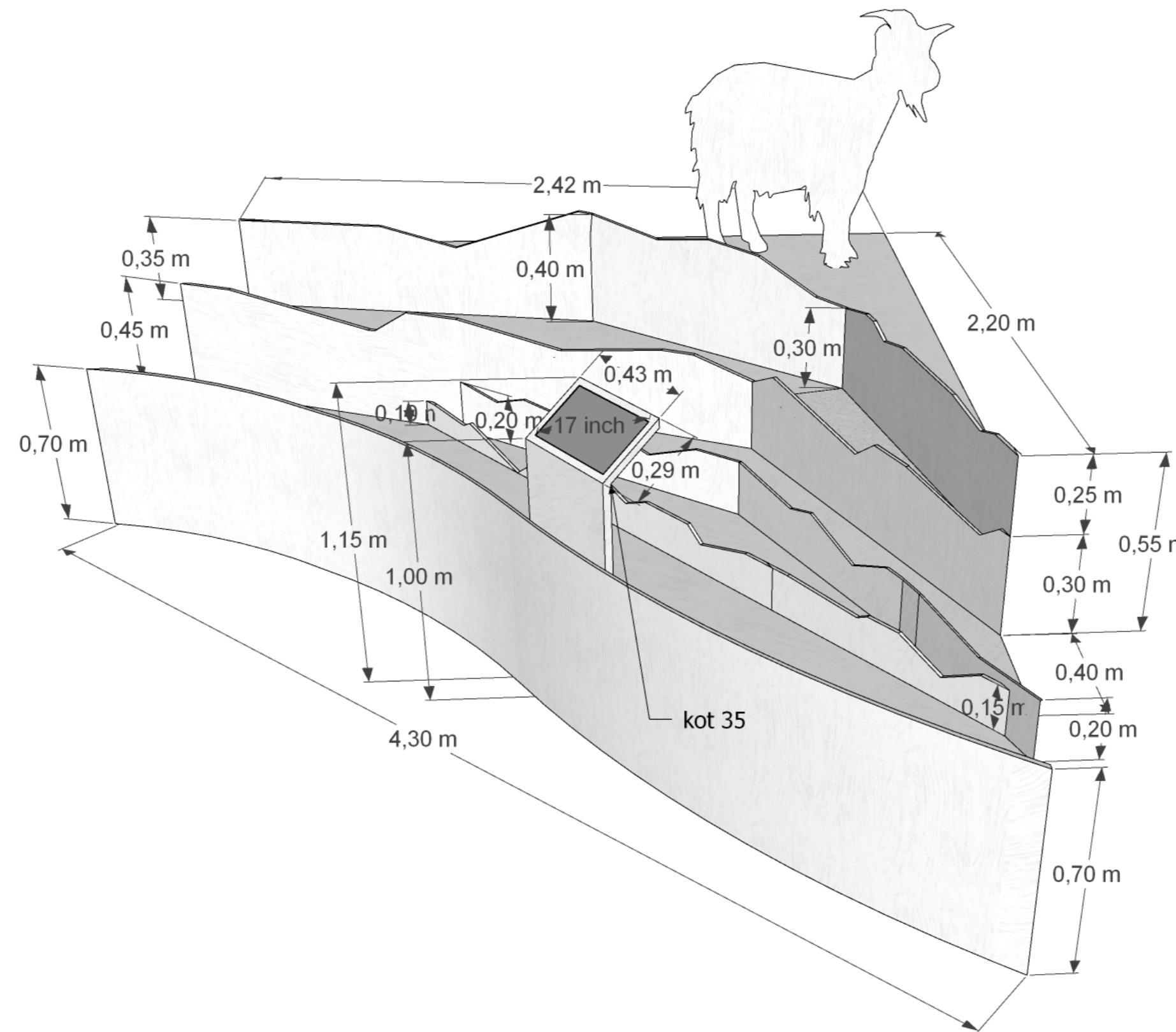
Popis manjkajočih vsebin:

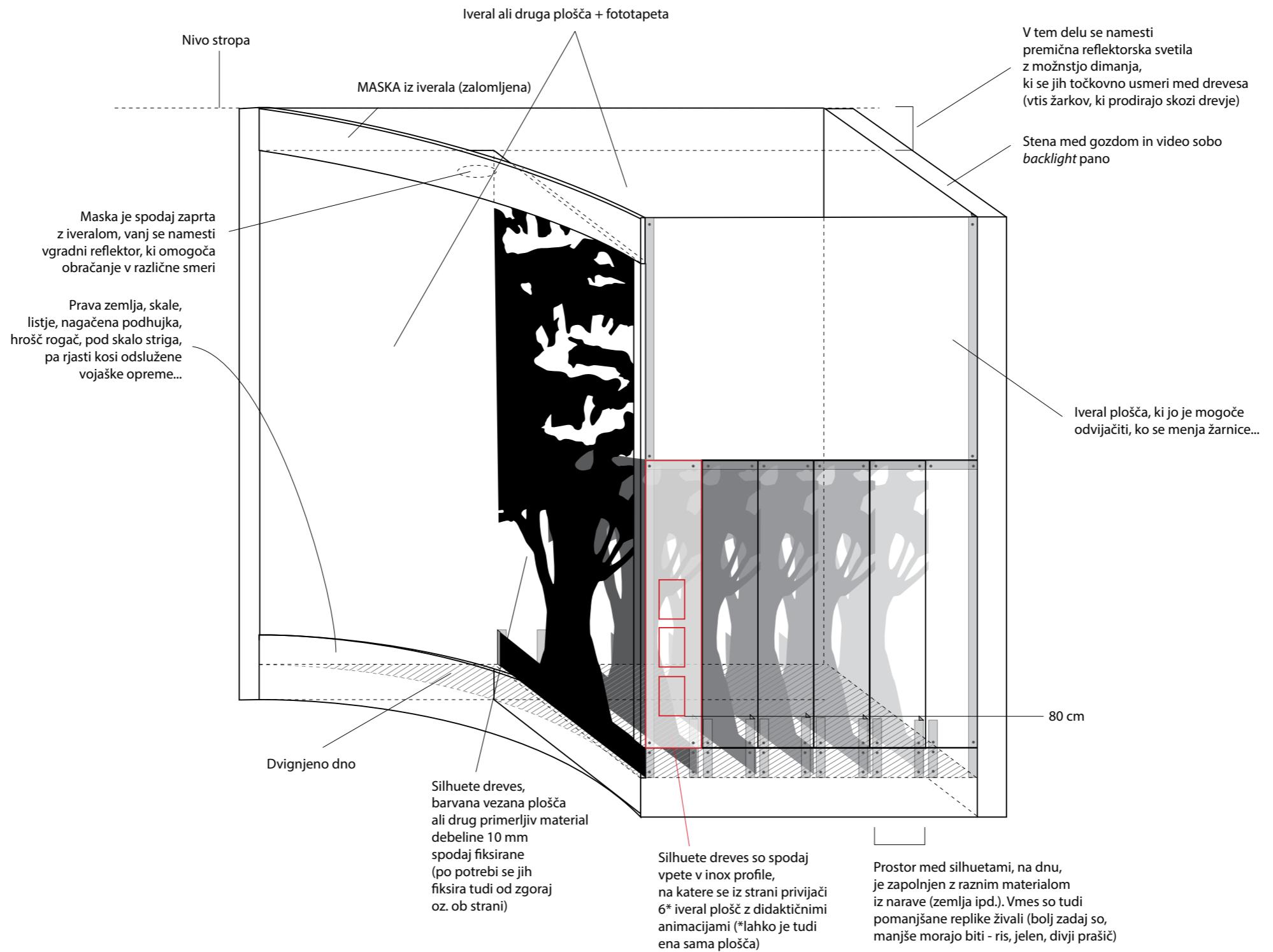
- črtne ilustracije (silhuete):
 - črni gaber
 - mali jesen
 - puhasti hrast
 - mokovec
 - trokrpi javor
 - črnika
- barvne ilustracije (drevo):
 - mali jesen
 - puhasti hrast
 - mokovec
 - trokrpi javor

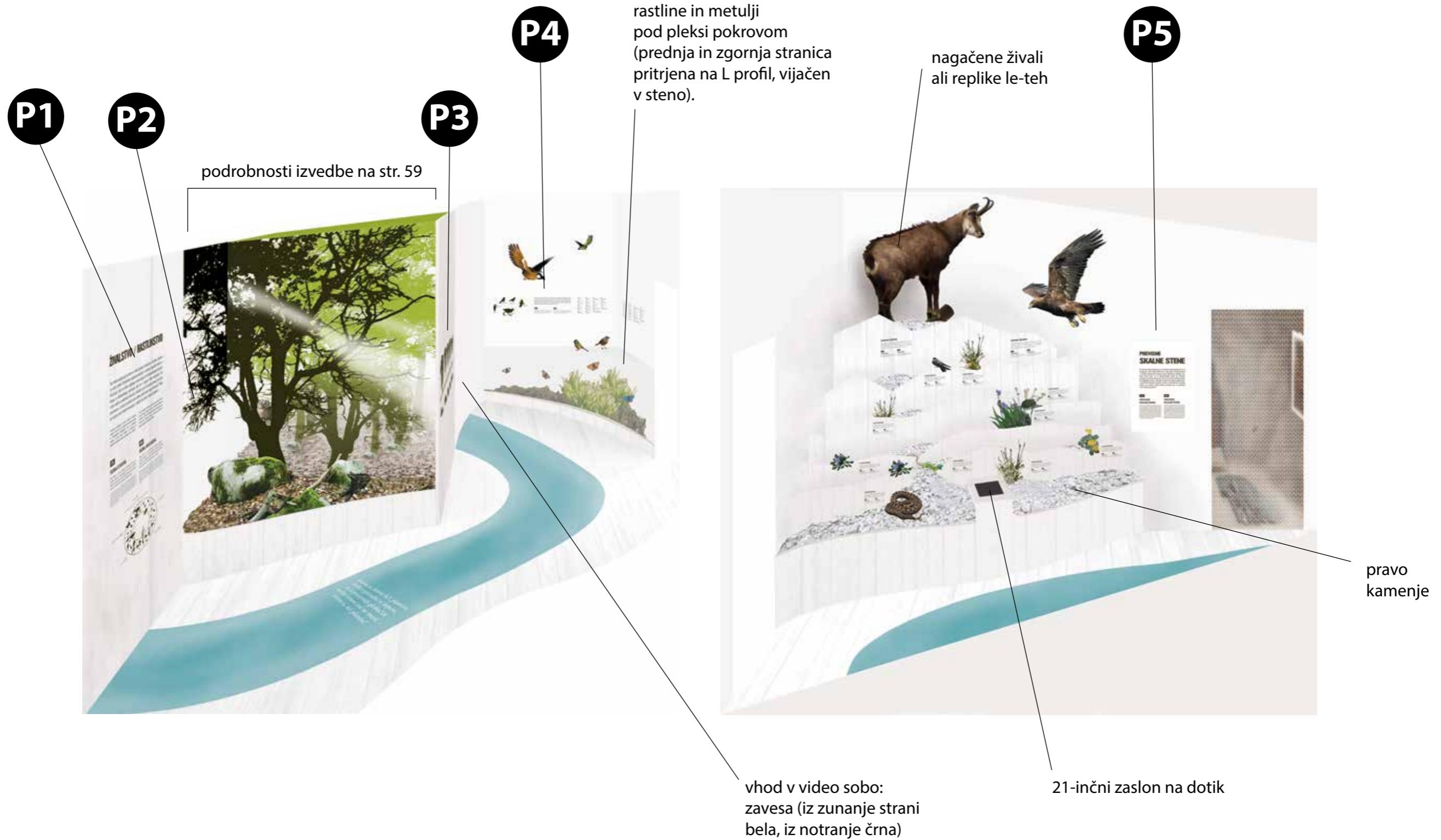
Mere in izvedba:

Izgled in mere panojev:

P1

neposreden potisk na les

P2

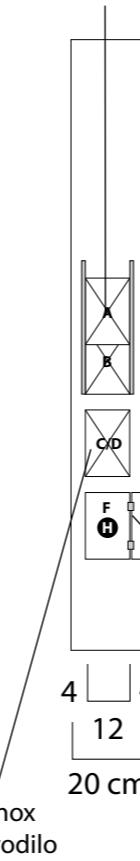
fototapeta

P3

mehanska
didaktična
animacija
(6 kom.)

Ploskve B, D in F
so v isti ravni
kot nosilna lesena
ploskev - utor

P4

P5

neposreden
tisk na forex
debeline 10 mm

62 cm

93,5 cm

A - silhueta drevesa (tisk na pleksi steklo debeline 5 mm)

B - barvna ilustracija drevesa (neposredni tisk na foreks debeline 5 mm)

C - »osebna izkaznica« drevesa (ena od dveh strani vrtljivega ploščka)

D - barvna ilustracija lista in plodu drevesa (druga od dveh strani vrtljivega ploščka)

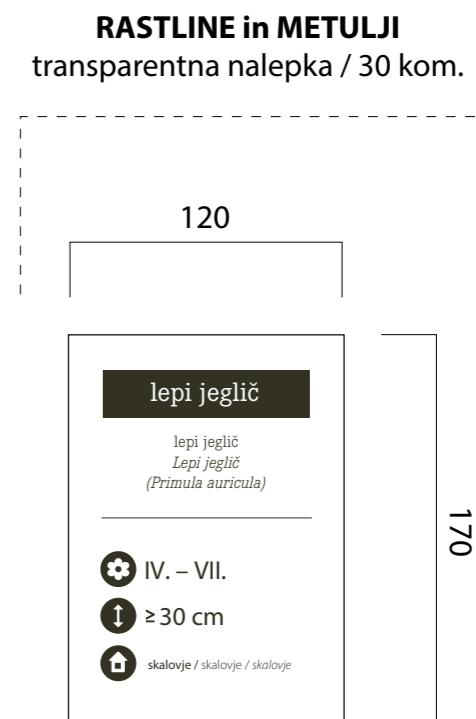
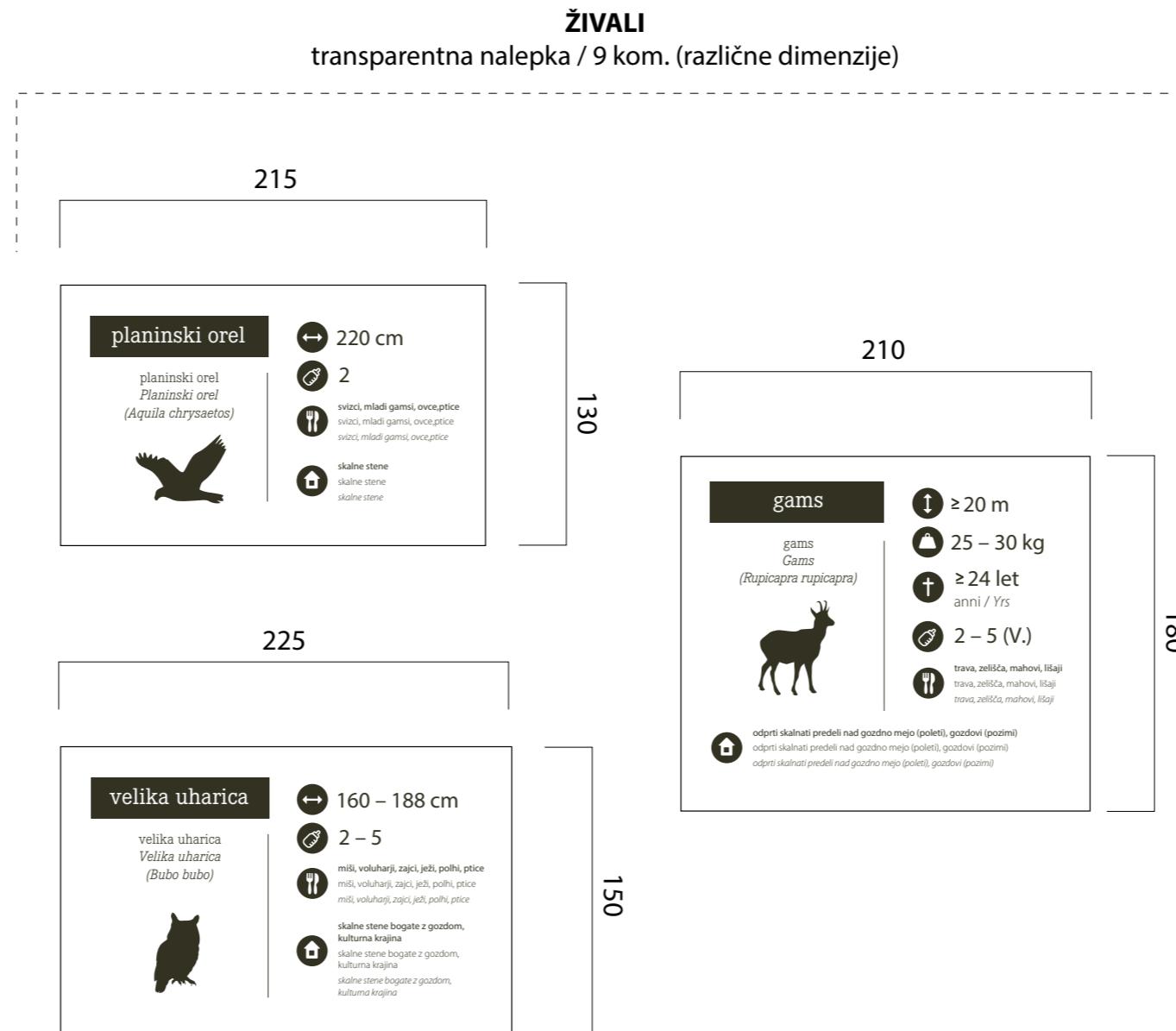
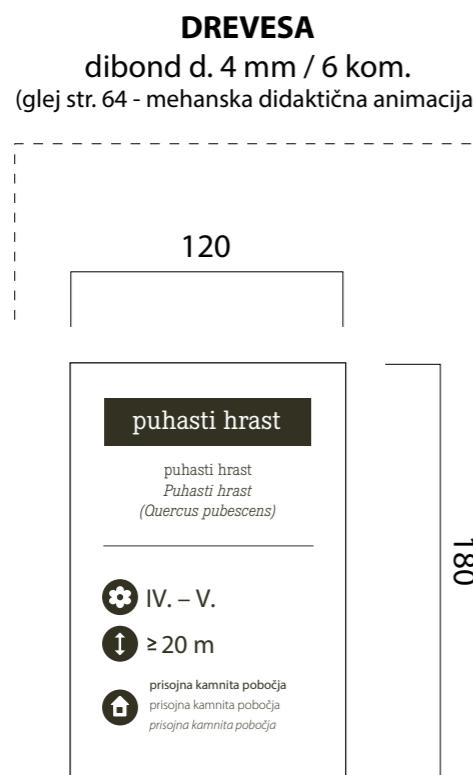
E - lubje drevesa

F - les drevesa

G - ime živali, ki jo vidiš skozi luknjo (H)

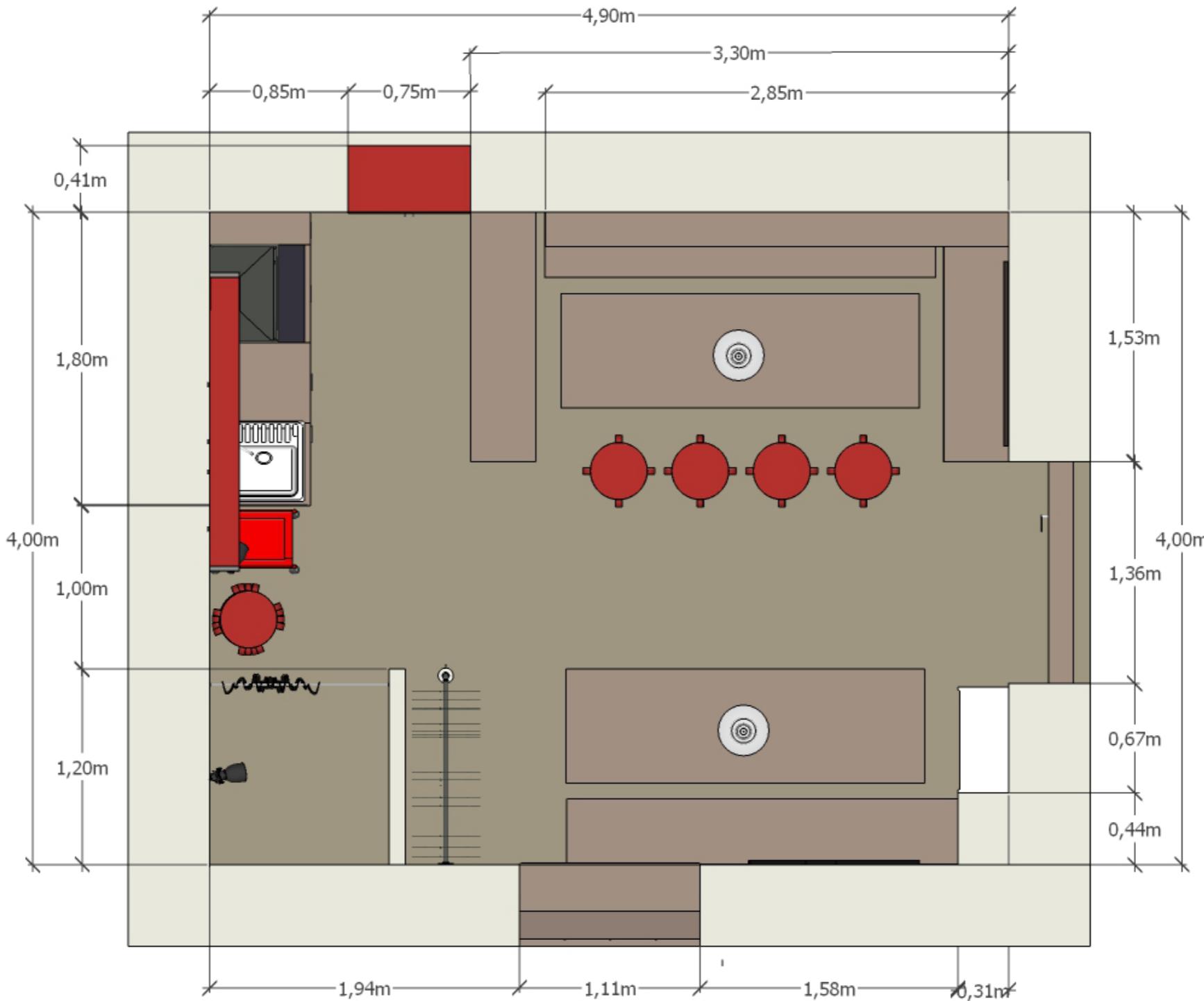
H - luknja, skozi katero vidiš žival med pleksiji (v gozdu) npr. jelena

Identifikacijske izkaznice:

2.2 / SOBA PLANINSKEGA DRUŠTVA

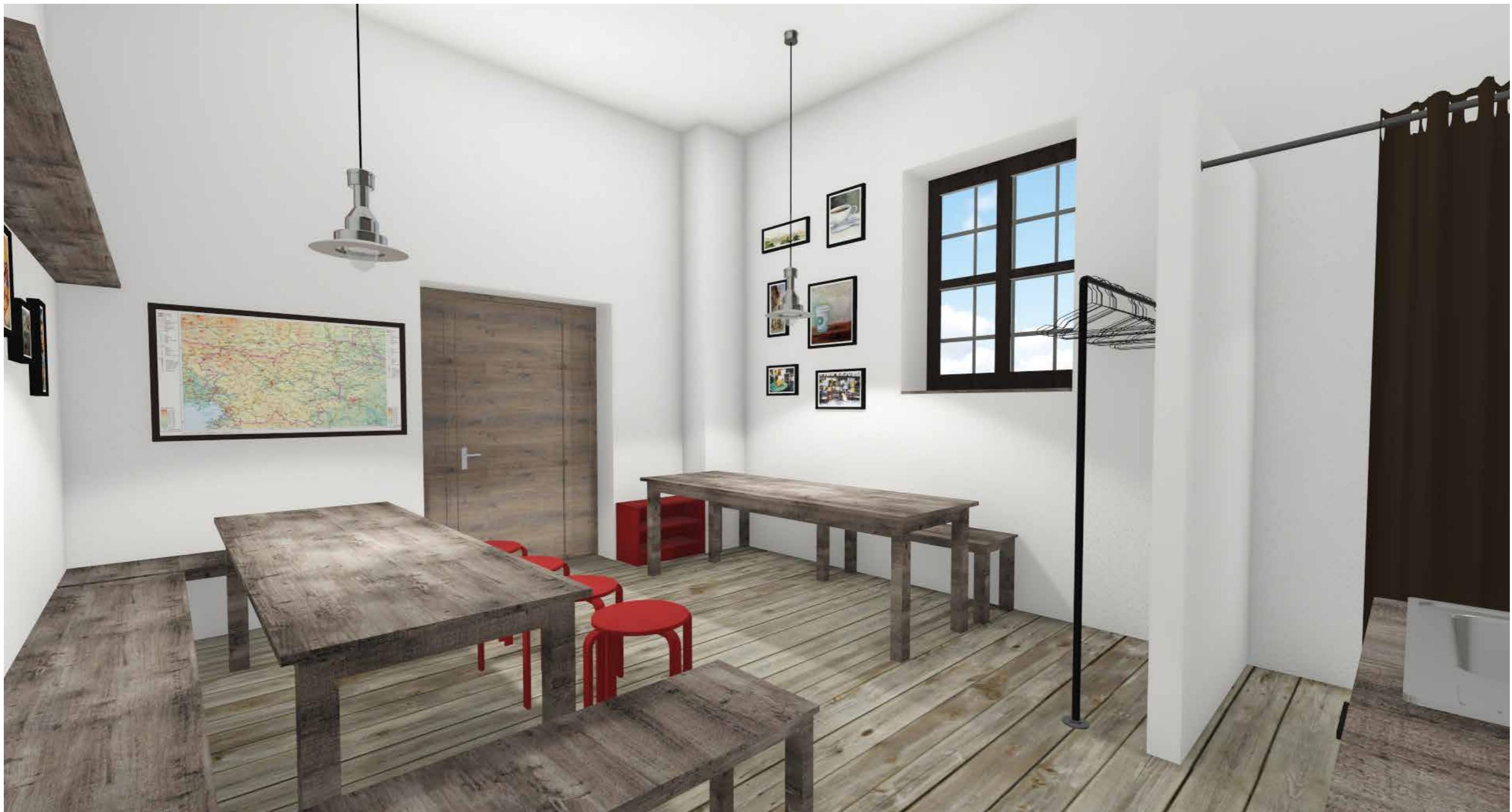
2.2.1 / Tloris

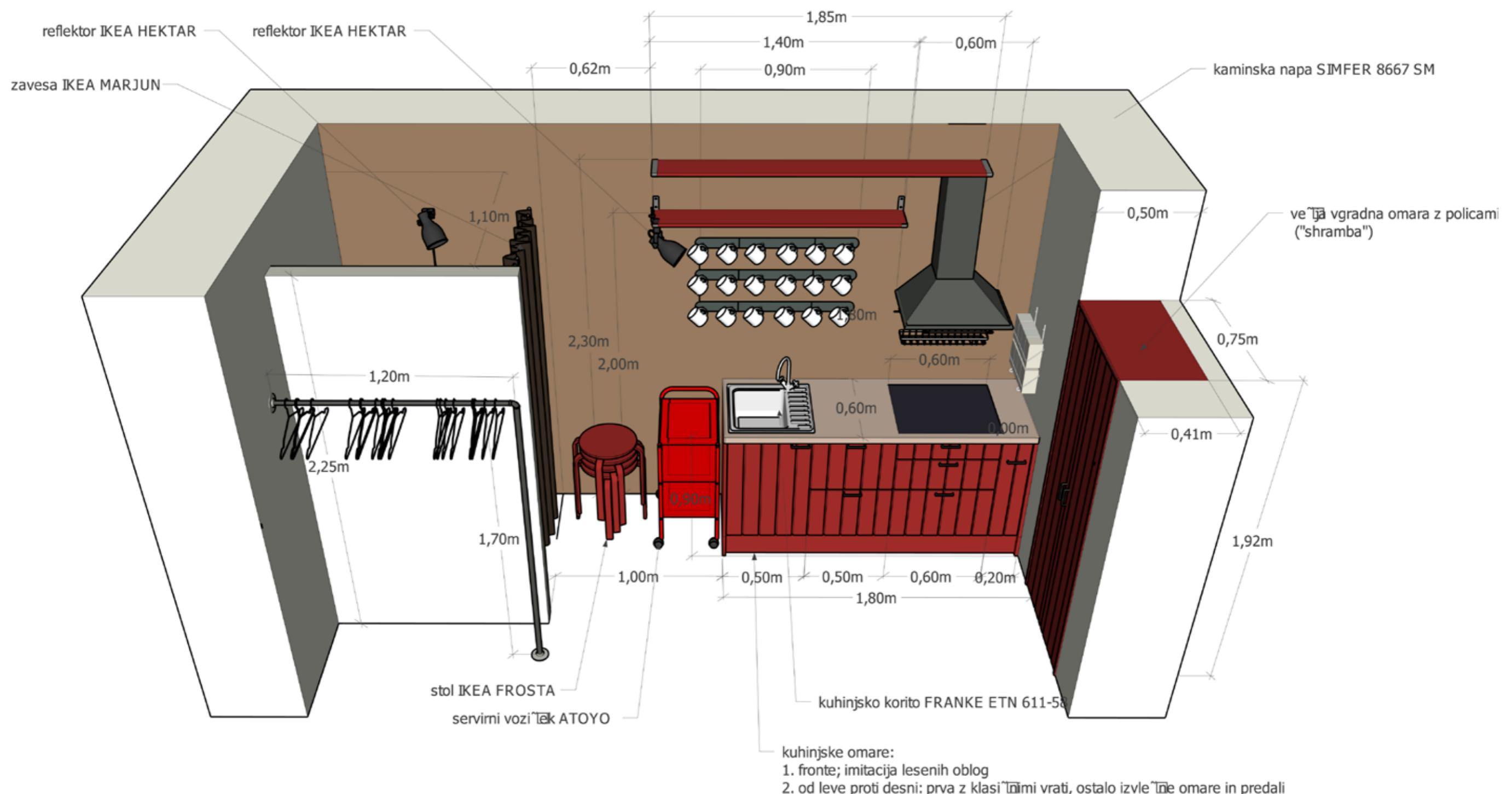
2.2.2 / Izgled

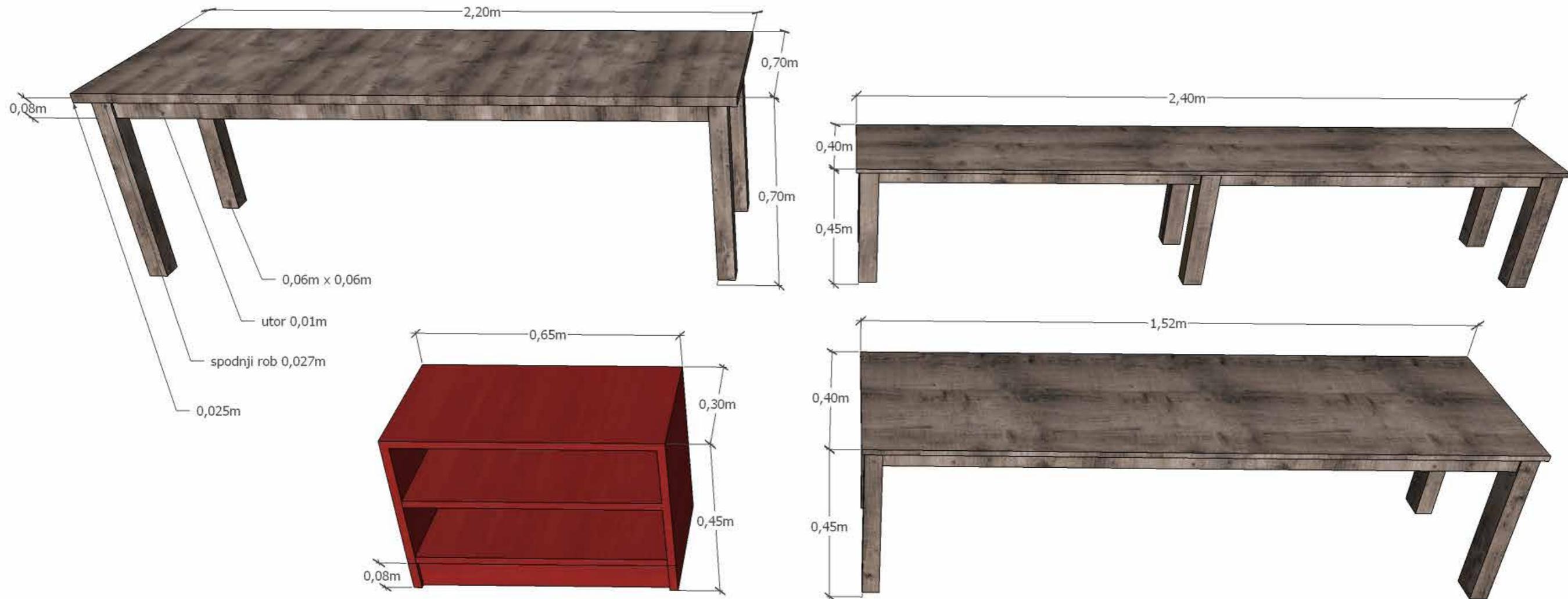

2.2.2 / Izvedba

2.3 / OKOLICA CENTRA ZA OBISKOVALCE

2.3.1 / Glavna ploščad

Glede na to, da je Sabotin - park miru zasnovan kot celovit turistični produkt, ki lokacijsko zajema celotno območje Sabotina in je njegov vrh vključno z vso infrastrukturo njegova najbolj impozantna in najbolj obljudena točka, bi bilo smiselno celotno območje smatrati kot vizualno celoto, ki odraža estetiko, primerno imenu »park miru«. Tako poti, kot center za obiskovalce, vključno z gostinskim objektom in celotno ploščadjo v njuni okolici ter opremo, ki jo le-ta vključuje, bi bilo torej smiselno preoblikovati na način, da je celota vizualno harmonična, oblikovno kar se da izčiščena in razbremenjena nepotrebnih elementov in vsebin. S tem bi prostor odražal mir, ki ga nosi v imenu. Prav to je bilo tudi vodilo pri idejni zasnovi za zunanjо ureditev objekta in okolice. Obnova bi lahko potekala po fazah, glede na razpoložljiva sredstva v določenem trenutku.

Objekta se arhitekturno ohrani kar se da nespremenjena. Ključnega pomena je **bela barva** fasad in drugih zidanih površin ter lesenih podpornikov nadstreška, saj simbolizira mir.

Vse opleskane lesene površine se odstranijo in nadomestijo z zgolj impregniranim **macesnovim lesom**, ki sčasoma postane sivkast, s čimer se skladno zlige z betonskimi, asfaltнимi in kamnitimi površinami.

Tretji element služi vizualni popestritvi, daje pridih sodobnosti in se hkrati simbolno nanaša na vojno zgodovino - to je **korten**. Slednji ima videz rjastega železa in spominja na odsluženo vojaško opremo. Prostor med centrom za obiskovalce ter gostinskim objektom se zapre z **gabioni**, ki predstavlja jo četrти gradnik celostne ureditve ploščadi in so vizualno skladni s kamnito površino Sabotina.

Predvidenih je pet tipov sedalnih površin: **premična gostinska oprema** (korten+macesnov les), **stacionarna gostinska oprema** (gabioni+macesnov les), **kockasta sedišča** pred centrom za obiskovalce (gabioni+macesnov les), **sedalna površina venca okrog centra za obiskovalce** (macesnov les) ter **pet ležalnikov** (dva v bližini igral, trije pod drevesi pod ploščadjo - macesnov les).

Površino okrog objektov se kar se da zazeleni, na notranjem vogalu se postavi **otroška igrala** naravnega videza.

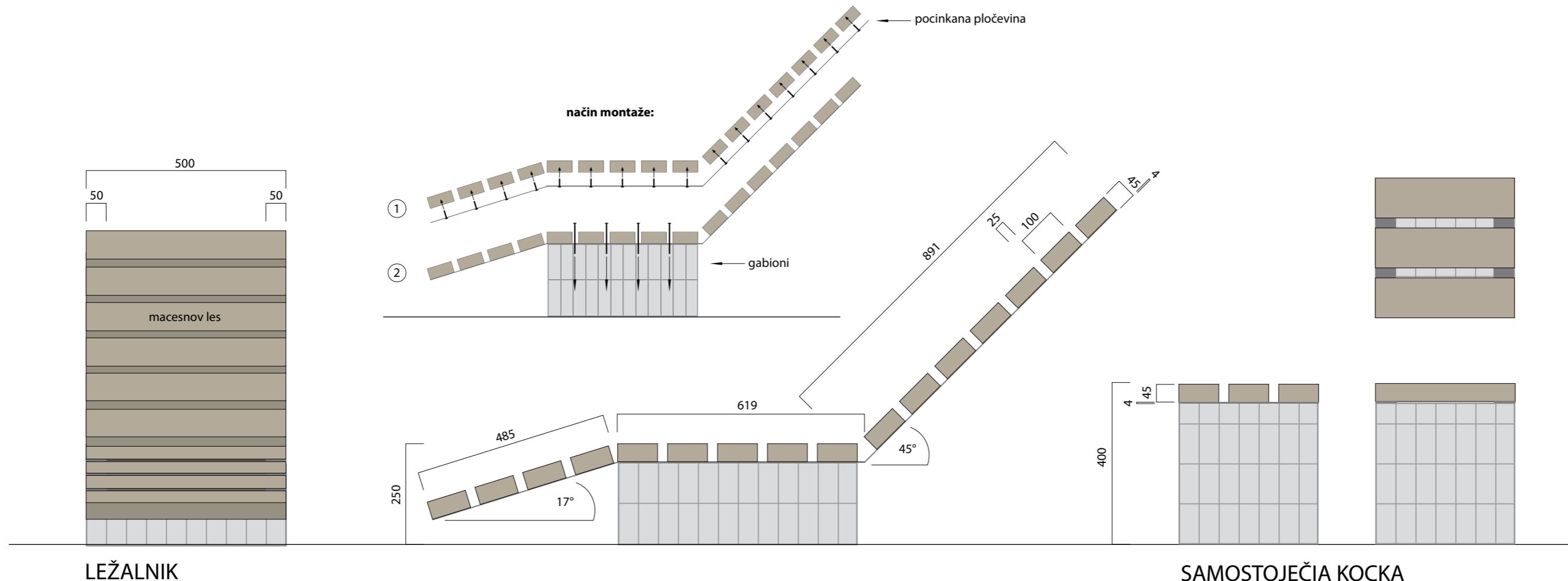
Razgledišče se opremi z vzdolžno tablo/tablami, na kateri je panorama z izpisanimi kraji.

Varovalna ograja se pojnoti (kortenasti stebriči z jeklenimi žicami v razmakih, predpisanih za javne prostore).

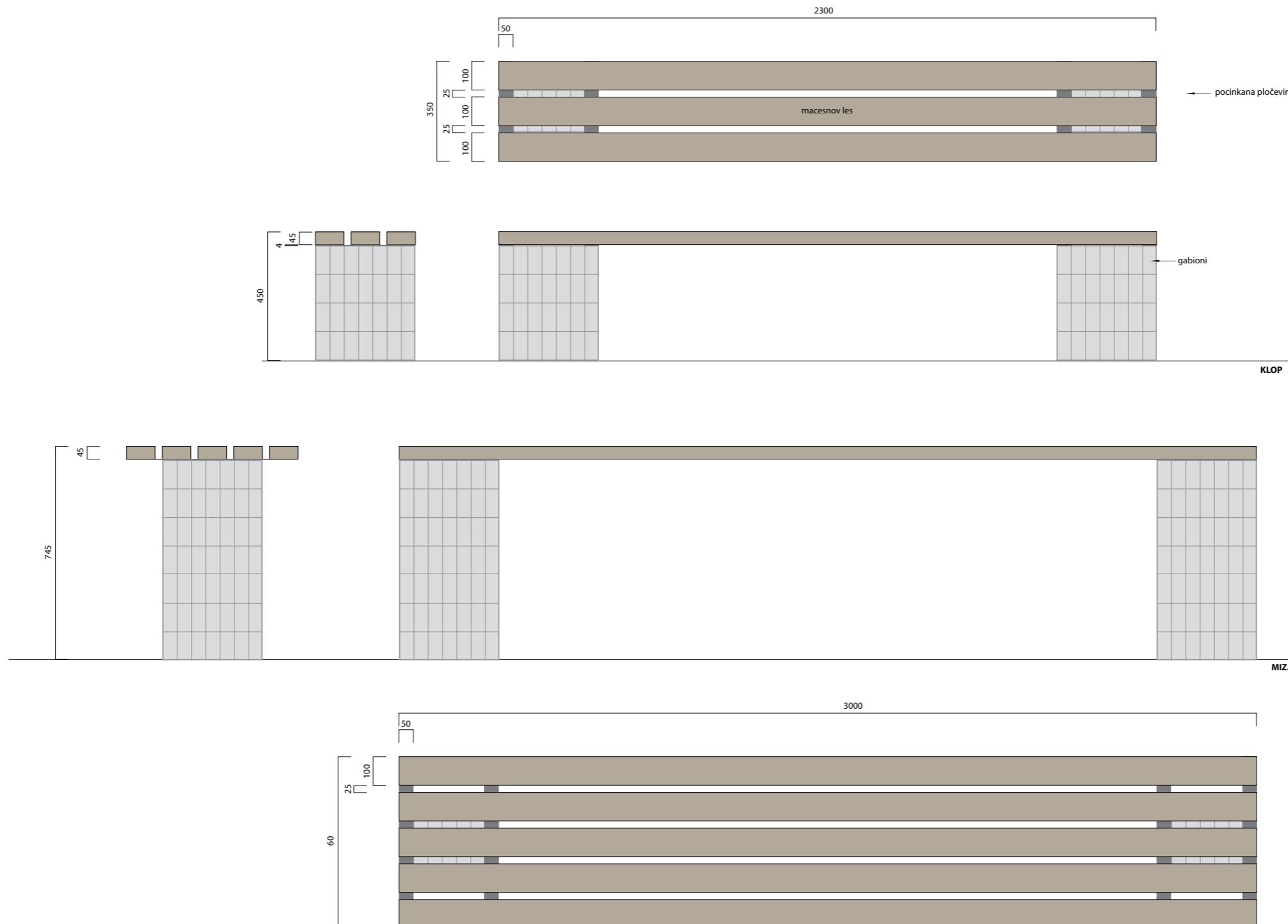
Uredi se **kotiček s tablami za slepe in slabovidne**.

2.3.2 / Tipi sedalnih površin

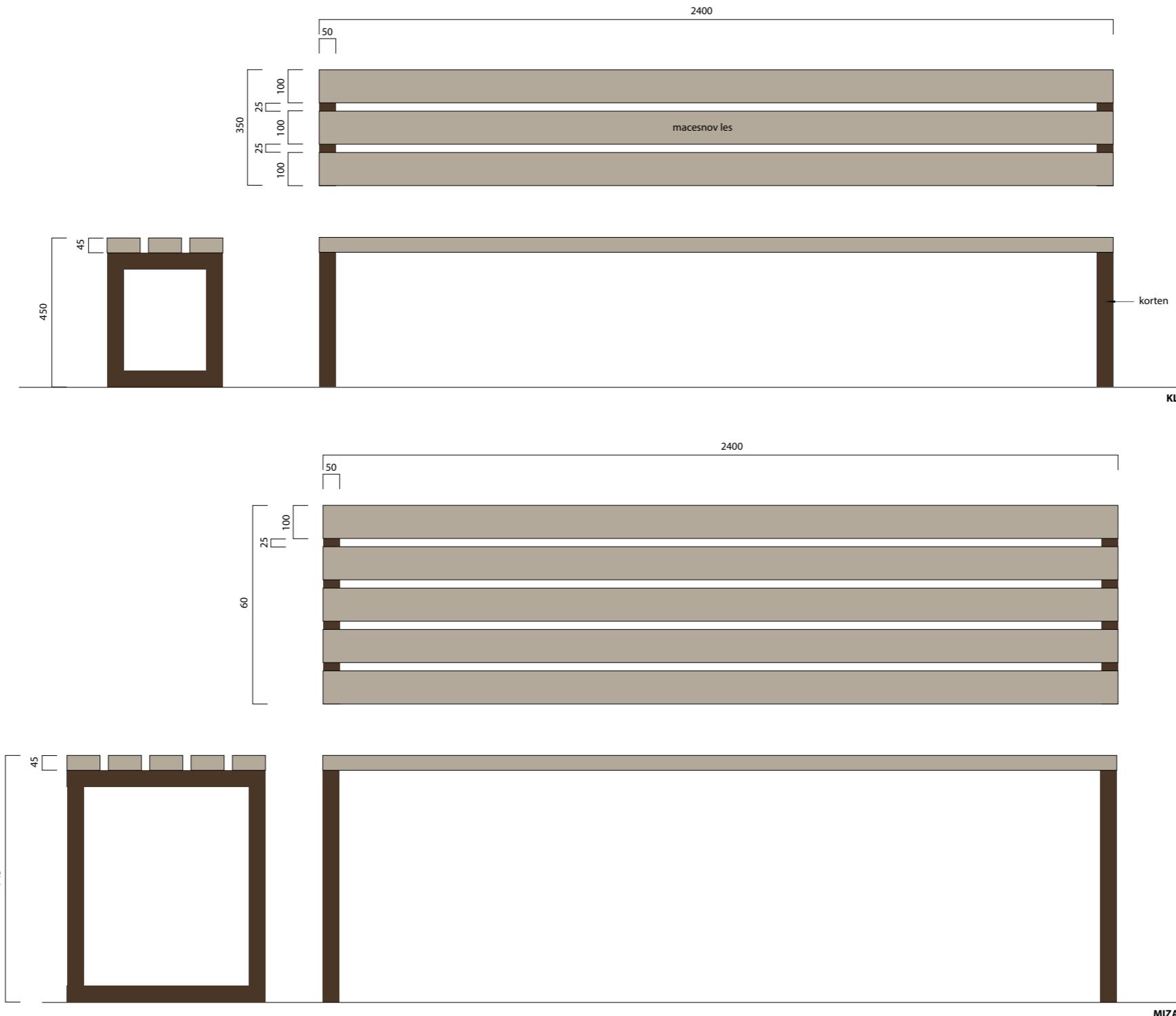
sedalne površine v neposredni okolici centra za obiskovalce

nepremična gostinska oprema

premična gostinska oprema

3. PEŠPOTI

V sklop urejenih tematskih poti Sabotina sodita Velika ter Mala sabotinska krožna pot. Tematike na obeh poteh se dopolnjujejo in nadgrajujejo, nikakor pa ne ponavljajo. Obe krožni poti sta si v glavnih lastnostih podobni, saj imata podoben potek: z začetkom na osojnem in strmem severnem grebenu nad Sočo, preko karavle (bodočega informacijskega centra), do prisojnih južnih pobočij z razgledom na Furlansko nižino. Odlikujejo pa ju edinstvene kulturnozgodovinske in naravne posebnosti, ki izhajajo iz mikrolokacij na posamezni poti kot tudi iz bližnje okolice.

3.1 / VELIKA SABOTINSKA KROŽNA POT

3.1.1 / Opis poti

Na Sabotin vodi šest pešpoti. Severna in južna pot tvorita Veliko sabotinsko krožno pot z izhodiščem (in zaključkom) na parkirišču v Solkanu, kar predstavlja veliko prednost pri promociji tematskih poti. Poleg tega je izjemno bogata z naravnimi in kulturnimi znamenitostmi, zato lahko na njej obiskovalci srečajo vse glavne značilnosti, ki odlikujejo Sabotin.

Skupna dolžina krožne poti: **7,8 km**

Severna pot: 4,4 km

Južna pot: 3,4 km

Zahtevnost: **delno zahtevna označena pot**

Ime: **Velika sabotinska krožna pot**

Uredi se naravoslovno-zgodovinska tematska pot, z glavnim poudarkom na naravnih in deloma tudi kulturnih znamenitostih. Posamezne interpretativne točke na »Sabotinski krožni poti« so predvidene na lokacijah določenih že obstoječih ureditev, kot so enostavne klopi, stari objekti, piramide, razpotja. Nadelava novih tras na tej poti ni predvidena.

Prav tako kot center za obiskovalce, tudi tematska pot temelji na predstavitvi glavnih tem. Vsaka točka na njej predstavlja samostojno doživetje s priovedjo vsake zgodbe posebej. Glavne teme bodo praviloma predstavljene na interpretativnih tablah, stranske pa ločeno.

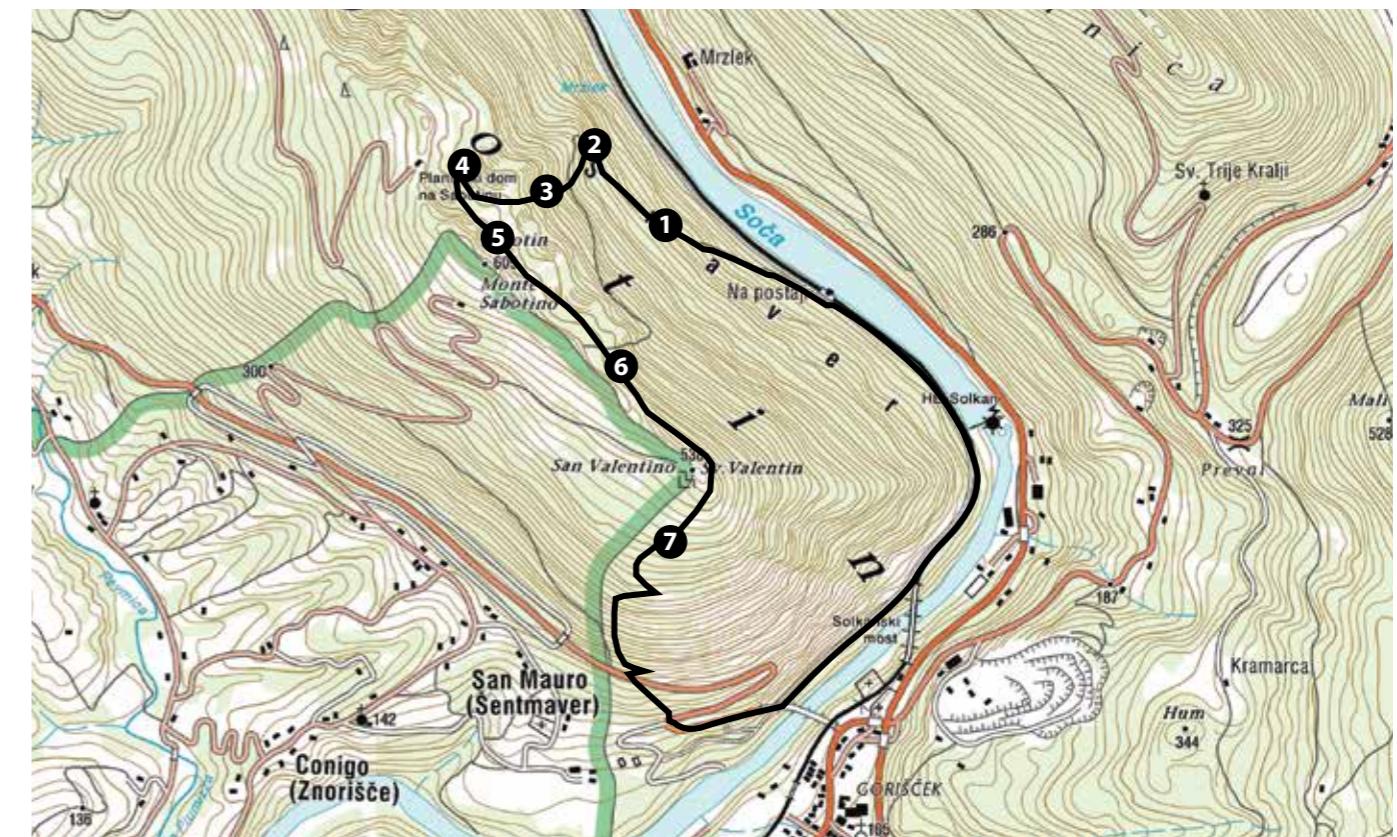
Ker je pot delno zahtevna in precej dolga, se izogibamo postaviti številnih točk, ki bi narekovali dolgotrajno ustavljanje na poti. Predvidena je torej postavitev treh točk na severni poti, treh na južni in ene na razgledišču na vrhu hriba. Skupaj se torej uredi sedem vsebinsko obširnejših točk, ki delujejo kot počivališča opremljena z interpretativnimi elementi in klopmi. V sklop ureditve točk na krožni poti so vključene še tri obstoječe piramide na poti. Vsebine tematske poti dopolnjujejo in nadgrajujejo teme iz centra za obiskovalce.

Izhodišča za opremo in oblikovanje:

Prav zaradi slednjega ter zaradi težnje da Sabotin - park miru kot turistični produkt deluje enotno, se je pri oblikovni zasnovi pešpoti izhajalo iz podobe centra za obiskovalce in njegove neposredne okolice, hkrati pa poskrbelo za to, da bi bili posegi v naravno okolje čim manjši in vizualno kar se da nemoteči. Izbor materialov je omejen na: kamen (na lokacijah že obstoječ), macesnov les (ki je že uporabljen tudi za varovalno ograjo kolesarske poti ob Soči), kerten (ki se zaradi svoje barve in strukture zlige z naravnim okoljem) ter dibond plošče za aplikacijo vsebin.

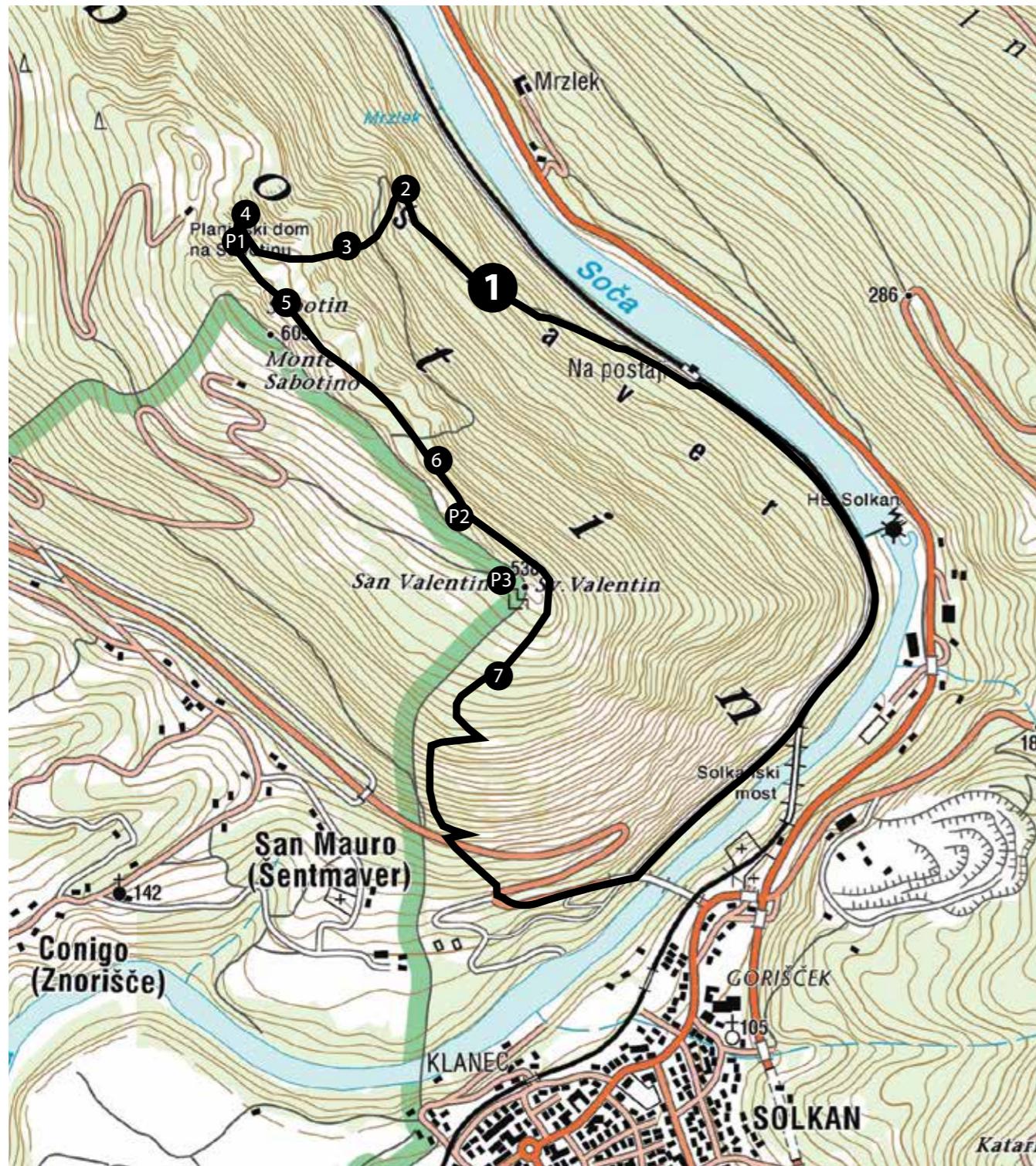
Slednje so obarvane v temni vojaško zeleni barvi, prav tako kot leseni panoji v centru za obiskovalce, kar po eni strani ustvari povezavo med centrom in potmi, po drugi pa se table zligejo z okoljem. Tudi grafika na interpretacijskih tablah je slogovno sorodna grafiki razstavnih panojev v centru, zgolj prilagojena vsebin in principu branja tabel v naravi. Ker je pot po večini ozka in strma, imajo table obliko totema, so izrazito vertikalne, s čimer se izognemo kontrastu znotraj strukture pokrajine. Tabli na najvišji razgledni točki sta izjemoma horizontalno orientirani, da ne štrlitva iz horizonta. Pri uporabi obstoječih objektov se je poskušalo ohraniti kar se da avtentičen videz, zgolj z dodajanjem vsebin na način, ki sovpada z ostalimi elementi na pešpoti.

Kjer je le mogoče, se je točko popestrilo z manj formalnim prikazom (silhouette živali in rastlin, daktične igre, aplikacija vsebin v naslon klopi ipd.). Točke so kar se da raznolike, da se ustvari čim večja pestrost in učinek presenečenja, ki vzbudi zanimanje in navduši k nadaljevanju poti, hkrati pa so zaradi uporabe enakih materialov in vizualnih elementov poenotene do te mere, da delujejo kot ena in enovita pešpot.

3.1.2 / Specifikacija točk na poti

Točka V 1 / OPIS

Popis opreme:

- totem/tabla iz kortena in dibonda z implementiranimi 5 kosimi debel dreves (izbor: črni gaber, mali jesen, puhati hrast, mokovec, trokrpi javor, lipa, bukev)
- klop iz kamna, macesnovega lesa in kortena

Točka V 1 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

BOTANIČNO SVETIŠČE

Sabotin je eden izmed floristično najzanimivejših in najbogatejših hribov v Sloveniji. Leži na stiku alpskega, dinarskega in sredozemskega kamninskega in klimatskega področja, zato so v njegovi flori zastopane vse vrste rastlin iz naštetih območij. Izrazita nasprotja med osojno in prisojno lego, prevladajočo apnenčasto in manjšinsko flišno kamninsko podlago ter krajevnim topilom, a razmeroma vlažnim podnebjem so na videz majhno vzpetino povzdignila v pravo botanično svetišče.

PRVI RAZISKOVALEC RASTLINSTVA NA NAŠIH TLEH

Raznovrstna sabotinska flora, ki je že pred petsto leti vzbudila zanimanje med naravoslovci, je povezana z začetki dokumentiranega raziskovanja rastlin na Slovenskem. V tistem času je v Gorici dvanajst let živel zdravnik in botanik Pietro Andrea Mattioli, ki je pogosto obiskoval Sabotin. Kot prvi je na njegovih pobočjih odkril, opisal in upodobil rastlino, ki jo danes poznamo pod imenom kranjski volčič, njegovi zapisi pa so govorili tudi o bogati rasti lepega jegliča.

- Pietro Andrea Mattioli (1501–1578)
- Kranjski volčič ali bunika (*Scopolia carniolica*), ki ga, tako kot bukovih gozdov, na Sabotinu ni več najti.
- Lepi jeglič ali avrikelj (*Primula auricula*) uspeva na senčnatem skalovju na severni strani Sabotina.

RASTJE NA SKALNATEM IN SENČNEM POBOČJU SABOTINA

Rastline alpskega izvora, značilne za južna pobočja Alp, so na Sabotin dospele med zadnjo, würmsko poledenitvijo. Ljubijo pretežno hladnejše podnebje in so se ustalile na skalnem senčnatem pobočju, ki je pretežno izpostavljeno burji in mrzlim severnim vetrovom, ki pihajo po Soški dolini.

- Dlakava škržolica (*Hieracium villosum*)
- Jacquinov čistec (*Betonica alopecuros subsp. jacquinii*)
- Skorjasti kamnokreč (*Saxifraga crustata*)
- Ozkolistna preobjeda (*Aconitum angustifolium*)

GOZDOVI Z BURNO ZGODOVINO

V času Avstro-Ogrske so se drevesni sestoji na osojah Sabotina kot del cesarsko-kraljevih gozdov izkorisčali za pridobivanje lesa, med 1. svetovno vojno pa so bili opustošeni in od prvobitnega drevesnega rastlinstva ni ostalo skoraj nič. Ob občutno manjšem človekovem vplivu nanj v zadnjih desetletjih v primerjavi s prejšnjimi stoletji si je gozd že skoraj povsem opomogel. Razraščajo se predvsem topoljubni in plemeniti listavci, kot so črni gaber, mali jesen, puhasti hrast, mokovec, trokrpi javor in lipa. Bukev, nekoč tu nosilna vrsta, pa je še danes zelo redka.

- črni gaber (*Ostrya carpinifolia*)
- mali jesen (*Fraxinus ornus*)
- puhasti hrast (*Quercus pubescens*)
- mokovec (*Sorbus aria*)
- trokrpi javor (*Acer monspessulanum*)
- lipa (*Tilia platyphyllos*)
- bukev (*Fagus sylvatica*)

Vsebina na klopi:

Rad gledam ti v valove bodre,
valove te zelenomodre;
temnà zelen planinskih trav
in vedra višnjevost višav
lepó se v njih je zlila;
na rosah sinjega nebá,
na rosah zelenih gorá
lepoto to si pila –
krasná si, hči planin!

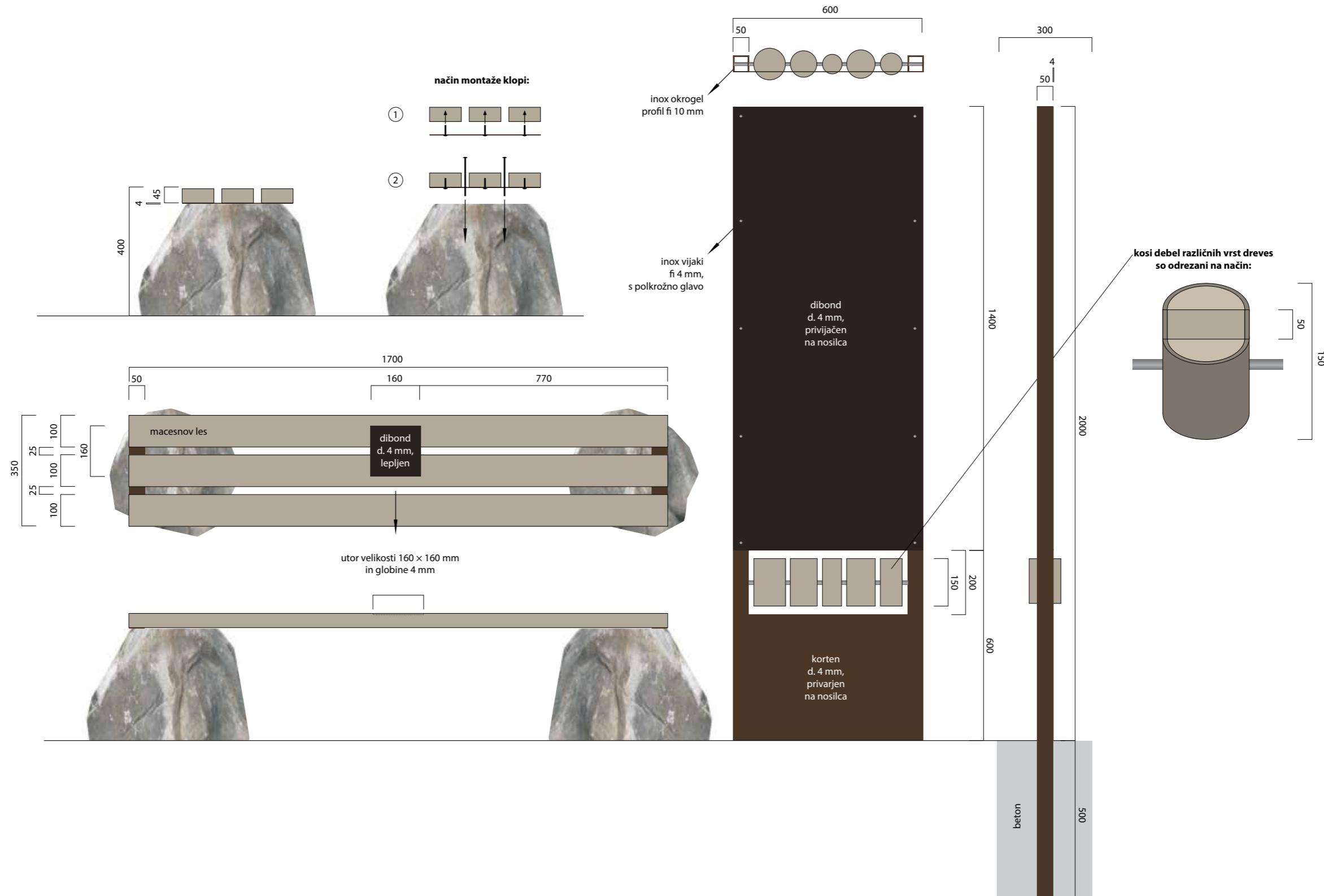
(S. Gregorčič, Soči)

Točka V 1 / IZGLED

Točka V 1 / IZVEDBA

BOTANIČNO SVETIŠČE
UN SANTUARIO BOTANICO / A BOTANICAL SHRINE

PRVI RAZISKOVALEC RASTLINSTVA NA NAŠIH TLEH
Pietro Andrea Mattioli (1501-1577)

RASTJE NA SKALNATEM IN SENČNEM POBOČJU SABOTINA
LA VEGETAZIONE DEI PENDII ROCCIOSI E OMBREGGIATI DEL SABOTINO / VEGETATION ON SABOTIN'S ROCKY AND SHADY FACE

Gozdovi z burno zgodovino
FORESTE DAL PASSATO TURBOLENTO / FORESTS WITH A TURBULENT PAST

PRVI RAZISKOVALEC RASTLINSTVA NA NAŠIH TLEH
Pietro Andrea Mattioli (1501-1577)

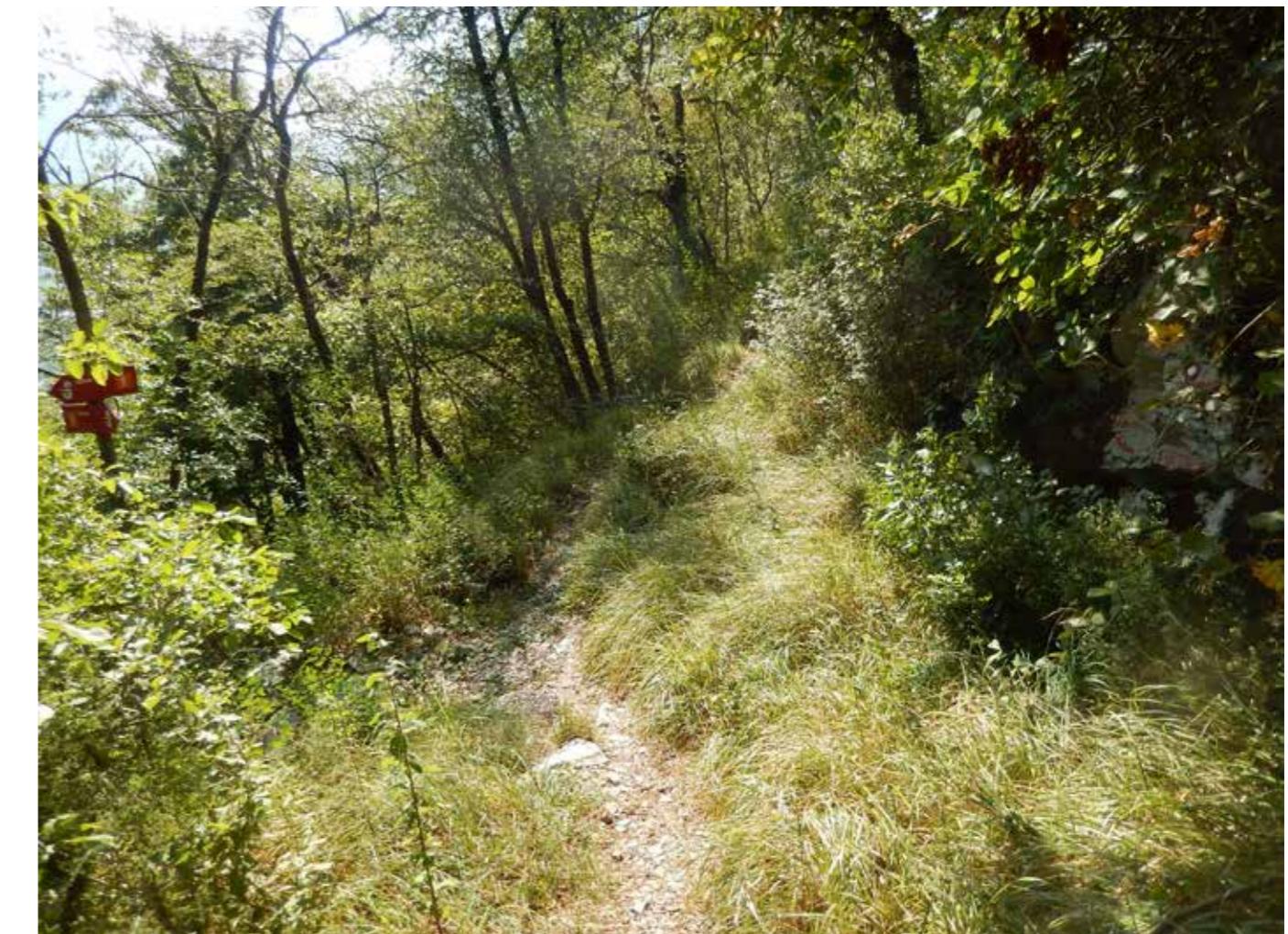
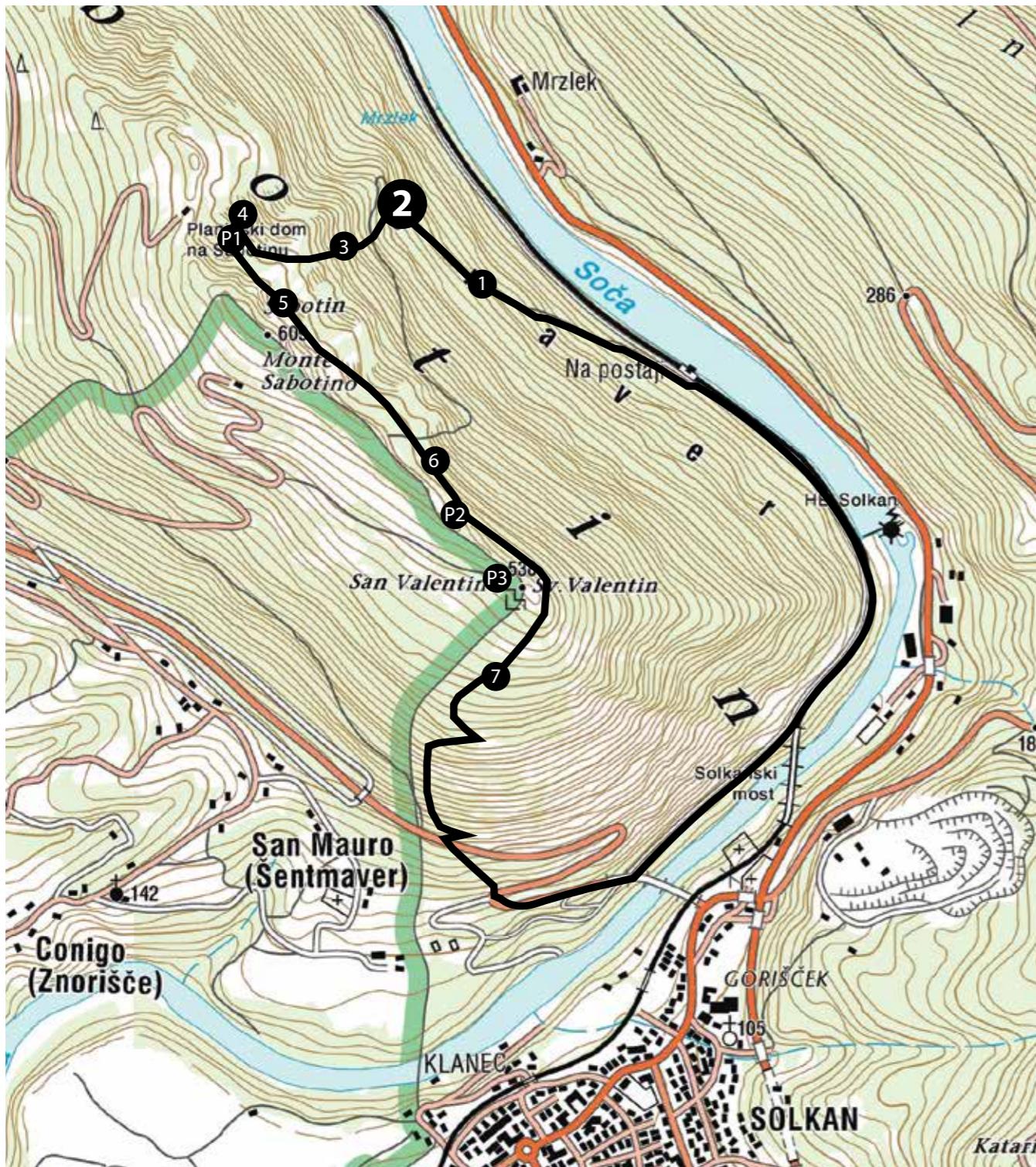
RASTJE NA SKALNATEM IN SENČNEM POBOČJU SABOTINA
LA VEGETAZIONE DEI PENDII ROCCIOSI E OMBREGGIATI DEL SABOTINO / VEGETATION ON SABOTIN'S ROCKY AND SHADY FACE

Gozdovi z burno zgodovino
FORESTE DAL PASSATO TURBOLENTO / FORESTS WITH A TURBULENT PAST

Rad glečam t u velenje bodo, zato je zelenomodre temenik zelen planinskih trav in voda vlažnost včas lepo se v njih je zila; na rošti sinjega neba, na rošti zelenega gor lepo to si pila — krasila si, nci planini.

(S. Gregorčič, Šoci)

Točka V 2 / OPIS

Popis opreme:

- totem/tabla iz kortena in dibonda z implementirano mehansko didaktično animacijo
- naravni kamni, primerni za posedanje (3 kom.)

Točka V 2 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

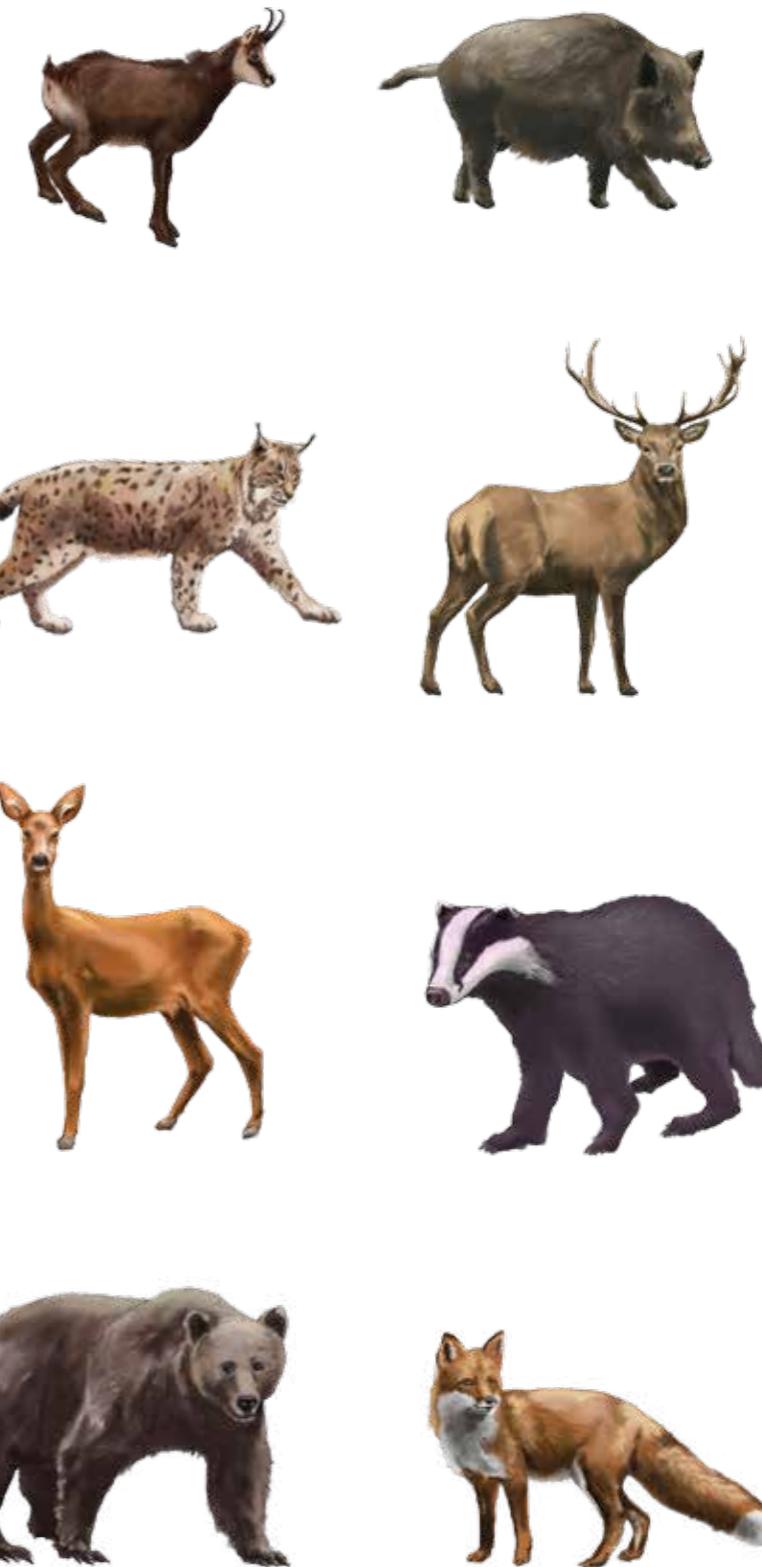
VLOGA ŽIVALI MED VOJNO

Oskrba gorskih bojišč je v prvi svetovni vojni potekala po gorskih tovornih poteh, t. i. mulatjerah, s konji, osli in mulami, ki so do bojnih položajev na težje dostopnih terenih dostavljali hrano, vodo, saniteti material, orožje in strelivo. Poti, ki so po severnem sabotinskem pobočju vodile do avstro-ogrsko bojne črte, so bile ozke in strme, zato je bila kasneje za lažjo oskrbo pod vrh hriba speljana vzpenjača. Italijani so imeli lažji dostop do bojišča, saj so se na Sabotin vzpenjali po jugozahodnem pobočju, ki je dovolj položno, da je omogočalo gradnjo širokih cest.

Najštevilčnejše živali, uporabljeni med vojno, ostajajo konji, čeprav je bila klasična vloga konjenice zaradi uporabe topništva in mitraljezov ter pozicijskega bojevanja potisnjena v ozadje, in čeprav so konje pri prenašanju tovora pogosto nadomestile mule, ki so bile bolj žilave, vzdržljive in odporne. Na gorskih in prepadnih terenih je bil korak mul bolj zanesljiv, predvsem pa so te ob eksplozijah v nasprotju z zbezljanimi konji pogosto le obstale in zastrigle z ušesi.

V vojni so pomembno vlogo pri reševanju življenj in v komunikaciji odigrale še številne druge živali. Psi so opozarjali na bližajoče se nasprotnike, ki so jih s svojim izostrenim vohom in sluhom lahko zaznali prej kot vojaki, opravljali pa so tudi kurirske naloge in pomagali pri iskanju ranjenih vojakov na težje dostopnih terenih ter njihovem reševanju. Ker so bile telefonske in radijske povezave zelo nezanesljive, je vojska za prenos sporočil z bojišča pogosto uporabljala golobe pismonoše, ki so v 95 odstotkih uspešno opravili dostavo v svoj golobnjak v zaledju, premagovali pa so lahko tudi stokilometrske razdalje. Posebnost med vojnimi živalskimi vrstami so zagotovo kresničke, ki so bile priročna pomoč pri nočnem branju zemljevidov.

- Fotografija: Avstro-ogrski vojak z mulo oskrbuje bojno linijo s pitno vodo. Še ohranjene mulatjere, po katerih se sprehajate, se danes uporabljajo kot planinske poti.

Točka V 2 / IZGLED

VLOGA ŽIVALI MED VOJNO
IL RUOLO DEGLI ANIMALI DURANTE LA GUERRA /
ROLE OF ANIMALS IN THE WAR

**SABOTIN
POT MIRU**

Okvir vojaških planinskih enot je v prvi svetovni vojni potkal po gorskih tovornih poteh, t. i. mulješčah, s konji, osi in mulati, ki so do boma presegajo na težje območja brez vojaških stajališč. Konji in mulati morajo biti v strelivo. Pot, ki so so severnimi sabotinskimi potjoči vodile do avstro-ugarskega bojišča, se je celo vzdolj 10 km povečala z dvekratno dolžino pod vplivom britke splošne vzpenjajoča. Italijani so imeli lažji dostop do bojišča, saj so se izvabili vstopiti v dolino Savinje, kar pa je povzročilo več ob eksplozijah v nasprotni z obzidanjem konji pogosto le obstajale in zastrigle z ulenimi.

Najtežješči živali, uporabljene med vojno, ostajajo konji, kerpa je bila ključna vloga konjenice zaradi uporabe topniških in mitraljeških topnic, ki so bile potrebitne v vojnem tehnologiji. Po vojni so konji, pri posameznih nujnostih, pogosto nadomestile mulce, ki so bile bolje vzdržljive in odpornejše. Na gorskih in prepovednih terenih je lažji dostop do bojišča, saj so se izvabili vstopiti v dolino Savinje, kar pa je povzročilo več ob eksplozijah v nasprotni z obzidanjem konji pogosto le obstajale in zastrigle z ulenimi.

V vojni so pomembno vlogo pri reševanju žrlejnih in komunikacijskih olupljev le štivilne druge živali. Po vojni so konji, pri posameznih nujnostih, pogosto nadomestile mulce, ki so bile bolje vzdržljive in odpornejše. Na gorskih in prepovednih terenih je lažji dostop do bojišča, saj so se izvabili vstopiti v dolino Savinje, kar pa je povzročilo več ob eksplozijah v nasprotni z obzidanjem konji pogosto le obstajale in zastrigle z ulenimi.

Prima guerra mondiale si rivolge lungo sentieri di montagna per il trasporto di merci, i condotti militari, con i muli e i cavalli, che sono diventati la base per il trasporto sanitario, armi e munizioni alle postazioni militari in territorio austro-ungarico. Poi, lo stesso sentiero di montagna attraverso il quale si è spostato l'esercito italiano per l'approvvigionamento. Gli italiani avevano accesso più facile al campo di battaglia, poiché salivano la montagna attraverso la valle della Savinja, ma ciò ha causato molte esplosioni, quindi gli animali erano costretti a camminare su terreni instabili e scoscesi, ancora più instabili, durante le esplosioni non appena venivano via, ma questa era una delle loro uniche opere.

Gli animali più numerosi utilizzati nella guerra furono i cavalli, sebbene l'uso dell'artiglieria e di mitragliatrici richiedesse cavalli. I muli erano meno costosi di un cavallo in secondo piano e nonostante il fatto che nel trasporto di merci furono spesso sostituiti dai muli più piccoli, gli animali erano comunque più costosi di un cavallo. I muli erano più sicuri su terreni instabili e scoscesi, ancora più instabili, durante le esplosioni non appena venivano via, ma questa era una delle loro uniche opere.

During the Great War, the supply to mountain troops was mainly carried by mules and horses. Mules were more expensive than horses, but they were less expensive to maintain, and their smaller size made them easier to transport. Even though mules were often replaced by smaller horses in the transport of supplies, they were still more expensive. Mules were also safer on unstable and rocky terrain, especially during explosions. In 95% of the cases, they successfully delivered the message to their unit, even if the front line moved up to 10 km. A very interesting among animal species employed during the war was the fennec as handy helpers in reading maps at night.

STOPINJE KATERIH ŽIVALI SREČAMO NA DANAŠNJIH PLANINSKIH POTEH?
LE TRACCE DI QUALI ANIMALI POSSIAMO INCONTRARE NEI SENTIERI DI MONTAGNA DOMERNI?

WHICH ARE THE ANIMALS LEAVING THEIR IMPRINTS ON THE LOCAL MOUNTAIN PATHS?

POT MIRU

**SABOTIN
PARK MIRU**
Sabotino – Parco della pace

VLOGA ŽIVALI MED VOJNO

IL RUOLO DEGLI ANIMALI DURANTE LA GUERRA /
ROLE OF ANIMALS IN THE WAR

Oskrb vojaških planinskih enot je v prvi svetovni vojni potekala po gorskih tovornih poteh, t. i. mulatjerah, s konji, osli in mulami, ki so do bojnih položajev na težje dostopnih terenih dostavljali hrano, vodo, saniteti material, oružje in strelično. Poti, ki so po severnem sabotinskem potočju vodile do avstro-ogrsko bojne črte, so bile ozke in strme, zato je bila kasnejše za lažjo oskrbo pod vrh hriba speljana vzpenjača. Italijani so imeli lažji dostop do bojišča, saj so se na Sabotin vzpenjali po jugozahodnem potočju, ki je dovolj položno, da je omogočalo gradnjo širokih cest.

Najstevilnejše živali, uporabljene med vojno, ostajajo konji, čeprav je bila klasična vloga konjenice zaradi uporabe topnišč v mitraljezov ter pozicijskoga bojevanja potisnjena v ozadje, in čeprav so konje pri prenašanju tovora pogosto nadomestile mule, ki so bile bolj žilave, vzdrljive in odporne. Na gorskih in prepadnih terenih je bil karak mul bolj zanesljiv, predvsem pa so te ob eksplozijah v nasprotni z zbežljanimi konji pogost le obstale in zastrigle z ušes.

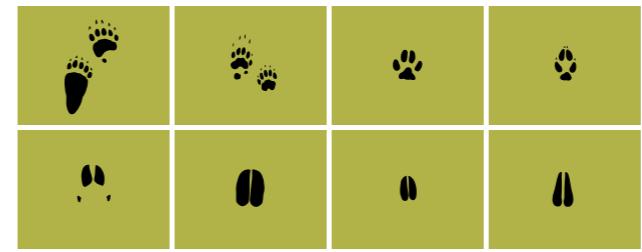
V vojni so pomembno vlogo pri reševanju življenj in v komunikaciji odigralo še številne druge živali. Psi so opozarjali na bližajoče se nasprotnike, ki so jih s svojim izostenim vohom in sluhom lahko zaznali prej kot vojaki, opravljali pa so tudi kurirske naloge in pomagali pri iskanju ranjenih vojakov na težje dostopnih terenih ter njihovem reševanju. Ker so bile telefonske in radijske povezave zelo nezanesljive, je vojska za prenos sporocil z bojišča pogosto uporabljala golobe pismonoše, ki so v 95 odstotkih uspešno opravili dostavo v svoj golobnik v zaledju, premagovali pa so lahko tudi stokilometrske razdalje. Posebnost med vojnim živalskimi vrstami so zagotoviti kresnički, ki so bile pritočna pomôc pri nočnem branju zemljevidov.

During the Great War, the supply to mountain battlefields was organised along mountain freight routes with horses, donkeys and mules, which conveyed food, water, sanitation materials, weapons and ammunition to ruggedly inaccessible positions. As the paths crossing the northern slopes of Sabotin to the Austro-Hungarian front lines were narrow and steep, a funicular leading up under the mountain's peak was eventually set up to facilitate the transport. The Italians had easier access to the battlefield, as they ascended the south-western slope of the mountain, which had a low enough gradient to permit the construction of wider roads.

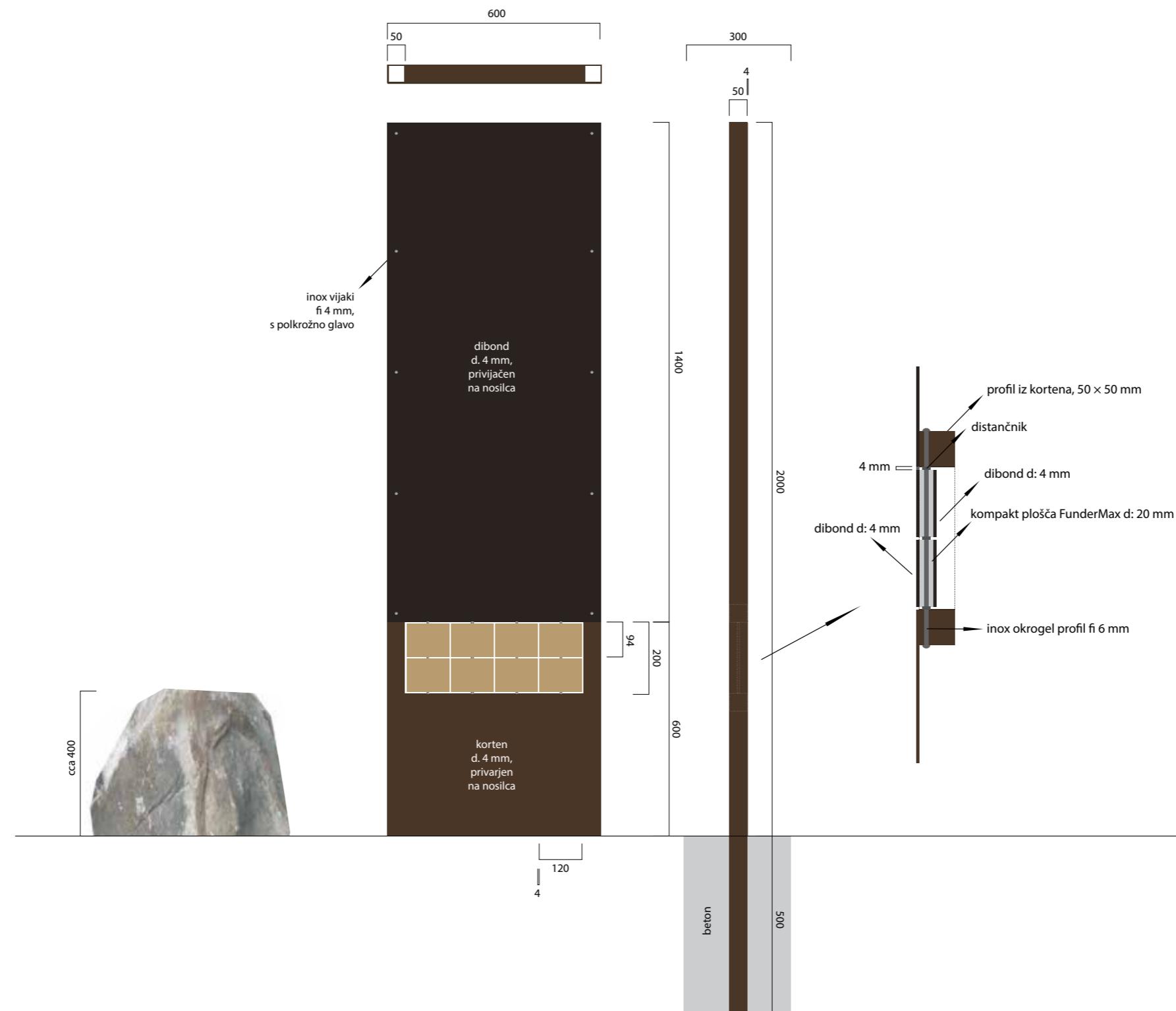
The most numerous animals used during the war were horses, though the employment of artillery and machine guns and the trench warfare relegated the classic role of the cavalry to the background – and despite the fact that in carrying goods they were often replaced by mules, which were much tougher and more resilient. The mules also held a more reliable footing on steep and precipitous terrain and, most importantly, would not bolt at the sound of an explosion, often just freezing and twitching their ears instead.

Many other animals proved important in saving lives and maintaining communication during the war. Dogs would warn the soldiers of the approaching enemy, whom they detected much sooner thanks to their keen senses of smell and hearing; they also served as couriers and helped in locating and removing the wounded from zones that were more difficult or dangerous to reach. Carrier pigeons were a frequent means of conveying messages from the battlefield, replacing unreliable telephone and radio connections. In 95 per cent of the cases, they successfully delivered the messages to their pigeon house in the rear of the front lines, covering distances of up to 100 km. A peculiarity among animal species employed during the war was the fireflies as handy helpers in reading maps at night.

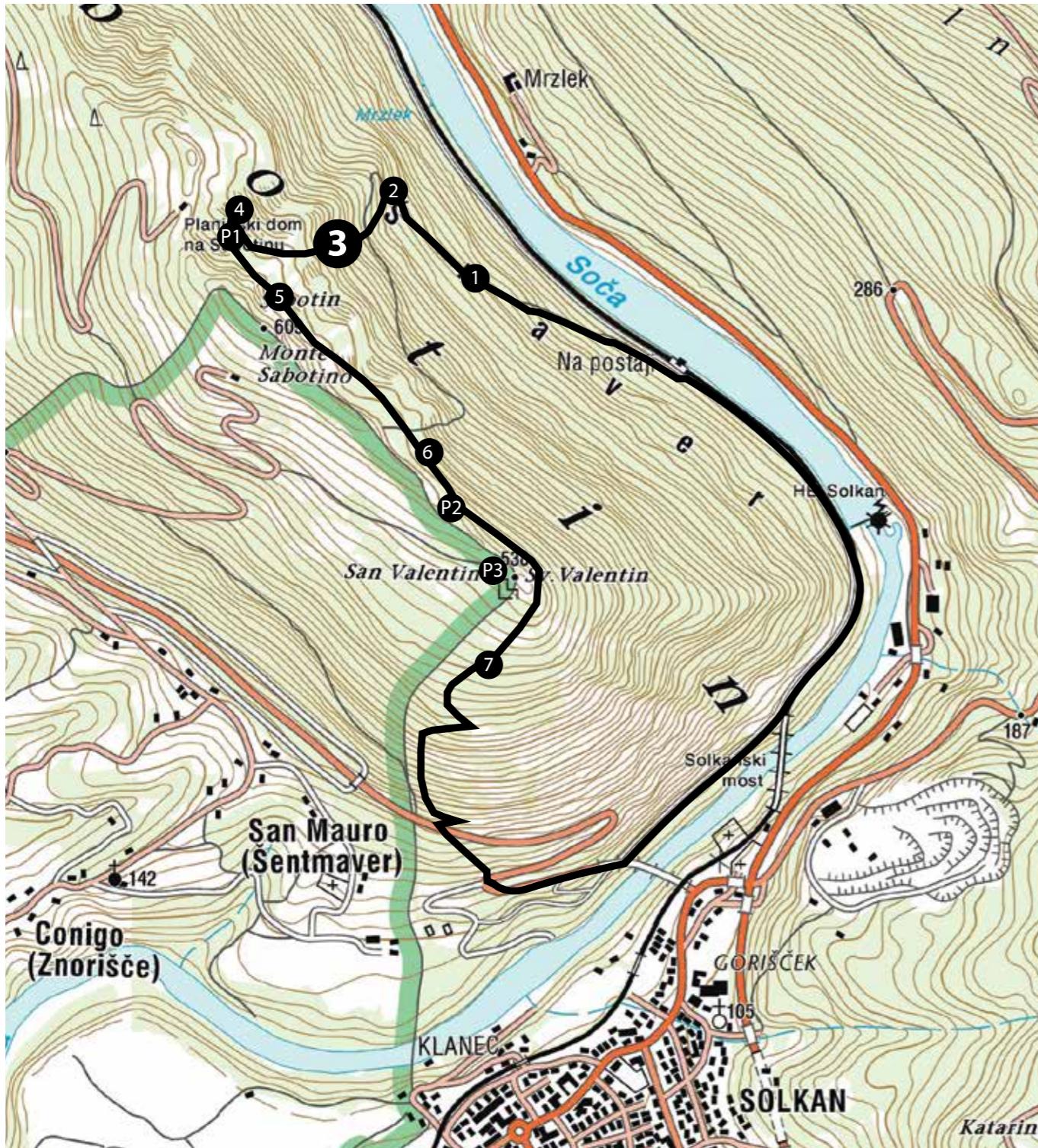
STOPINJE KATERIH ŽIVALI SREČAMO NA DANAŠNJIH PLANINSKIH POTEH?
Le tracce di quali animali possiamo incontrare nei sentieri di montagna odierni?
WHICH ARE THE ANIMALS LEAVING THEIR IMPRINTS ON THE LOCAL MOUNTAIN PATHS?

Točka V 2 / IZVEDBA

Točka V 3 / OPIS

Popis opreme:

- totem/table iz kortena in dibonda
- klop iz kamna, macesnovega lesa in kortena
- silhuete ptic iz kortena (8 kom.)

Točka V 3 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

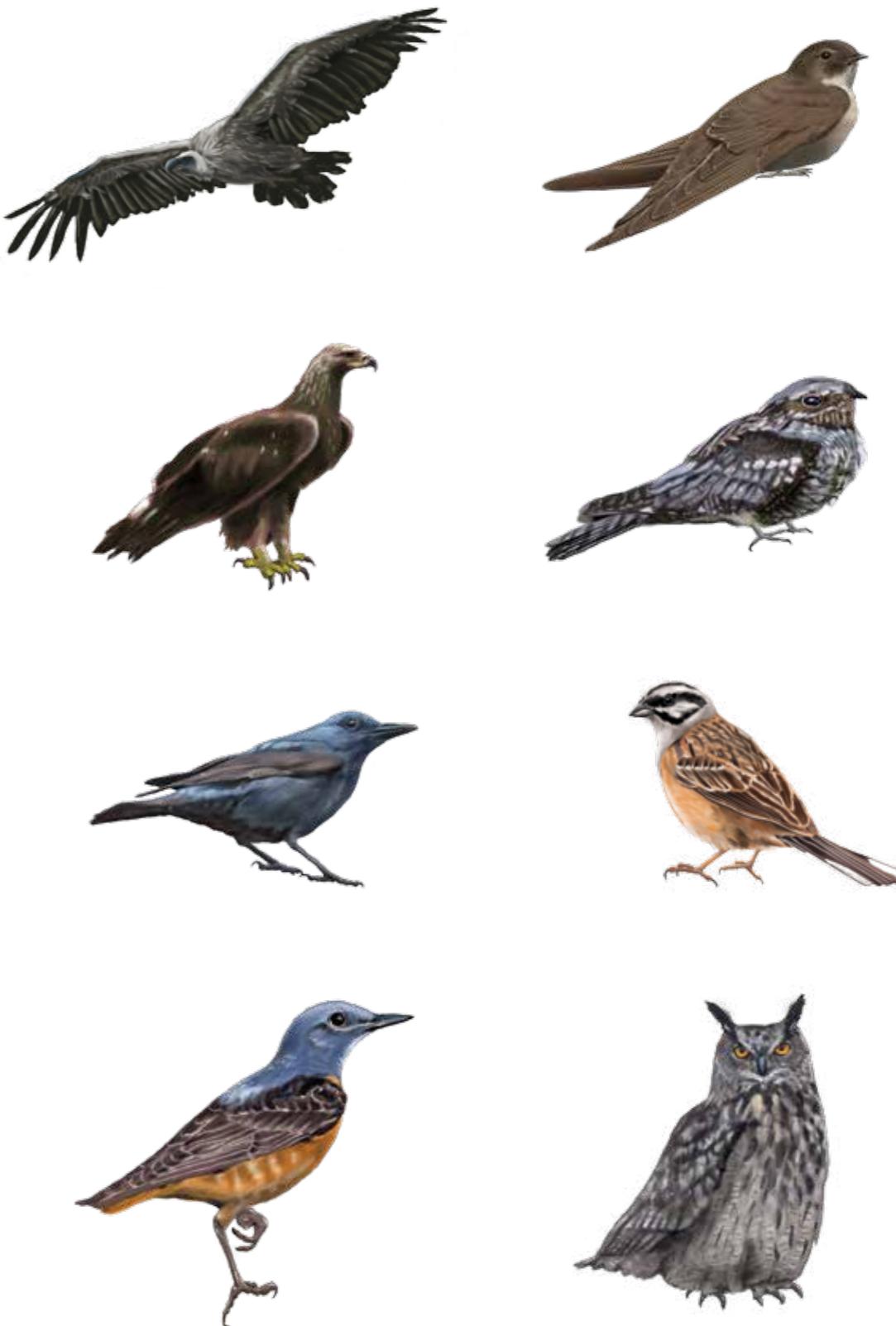
V ZAVETJU ŽIVE SKALE

Strmo pobočje Sabotina je prepredeno s sistemi jarkov in kavern, vklesanih v živo skalo, ki so jih avstro-garska in italijanska vojska gradili pri utrjevanju svojih položajev v obdobju bojevanja na soški fronti. Podzemna zaklonišča so vojakom nudila zatočišče med sovražnikovim topniškim obstreljevanjem. Ob pomanjkanju primernejšega prostora so bile kaverne pogosto urejene tudi v bivališča z ležišči in lesennimi barakami, ki so ščitile notranjost pred vremenskimi vplivi in mrazom. Poleg neusmiljenih vojnih razmer so vojake pestile številne druge nadloge: 80-odstotna vлага in preprih v kavernah, podgane, predvsem rjave, ki zrastejo do velikosti mačk in so napadalne, ter naglavne in sramne uši, ki so jih imeli kar vsi vojaki. Po zavzetju Sabotina so Italijani v kavernah uredili topniške položaje in predrli steno na soško stran za obstreljevanje avstro-garske obrambne linije na drugi strani Soče. Nekdanje avstro-garsko oskrbovalno območje – v nadaljevanju poti t. i. lastovičja gnezda – je danes rekonstruirano za ogled in obsega sistem kavern s končno postajo vzpenjače, vodno cisterno, častniško barako in celo kopalnico, ki so si jo, kljub splošnemu pomanjkanju vode, privoščili oficirji.

- Skupina avstro-garskih vojakov na odhodu iz »lastovičjih gnezd« proti reki Soči.

Skalne stene strmega pobočja Sabotina so danes poznane tudi kot gnezdišča veličastnih dnevnih in nočnih ujed ter drugih redkih vrst ptic.

- planinski orel
- beloglavi jastreb
- velika uharica
- puščavec
- slegur
- skalni strnad
- skalna lastovka
- podhujka

Točka V 3 / IZGLED

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

V ZAVETJU ŽIVE SKALE

AL RIPARO NELLA ROCCIA VIVA / SHELTERS IN THE SOLID ROCK

Strmo pobočje Sabotina je prepredeno s sistemom jarkov in kavern, vkljusanih v živo skalo, ki so jih avstro-ogrška in italijanska vojska gradili pri utrjevanju svojih položajev v obdobju bojevanja na soški fronti. Podzemni zaklonišča so vojakom nudila zatočišče med sovražnikovim topniškim obstreljevanjem. Ob pomanjkanju primernejšega prostora so bile kaverne pogosto urejene tudi v bivališča z ležišči in leseni barakami, ki so štitele notranjost pred vremenskimi vplivi in mrazom. Poleg neusmiljenih vojnih razmer so vojake pestile številne druge nadlodge: 80-odstotna vlaga in prepel v kavernah, podgane, predvsem rjave, ki zrastejo do velikosti mack in so napadalne, ter naglavne in sramne uši, ki so jih imeli kar vsi vojaki. Po zavzetju Sabotina so Italijani v kavernah uredili topniške položaje in predli steno na soško stran za obstreljevanje avstro-ogrške obrambne linije na drugi strani Soče. Nekdanje avstro-ogrško oskrbovalno območje – v nadaljevanju poti t. i. lastovičja gnezda – je danes rekonstruirano za ogled in obsega sistem kavern s končno postajo vzpenjače, vodno cisterno, častniško barako in celo kopališko, ki so si jo, kljub splošnemu pomanjkanju vode, privoščili oficirji.

KOMU PA DANDANES
NUDJO ZAVETJE SKALNE STENE?

KOMU PA DANDANES NUDJO ZAVETJE SKALNE STENE? / KOMU PA DANDANES NUDJO ZAVETJE SKALNE STENE?

Skalne stene strmoga pobočja Sabotina so danes poznane tudi kot gnezdišča veličastnih dnevnih in nočnih ujed ter drugih redkih vrst ptic.

Le scarpe del Sabotino sono oggi conosciute anche come siti di nidificazione di uccelli magnifici: rapaci diurni e notturni e altri, anche rari, specie di uccelli.

The rocky walls of the steep slopes of Sabotin are today known as nesting grounds of magnificent diurnal and nocturnal birds of prey and some other rare avian species.

podlaha
Succiacqua
Eurasian nightjar

planinski orel
Aquila nisus
Golden eagle

skalni strelci
Zigolo muscato
Rock bunting

pustavec
Passer collarinus
Blue rock thrush

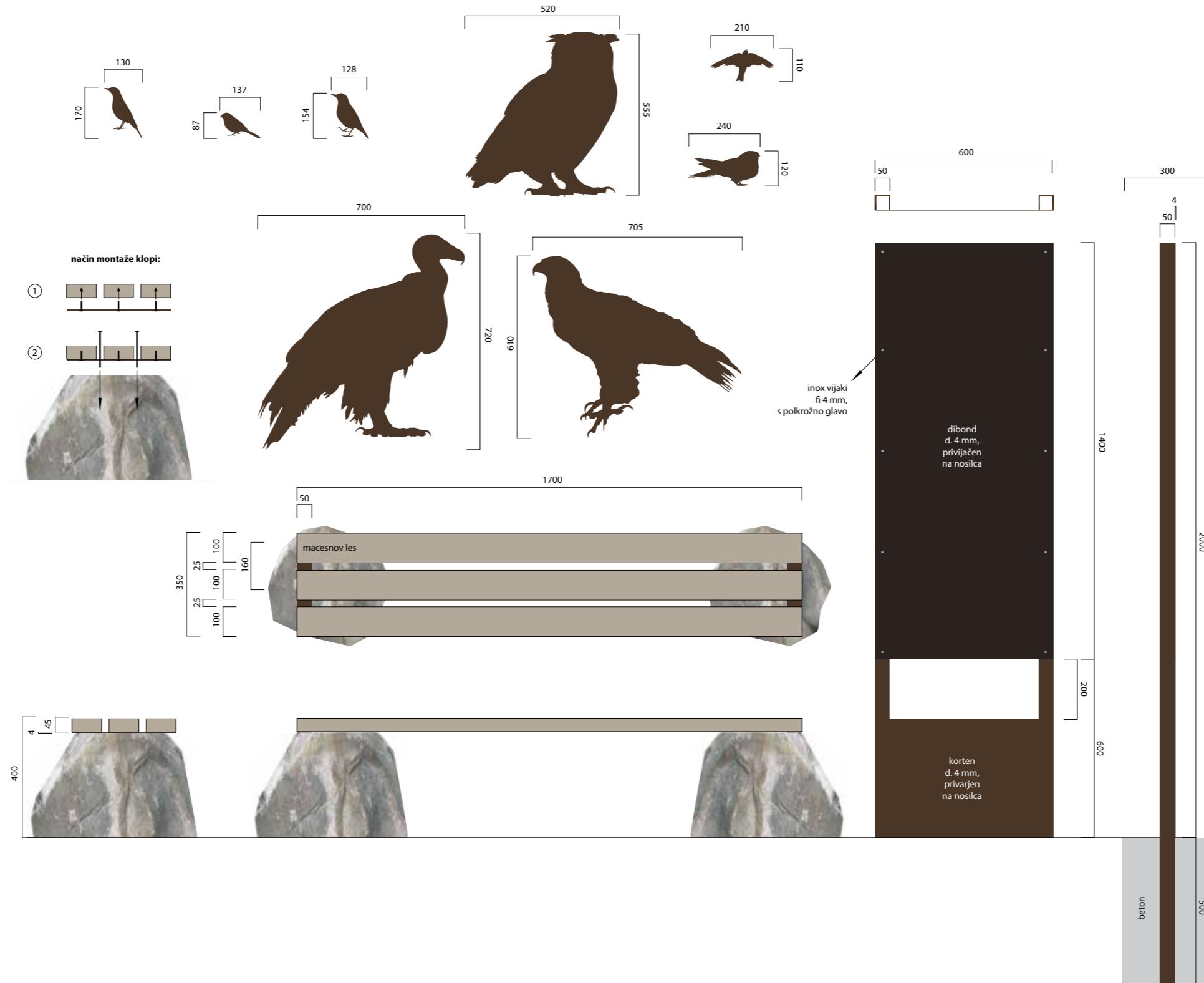
slepac
Cinclus cinclus
Rock thrush

beloglavci jastreb
Grifone
Griffon vulture

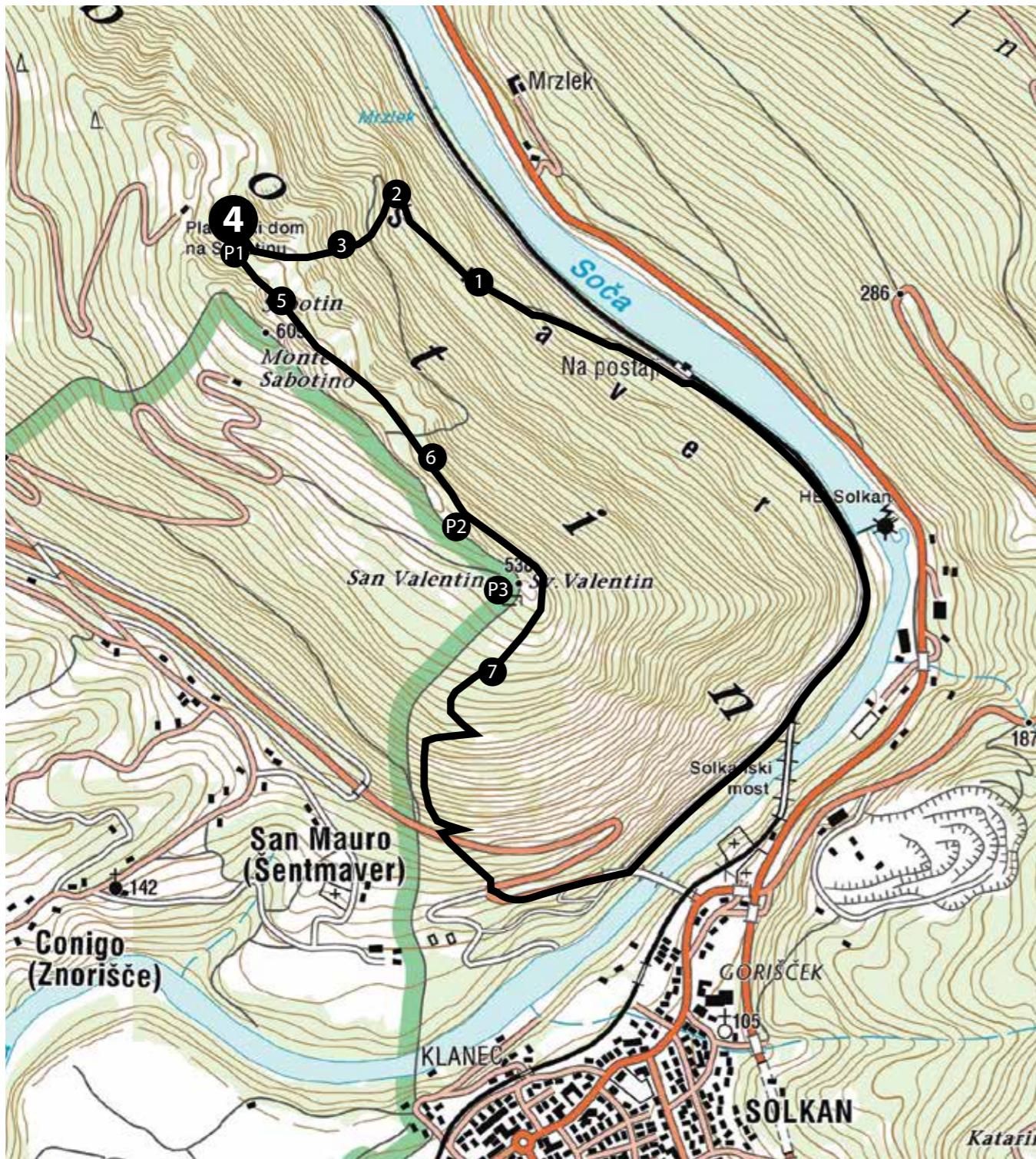
skalna lastovka
Rondina montana
Crag martin

velika ulanca
Gufo reale
Eagle owl

Točka V 3 / IZVEDBA

Točka V 4 / OPIS

Popis opreme:

- tabla iz kortena in dibonda z implementiranimi kamninami (apnenec s fosili, apnenčasta breča rožnate barve, ploščasti apnenec, konglomerat, boksit, peščenjak, rdeči lapor), implementirana v ograjo
- tabla iz kortena in dibonda pritrjena na skalo
- zaščitna ograja iz kortena in inox pletene žice

Točka V4 / VSEBINE

Vsebina na tabli 1:

»SAMOTIN«

Sabotin je mar-kantni gorski greben, razpotegnjen v dinarski smeri (SZ-JV). Skozi geološko zgodovino ga je reka Soča z globoko dolino, vklesano v apnenčaste sklage, odrezala od Banjske planote. Po nekaterih virih se je osamljeni gorski hrbet nekaj časa imenoval kar Samotin. Severna in vzhodna apnenčasta pobočja nad dolino Soče, ki pogledujejo proti Alpam, so strma in mestoma prepadna. Južna pobočja, usmerjena proti morju, so položnejša in se polagoma nadaljujejo v flišno gričevje Goriških brd. Njihova posebnost so rdeči laporji, imenovane podsabotinske plasti po vasi Podsabotin, ki označujejo geološko mejo med kredo in terciarjem. Ugodna kamninska podlaga in specifična lega na stiku sredozemskega, dinarskega in alpskega sveta pa botrujejo veliki pestrosti tukajšnjega rastlinja in živalstva.

1. Banjska planota in Sabotin sta bila nekoč enoten hrib.
2. Ob narivni prelomnici je reka Soča izdolbla svojo pot skozi apnenčaste sklage in oblikovala ozko dolino.
3. Po izteku iz objema hribov je reka z nasutjem ogromne količine pretežno apnenčastega pruda ustvarila obsežno Goriško ravnino.
4. O različnih nivojih struge reke Soče pričajo številni spodmoli pod SV steno Sabotina.

Kamnine sabotina:

- apnenec s fosili
- apnenčasta breča rožnate barve
- ploščasti apnenec
- konglomerat
- boksit
- peščenjak
- rdeči lapor

Vsebina na tabli 2:

GNEZDA V PREVISNIH SKALNIH STENAH

Sabotin je naravno nadaljevanje visokih dinarskih planot Trnovskega gozda in Nanosa ter zgornjega dela Vipavske doline, ki zamejujejo mednarodno pomembno ornitološko območje in za katere so značilna strma pobočja, ki se dvigujejo z dna doline in v zgornjem delu prehajajo v bolj ali manj visoke skalne stene. Tukajšnje previsne stene in strma pobočja so edinstvena naravna gnezdišča nekaterih veličastnih dnevnih in nočnih ujed ter drugih redkih vrst ptic.

- planinski orel
- beloglavi jastreb
- velika uharica
- skalni strnad
- skalne lastovke
- podhujka
- slegur

Reden poletni gost neba nad Sabotinom je beloglavi jastreb, kateremu skalni rob grebena služi kot vodilo med preletom migracijskega koridorja, ki vodi od Kvarnerja do Alp.

Najpogostejša in najznačilnejša ptica Sabotina je skalni strnad, ki tu dosega najvišje gostote populacije v Evropi, vendar ga kljub temu redko opazimo. Pogosteje le slišimo njegovo značilno oglašanje.

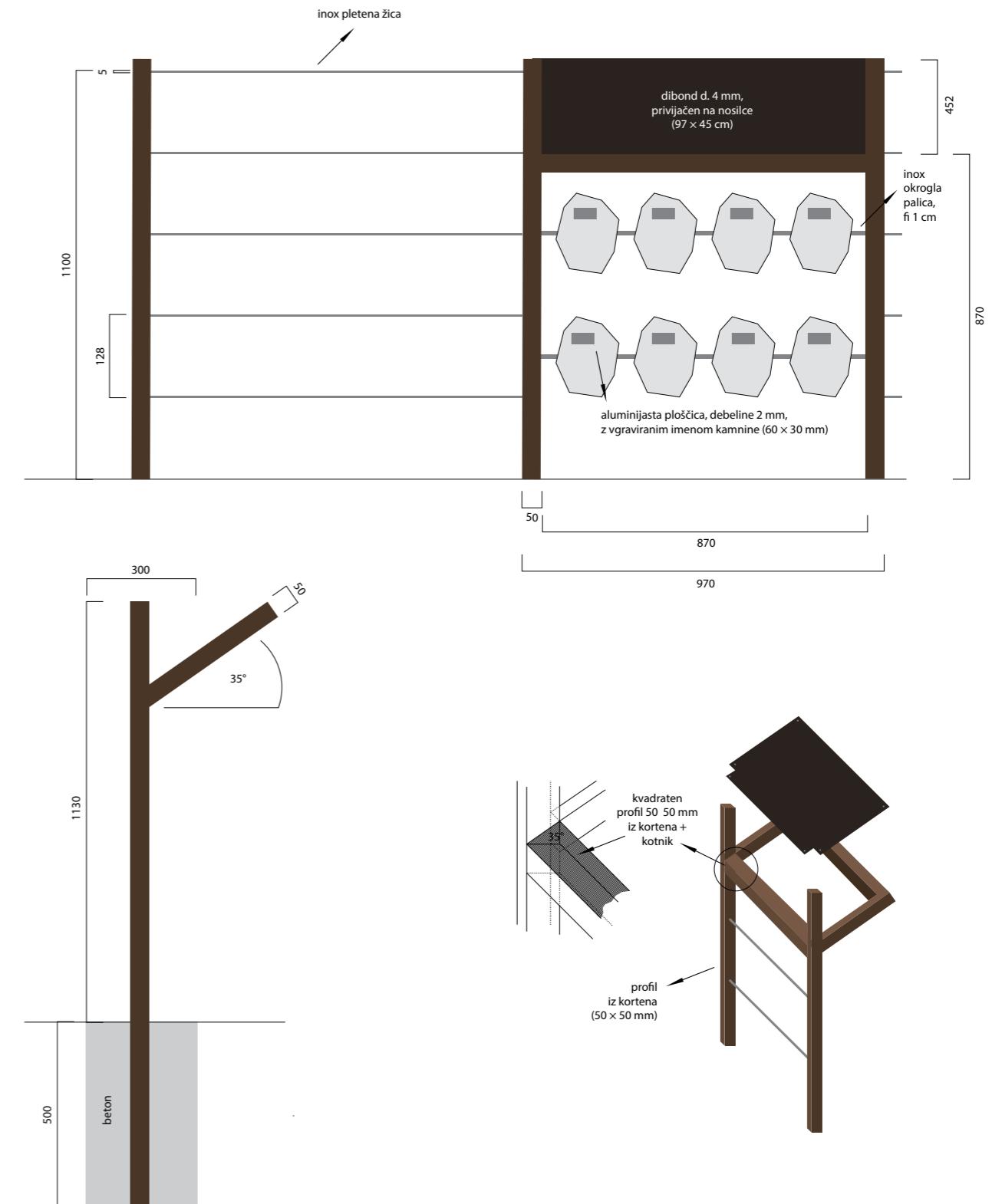
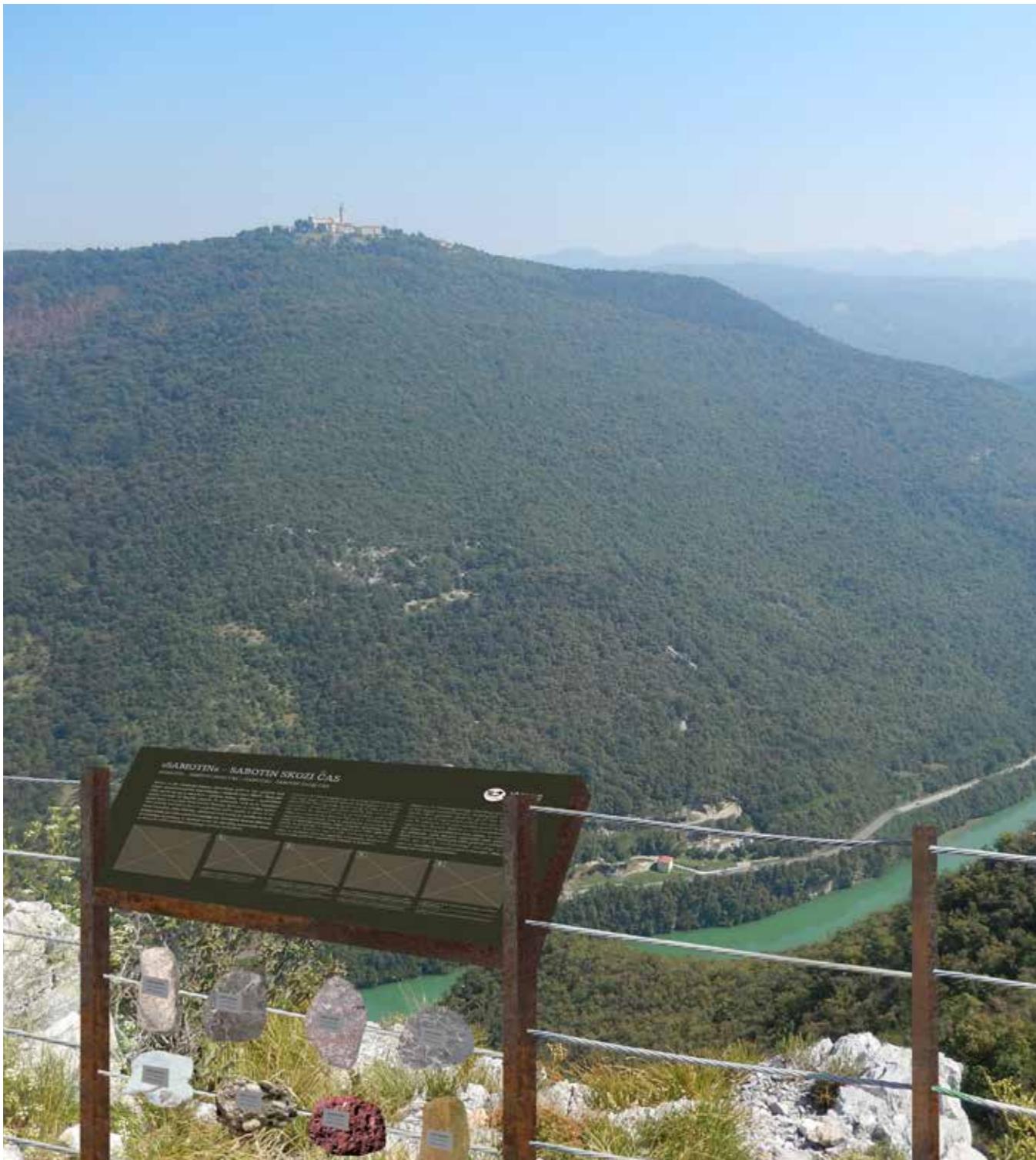
Na skalnatih policah in v votlinah težko dostopnih prepadnih sten domuje tudi nočna ujeda velika uharica, največja evropska sova. Premer njenih peruti znaša kar 1,5 metra, prepoznamo pa jo predvsem po značilnih naglavnih čopkih.

Med dnevнимi ujedami, ki gnezdijo na Sabotinu, zagotovo izstopa planinski orel, ki v iskanju hrane pogosto jadra v paru nizko nad pobočji, za gnezdo pa si navadno izbere nedostopno mesto v skalni steni.

Topoljubni gozd nad dolino Soče in vzdolž sabotinskega grebena je idealno bivališče za podhujko, za katero so značilni nočno življenje, spretno prikrivanje ter varovalna barva, zaradi katere jo redkeje opazimo.

Točka V 4a / IZGLED in IZVEDBA

>>SAMOTIN<<

"IL SOLITARIO" / "LONER"

 Sabotin je markantni gorski greben, razpotegnjen v dinarski smeri (SZ-JV). Skozi geološko zgodovalno ga je reka Soča z globoko dolino, vklesano v apnenčaste sklade, odrezala od Banjške planote. Po nekaterih virih se je osamljeni gorski hrbet nekaj časa imenoval kar Samotin. Severna in vzhodna apnenčasta pobočja nad dolino Soče, ki pogledujejo proti Alpam, so strma in mestoma prepadna. Južna pobočja, usmerjena proti morju, so položnejša in se polagoma nadaljujejo v flišno gričevje Goriških Brd. Njihova posebnost so rdeči laporji, imenovane podsabotinske plasti po vasi Podsabotin, ki označujejo geološko mejo med kredo in terciarjem. Ugodna kamninska podlaga in specifična lega na stiku sredozemskega, dinarskega in alpskega sveta pa botrujejo veliki pestrosti tukajšnjega rastlinja in živalstva.

 Il Monte Sabotino è una cresta marcante che si estende nella direzione dinarica (NO-SE). Tanto tempo fa, nella sua storia geologica, l'Isonzo intagliò una valle profonda in banchi calcarei, separando il Sabotino dall'altopiano di Banjšice. Secondo alcune fonti, l'altura isolata avrebbe per un po' persino portato il nome di Samotin ("Il Solitario"). I pendii calcarei settentrionali e orientali sopra la Valle dell'Isonzo, che guardano verso le Alpi, sono ripidi e in parte scoscesi. I versanti meridionali, affacciati al mare, sono più pianeggianti e si attenuano lentamente nelle colline di flysch di Goriška Brda. La loro peculiarità sono "gli strati di Podsabotin" – le marne rossastre chiamate come il vicino villaggio – che contrassegnano il limite geologico Cretaceo-Terziario. La composizione favorevole del substrato e la posizione specifica del Sabotino all'incrocio delle regioni del Mediterraneo, delle Dinaridi e delle Alpi hanno dato origine a una spicata diversità della flora e fauna locale.

 Sabotin is a prominent mountain ridge stretching in the Dinaric direction (NW-SE). Over its geologic history, the Soča River cut a deep valley through the thick limestone layers on its path towards the sea, severing this rock mass from the high plateau of Banjšice. The isolated elevation is said to have therefore born the name of "Samotin" ("Loner") for a while. The northern and eastern limestone slopes rising above the Soča Valley and facing the Alps are steep and in parts precipitous. The southern, more gently rising slopes that open towards the sea, relent into the flysch hills of Goriška Brda. Their peculiarity is "the Podsabotin beds," red marls called so after the nearby village - Podsabotin - which mark the geologic boundary between the Cretaceous and the Tertiary. The mountain's favourable bedrock composition and specific position at the junction of the Mediterranean, Dinaric and Alpine regions result in the great diversity of the local flora and fauna.

Banjška planota in Sabotin sta bila nekoč enoten hrib.
L'altopiano di Banjšice e il Sabotino furono un tempo una sola montagna.
The high plateau of Banjšice and Sabotin once used to be one single mountain.

Ob narivni prelomnici je reka Soča izdolbla svojo pot skozi apnenčaste sklade in oblikovala ozko dolino.
Il fiume Isonzo scavò il suo percorso nei banchi calcarei lungo la linea del sovraccorrimento, formandovi una valle stretta.
Running along the thrust fault line, the Soča River carved through thick layers of limestone rock and formed a narrow valley.

Po izteku iz objema hribov je reka z nasutjem ogromne količine pretežno apnenčastega pruda ustvarila obsežno Goriško ravnino.
Svincolandosi dall'abbraccio montuoso, l'Isonzo depositò quantità massicce di ghiaia prevalentemente calcarea, creando così la vasta pianura di Gorizia.
Flowing out of the mountainous lap, the river deposited huge amounts of predominantly limestone gravel, creating the expansive Gorizia Plain.

O različnih nivojih struge reke Soče pričajo številni spodmoli pod Svetim Sabotinom.
I numerosi scalamenti del versante nordorientale del Sabotino testimoniano le variazioni altimetriche dell'alveo del fiume.
The numerous notches under the north-eastern face of Sabotin testify to variations in the elevation of Soča's riverbed.

POT MIRU

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

apnenec s fosili
calcare fossilifero
marna rossastra

apnenčasta breča
rožnate barve
breccia calcarea rosa
pink limestone breccia

ploščasti apnenec
calcare tabulare
platy limestone

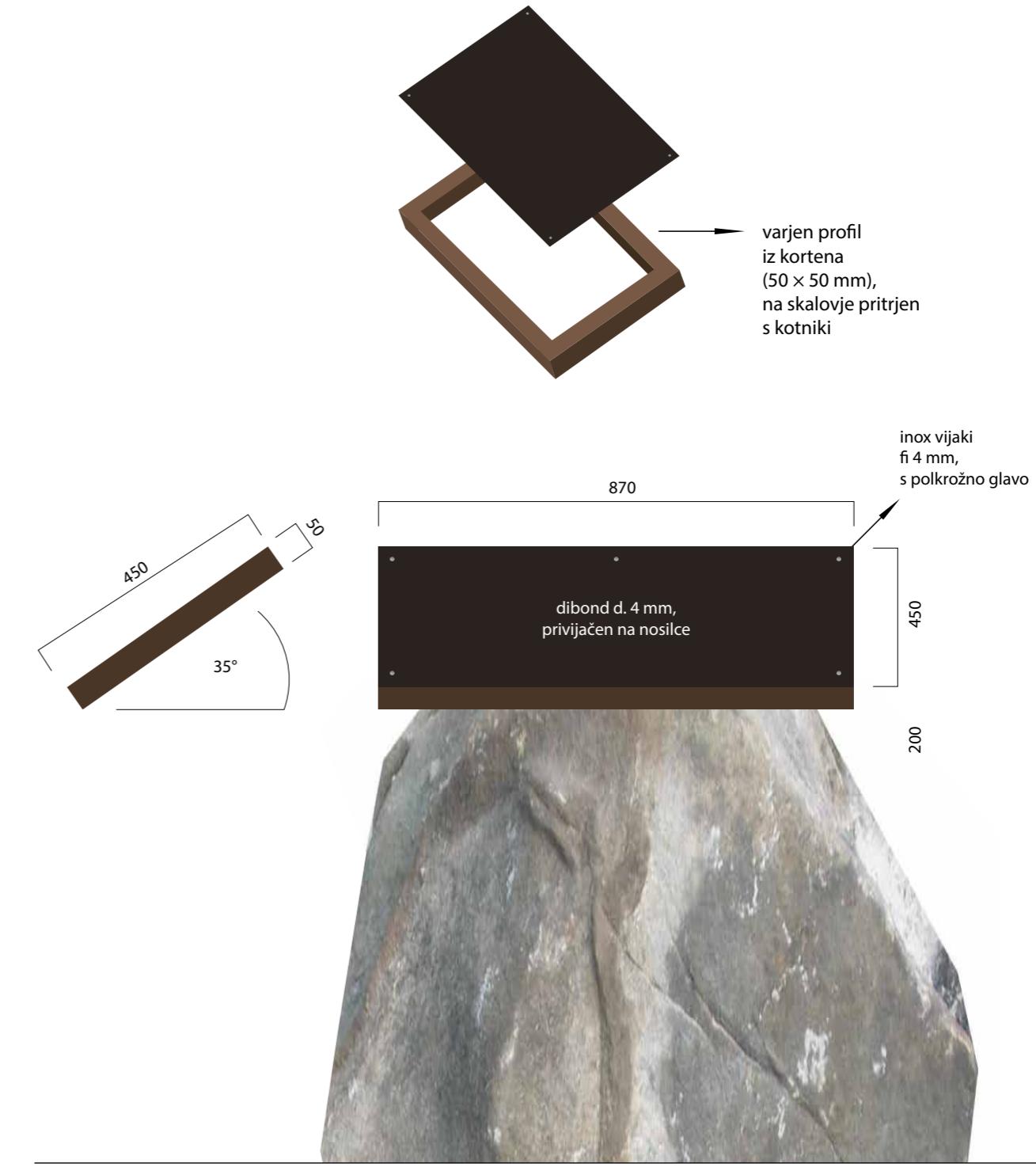
konglomerat
conglomerato
conglomerate

boksit
bauxite
bauxite

peščenjak
arenaria
sandstone

rdeči lapor
marna rossastra
red marl

Točka V 4b / IZGLED in IZVEDBA

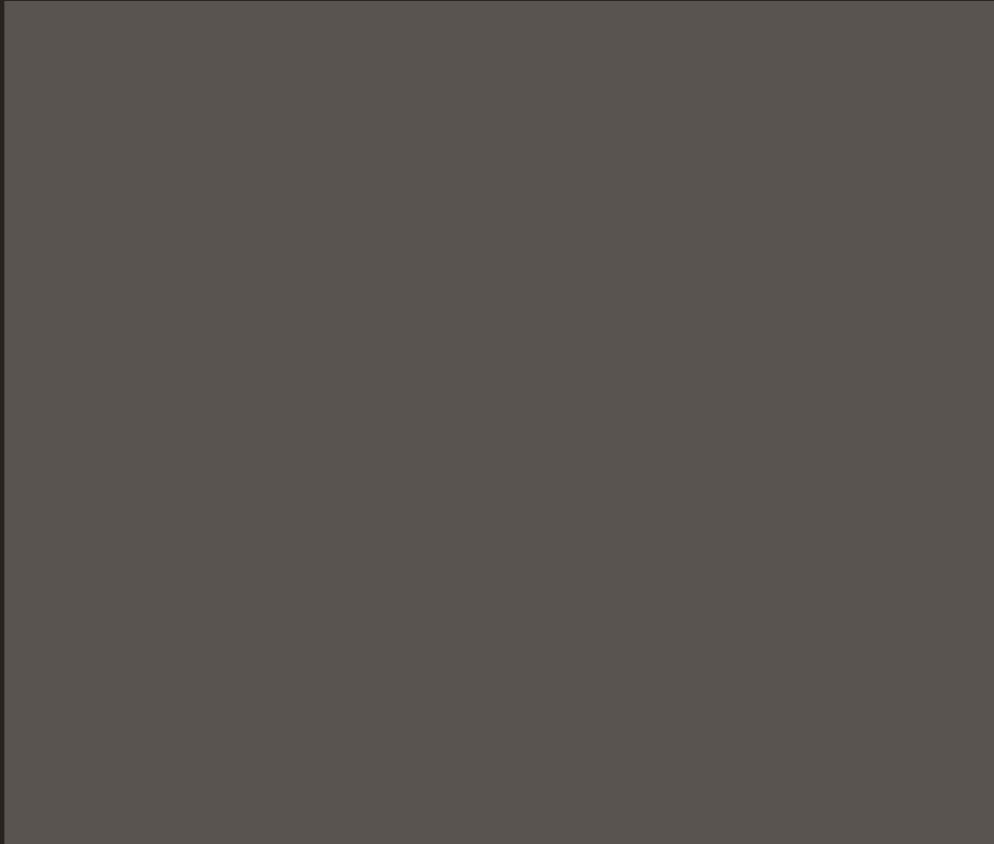
GNEZDA V PREVISNIH SKALNIH STENAH

NIDI NELLE PARETI PIETROSE A STRAPIOMBO / NESTS IN ROCK OVERHANGS

 Sabotin je naravno nadaljevanje visokih dinarskih planot Trnovskega gozda in Nanosa ter zgornjega dela Vipavske doline, ki zamejujejo mednarodno pomembno ornitološko območje in za katere so značilna strma pobočja, ki se dvigajo z dna doline in v zgornjem delu prehajajo v bolj ali manj visoke skalne stene. Tukajšnje previsne stene in strma pobočja so edinstvena naravna gnezdišča nekaterih veličastnih dnevnih in nočnih ujed ter drugih redkih vrst ptic.

 Il Sabotino è una continuazione naturale degli altipiani dinarici di Trnovski gozd e Nanos e della parte alta della Valle del Vipava, che delimitano un'area ornitologica di rilevanza internazionale e sono caratterizzati da scarpate che si innalzano dal fondo valle e nella parte superiore vengono a formare relativamente alte pareti rocciose. I dirupi e i pendii scoscesi del Sabotino sono siti di nidificazione unici e naturali di alcuni rapaci diurni e notturni e di altre, alcune rare, specie aviarie.

 Sabotin is a natural continuation of the Dinaric high plateaus of Trnovski gozd and Nanos, and of the Upper Vipava Valley, which delimit an internationally important ornithological area characterised by steep slopes rising from the bottom of a valley and grading into tall cliffs towards the top. The rock overhangs and sheer walls of Sabotin are unique nesting grounds of some of the most imposing diurnal and nocturnal birds of prey and other rare avian species.

 1 Reden poletni gost neba nad Sabotinom je beloglavji jastreb, kateremu skalni rob grebena služi kot vodilo med preletom migracijskega koridorja, ki vodi od Kvarnerja do Alp.

Un ospite estivo che abitualmente visita i cieli sopra il Sabotino è il grifone, al quale il margine roccioso del crinale serve da guida durante il suo percorso di migrazione tra il Quarnero (Croazia) e le Alpi.

One of the regular summer guests of the sky over Sabotin is the griffon vulture, to which the rocky margin of the ridge serves as a guide on its flight along the migration corridor between the Kvarner Gulf (Croatia) and the Alps.

 2 Na skalnatih policah in v votlinah težko dostopnih preddih sten domuje tudi nočna ujeda velika uharica, največja evropska sova. Premer njenih peruti znaša kar 1,5 metra, prepoznamo pa jo predvsem po značilnih naglavnih čopkih.

Le cenge e gli antri nelle pareti a strapiombo sono domicilio anche del rapace notturno gufo reale. La specie più grande di gufo europeo, che vanta un'apertura alare di 150 cm, è facilmente identificabile per i suoi tipici ciuffi di piume sulla testa.

Rock shelves and caves in inaccessible precipitous walls are home to the nocturnal predator eagle-owl. With a wingspan of 150 cm, this is the largest species of owl in Europe, easily recognisable by its distinctive ear tufts.

 3 Med dnevnimi ujedami, ki gnezdi na Sabotinu, zagotovo izstopa planinski orel, ki v iskanju hrane pogosto jadra v paru nizko nad pobočji, za gnezdo pa si navadno izbere nedostopno mesto v skalni steni.

Tra i rapaci diurni che nidificano sul Sabotino sicuramente primeggia l'aquila reale. In cerca di prede, spesso vola in coppia a bassa quota, costeggiando i fianchi della montagna, mentre per i nidi sceglie sempre punti inaccessibili, in alto nella roccia.

Of the diurnal birds of prey nesting on Sabotin, the golden eagle is definitely the most notable. When in search of food, it often glides in pairs close to the ground, but otherwise it prefers the heights and usually builds its nest in an inaccessible nook in the rock wall.

 4 skalni strnad
Zigolo mucciato
Rock bunting

 5 podhujka
Succiacapre
Eurasian nightjar

 6 skalna lastovka
Rondini montane
Crag martin

 7 puščavec
Passero solitario
Blue rock thrush

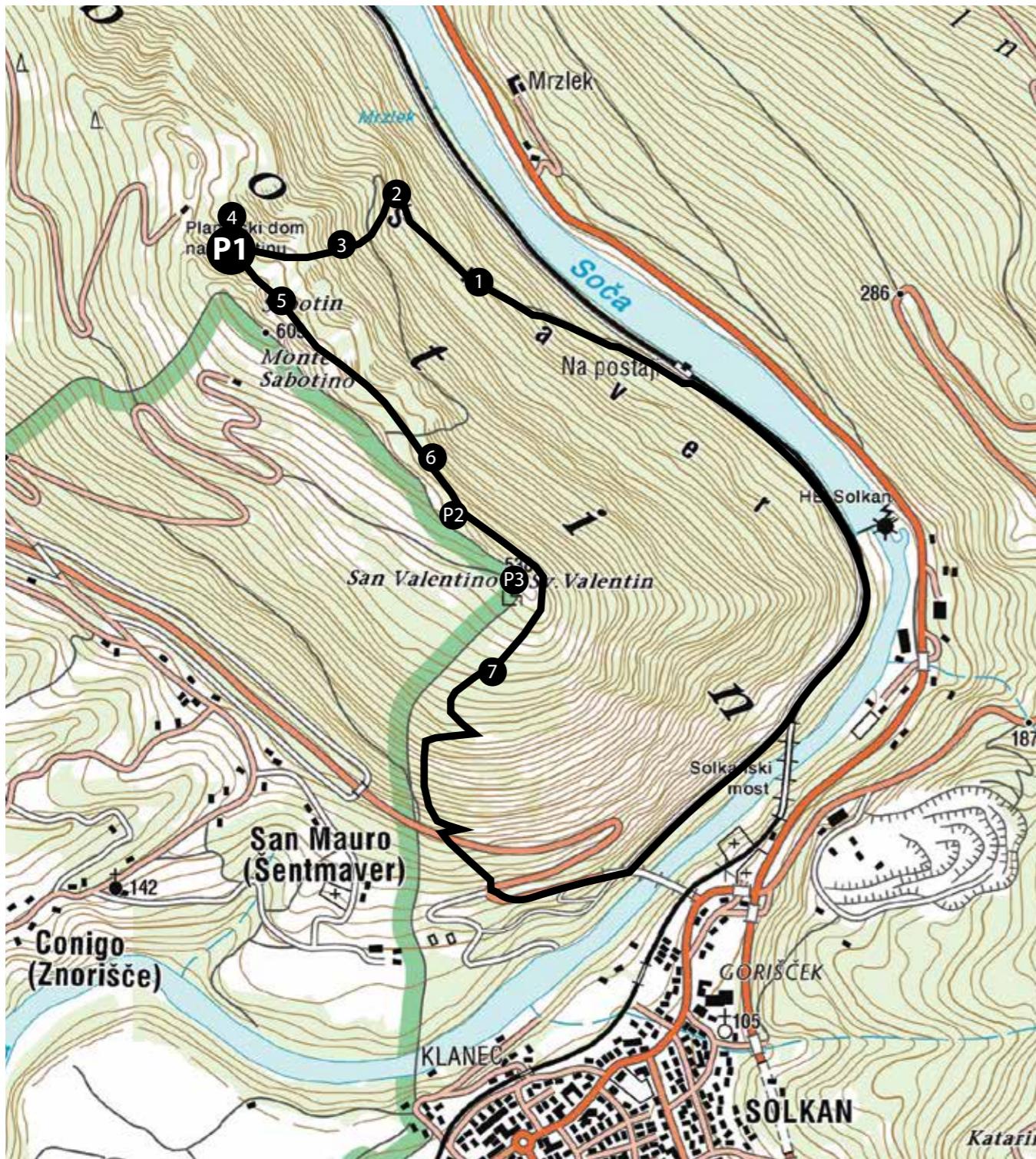
 8 slejur
Codirossone
Rock thrush

POT MIRU

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

Piramida P 1 / OPIS in IZGLED

Oprema:

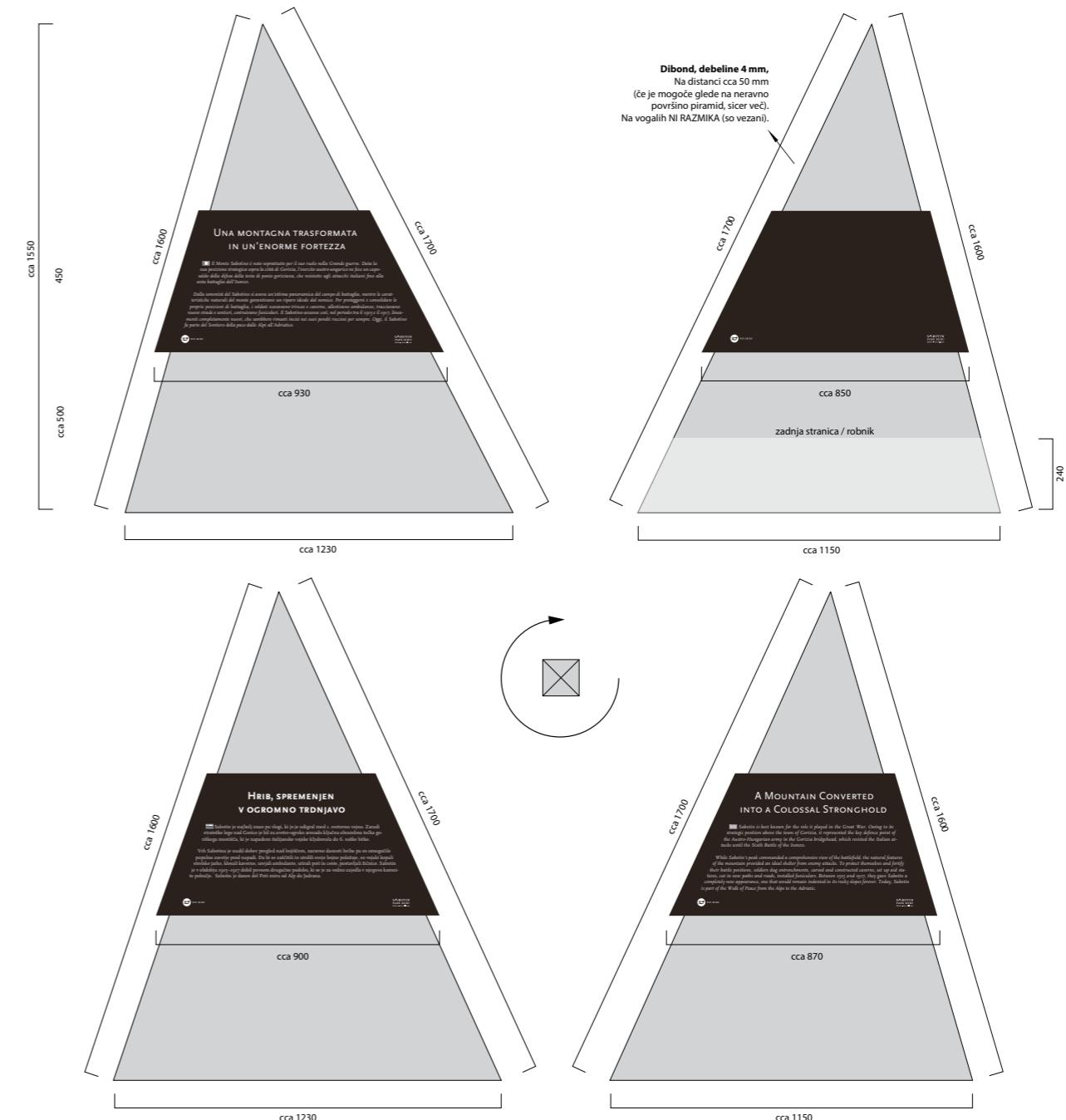
- prestavi se usmerjevalni stebriček in obrusi, da ima videz kot vsi ostali na poti (nepobarvani)
- tabla iz dibonda d. 4 mm (4 kom.)

Točka P 1 / VSEBINA in IZVEDBA

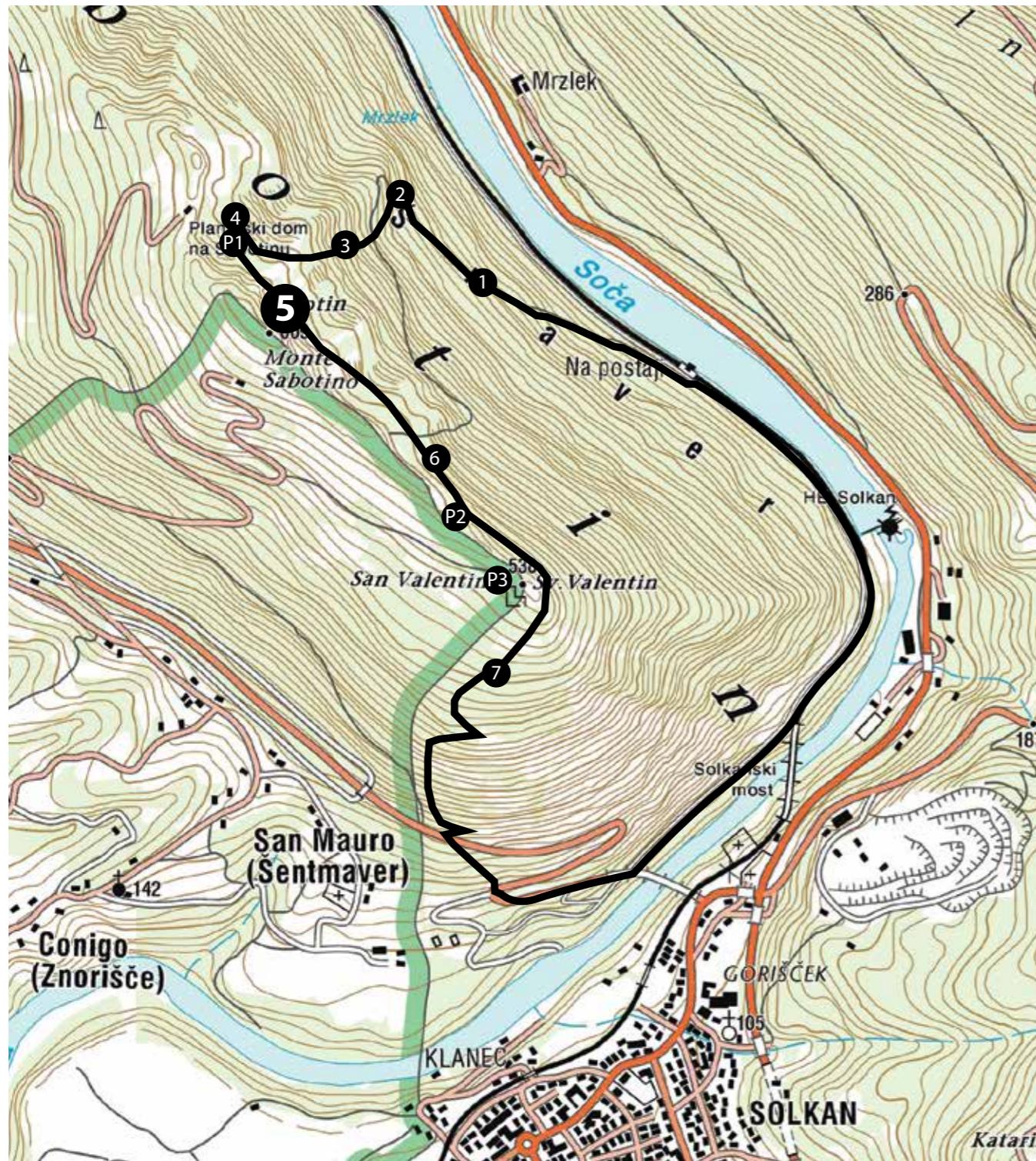
HRIB, SPREMENJEN V OGROMNO TRDNJAVO

Sabotin je najbolj znan po vlogi, ki jo je odigral med 1. svetovno vojno. Zaradi strateške lege nad Gorico je bil za avstro-ogrsko armado ključna obrambna točka goriškega mostišča, ki je napadom italijanske vojske kljubovala do 6. soške bitke.

Vrh Sabotina je nudil dober pregled nad bojiščem, naravne danošti hriba pa so omogočile popolno zavetje pred napadi. Da bi se zaščitili in utrdili svoje bojne položaje, so vojaki kopali strelske jarke, klesali kaverne, urejali ambulante, utirali poti in ceste, postavljali žičnice. Sabotin je v obdobju 1915–1917 dobil povsem drugačno podobo, ki se je za vedno zajedla v njegovo kamnito pobočje. Sabotin je danes del Poti miru od Alp do Jadrana.

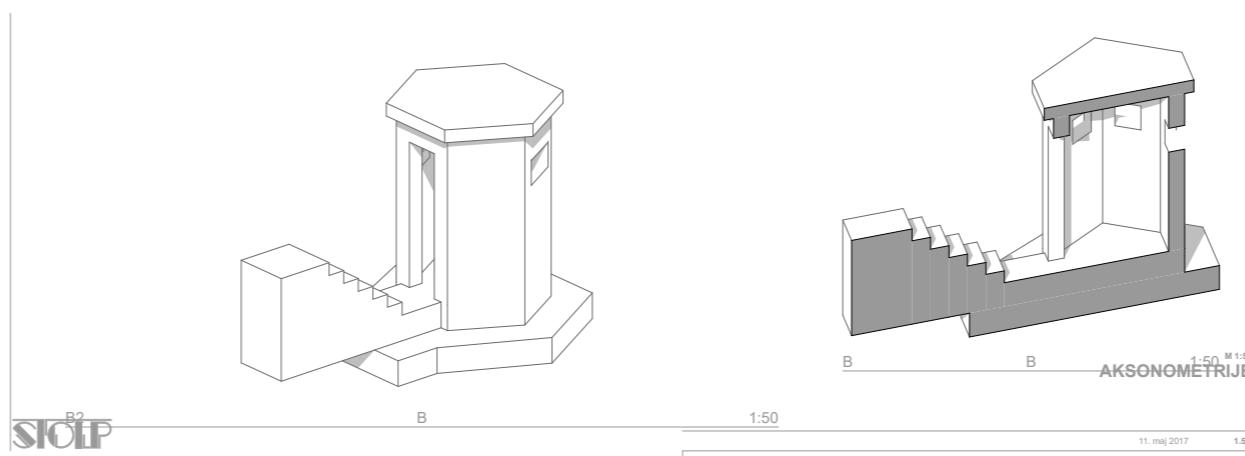
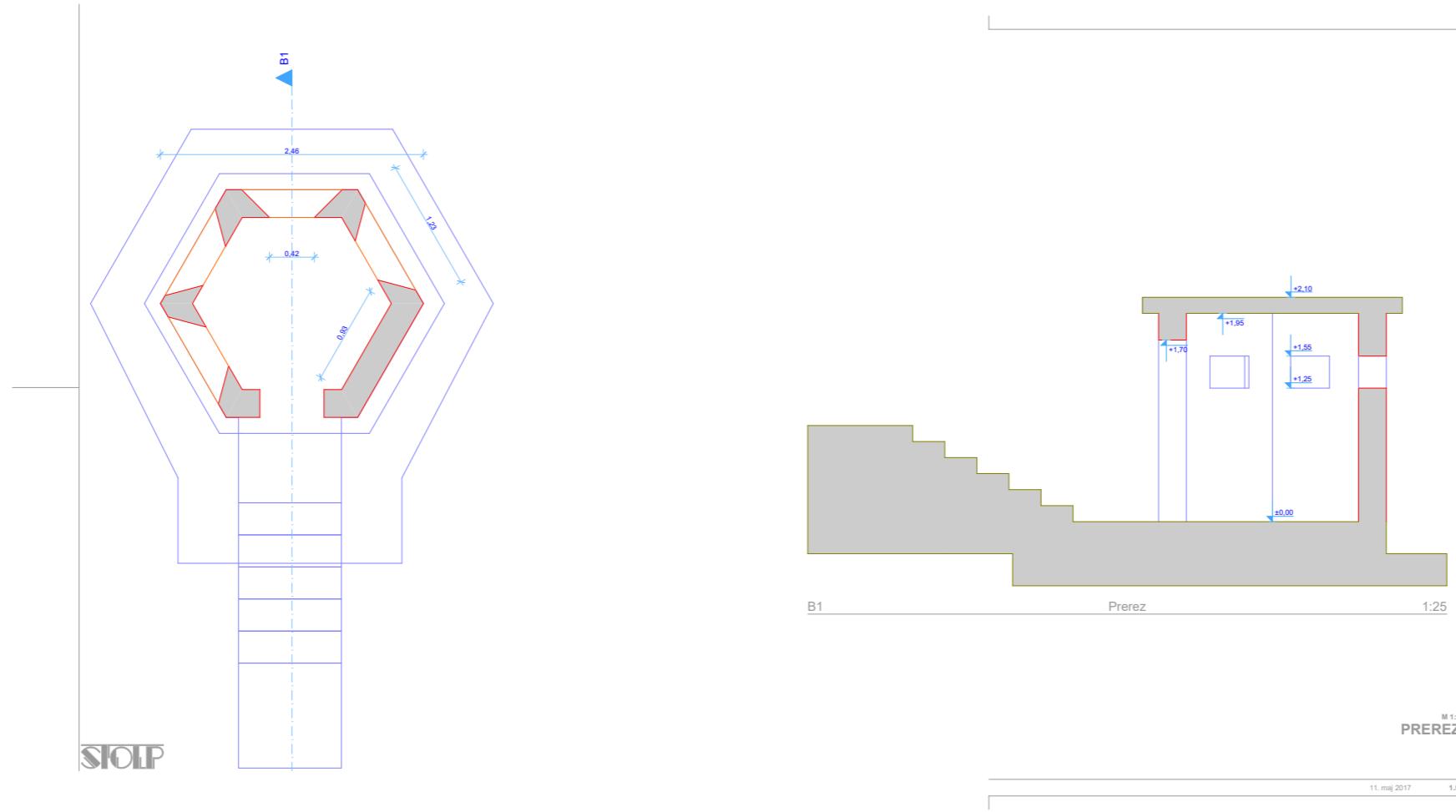
Točka V 5 / OPIS

Oprema:

- beljenje v notranjosti objekta se olušči in stene premaže z dvema slojema fasadne emulzije
- table iz potiskanih vezanih plošč d. 4 mm (7. kom)
- silhueta kače iz potiskane vezane plošče
- stenska »omarica« iz potiskane vezane plošče, z izvlečnimi vezanimi ploščami s potiskom fotografij kač

Točka V 5 / POSNETEK OBJEKTA

Točka V5 / VSEBINE

GORA MODRASOV

Na majhni površini Sabotina prebiva kar 11 vrst plazilcev, od živahnih kuščaric do strupenih kač. Sabotin je že od nekdaj znan kot »gora modrasov« in naša največja strupenjača je nedvomno kralj sabotinskega grebena in skalnatih pobočij.

HLADNOKRVNO O KAČAH

Kače so plazilci s podolgovatim telesom brez okončin, ki poseljujejo skoraj ves naš planet, od kopnega do morja. Sodijo v red luskarjev, saj je njihovo telo, tako kot pri kuščarjih, krokodilih in želvah, pokrito z luskami. Ker vrhnja plast njihove kože ne raste skupaj s telesom, kače občasno kožo odvržejo – se levijo. Različne vrste kač zrastejo do različnih dolžin. Medtem ko je na primer slepa kačica dolga le 10 centimetrov, lahko največji mrežasti piton meri od 9 do 12 metrov. Kače so hladnokrvne živali z nestalno telesno temperaturo. Ker ne morejo ustvarjati lastne telesne topote, je ta odvisna od temperature okolja.

RAZBIJANJE SRCA, STRAH, PANIKA, RAZMIŠLJANJE O BEGU ...

Kakšne občutke vam vzbudi pogled na kačo? Pa vemo, na katero vrsto smo naleteli? Nam je sploh neverarna? Če ste dovolj pogumni za bližje srečanje s kačami in drugimi plazilci na Sabotinu, je pomlad ali jesen pravi čas za to.

Kako prepoznamo strupeno kačo?

Vse kače so plenilci, vendar večina ni strupenih in plen ubijejo tako, da ga pogoltnejo celega ali zadušijo s stiskanjem. Naše tri slovenske strupenjače – modrasa ter navadnega in laškega gada – lahko od daleč prepoznamo po čokatem in zelo kratkem telesu ter repu, večinoma pa tudi po značilnem cikcakastem vzorcu na hrbtni. Preostalih osem vrst kač v Sloveniji, ki so človeku nenevarne, pa po vitkem in dolgem telesu ter repu.

Strupenjače so kratke, čokate in imajo kratek rep.
Človeku nenevarne kače so dolge, vitke in imajo dolg rep.

MODRAS

Modras je eden od simbolov Sabotina in ena od njegovih najpogostejših kač. Nezamenljiv zaradi cikcakastega vzorca na hrbtni in zavitega rožička na nosu, zraste do 80 cm v dolžino. Kača ni napadalna, a pohodnikom lahko požene strah v kosti, ko se tudi sama počuti ogrožena. S sikanjem da jasno opozorilo, da se ji je treba umakniti s poti, le redko tudi ugrizne.

Ostali plazilci Sabotina:

A / Ostale kače:

Laški gad

Pri nas zelo redka vrsta, najdemo jo samo na zahodu Slovenije. Je strupenjača, ki zraste do 90 cm v dolžino, njena hrbtna risba je sestavljena iz dveh vrst izmenično razporejenih temnih pravokotnikov.

Črnica

Črna šviga nam bo, še preden si jo bomo lahko dobro ogledali, šinila izpod nog. Črnica se namreč ponaša z nazivom najhitrejše kače v Sloveniji. Temperamentna kača, ki zraste do metra in pol, se z luhkoto povzpne tudi v krošnje dreves in pogosto se na njenem jedilniku poleg malih sesalcev znajdejo tudi ptiči.

Navadni gož

Spada med največje slovenske kače, saj lahko krepko preseže dolžino dveh metrov. Ker je spreten plezalec, se dobro počuti tako na tleh kot na drevju, kamor se povzpne predvsem na lov za hrano.

Smokulja

Na prvi pogled utegne hrbtni vzorec kače marsikoga zmesti in napeljati k prepričanju, da ima pred seboj gada. A že malce pozornejši ogled temnih lis, vitkega telesa in dolgega repa bo nedvomno prispeval k umiritvi srčnega utripa. Ta nestrupena vrsta je nekoliko manj vezana na topla območja in se lepo znajde tudi sredi gozda.

Belouška, kobranka

Ali veš ... da ljudje pogosto zamenjujejo strupenjačo laškega gada in nenevarno kačo smokuljo. Poišči podobnosti in razlike med njima.

B / Kuščarji:

Pozidna kuščarica

Je najbolj razširjena vrsta kuščaric v Sloveniji. Najdemo jo ob gozdnih poteh in na odprtih kamnitih sestavih, pogosta pa je predvsem v urbanih območjih, kjer zelo dobro pleza tudi po navpičnih površinah.

Zelenec

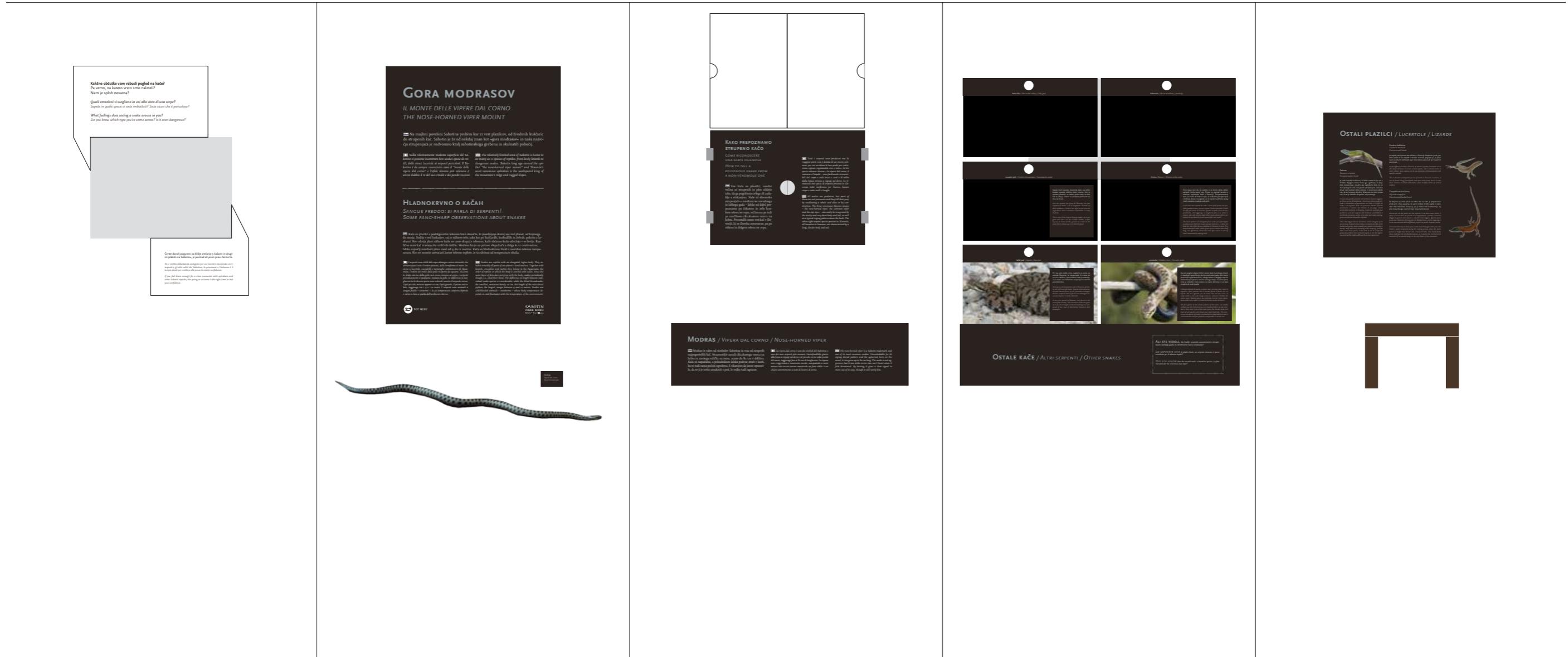
Je naša največja kuščarica, ki lahko zraste do 40 cm v dolžino. Njegova zelena barva ga v grmovju in listju dela neopaznega, navadno ga zagledamo šele, ko se med pobegom izda s hrupnim lomastenjem. Tako kot drugi naši kuščarji lahko zelenec v nevarnosti odvrže rep, da se izmuzne plenilcu. Sčasoma mu sicer zraste nov, ki pa je nekoliko drugačen od prvotnega.

Črnopikčasta kuščarica

Še bolj kot po črnih pikah na hrbtni čez vse leto je prepoznavna predvsem v času parjenja, ko samci dobijo modro ogrlje in opečnato rdeč trebušček. Dokazuje, da je Sabotin del Sredozemlja, saj prav tukaj dosega severno mejo svoje razširjenosti.

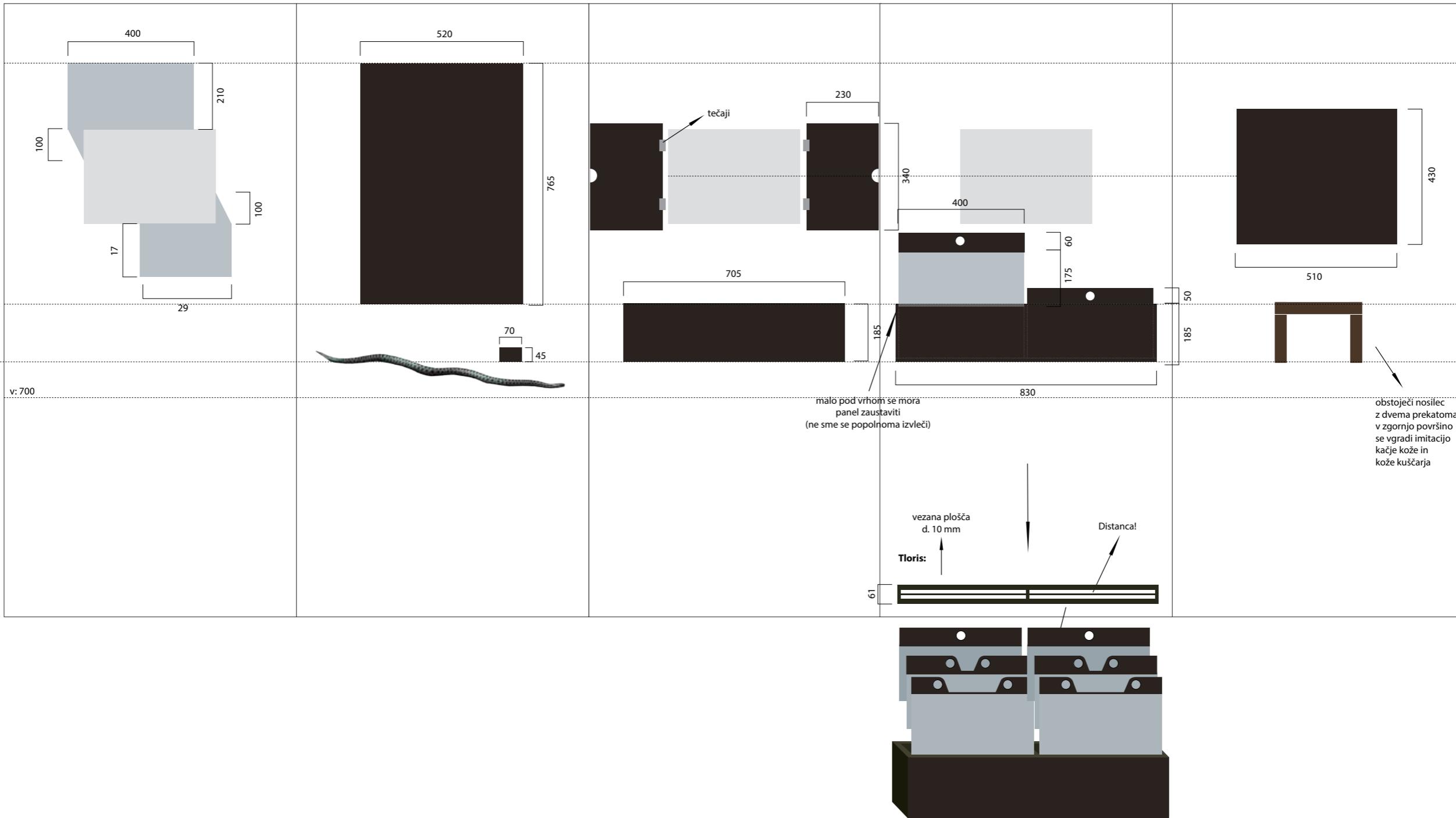
Slepec

Točka V5 / IZGLED

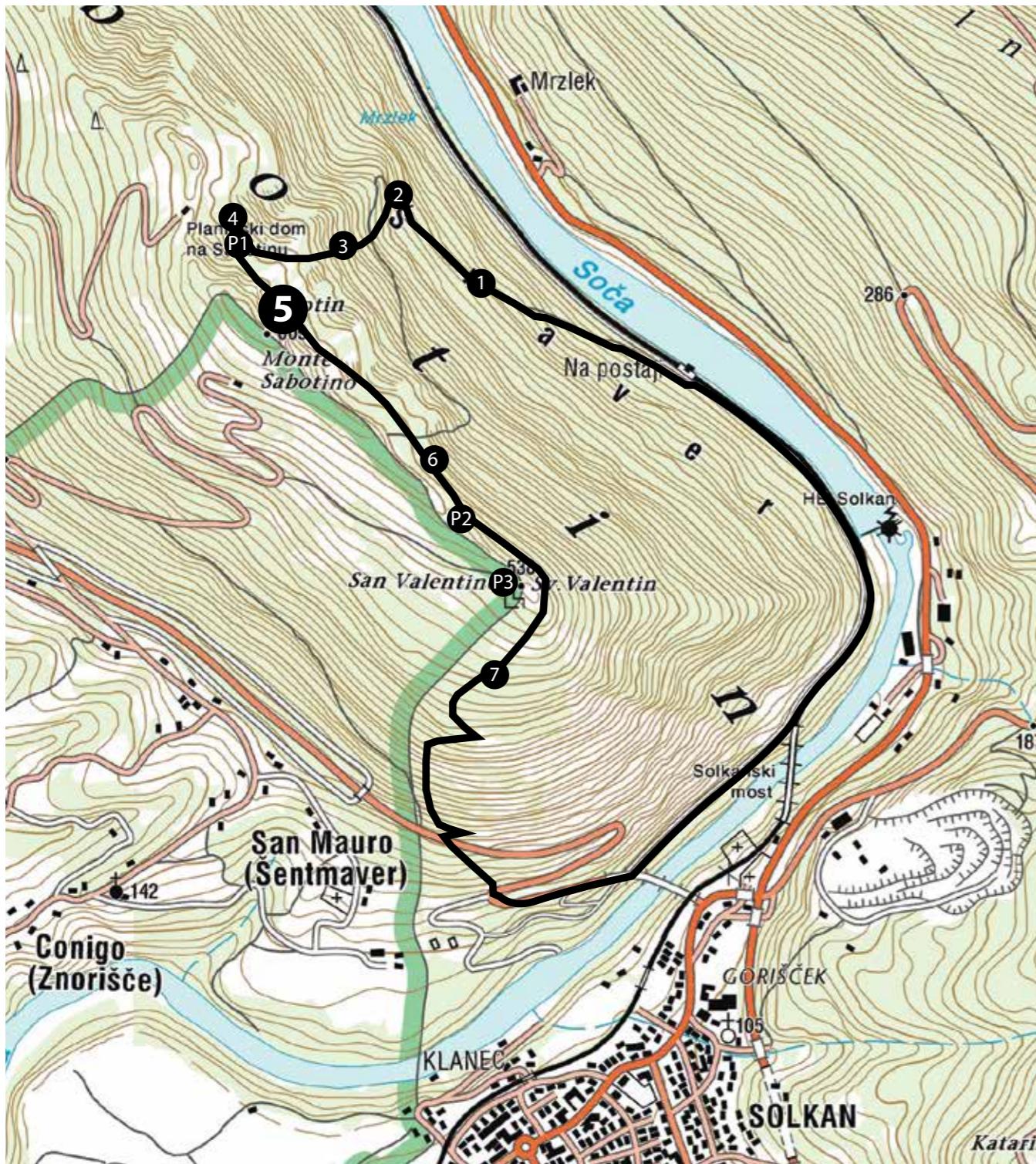

Točka V5 / IZVEDBA

*** Vsi panoji so iz vezane plošče d. 4 mm.**

Točka V 6 / OPIS

Oprema:

- beljenje v notranjosti objekta se olušči in stene premaže z dvema slojema fasadne emulzije
- tablice in table iz potiskanih vezanih plošč d. 4 mm (po celi notranjosti objekta)
- silhueta metulja iz kortena

Točka V 6 / VSEBINE

SVET TISOČERIH METULJEV

Zelo pester je svet živopisnih metuljev, ki jih privablja tukajšnje bogato rastlinstvo. Najraje imajo odprta območja, še posebno travnike z eno samo, nekoliko pozneješko košnjo, kakršnih jih je sicer na Sabotinu komaj za vzorec. Med več kot 3600 zabeleženimi vrstami dnevnih in nočnih metuljev so tudi številne ogrožene. Znanstveno ime reda metuljev, Lepidoptera, izhaja iz grških besed *lepido-* (luska) in *pteron* (krilo), saj so krila teh žuželk poraščena z drobnimi barvnimi luskami, ki se prekrivajo kot strešniki in tvorijo značilne barvne vzorce.

- **ogroženi:** veliki nočni pavlinček, barjanski okarček, detelin modrin, Rebelijev modrin, spremenljivi ovnič, hromi volnoritec
- **dnevni:** jadralec, petelinček, zeleni robidar, zorica, citronček, navadni frfotavček, veliki skalnik, repičin belin, štajerski rjavček, osatnik, barjanski okarček
- **nočni:** veliki in mali nočni pavlinček, vipavska hrbitorožka, smrtoglavec, oleandrov veščec, japonska sviloprejka, črtasti medvedek, borov sprevodni prelec, spremenljivi ovnič, širokorobi čmrljevec

DODATEN OPIS:

METULJI:

Jadralec: Kot nam pove ime, metulj jadra in izkorišča zračne tokove, ki so najmočnejši prav na vrhu hriba.

Borov sprevodni prelec: Gosenice borovega sprevodnega prelca živijo v gnezdih in se na hranjenje odpravijo v značilnih kolonah – sprevodih. Pozor! Če naletite nanje, se gosenic ne dotikajte, saj njihove strupene dlačice povzročajo alergijske reakcije.

Citronček: Citrončki prezimijo v dupilih in razpokah in so prvi metulji, ki jih lahko opazimo že ob najzgodnejših spomladanskih otoplitravah.

Osatnik: Izreden letalec, ki lahko prepotuje velike razdalje in k nam prileti celo iz 1400 km oddaljene severne Afrike.

Mali nočni pavlinček: Pavlinčki se pred napadalci branijo z zvijačo. Krila, na hrbtni strani katerih imajo po eno piko v obliki velikega očesa, razprejo proti napadalcu in ga tako prestrašijo.

Veliki nočni pavlinček: Naš največji nočni metulj. Za pavlinčke je značilno, da se odrasli metulji ne hranijo, saj imajo zakrnel ustni aparat, zato imajo zelo kratko življenjsko dobo – le nekaj dni.

Smrtoglavec: Človeku povsem nenevaren metulj je dobil ime po vzorcu, podobnem človeški lobanji, ki krasiti hrbitno stran njegovega oprsa.

Japonska sviloprejka: Za proizvodnjo svile so jo v 19. stoletju prinesli iz Azije in jo skušali gojiti tudi na Slovenskem. Ker pa posel ni uspel, so metulje spustili v naravo in je postala splošno razširjena vrsta v bukovih in hrastovih gozdovih.

Črtasti medvedek: Metulj je aktiven tako podnevi kot ponoči. S svarilno rdečo barvo na spodnjih krilih plenilcem sporoča, da je neužiten.

PAJKI:

Rdečehrbiti skakač: Zraste do 12 mm, pri čemer so samci večji od samic, kar je za pajke neobičajno.

KOBILICE:

Žagarica: Največja evropska kobilica, ki lahko zraste krepko čez 10 cm.

HROŠČI:

Veliki rogač: Ogromne čeljusti samcev, ki spominjajo na jelenje rogove, kljub grozečemu videzu človeku niso nevarne, pridejo pa rogačem zelo prav v borbah za ozemlje in samice.

Kozliček *Isotomus speciosus*: Izjemno redka južnoevropska vrsta hrošča, ki je bila v začetku 21. stoletja – po več kot 80 letih – pri nas ponovno najdena.

KAČJI PASTIRJI:

Prisojni zimnik *Sympetrum fusca*: Ena od dveh vrst evropskih kačjih pastirjev, ki prezimi kot odrasla žuželka, zato lahko odrasle predstavnike te vrste opazimo vse leto.

STRIGE:

Pasasta skolopendra: Do 14 cm velika strupena striga, ki se rada skriva pod kamni, sicer ni napadalna, vendar njen morebitni ugriz lahko povzroči večdnevno oteklinu in bolečine.

RASTLINSTVO NA POLOŽNEM IN OSONČENEM POBOČJU SABOTINA

Če so za strmo apnenčasto skalovje na osojah Sabotina nad dolino Soče značilni gozdovi topoljubnih plemenitih listavcev in alpsko razširjenih vrst, je na prisojnih pobočjih hriba povsem drugače. Zaradi suhega in zelo toplega podnebja so na južni, jugozahodni in jugovzhodni položnejši strani Sabotina razširjeni travniki, topoljubne grmovnice in nizka drevesa ter nekatere prave sredozemske vrste.

1. TRAVNIKI oz. kamnita travnišča in RASTLINSTVO SKALNIH RAZPOK

• ilirske vrste:

- svilnata košeničica
- kranjski grahovec
- Tommasinijev prstnik
- Marchesettijeva zvončica

• submediteranske vrste:

- navadni bodoglavec
- kantabrijski slak
- navadni ožepek
- rumeni vrednik
- nasršeni oman
- razkrečena rutica
- kamni luk

Sabotin vse bolj izgublja podobo izpred desetletij, ko sta se po položnih pobočjih pasla drobnica in govedo, domačini iz Brd in okolice pa so travnate površine vzdrževali z redno košnjo. S tem se je ohranjala pestrost travniških združb, ki se je razvila na izredno skromni plasti prsti med golimi skalami in je danes zaradi opuščene paše in košnje v postopnem izginjanju.

2. TOPOLJUBNE GRMOVNICE (opuščene senožeti in zaraščanje nekdanjih pašnikov)

- ruž
- šmarna hrušica
- skalna krhlika

in TOPOLJUBNA DREVESA (nizki gozdiči)

- puhesti hrast
- črni gaber
- mali jesen

Zaradi opuščene rabe se pašniki in travniki na prisojah zaraščajo s topoljubnimi grmovnicami in drevesi. Na razmeroma skromnih površinah se prepletajo sušna travnišča, grmišča ruja, šmarne hrušice in skalne krhlike ter nizki gozdiči puhestega hrasta, črnega gabra in malega jesena.

3. PRAVE SREDOZEMSKE VRSTE

- črni hrast (črnika)
- bela metlina
- terebint
- ostrolistni beluš
- etrusko kosteničevje

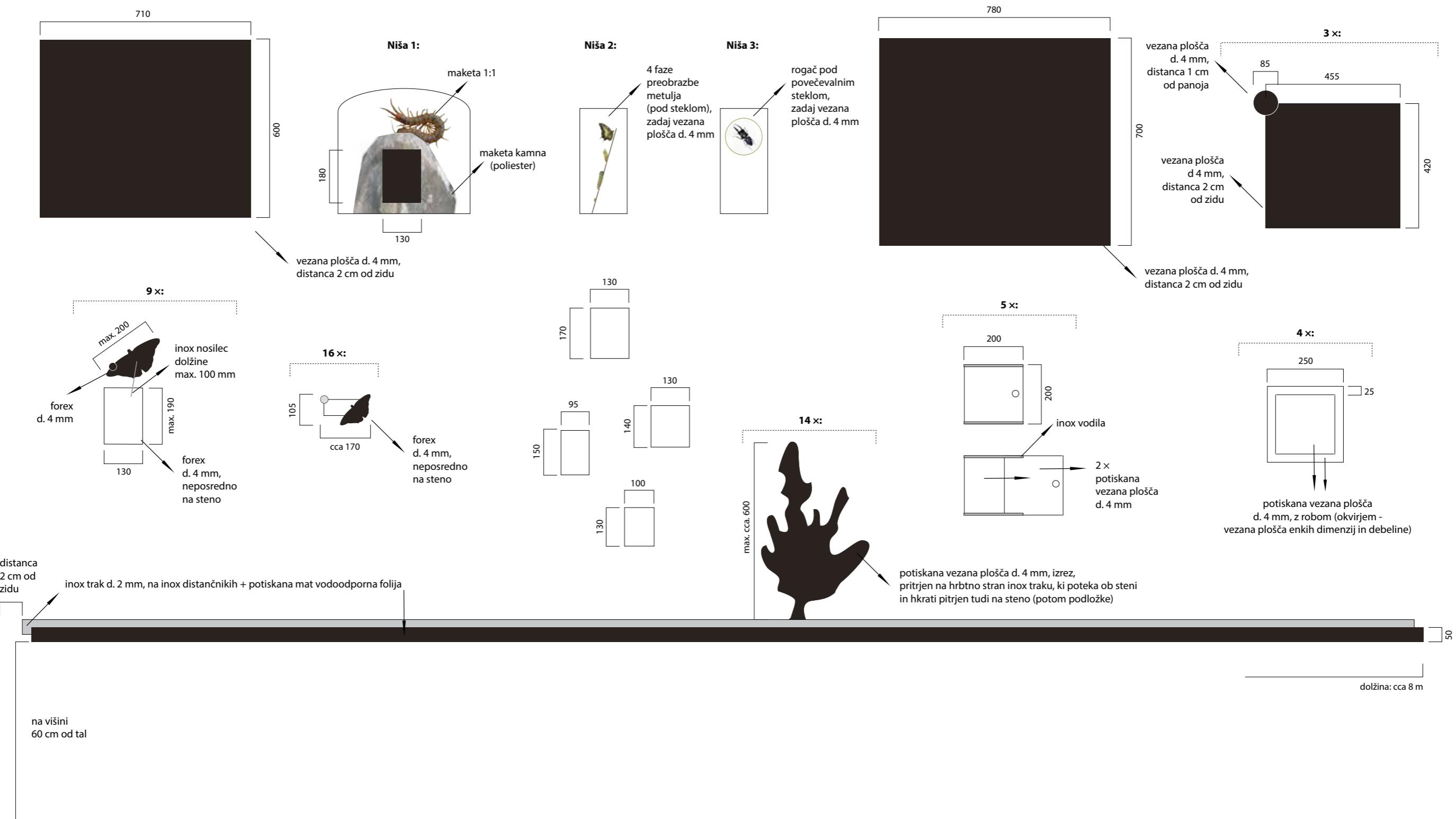
Da je na Sabotinu čutiti vpliv morja, dokazuje prisotnost nekaterih pravih sredozemskih vrst. Zima je idealen čas za občudovanje zimzelenega hrasta ali črničke, ki uspeva do 500 m n. v. in ga severneje v Posočju ne najdemo.

Točka V 6 / IZGLED

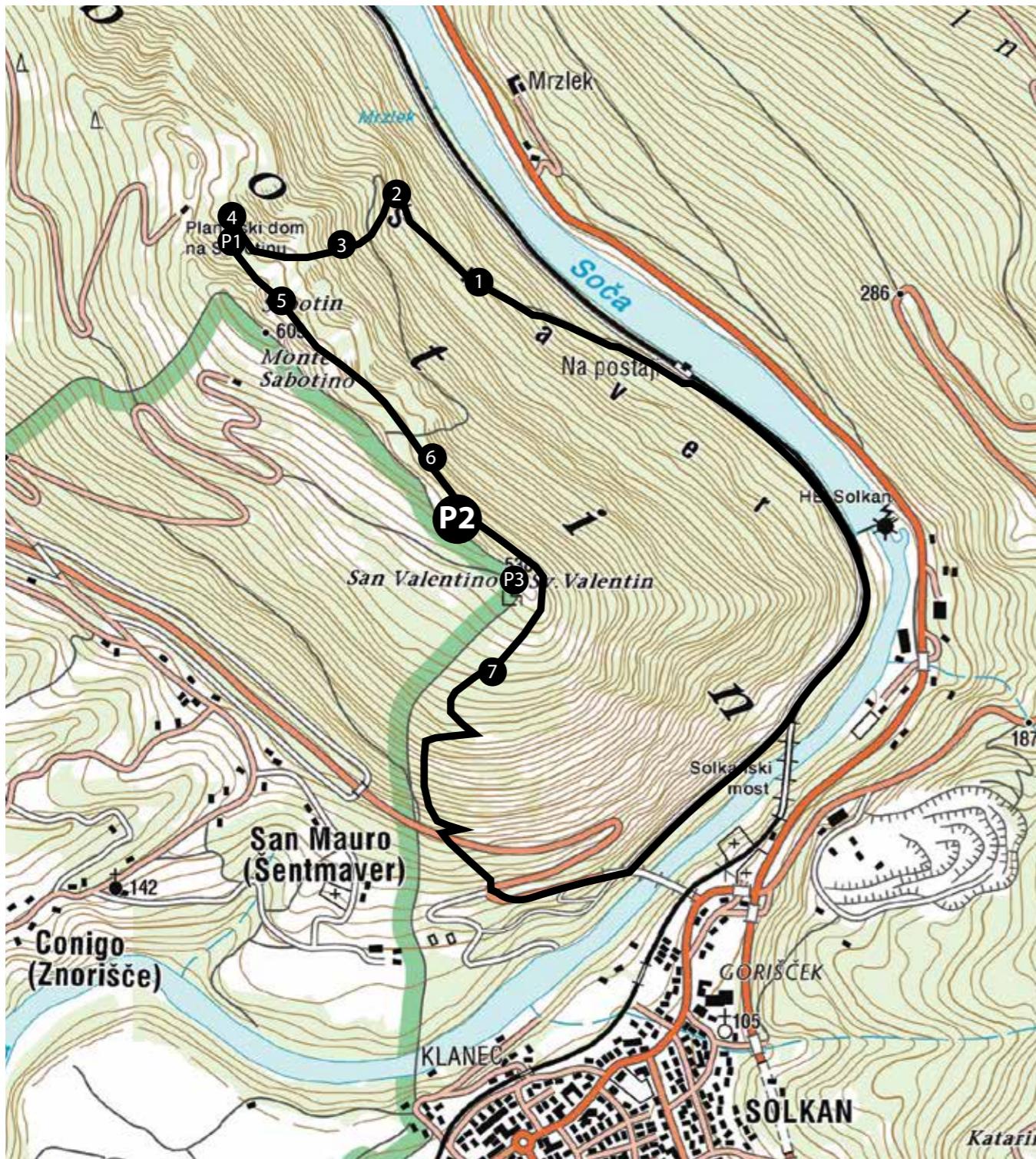

Točka V 6 / IZVEDBA

Točka P 2 / OPIS in IZGLED

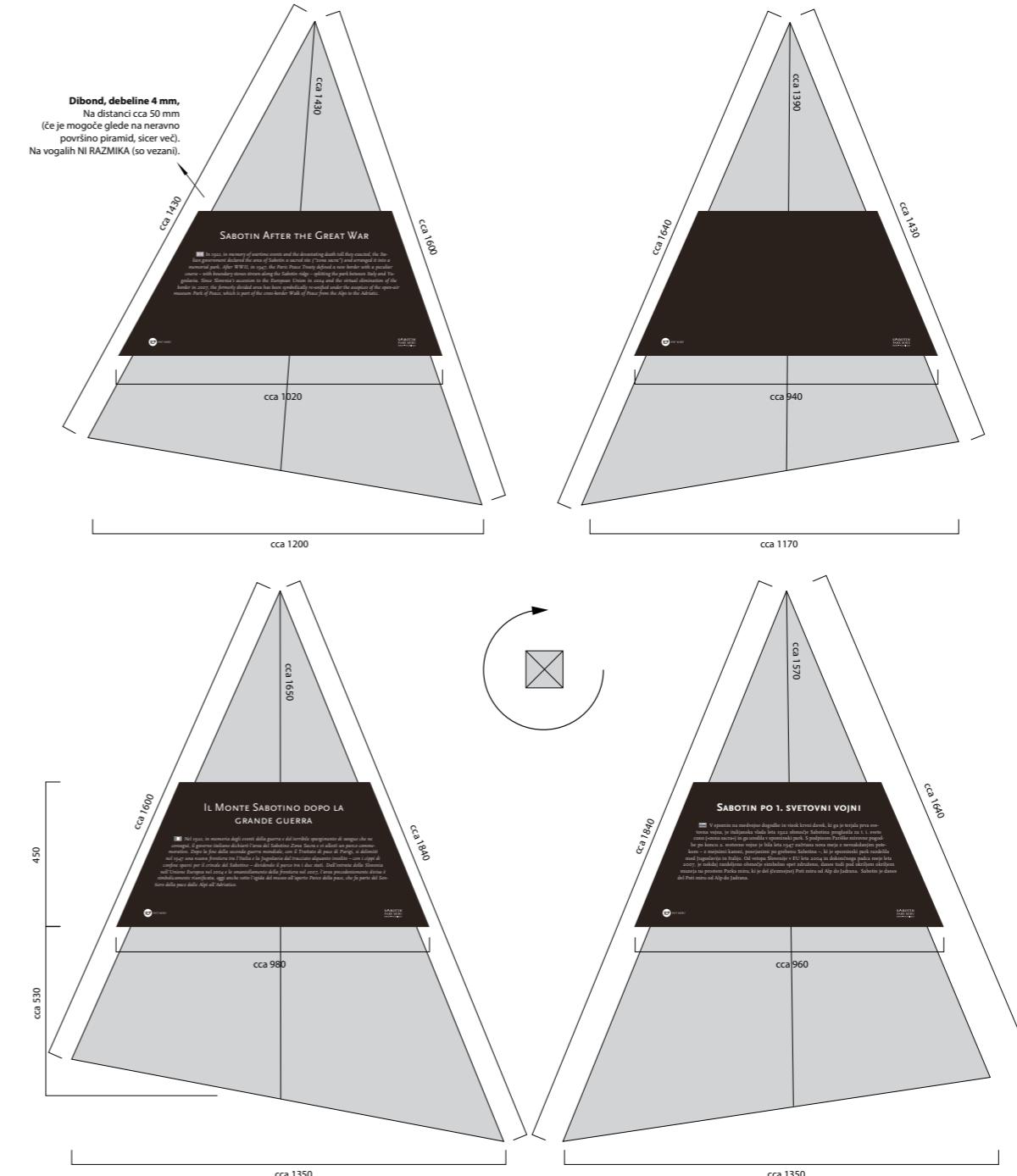
Oprema:

- tabla iz dibonda d. 4 mm (4 kom.)

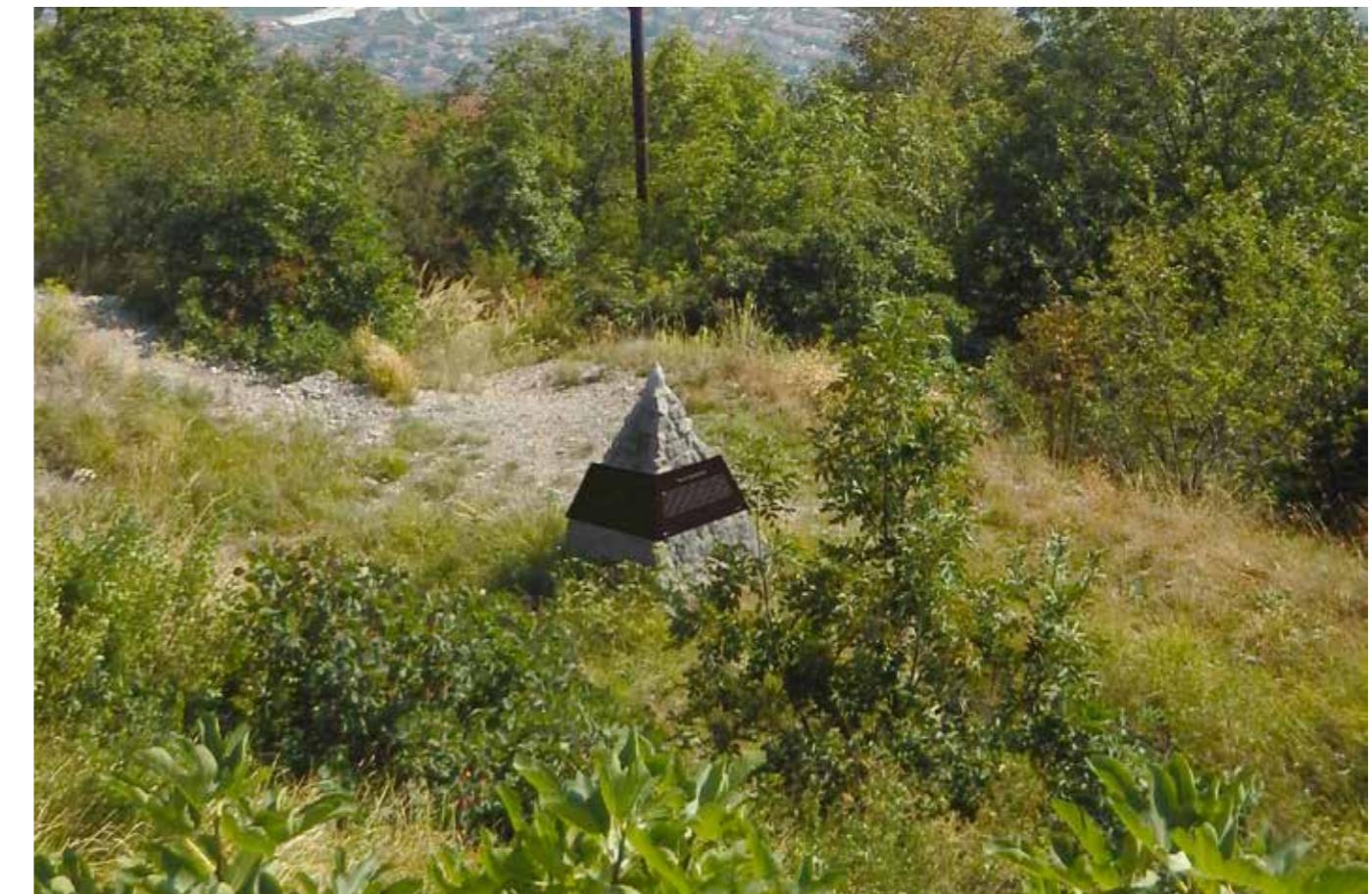
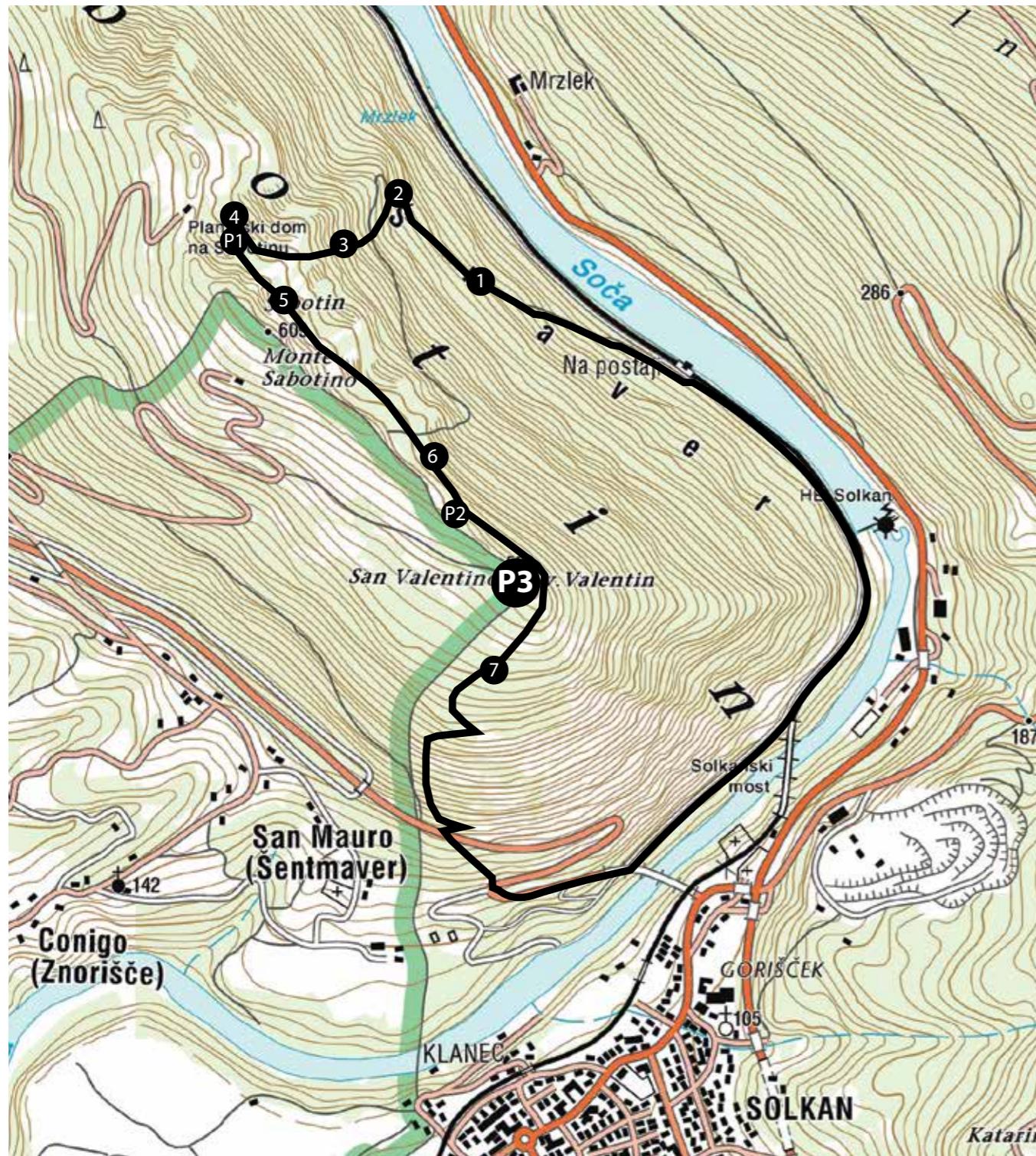
Točka P 2 / VSEBINA in IZVEDBA

SABOTIN PO 1. SV. VOJNI

V spomin na medvojne dogodke in visok krvni davek, ki ga je terjala prva svetovna vojna, je italijanska vlada leta 1922 območje Sabotina proglašila za t. i. sveto cono (»zona sacra«) in ga uredila v spominski park. S podpisom Pariške mirovne pogodbe po koncu 2. svetovne vojne je bila leta 1947 začrtana nova meja z nevsakdanjim potekom – z mejnimi kamni, posejanimi po grebenu Sabotina –, ki je spominski park razdelila med Jugoslavijo in Italijo. Od vstopa Slovenije v EU leta 2004 in dokončnega padca meje leta 2007, je nekdaj razdeljeno območje simbolno spet združeno, danes tudi pod okriljem okriljem muzeja na prostem Parka miru, ki je del (čezmejne) Poti miru od Alp do Jadrana. Sabotin je danes del Poti miru od Alp do Jadrana.

Točka P 3 / OPIS in IZGLED

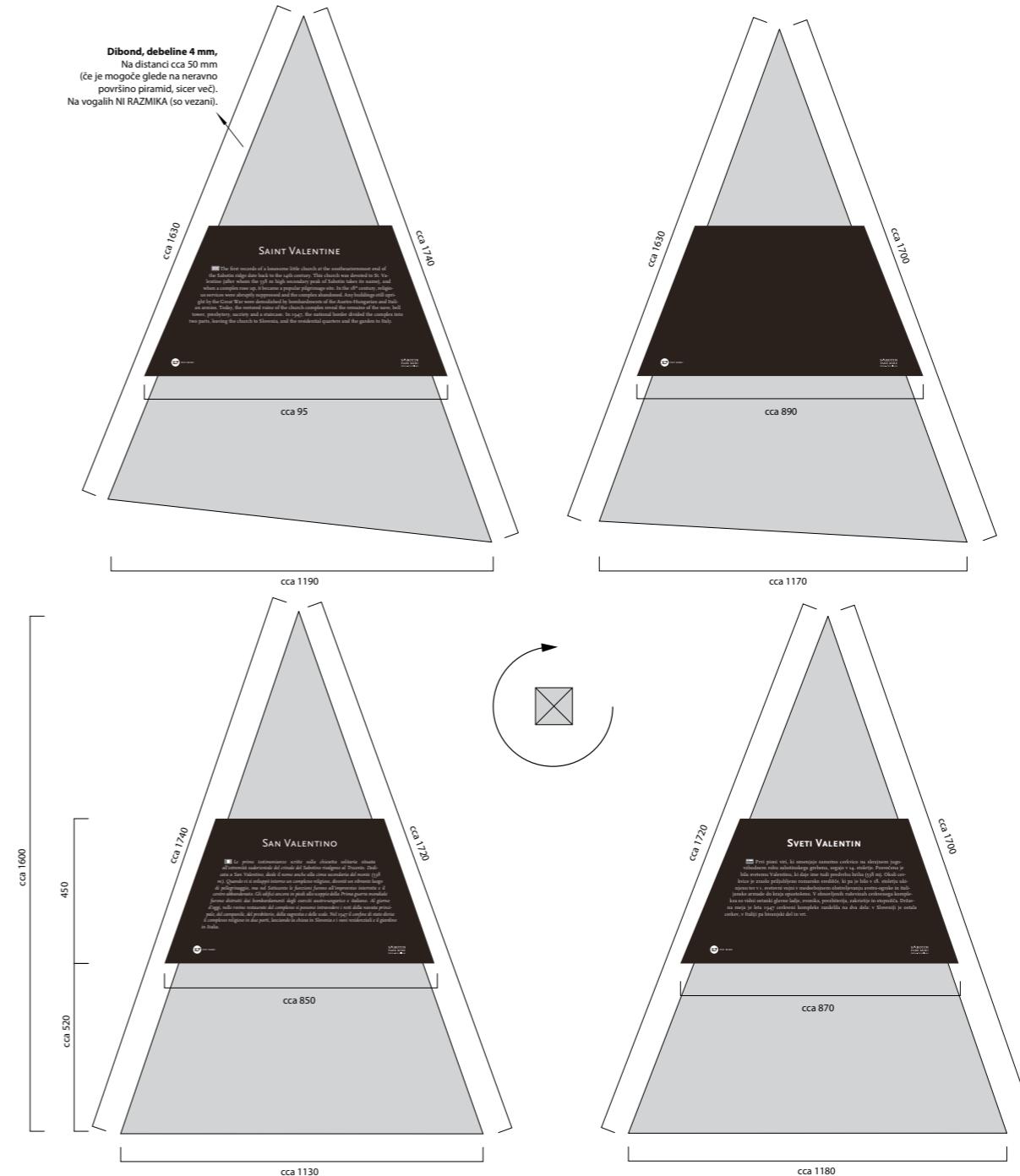
Oprema:

- tabla iz dibonda d. 4 mm (4 kom.)

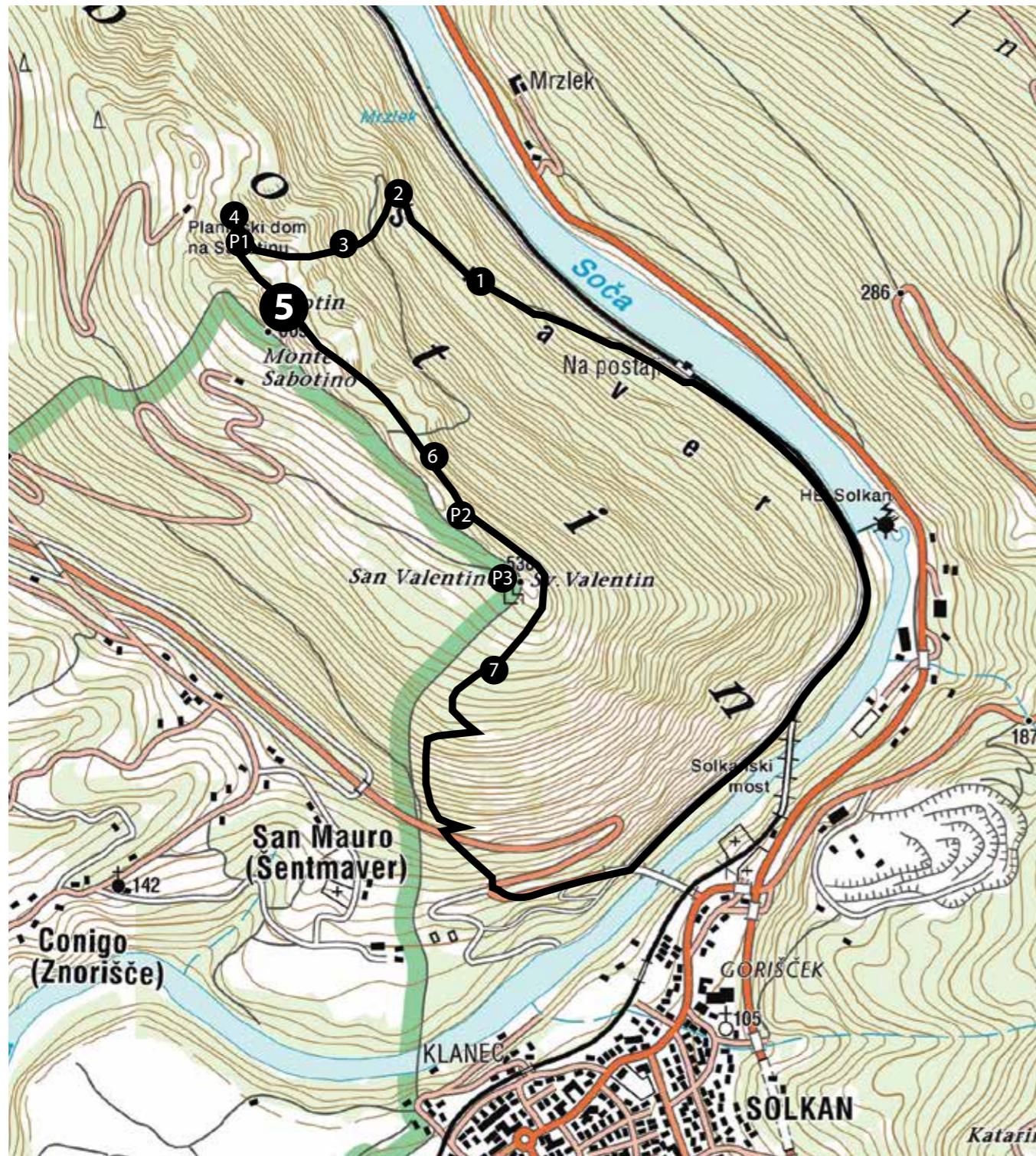
Točka P 3 / VSEBINA in IZVEDBA

SVETI VALENTIN

Prvi pisni viri, ki omenjajo samotno cerkvico na skrajnem jugovzhodnem robu sabotinskega grebena, segajo v 14. stoletje. Posvečena je bila svetemu Valentini, ki daje ime tudi predvrhu hriba (538 m). Okoli cerkvice je zraslo priljubljeno romarsko središče, ki pa je bilo v 18. stoletju ukinjeno ter v 1. svetovni vojni v medsebojnem obstreljevanju avstro-ogrsko in italijanske armade do kraja opustošeno. V obnovljenih ruševinah cerkvenega kompleksa so vidni ostanki glavne ladje, zvonika, prezbiterija, zakristije in stopnišča. Državna meja je leta 1947 cerkveni kompleks razdelila na dva dela: v Sloveniji je ostala cerkev, v Italiji pa bivanjski del in vrt.

Točka V 7 / OPIS

Popis opreme:

- totem/tabla iz kortena in dibonda
- klop iz kamna, macesnovega lesa in kortena

Točka V 7 / VSEBINE

Tabla - stran 1:

PADEC GORICE

Gorica je bila več sto let pomembno avstrijsko mesto, kjer so sobivali Italijani ter njim sorodni Furlani, Slovenci in Nemci. Sredi 19. stoletja se je slovenska prisotnost v njem tako okreplila, da je Gorica poleg Ljubljane postala drugo najpomembnejše kulturno, jezikovno, politično in upravno središče Slovencev. Po pomladni narodov leta 1848 je prevladujoče italijansko meščanstvo vse bolj pogledovalo k nastajajoči kraljevini Italiji in nasprotovalo upravičenim nacionalnim težnjam vse močnejšega in vplivnejšega slovenskega meščanstva.

Z vstopom v 1. svetovno vojno je Gorica postala žrtev bombnih napadov, njeni prebivalci pa so živelji v stalni nevarnosti le nekaj kilometrov stran od bojišč. Trpeli so zaradi pomanjkanja osnovnih življenjskih sredstev, prizadela jih je tudi kolera. Po 6. soški bitki avgusta 1916 in zavzetju Sabotina je italijanska vojska vkorakala v malodane zapuščeno mesto. Od 30.000 ljudi, kolikor jih je v tam živilo pred vojno, jih je zmagovalce pričakalo le še 4000.

NOVA GORICA

Padeč Gorice je pomenil slovo goriških Slovencev od stoletnega centra in uničenje slovenske kulturne dediščine. Razdelitev ozemlja med Italijo in Jugoslavijo po 2. svetovni vojni je Gorico odrezala od njene- ga naravnega severnoprimskega zaledja, zato se je kmalu po razmejitvi rodila in se leta 1948 že začela uresničevati zamisel o novem središču Goriške. Novo mesto so po urbanističnih načrtih Eda Ravnikarja postavljale mladinske brigade iz cele Jugoslavije. Najprej so bili zgrajeni t. i. »ruski bloki«, občinska stavba in Nebotičnik. Sčasoma so zrasli večji sklopi stanovanjskih blokov, novi objekti s Kulturnim domom in Trgovsko hišo na čelu, razvil se je tudi družabni center Nove Gorice.

Potem ko se je Slovenija leta 2004 pridružila EU in se leta 2007 vključila v schengensko območje, so se odnosi med državama okreplili. Gorica in Nova Gorica sta danes vse bolj povezani in prebivalci z obeh strani meje se zavedajo, da bodo mirno prihodnost za vse lahko ustvarili le s tesnim sodelovanjem v prid obeh narodov.

- Gorica pred 1. svetovno vojno
- Gorica po bombnih napadih.
- Nova Gorica so po urbanističnih načrtih Eda Ravnikarja postavile mladinske brigade iz cele Jugoslavije.

Tabla - stran 2:

MESTO VRTNIC

Burbonke, sorta vrtnic iz 19. stoletja, so po svetu večinoma izumrle. V Novi Gorici pa zadnje ohranjene predstavnice zavzemajo posebno mesto med rožnimi grmi, ki krasijo ulice in parke, in predstavljajo drugo največjo javno zbirkovo izvornih burbonk v Evropi. Bohotijo se v neposredni bližini poslednjega počivališča zadnjih franco-skih kraljev iz rodbine Burbonov, na vrtu frančiškanskega samostana na Kostanjevici, kjer je vsako leto maja organiziran Festival vrtnic.

TRG EVROPE

Skupni mestni trg leži v dveh državah, na najtesnejšem urbanem stiku med Gorico in Novo Gorico in na mestu, kjer je nekoč potekala bodeča žica. Danes predstavlja simbol somestja dveh Goric, odpravljanja razmejevanj in evropskega združevanja.

IGRE NA SREČO

Nova Gorica je igralniško mesto, ki v dveh zabaviščnih centrih in več igralnih salonih nudi zabavo z naj-sodobnejšimi igrami na srečo. Prijetno vzdušje se dopolnjuje z vrhunsko kulinarično in prenočitveno ponudbo ter storitvami za dobro počutje.

PEŠ ALI S KOLESOM

Novo Gorico pred mrzlimi vetrovi s severovzhoda branita Trnovska in Banjska planota, čudovit svet s svojstvenim podnebjem, poln ljudskih izročil in naravnih znamenitosti, ki bogatijo pohodniške itinerarje. Miru željni obiskovalci bodo navdušeni nad prostranim Trnovskim gozdom, ki vabi na kolesarske poti in planinske steze.

VINORODNA DOLINA

Vzhodno od Nove Gorice se odpira vinorodna in zelena Vipavska dolina. V teh prijaznih krajih je doma odlično vino, tudi avtohtonih sort, kot so zelen, pinela in klarnica, ki se odlično prilegajo k okusom vipavskih jedi. Odkrivate jih lahko v gostoljubnih kleteh, na osmicah in turističnih kmetijah, v gostilnah in restavracijah, pa tudi na etnografsko obarvanih prireditvah.

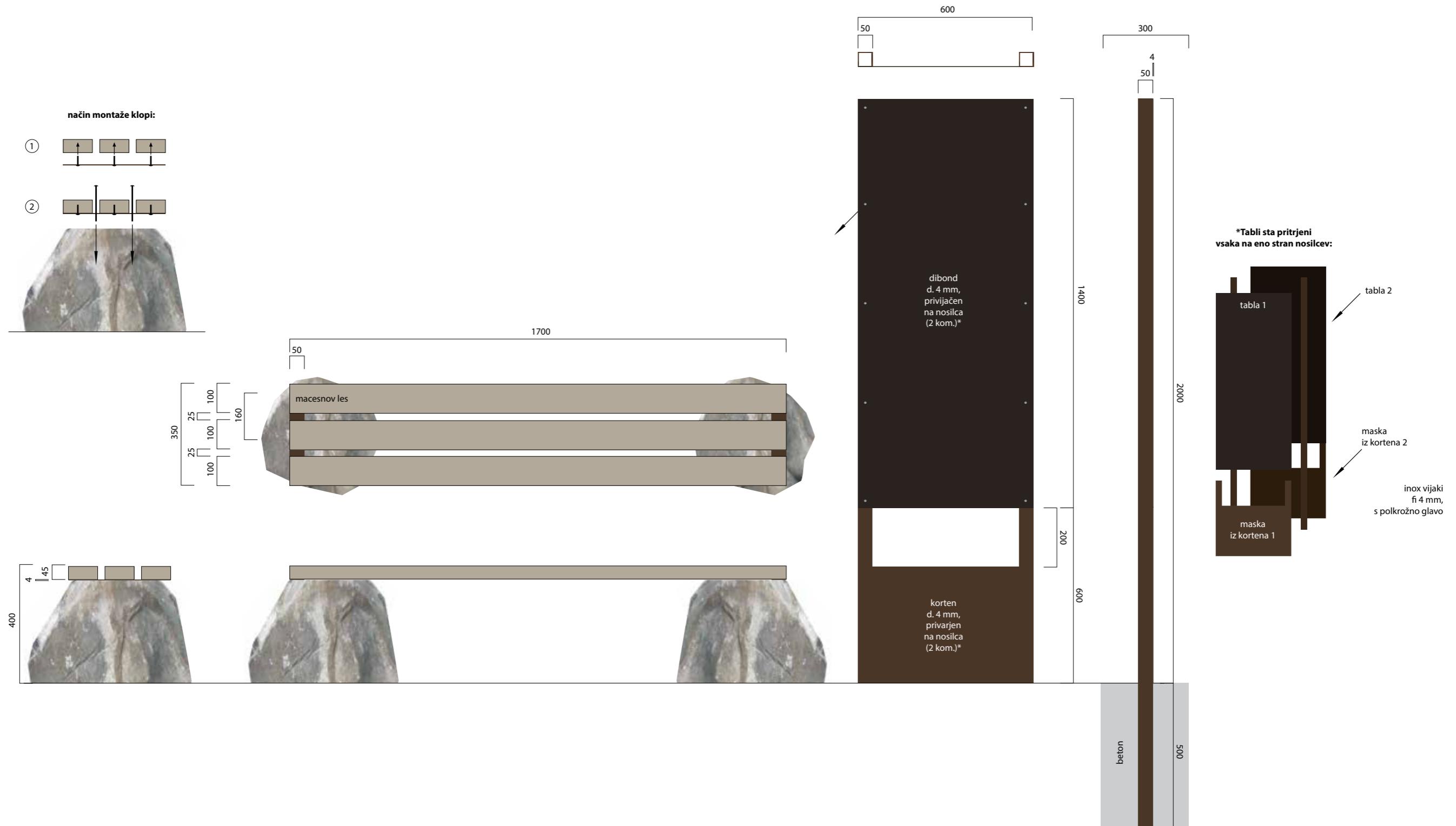
SABOTINSKI KRAS

Ste na poti sem opazili žlebiče? Kraško površje Sabotina namreč krasijo tipične reliefne oblike žlebičev. To so vzporedne podolgovate vdolbinice na nagnjenem površju apnenčastih kamnin, ki jih izoblikuje padavinska voda.

Točka V 7 / IZGLED

Točka V 7 / IZVEDBA

3.2 / MALA SABOTINSKA KROŽNA POT

3.2.1 / Opis poti

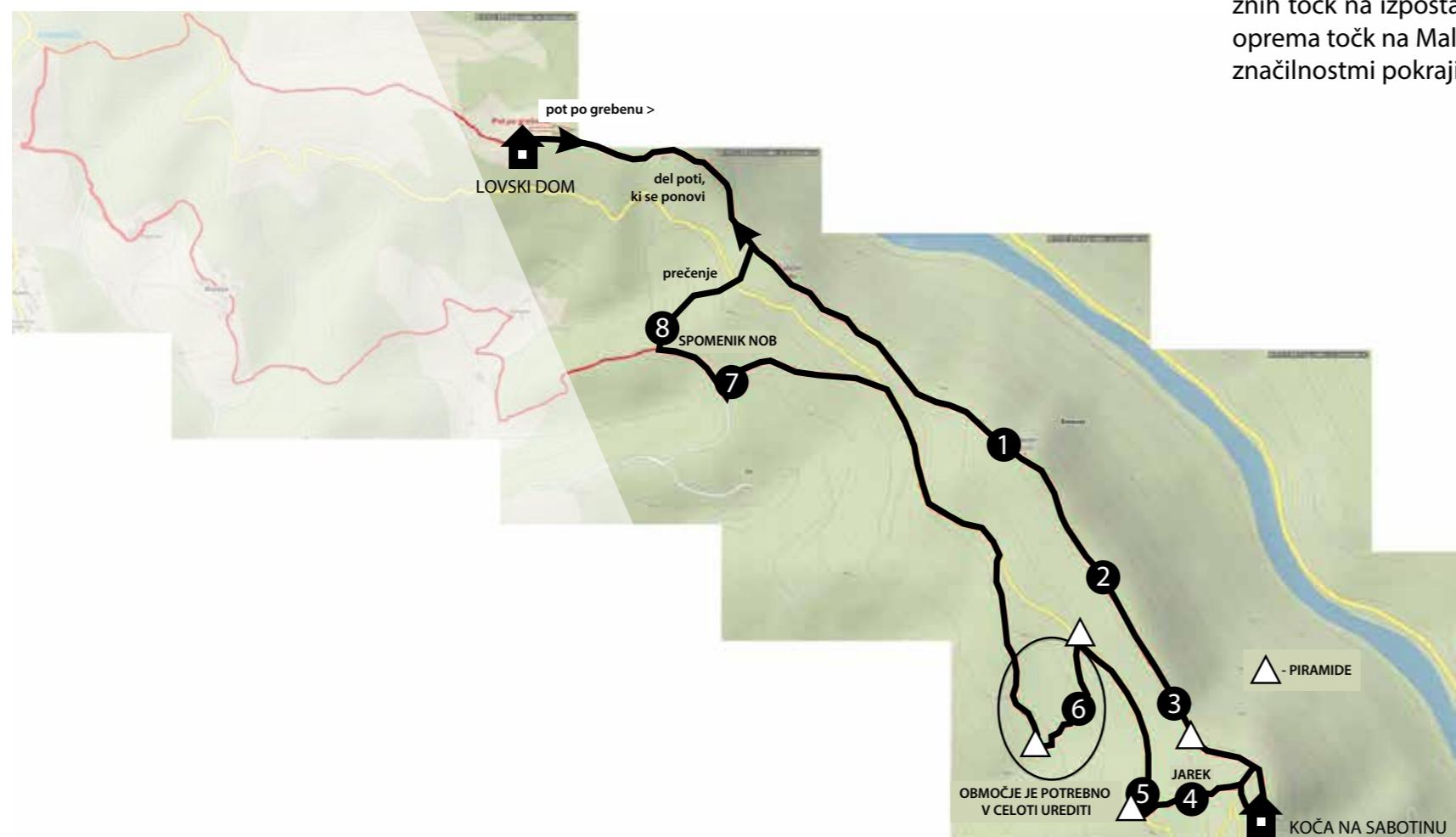
Prav tako kot center za obiskovalce ter Velika sabotinska krožna pot, bo tudi njena mala različica temeljila na predstavitvi glavnih tem. Vsaka točka na njej bo predstavljala samostojno doživetje s pripovedjo vsake zgodbe posebej. Na Mali sabotinski krožni poti bodo na interpretativnih tablah predstavljene tako glavne kot stranske teme.

Na poti bi se uredilo osem vsebinsko obširnejših točk, ki bodo delovala kot počivališča, opremljena z interpretativnimi elementi in klopmi.

Dolžina krožne poti: **9 km**

Zahtevnost: **lahka označena pot**

Ime: **Mala sabotinska krožna pot**

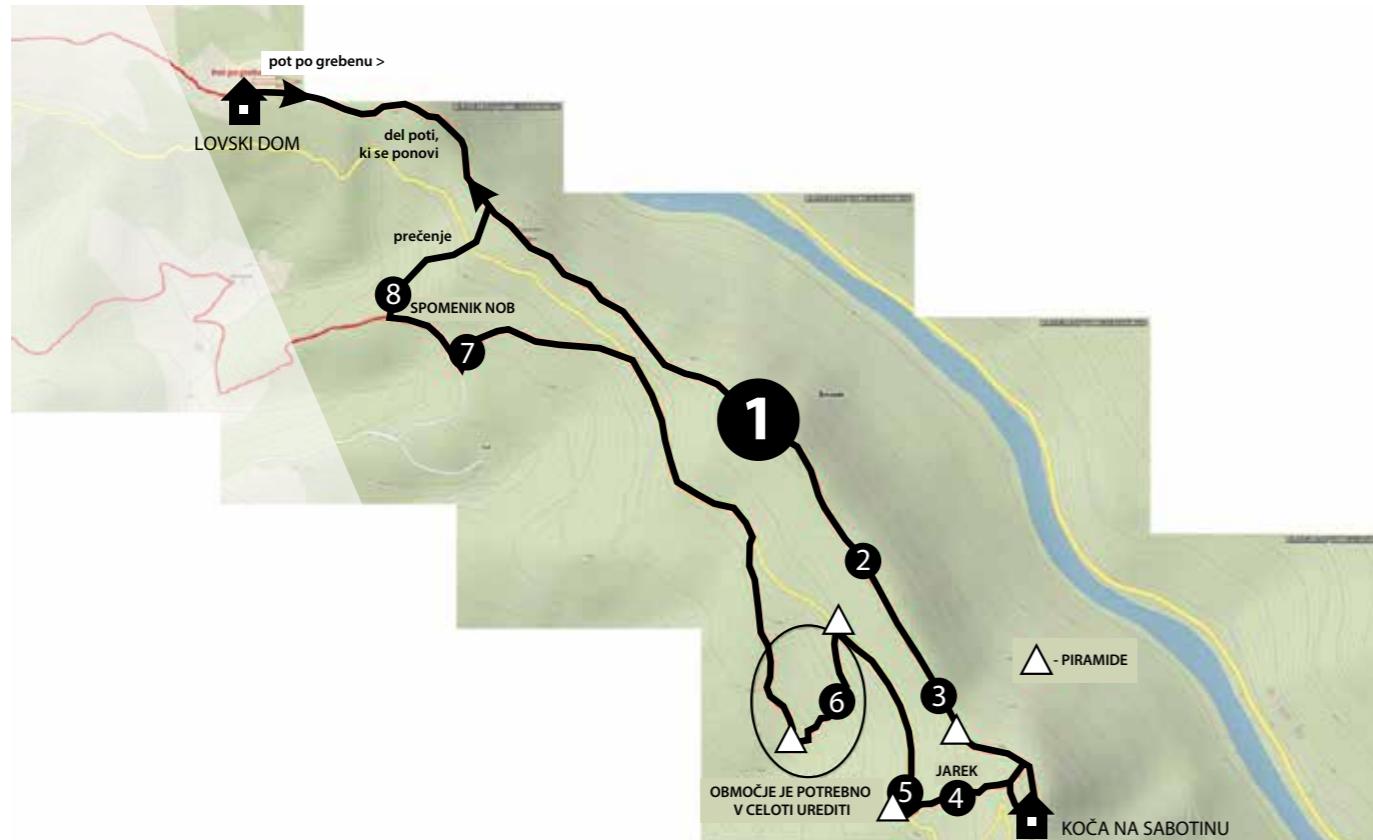
Izhodišča za opremo in oblikovanje:

Velika sabotinska krožna pot in Mala sabotinska krožna pot sva imata popolnoma enaka oblikovna izhodišča. Izbor materialov je tudi pri tej poti tako omejen na: kamen, macesnov les, korten ter dibond plošče za aplikacijo vsebin. Ker pa Mala sabotinska krožna pot poteka tako po grebenu kot po položnejšem in tudi sicer povsem drugačnem prisojnem pobočju, se razmerje v uporabi določenega materiala temu prilagaja. V prvem delu poti, kjer se poleg bolj grobe podobe okolice pojavlja zgodovinska vsebina, temu primerno dominira uporaba kortena, v nadaljevanju poti pa se stopnjuje uporaba lesa. Obe poti naj bi bili oblikovno enotni tudi kar zadeva grafične opreme.

Na Veliki sabotinski krožni poti je pot ozka in strma, zato se je, razen na najvišji točki, predvidelo izrazito vertikalne table, na Mali sabotinski krožni poti pa so table ležeče, pritrjene pod kotom 35 stopinj. Kot take ponekod obenem služijo tudi kot varovalna ograja. Kljub vsemu je na območju nekaterih posameznih točk na izpostavljenih mestih potrebno namestiti planinsko varovalno žičnato ograjo. Oblikovno oprema točk na Mali sabotinski krožni poti prehaja od bolj robato, do mehkejše oblikovanih, v skladu z značilnostmi pokrajine na poti.

3.2.1 / Specifikacija točk na poti

Točka M 1 / OPIS

Popis opreme:

- tabla iz kortena in dibonda z implementirano mehansko didaktično animacijo (ročka, s katero potuješ po v tablo izrezani liniji reke Soče)
- klop iz kamna, macesnovega lesa in kortena

Točka M 1 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

SAMOTEN HRIB, STRMO DVIGAJOČ SE NAD SOČO

Soča je 137 km dolga reka, ki se od izvira v alpskem svetu zahodne Slovenije naglo spušča proti jugu, kjer se izliva v Jadransko morje. Skozi tisočletja je predrla številne skalnate ovire, ki so ji bile napotni. Tako je od drugih gora na severu ločila tudi Sabotin, zato se je »osamljeni« gorski hrbit po nekaterih virih sprva imenoval kar Samotin. Smaragdna lepotica obliva Sabotin z njegove vzhodne in južne strani, potem pa se izvije iz objema hribov in izteče na ravnino Goriškega polja.

Porečje Soče sega od Julijskih Alp do Jadrana, prav območje Sabotina pa predstavlja stičišče obeh klimatskih področij. Prisojna pobočja, ki zrejo proti morju, so zaradi vplivov Sredozemlja precej toplejša od osojnih nad Sočo, kjer se čuti vpliv ostrega alpskega podnebja. Rezultat raznolikih klimatskih dejavnikov je velika rastlinska in živalska pestrost območja.

- Soška postrv (*Salmo marmoratus*)
- Zemljevid Posočja

Ali ste vedeli,

da so bile za izkoriščanje velikega strmca Soče in obilne vodnatosti porečja na 30 km dolgem odseku med Mostom na Soči in Solkanom zgrajene kar štiri hidroelektrarne, ki proizvedejo desetino hidroenergije v Sloveniji? To so Doblar (1939), Plave (1940), Ajba (1975) in Solkan (1986).

Vsebina na klopi:

*Kako glasnó, ljubó šumljaš,
kako čvrstó, krepko skakljaš,
ko sred gora še pot imaš!
A ko pridereš na ravnine,
zakaj te živa radost mine?
Kaj trudno lezeš in počasi,
zakaj so tožni tvoji glasi?
Težkó se ločíš od hribov,
zibelke tvojega valovja?*

(S. Gregorčič, Soči)

Točka M 1 / IZGLED

SAMOTEN HRIB, STRMO DVIGAJOČ SE NAD Sočo

UN MONTE SOLITARIO CHE SI ERGE RIPIDO SOPRA L'ISONZO / A LONE MOUNT RISING STEEPLY ABOVE THE SOČA

 Soča je 137 km dolga reka, ki se od izvira v alpskem svetu zahodne Slovenije naglo spušča proti jugu, kjer se izliva v Jadransko morje. Skozi tisočletja je predrla številne skalnate ovire, ki so ji bile napoti. Tako je od drugih gora na severu ločila tudi Sabotin, zato se je »osamljeni« gorski hrbit po nekaterih virih sprva imenoval kar Samotin. Smaragdna lepotica obliva Sabotin z njegove vzhodne in južne strani, potem pa se izvije iz objema hribov in izteče na ravnino Goriškega polja.

Porečje Soče sega od Julijskih Alp do Jadrana, prav območje Sabotina pa predstavlja stičišče obeh klimatskih področij. Prisotna pobočja, ki zrejo proti morju, so zaradi vplivov Sredozemljja precej toplejša od osojnih nad Sočo, kjer se čuti vpliv ostrega alpskega podnebja. Rezultat raznolikih klimatskih dejavnikov je velika rastlinska in živalska pestrost območja.

 Il fiume Isonzo (in sloveno Soča) sorge nella regione alpina della Slovenia nordoccidentale e, scendendo rapidamente verso sud, percorre 137 chilometri per gettarsi nell'Adriatico. In questo viaggio millenario ha consumato numerosi ostacoli rocciosi, tagliando così anche Monte Sabotino da altre altezze a nord. Infatti, per la sua posizione un po' appartata questi sarebbe stato originalmente chiamato Samotin ("Il Solitario"). L'Isonzo, insignito dell'epiteto "il fiume di smeraldo" per le sue acque turchesi e cristalline, bagna il Sabotino ad est e a sud, poi si svincola dalle strette montuose e sbocca nella pianata di Gorizia.

Il bacino dell'Isonzo si estende dalle Alpi Giulie fino al Mar Adriatico, e proprio l'area del Sabotino rappresenta la congiuntura delle due zone climatiche. I versanti assolati del monte, rivolti verso il mare e quindi interessati dall'effetto mitigatore del Mediterraneo, sono molto più caldi di quelli ombrosi sopra l'Isonzo, che invece risentono degli influssi del clima rigido alpino. Il risultato di questi vari fattori climatici è una straordinaria biodiversità locale.

 Emerging among the Alpine peaks of western Slovenia, the Soča River hurries down the 137-km-long route from its spring to its outflow into the Adriatic Sea. Wearing away countless rocky hurdles on this millennial journey, it separated the Sabotin mount from other elevations in the north, turning it into a backbone that is said to have therefore been originally called Samotin ("Loner"). The Emerald Beauty, invested with this epithet for its crystal turquoise water, washes Mount Sabotin from its eastern and southern sides, then flows out from the mountainous lap onto the Gorizia Plain.

The Soča River basin extends from the Julian Alps to the Adriatic, and the very Sabotin region is where the two climate areas converge. Due to the impact of the Mediterranean, the sunlit slopes facing the sea are much warmer than the sunless faces overlooking the Soča, where the influences of the harsh Alpine weather are still felt. The result of the diverse climate factors is the large biotic diversity of this area.

POT MIRU

1 Soča postri
La trota marmorata
The marbled trout

ALI STE VEDELJ, da so bile za izkorisčanje velikega strmca Soče in obilne vodnatosti porečja na 30 km dolgem odseku med Mostom na Soči in Solkanom zgrajene kar štiri hidroelektrarni, ki proizvedejo desetino hidroenergije v Sloveniji? To so Doblar (1939), Plave (1940), Ajba (1975) in Solkan (1986).

LO SAPEVATE CHE er sfruttare il grande dislivello del bacino isontino e la sua straordinaria ricchezza d'acqua, ben quattro centrali idroelettriche sono state costruite sul tratto di soli 30 chilometri tra Most na Soči e Solkan? Queste centrali, che producono il 10 per cento di tutta l'energia idroelettrica in Slovenia, sono Doblar (1939), Plave (1940), Ajba (1975) e Solkan (1986).

DID YOU KNOW that as many as four hydroelectric power plants were built on a mere 30-km-long section between Most na Soči and Solkan to exploit the steep drop of the Soča and the large volume of water in its catchment area? These power plants, which produce one tenth of all hydropower in Slovenia, are Doblar (1939), Plave (1940), Ajba (1975) and Solkan (1986).

2 Karta Posočja
Mappa del fiume Isonzo
Soča River map

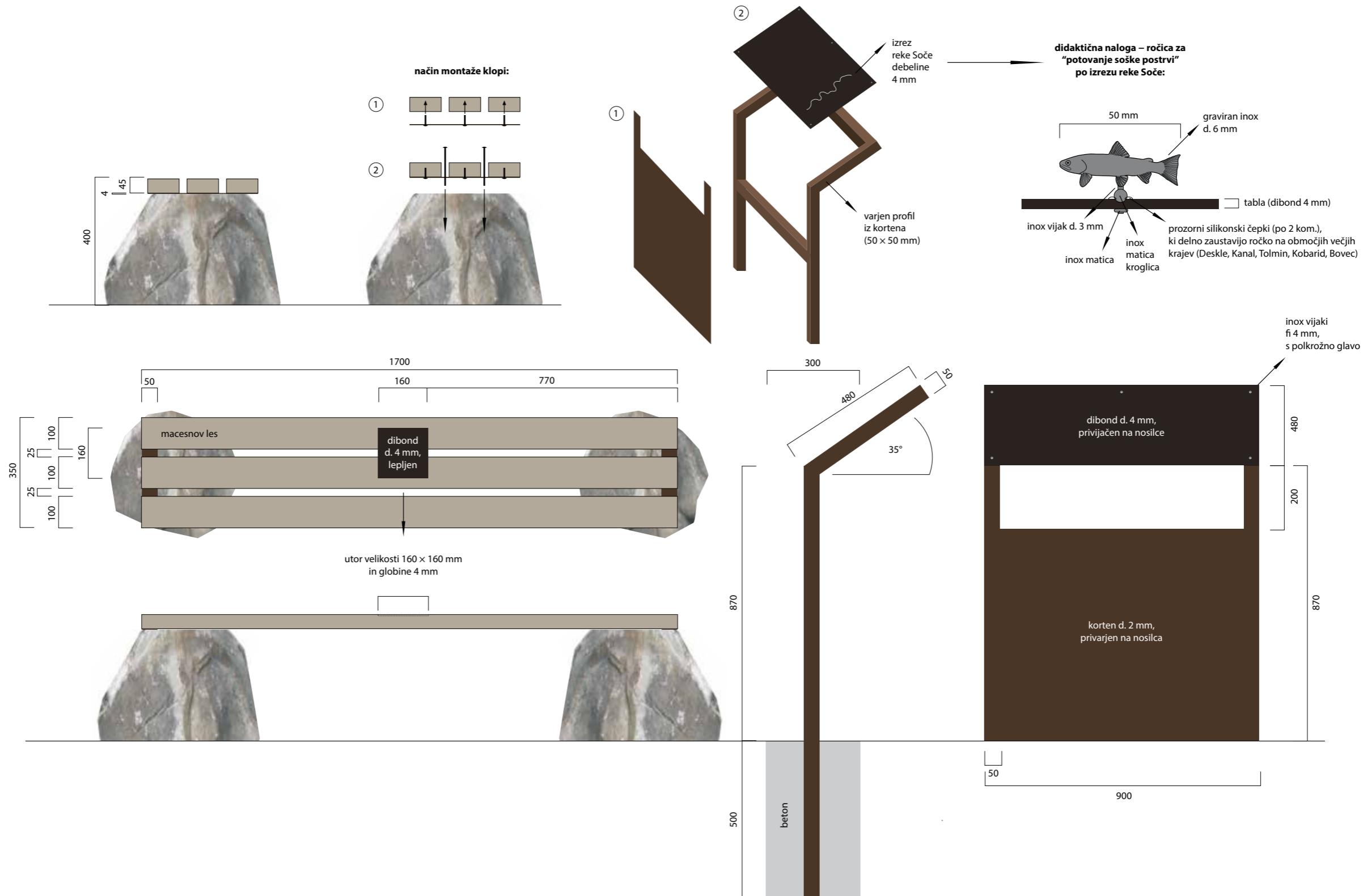

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

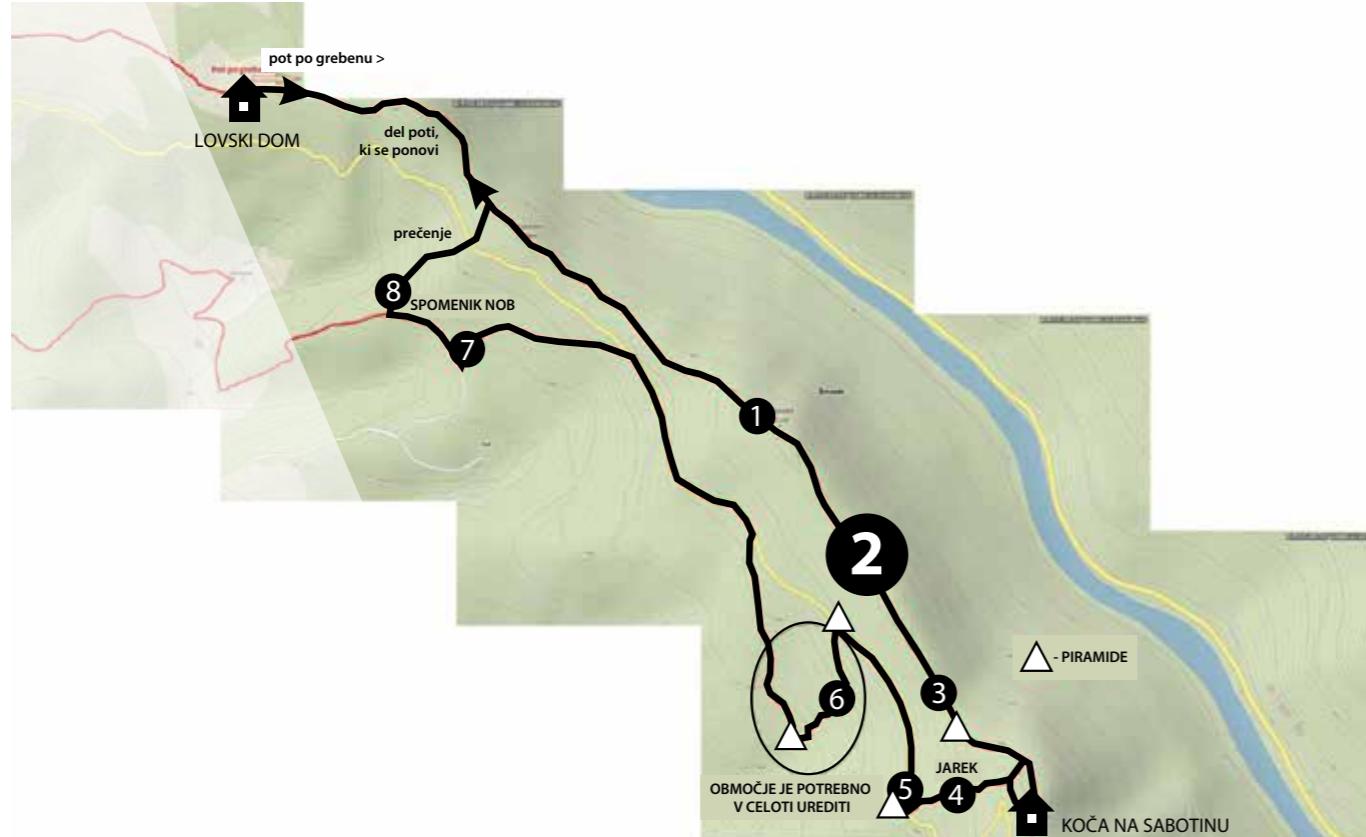
Kako glasno, ljubó šumilaš,
kako čvrstó, krepko skakljaš,
ko sred gora še pot imas!
A ko pridereš na ravnine,
zakaj te živa radost mine?
Kaj trudno ležeš in počasi,
zakaj so tožni tvoji glasi?
Težkó se ločiš od hribov,
zibelke tvojega valova?

(S. Gregorčič, Soči)

Točka M 1 / IZVEDBA

Točka M 2 / OPIS

Popis opreme:

- tabla iz kortena in dibonda z implementirano mehansko didaktično animacijo (tristrani valji)

Točka M 2 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

DOMOVANJA NA SKALNATI, SENČNI STRANI SABOTINA

Severna in vzhodna pobočja Sabotina so strma in mestoma prepadna, grajena iz pretežno krednih apnencev, v katerih je možno najti zanimive fosile rudistnih školjk in foraminifer. Značilno kraško apnenčasto površje je golo, revno s prstjo in posejano z razdrobljenimi skalami.

Na senčni strani hriba, proti kateri pogledujemo, so se ustalile rastline alpskega izvora, ki so izpostavljene burji in drugim mrzlim severnim vetrovom, ki pihajo po Soški dolini. Kljub temu, da je bil gozd na osojah v 1. svetovni vojni popolnoma uničen, si je do danes večina drevesnih sestojev topoljubnih in plemenitih listavcev povsem opomogla.

Skalovja in melišča so dom 11 vrstam plazilcev, od živahnih kuščaric do strupenih kač, med katerimi izstopa naša največja strupenjača – modras. Tukajšnja skalnata pobočja in previsne skalne stene so tudi naravna gnezdišča nekaterih od najveličastnejših dnevnih in nočnih ujed ter drugih redkih ptičjih vrst.

Vsebina didaktične animacije:

1. Lepi jeglič: Med alpsko razširjenimi vrstami je tudi lepi jeglič, ki s svojimi rumenimi cvetovi poživilja gole skale osojnih pobočij Sabotina.
2. Črni gaber: V gozdovih na plitvih, skeletnih in poleti tudi sušnih tleh prevladujejo topoljubni in plemeniti listavci, od črnega gabra, malega jesena, puhestega hrasta in mokovca do trokrpega javorja in lipe.
3. Modras: Obsežne skalne površine so prave sončne terase za sabotinske plazilce, hkrati pa jim s svojimi številnimi špranjami nudijo zavetje pred nevarnostjo. Tudi naši najbolj strupeni kači, ki je Sabotinu prislužila vzdevek »gora modrasov«.
4. Beloglavi jastreb: Reden poletni gost neba nad Sabotinom je beloglavi jastreb, kateremu skalni rob grebena služi kot vodilo med preletom migracijskega koridorja, ki vodi od Kvarnerja do Alp.
5. Podhujka: Topoljubni gozd nad dolino Soče in vzdolž sabotinskega grebena je idealno bivališče za podhujko, za katero so značilni nočno življenje, spretno prikrivanje ter varovalna barva, zaradi katere jo tako redko opazimo.
6. Gams: Na najbolj strmih in nedostopnih pobočjih živijo gamsi, družbo jim od gozdnih živali na tej strani hriba delajo še srne, divji prašiči in jelen.

Točka M 2 / IZGLED

DOMOVANJA NA SKALNATI, SENČNI STRANI SABOTINA

LA FLORA E LA FAUNA DEI PENDII ROCCIOSI E OMBROSI DEL SABOTINO / DWELLINGS ON THE ROCKY, SHADED FACES OF SABOTIN

■ Severna in vzhodna pobočja Sabotina so strma in mestoma prepadna, grajena iz pretežno krednih apnencev, v katerih je možno najti zanimive fosile rudistnih školjk in foraminifer. Značilno kraško apnenčasto površje je golo, revno s prstjo in posejano z razdrobljenimi skalami.

Na senčni strani hriba, proti kateri pogledujemo, so se ustalile rastline alpskega izvora, ki so izpostavljene burji in drugim mrzlim severnim vetrovom, ki pihajo po Soški dolini. Kljub temu, da je bil gozd na osojah v 1. svetovni vojni popolnoma uničen, si je do danes večina drevesnih sestojev toploljubnih in plemenitih listavcev povsem opomogla.

Skalovja in melišča so dom 11 vrstam plazilcev, od živahnih kuščaric do strupenih kač, med katerimi izstopa naša največja strupenjaka – modras. Tukajšnja skalnata pobočja in previsne skalne stene so tudi naravna gnezdišča nekaterih od najveličastnejših dnevnih in nočnih ujed ter drugih redkih pticijih vrst.

■ I versanti nord ed est del Sabotino sono ripidi e in parte scoscesi, composti da calcaro principalmente cretacei, nei quali sono spesso intrappolati affascinanti fossili di conchiglie di rudisti e foraminiferi. Il suolo carsico in pietra calcarea è tipicamente spoglio di vegetazione, povero di terriccio e cosparso da frammenti rocciosi.

Sui lati ombrosi della montagna, ai quali siete affacciati, sono presenti piante alpine in grado di sfidare la bora e gli altri venti freddi del Nord che sferzano la Valle dell'Isonzo. Benché le foreste circostanti siano state devastate nella Prima guerra mondiale, la maggioranza delle superfici coperte da boschi termofili di latifoglie nobili si sono completamente rigenerate.

I macigni e le fasce detritiche offrono rifugio a undici specie di rettili, dalle vivaci lucertole ai serpenti pericolosi, incluso l'ofide più velenoso di Slovenia: la vipera dal corno. I versanti rupestri e le pareti a strapiombo sono siti di nidificazione di alcuni tra i più maestosi rapaci diurni e notturni e di altre specie rare di uccelli.

■ The northern and eastern slopes of Mount Sabotin are steep, in parts precipitous, composed of mainly cretaceous limestone in which fascinating shells of rudists and foraminifera are trapped. The typical Karst limestone terrain is bare, poor in soil and scattered with fragmented rock.

The sunless side of the mountain, which you are facing now, is home to alpine plants that firmly brave the bora and other cold northern winds sweeping the Soča Valley. Although the woods on the shaded slopes were destroyed during WWI, most stands of thermophilic, valuable broadleaved trees have now fully recovered.

The rocks and screes are home to 11 species of reptiles, from lively lizards to dangerous snakes, including Slovenia's most venomous ophidian – the nose-horned viper. The rugged faces and overhangs are also nesting grounds for some of the most magnificent diurnal and nocturnal birds of prey and other rare avian species.

POT MIRU

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

LEPI JEGLIČ

Med alpsko razširjenimi vrstami je tudi lepi jeglič, ki s svojimi rumenimi vetovi poživilja gole skale osojnih pobočij Sabotina.

ČRNI GABER

V gozdovih na plitvih, skeletnih in poleti tudi sušnih tleh prevladujejo topoljubni in plemeniti listavci, od črnega gabra, malega jesena, puhestega hrasta in mokovca do trokrpega javorja in lipe.

MODRAS

Obsežne skalne površine so prave sončne terase za sabotinske plazilce, hkrati pa jim s svojimi številnimi špranjami nudijo zavetje pred nevarnostjo. Tudi naši najbolj strupeni kači, ki je Sabotinu prislužila vzdevek »gora modrasov«.

BELOGLAVI JASTREB

Reden poletni gost neba nad Sočo in vzdolž sabotinskega grebena je beloglavji jastreb, kateremu skalni rob grebena služi kot vodilo med preletom migracijskega koridorja, ki vodi od Kvarnerja do Alp.

PODHUJKA

Topoljubni gozd nad dolino Soče in vzdolž sabotinskega grebena je idealno bivališče za podhujko, za katero so značilni nočno življenje, spretno prikrivanje ter varovalna barva, zaradi katere jo tako redko opazimo.

GAMS

Na najbolj strmih in nedostopnih pobočjih živijo gamsi, družbo jim od gozdnih živali na tej strani hriba delajo še srne, divji prašiči in jelen.

ORECCHIA D'ORSO

Tra le specie erbacee locali di origine alpina vi è anche l'orecchia d'osso, che con la sua vistosa colorazione gialla ravviva le pareti brulle dei fianchi ombrosi del monte.

BEAR'S EAR

One of the plant species of Alpine origin growing on Sabotin is the bear's ear, whose yellow blossoms enliven the bare rocks of the mount's shaded slopes.

CARPINO NERO

Nei boschi su suoli poco profondi, ricchi in scheletro e secchi d'estate predominano le latifoglie nobili e termofili: il carpino nero, l'orniello, la roverella, il sorbo montano, l'acerino minore e il tiglio.

EUROPEAN HOP-HORNBEAM

The forest on shallow, skeletal and in summer dry soil is mostly home to thermophilic and valuable broad-leaved trees, including the European hop-hornbeam, the manna ash, the downy oak, the whitebeam, the Montpellier maple, and linden trees.

VIPERA DAL CORNO

Le vaste superfici di macigni sono dei veri e propri lettini solari per rettili e con le loro numerose fessure rifugi perfetti in caso di pericolo. Anche per il serpente più velenoso di Slovenia, la vipera dal corno, il soprannome del "monte delle vipere dal corno".

NOSE-HORNS VIPER

Large rocky surfaces are genuine sun terraces for Sabotin's reptiles, and thanks to their numerous nooks, handy and safe shelters, too. Even for the most venomous snake in Slovenia, which earned Sabotin the nickname "the nose-horned viper mount."

GRIFONE

Un ospite estivo che abitualmente visita i cieli sopra il Sabotino è il grifone, al quale il margine roccioso del crinale serve da guida durante il suo percorso di migrazione tra il Quarnaro (Croazia) e le Alpi.

GRIFFON VULTURE

One of the regular summer guests of the sky over Sabotin is the griffon vulture, to which the rocky margin of the ridge serves as a guide on its flight along the migration corridor between the Kvarner Gulf (Croatia) and the Alps.

SUCCIACAPRE

La foresta termofila sopra la Valle dell'Isonzo e lungo il crinale del Sabotino è l'abitazione ideale per il succiacapre. Il suo piumaggio mimetico e l'abilità di scomparire totalmente alla vista rendono questo uccello notturno estremamente difficile da individuare.

EURASIAN NIGHTJAR

The thermophilic woods over the Soča Valley and along the Sabotin ridge make for a perfect dwelling place for the Eurasian nightjar. This nocturnal bird with concealing plumage is very skilful at disappearing, which makes it difficult to spot.

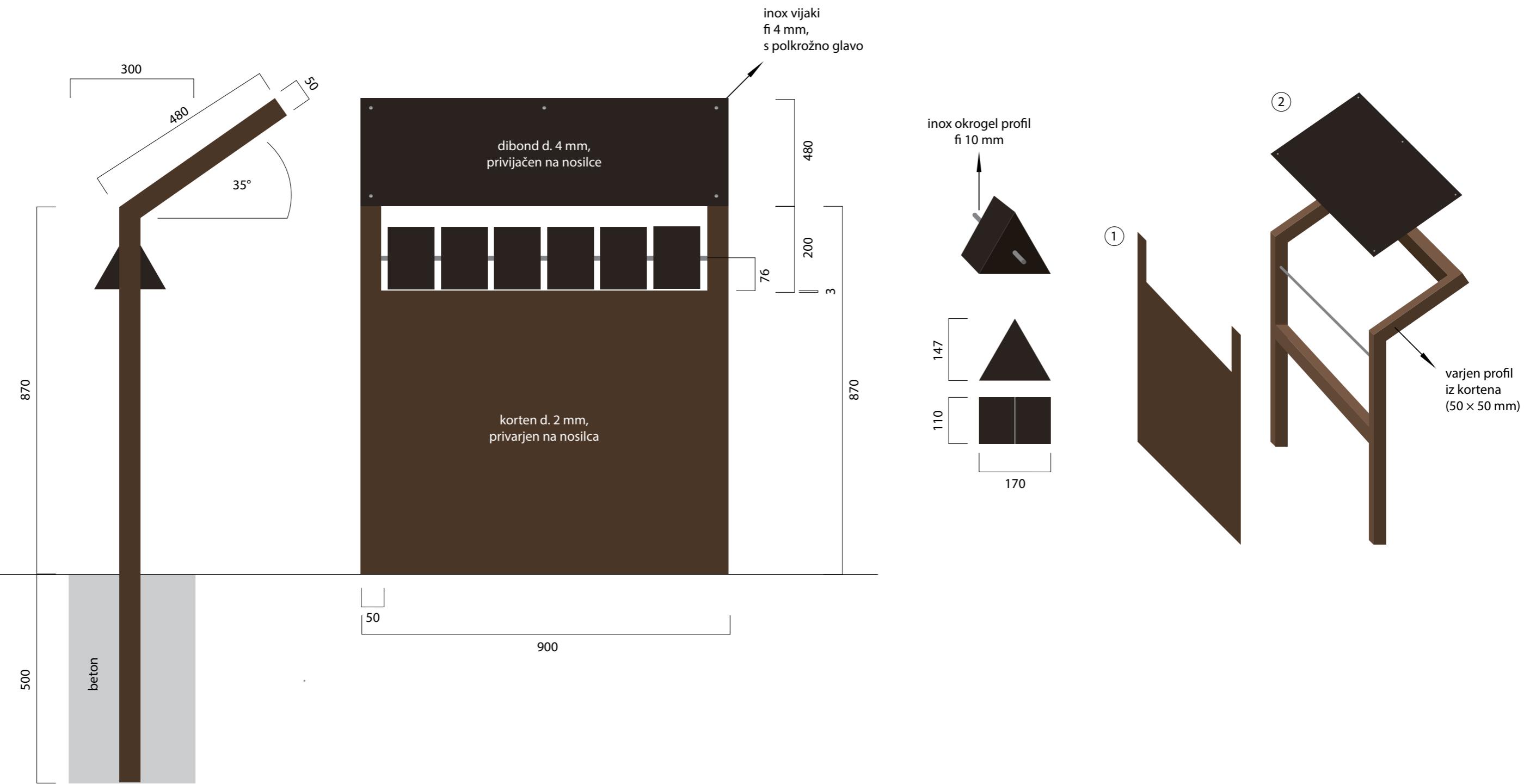
CAMOSCIO ALPINO

I pendii più ripidi e inaccessibili sono il regno del camoscio alpino. Tra gli altri animali del bosco che abitano questa parte della montagna ci sono anche il capriolo, il cinghiale e il cervo.

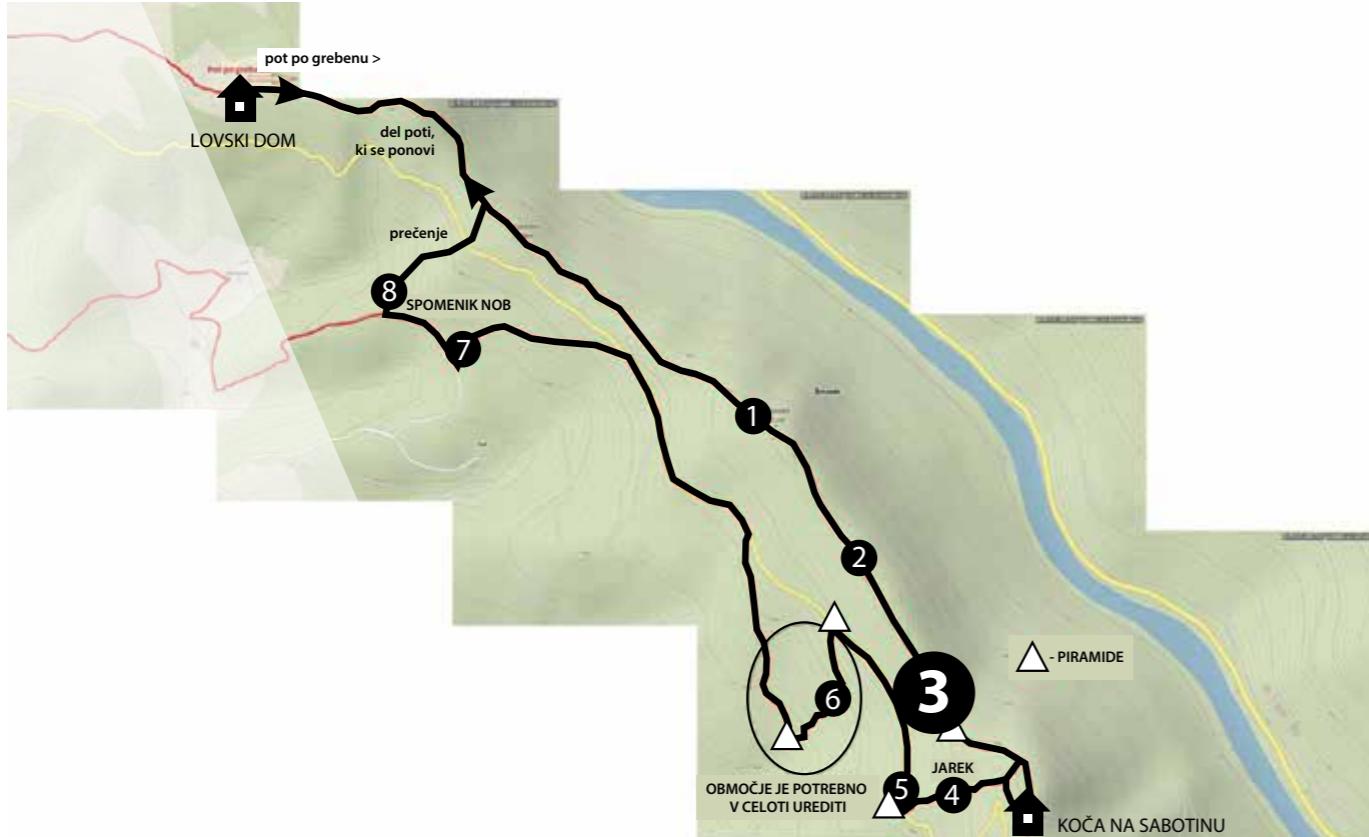
CHAMOIS

Over the steepest and most inaccessible slopes extends the stomping ground of the chamois. Other forest animals inhabiting this side of the mountain include deer and wild boar.

Točka M 2 / IZVEDBA

Točka M 3 / OPIS

Popis opreme:

- tabla iz kortena in dibonda v obliki silhuete topa (usmerjena proti kavernam)
- križ iz macesnovega lesa s tablico iz dibonda

Točka M 3 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

KAVERNE

Sabotin je najbolj znan po svoji vlogi v 1. svetovni vojni. Zaradi strateške lege nad Gorico je bil za avstro-ogrsko armado ključna obrambna točka goriškega mostišča, ki je italijanskim napadom kljubovalo do 6. soške bitke.

Vrh Sabotina je nudil dober pregled nad bojiščem, naravne danosti hriba pa so omogočile popolno zavetje pred napadi. Vojaki so v obdobju 1915–1917 zgradili razvejano mrežo podzemnih hodnikov, ki so jih v živo skalo vdolbli v več ravneh. Kaverne so bile urejene tako v bivališča vojakov kot tudi v topniška okna, skozi katere so granate švigale proti Sveti Gori, Vodicam, Škabrijelu in njihovemu zaledju.

Vsebina na križu:

Sveta Gora (682 m) z božjepotno baziliko Kraljice svetogorske je najpomembnejše romarsko središče v zahodni Sloveniji.

Točka M 3 / IZLED

SVETA GORA (682 m)

IL MONTE SANTO

Sveta Gora z božjepotno baziliko Kraljice svetogorske je najpomembnejše romarsko središče v zahodni Sloveniji.

Il Monte Santo con la basilica dell'Assunzione della Vergine è la più importante meta di pellegrinaggio nella Slovenia occidentale.

Sveta Gora (Holy Mount) with its pilgrimage basilica of the Queen of the Holy Mount is the most important shrine in western Slovenia.

KAVERNE

LE CAVERNE / CAVERNS

■ Sabotin je najbolj znan po svoji vlogi v 1. svetovni vojni. Zaradi strateške lege nad Gorico je bil za avstro-ogrsko armado ključna obrambna točka gorškega mostišča, ki je italijanskim napadom kljubovalo do 6. soške bitke.

Vrh Sabotina je nudil dober pregled nad bojiščem, naravne danosti hriba pa so omogočile popolno zavetje pred napadi. Vojaki so v obdobju 1915–1917 zgradili razvejano mrežo podzemnih hodnikov, ki so jih v živo skalo vdolbli v več ravneh. Kaverne so bile urejene tako v bivališča vojakov kot tudi v topniška okna, skozi katera so granate švigale proti Sveti Gori, Vodicam, Škabrijelu in njihovemu zaledju.

■ Il Monte Sabotino è noto soprattutto per il suo ruolo nella Grande guerra. Data la sua posizione strategica sopra la città di Gorizia, l'esercito austro-ungarico ne fece un caposaldo della difesa della testa di ponte goriziana, che resistette agli attacchi italiani fino alla sesta battaglia dell'Isonzo.

Dalla sommità del Sabotino si aveva un'ottima panoramica del campo di battaglia, mentre le caratteristiche naturali del monte garantivano un riparo ideale dal nemico. Tra il 1915 e il 1917, i soldati costruirono una rete di passaggi sotterranei scavati nella roccia viva, che si diramavano su diversi livelli. Le caverne erano adibite sia a dormitori sia a feritoie di artiglieria, dalle quali si lanciavano granate contro il Monte Santo, il Vodice, il San Gabriele, e le loro retrovie.

■ Sabotin is best known for the role it played in the First World War. Owing to its strategic position above the town of Gorizia it represented the key defence point of the Austro-Hungarian army in the Gorizia bridgehead, which resisted the Italian attacks until the Sixth Battle of the Isonzo.

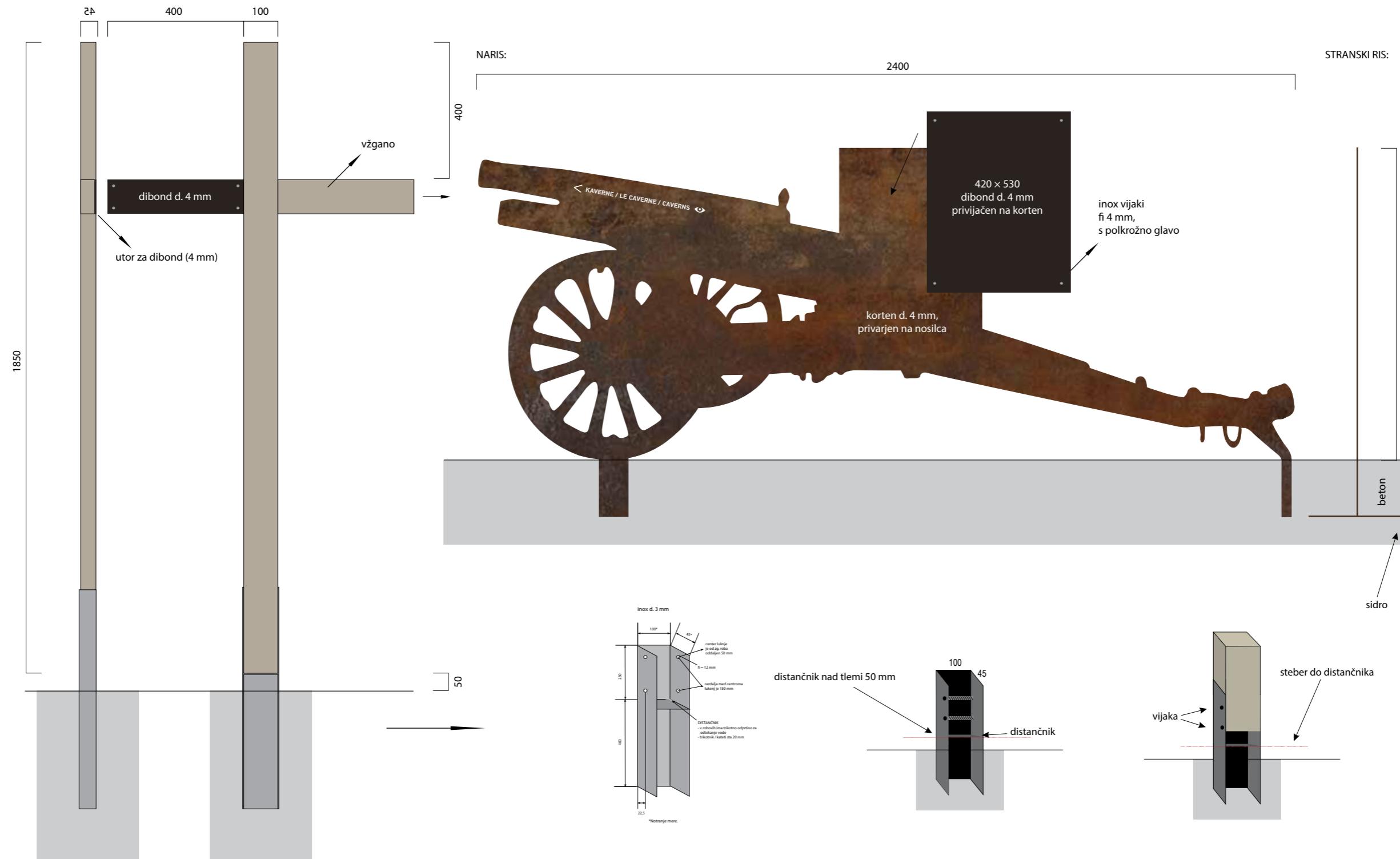
While Sabotin's peak commanded a comprehensive view of the battlefield, the natural features of the mountain provided an ideal shelter from enemy attacks. Between 1915 and 1917, soldiers constructed a network of underground passages cut into solid rock, ramified over several levels. The caverns were adapted to soldiers' lodgings as well as embrasures, from which grenades were fired against the slopes of Sveti gora, Vodice, Škabrijel and beyond.

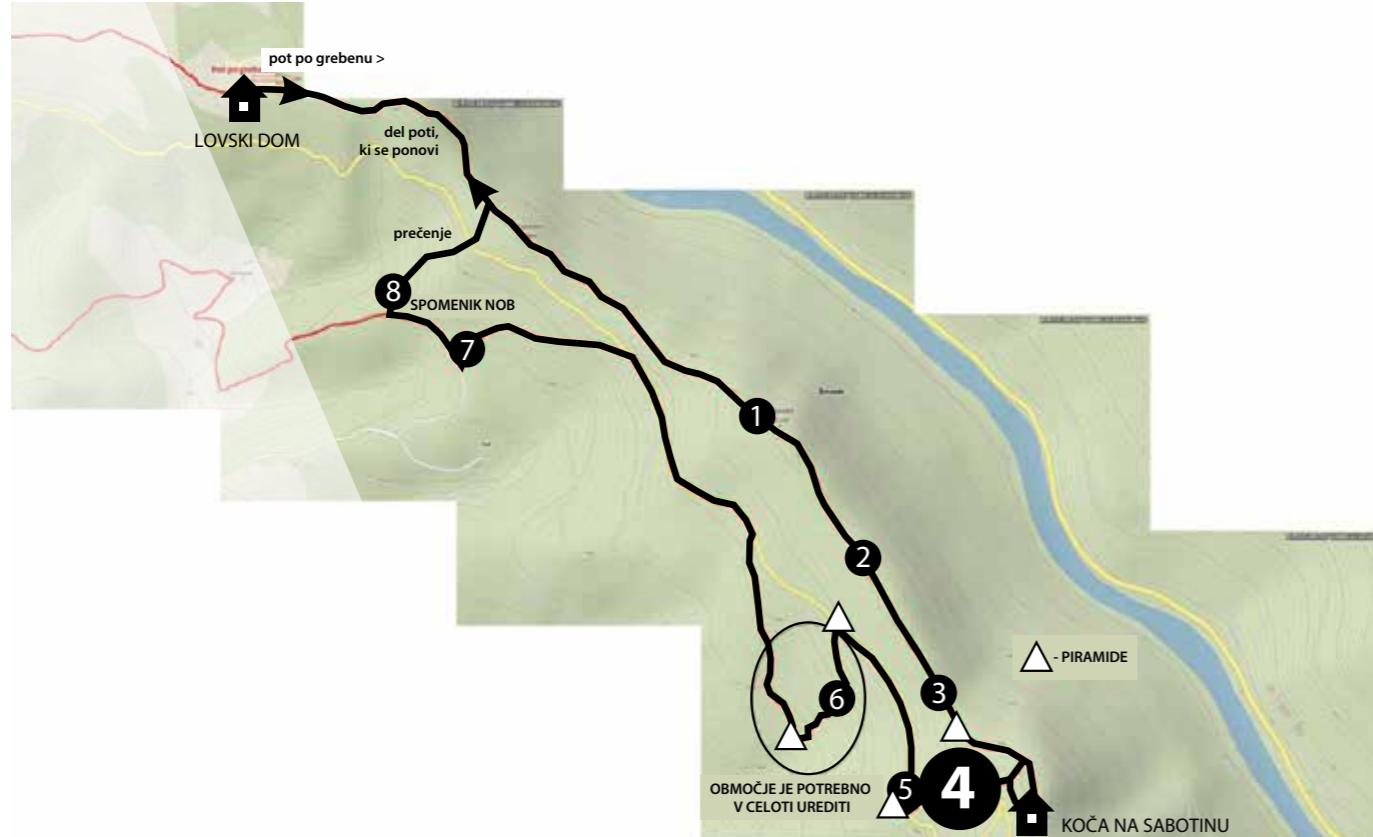
POT MIRU

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

Točka M 3 / IZVEDBA

Točka M 4 / OPIS

Popis opreme:

- Rov in neposredno okolico se očisti in sanira v skladu s konservatorskimi priporočili.
- Iz rova se odstrani usmerjevalne stebričke in markacije ter nadomesti z usmerjevalnimi tablicami iz kortena.
- Uredi in nakaže se prehod čez rov proti koči (z zasutjem zgornjega, manj ohranjenega dela rova in postavitev usmerjevalnega stebrička v obstoječi podobi)
- ležalnik iz kamna in macesnovega lesa (2 kom.)
- tabla iz dibonda, ki se zgoraj nadaljuje v korenasto doprsno silhueto vojaka v naravni velikosti

Točka M 4 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

ŽIVLJENJE V STRELSKIH JARKIH

Da bi se zaščitili in utrdili svoje bojne položaje, so vojaki kopali strelske jarke, klesali in gradili kaverne, urejali ambulante, utirali poti in ceste, vzpostavljeni žičnice. Sabotin je v tistem času dobil povsem drugačno podobo, ki se je za vedno zajedla v njegovo kamnito pobočje. Danes se lahko sprehodite po strelske jarkih in se skozi izklesane rove podate na drugo stran hriba, med raziskovanjem pa utegnete naletneti tudi na ostanke granat in orožja.

V današnjih muzejih na prostem so strelski jarki med najpomembnejšimi pričevanji dogajanja v obdobju med letoma 1915 in 1917. Namen jarkov je bil preprost: zaščita pred ognjem iz pušk in topov ter prikrivanje premikov enot. V dolgih tednih čakanja med enim in drugim oboroženim sponadom so jarki vojakom, ki so se bojevali na fronti, postali nekakšen dom, ki pa tudi v času med bitkami ni bil povsem varno zavetje. Vsako noč se je namreč med nasprotnikoma odvijala »mala vojna v veliki vojni«, ki je bila resda manj krvava, a mogoče drznejša. V njej so se med seboj bojevale patrulje, ki so ponoči zlezle iz strelskej jarkov, se odihotapile do sovražnikovih položajev in napadale z ročnimi bombami in strelnjem na slepo, temo pa so izkoriščale tudi za uničevanje žičnih ovir. Življenje v strelskej jarkih je bilo izredno težko in tudi obdobja začasnega miru so bila naporna, saj so vojaki živelji v stalnem strahu, da bi postali tarča ostrostrelca, in v napetosti, kdaj bo prišel ukaz za napad.

Podpis k fotografiji: Avstro-ogrski vojaki so izkopali strelske jarke v živo skalo predvsem z ročnim orodjem ter tako na Sabotinu ustvarili mrežo globokih hodnikov in prehodov z ene strani hriba na drugo.

Točka M 4 / IZGLED

ŽIVLJENJE V STRELSKIH JARKIH

LA VITA NELLE TRINCEE / LIFE IN THE TRENCHES

■ Da bi se zaščitili in utrdili svoje bojne položaje, so vojaki kopali strelske jarke, klesali in gradili kaverne, urejali ambulante, utirali poti in ceste, vzpostavljali žičnice. Sabotin je v tistem času dobil povsem drugačno podobo, ki se je za vedno zajedla v njegovo kamnito pobočje. Danes se lahko sprehodite po strelskej jarkih in se skozi izklesane rove podate na drugo stran hriba, med raziskovanjem pa utegnete naleteti tudi na ostanke granat in orožja.

V današnjih muzejih na prostem so strelske jarki med najpomembnejšimi pričevanji dogajanja v obdobju med letoma 1915 in 1917. Namen jarkov je bil preprost: zaščita pred ognjem iz pušk in topov ter prikrivanje premikov enot. V dolgih tednih čakanja med enim in drugim oboroženim sponpadom so jarki vojakom, ki so se bojevali na fronti, postali nekakšen dom, ki pa tudi v času med bitkami ni bil povsem varno zavetje. Vsako noč se je namreč med nasprotnikom odvijala »mala vojna v veliki vojni«, ki je bila resa manj krvava, a mogoče drznejša. V njej so se med seboj bojevale patrule, ki so ponocí zlezle iz strelskej jarkov, se odтиhotapile do sovražnikov položajev in napadale z ročnimi bombarji in strelenjem na slepo, temo pa so izkorisčale tudi za uničevanje žičnih ovir. Življenje v strelskej jarki je bilo izredno težko in tudi obdobja začasnega miru so bila naporna, saj so vojaki živeli v stalnem strahu, da bi postali tarča ostrostrelca, in v napetosti, kdaj bo prišel ukaz za napad.

■ Per proteggersi e consolidare le proprie posizioni di battaglia, i soldati scavavano trincee e caverne, allestivano ambulanze, tracciavano nuove strade e sentieri, costruivano funicolari, dando così al Sabotino un aspetto completamente nuovo, che sarebbe rimasto inciso nei suoi pendii rocciosi per sempre. Potete fare un giro delle trincee e percorrere le gallerie per raggiungere l'altro lato della montagna. Può capitare, persino, che nella vostra esplorazione vi imbatterete in resti di granate o altri armi.

Oggi, nei musei all'aperto, le trincee figurano tra i più importanti emblemi del periodo tra il 1915 e il 1917. Lo scopo di questa fortificazione era semplice: proteggere le truppe dal fuoco nemico e tenere segreti i loro movimenti. Durante le lunghe pause tra una battaglia e l'altra, i soldati arrivavano a considerare le trincee una specie di casa, anche se non era mai un riparo veramente sicuro. Ogni notte, infatti, una «piccola guerra nella grande guerra» si svolgeva tra le due parti belligeranti, forse meno sanguinosa, ma ancora più audace di quella che si combatteva di giorno. Le pattuglie risalivano dalle trincee, sgattaiolavano fino alle posizioni nemiche e le attaccavano con bombe a mano e sparando alla cieca, e approfittando del mantello della notte eliminavano gli ostacoli di filo spinato. La vita nelle trincee era estremamente difficile; anche i periodi di pace temporanea erano duri poiché i soldati vivevano con la paura dei cecchini e costantemente sotto pressione, non sapendo quando sarebbe stato dato l'ordine di attacco.

POT MIRU

■ Avstro-ogrski vojaki so izkopali strelske jarke v živo skalo predvsem z ročnim orodjem ter tako na Sabotinu ustvarili mrežo globokih hodnikov in prehodov z ene strani hriba na drugo.

I soldati austro-ungarici scavavano le trincee nella roccia viva principalmente con attrezzi manuali, creando sul Sabotin una rete sotterranea di tunnel profondi e passaggi che conducono da un lato all'altro della montagna.

Austro-Hungarian soldiers cut the trenches into solid rock primarily with hand tools, creating on Sabotin a network of deep underground tunnels and passages leading from one side of the mountain to the other.

■ To protect themselves and fortify their battle positions, soldiers dug entrenchments, carved and constructed caverns, set up aid stations, cut in new paths and roads, installed funiculars, thus giving Sabotin a completely new appearance, one that would remain indented in its rocky slopes forever. Today you can walk around the trenches and reach the other side of the mountain through carved passages. On your exploration, you may even stumble upon remains of grenades and various other weaponry.

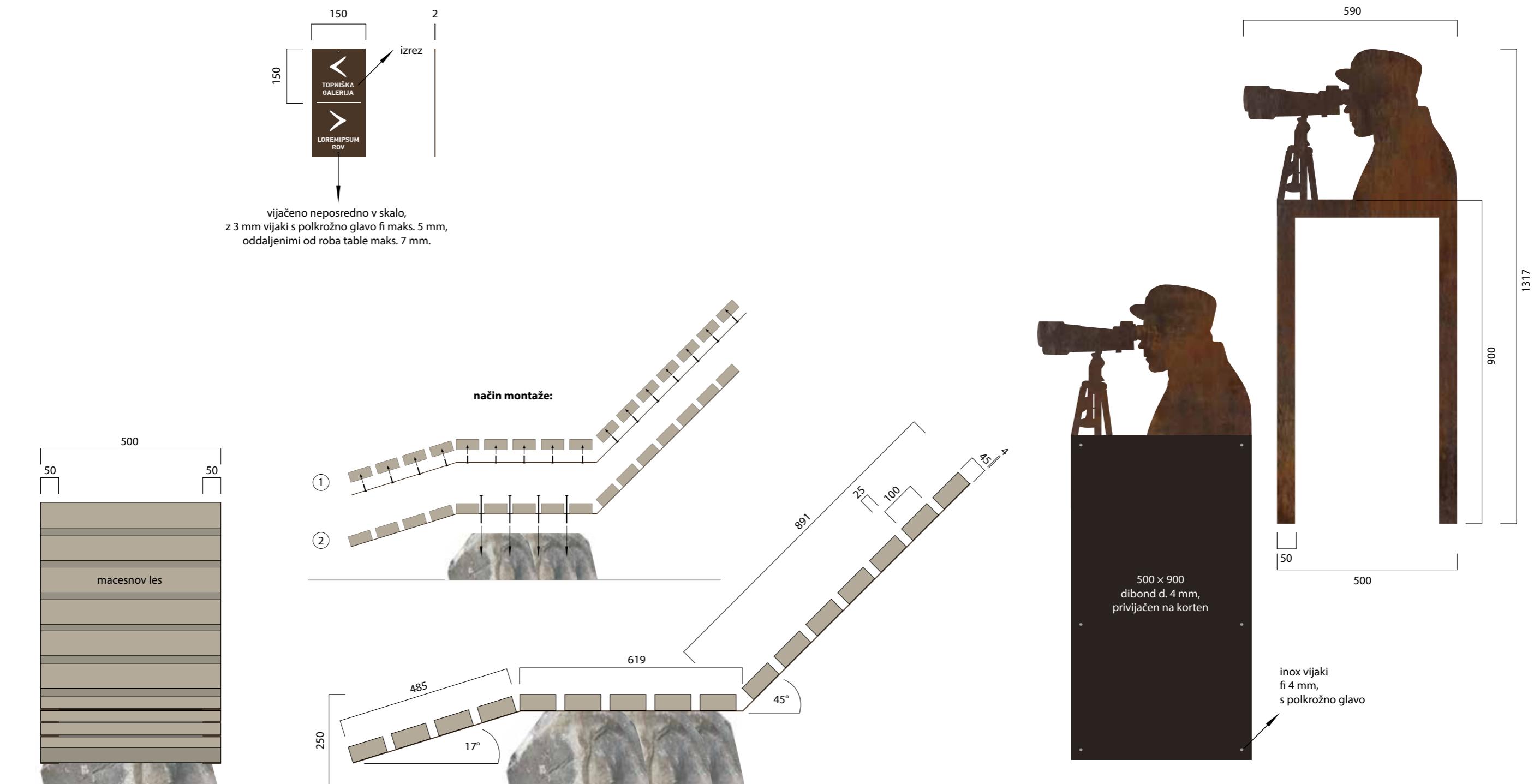
In the open-air museums of today, military trenches are among the most important emblems of the period between 1915 and 1917. The purpose of the trenches was simple: to provide protection from enemy fire and conceal the movement of units. During the weeks' long waiting periods between battles, the soldiers in the frontline came to consider the trenches as some kind of home, though it never was a completely safe shelter. Each night, in fact, "a little war within the great war" would take place between the two sides, perhaps less bloody, but even more daring than during the day. Patrols would climb out of the trenches, sneak over to the enemy positions and attack them by throwing hand bombs and shooting at random, at the same time using the cloak of night for destroying barbed wire obstacles. Life in the trenches was extremely difficult; even the periods of temporary peace were arduous, for the soldiers lived in fear of snipers and under constant tension, not knowing when the order for attack would come.

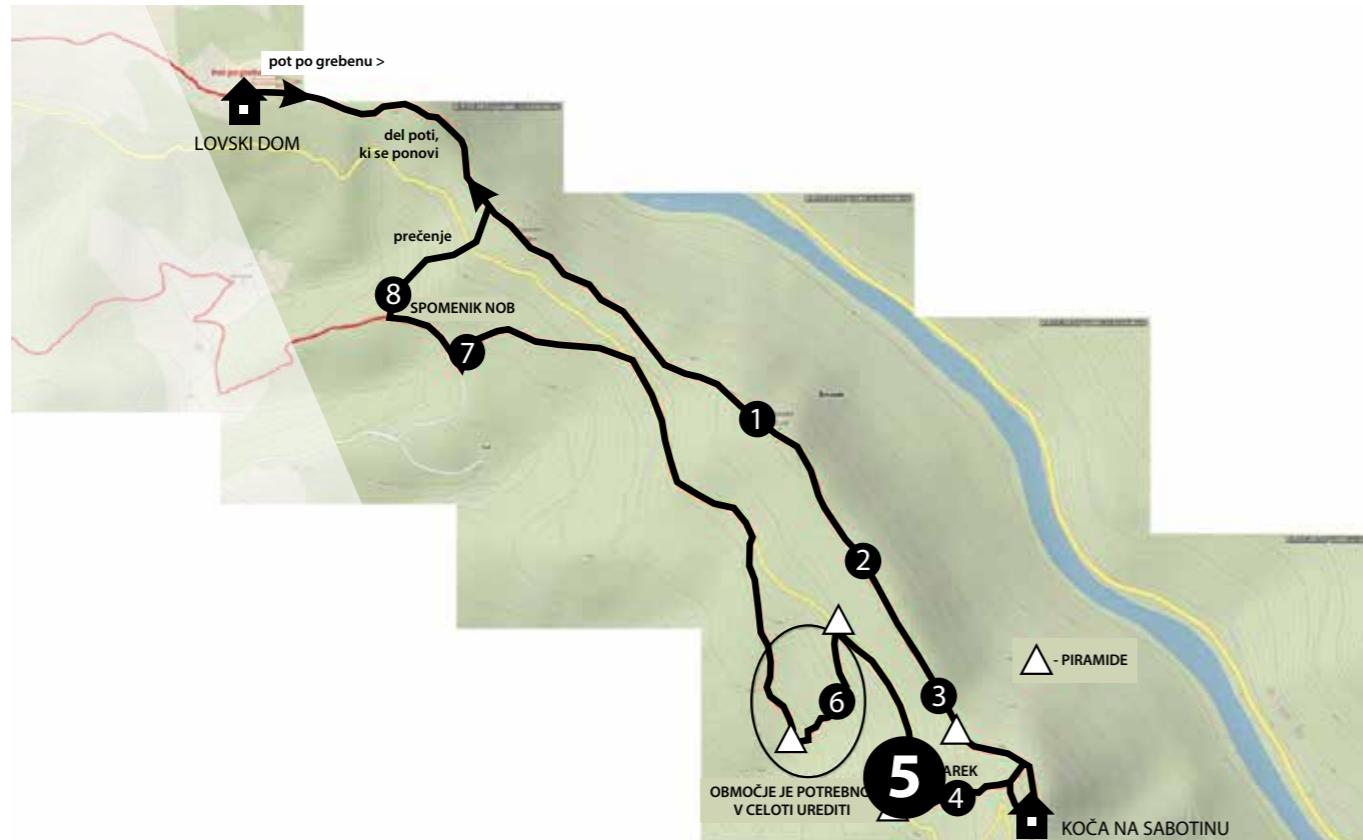
SABOTIN
PARK MIRU

Sabotino – Parco della pace

Točka M 4 / IZVEDBA

Točka M 5 / OPIS

Popis opreme:

- Območje se očisti, uredi se dostop do piramide (potka).
- tabla iz kortena in dibonda
- klop iz kamna, macesnovega lesa in kortena (2 kom.)

Točka M 5 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

PIRAMIDE – SIMBOL OSVOJENEGA SABOTINA

Štiri velike in tri manjše kamnite piramide označujejo frontno črto med šesto soško bitko, v kateri je italijanska vojska osvojila Sabotin in s tem ustvarila pogoje za zavzetje Gorice.

Italijanska vojska je že prve dni po odprtju soškega bojišča zasedla večji del Goriških Brd, ki so postala oskrbovalno izhodišče za enote na bojišču. Postavili so številne topniške položaje, zgradili ceste in ozkotirne železniške proge, skladišča in nastanitvene centre ter vodne zbiralnike. Od tod je italijanska pehota dolgo neuspešno napadala Sabotin, dokler avstro-ogrski vojaki avgusta 1916 v šesti soški bitki vendarle niso klonili. Njihov poraz je povzročil razpad goriškega mostišča in padec Gorice. Po zavzetju Sabotina so Italijani v kavernah uredili topniške položaje in predrli steno na soško stran. Skozi topniška okna so obstreljevali avstro-ogrsko obrambno linijo na Sveti Gori, Vodicah, Škabrijelu in v njihovem zaledju.

Podpis k grafiki: Načrt 12 soških bitk, ki označuje smeri prodorov italijanske in avstrijske armade ter avstrijsko-italijanska meja tekom soških bitk. Za primerjavo se vriše še današnja slovensko-italijanska meja.

Točka M 5 / IZGLED

PIRAMIDE – SIMBOL OSVOJENEGA SABOTINA

LE PIRAMIDI - SIMBOLO DELLA CONQUISTA DEL SABOTINO / THE PYRAMIDS – THE SYMBOL OF A CONQUERED SABOTIN

 Štiri velike in tri manjše kamnite piramide označujejo frontno črto med šesto soško bitko, v kateri je italijanska vojska osvojila Sabotin in s tem ustvarila pogoje za zavzetje Gorice.

Italijanska vojska je že prve dni po odprtju soškega bojišča zasedla večji del Goriških Brd, ki so postala oskrbovalno izhodišče za enote na bojišču. Postavili so številne topniške položaje, zgradili ceste in ozkotirne železniške proge, skladišča in nastanitvene centre ter vodne zbiralnice. Od tod je italijanska pehota dolgo neuspešno napadala Sabotin, dokler avstro-ogrski vojaki avgusta 1916 v šesti soški bitki vendarle niso klonili. Njihov poraz je povzročil razpad goriškega mostišča in padec Gorice. Po zavzetju Sabotina so Italijani v kavernah uredili topniške položaje in predriči steno na soško stran. Skozi topniška okna so obstreljevali avstro-ogrsko obrambno linijo na Sveti Gori, Vodicah, Škabrijelu in v njihovem zaledju.

 Le quattro grandi e le tre piccole piramidi di pietra contrassegnano la linea del fronte durante la sesta battaglia dell'Isonzo, nella quale l'esercito italiano conquistò il Sabotino, creando così le condizioni per la presa di Gorizia.

Nei primissimi giorni dopo che si era venuto a formare il campo di battaglia isontino, l'esercito italiano occupò gran parte della regione di Goriška Brda, trasformandola nella zona principale di rifornimento. Instaurava postazioni di artiglieria, costruiva strade e ferrovie a scartamento ridotto, magazzini e centri di alloggio, installava serbatoi d'acqua. Da qui, la fanteria italiana attaccò il Monte Sabotino, per molto tempo senza successo, finché nell'agosto del 1916, nella sesta battaglia dell'Isonzo, l'armata austro-ungarica finalmente dovette cedere. La loro sconfitta causò il crollo della testa di ponte di Gorizia e la caduta della città in mano italiana. Dopo la conquista del Sabotino, i soldati italiani riadattarono le caverne a postazioni di artiglieria e traforarono la montagna per raggiungere il versante isontino. Dalle feritoie bombardavano la linea di difesa austro-ungarica che passava per le cime del Monte Santo (Sveta Gora), del Vodice e del San Gabriele (Škabrijel), e le loro retrovie.

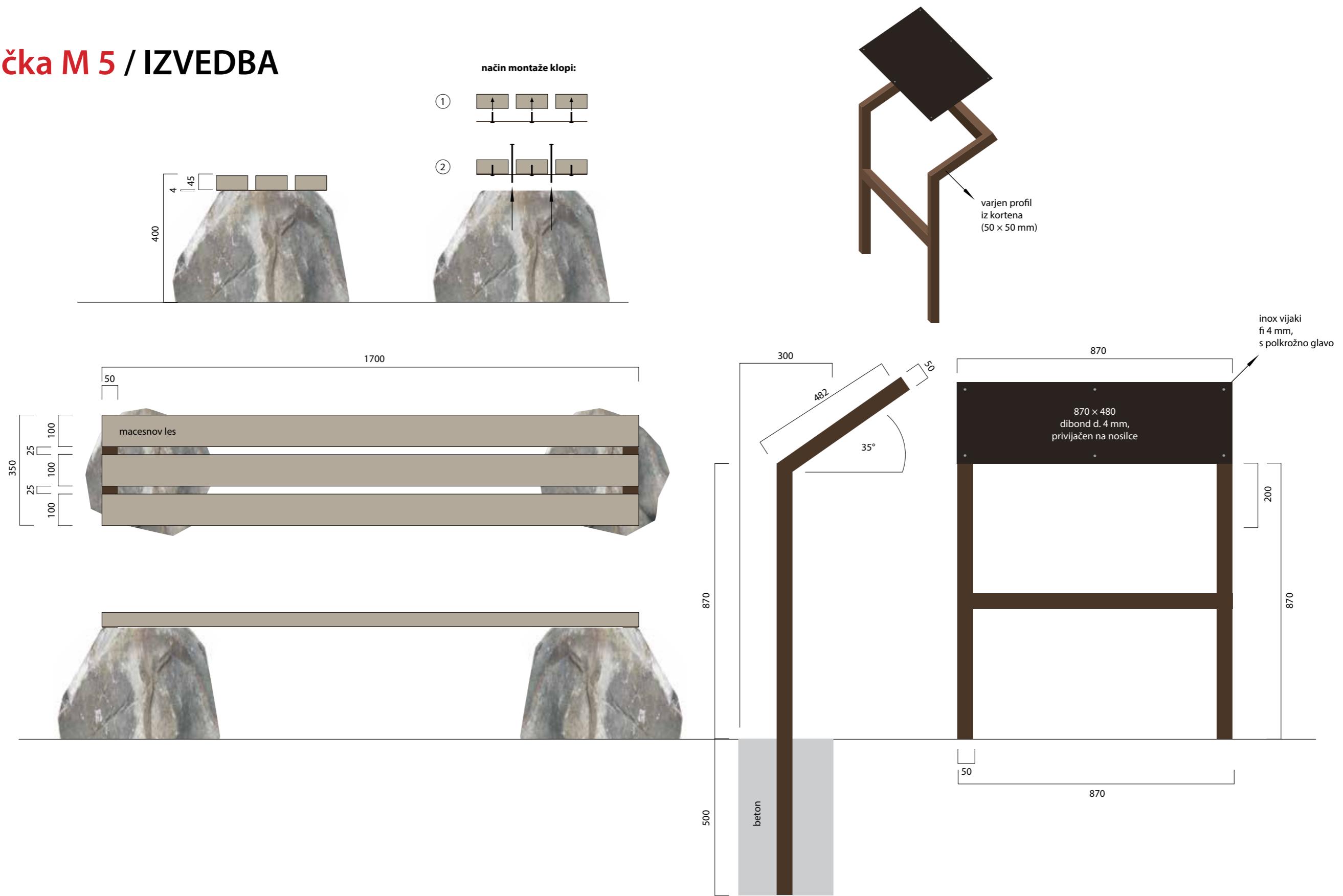
 The four larger and the three smaller stone pyramids mark the front line in the Sixth Battle of the Isonzo, in which the Italians seized control of Sabotin and secured the conditions for conquering Gorizia.

In the very first days after the Soča (Isonzo) battlefield had opened, the Italian army occupied the greater part of the region of Goriška Brda, turning it into the main supply point for their units on the front lines. They set up a number of artillery stations, built roads and narrow-gauge railways, constructed warehouses and accommodation centres and installed water reservoirs. From there, the Italian infantry unsuccessfully attacked Sabotin for a long time, until the Sixth Battle of the Isonzo in 1916, when the Austro-Hungarian army was finally forced to yield. Its defeat caused the collapse of the Gorizia bridgehead and, consequently, the fall of the town of Gorizia. After taking control of Sabotin, the Italians set up their artillery positions and broke through the rock wall onto the side of the Soča. Through the embrasures they bombarded the Austro-Hungarian defence line running along the peaks of Sveta Gora, Vodice and Škabrijel, and the positions in their rear.

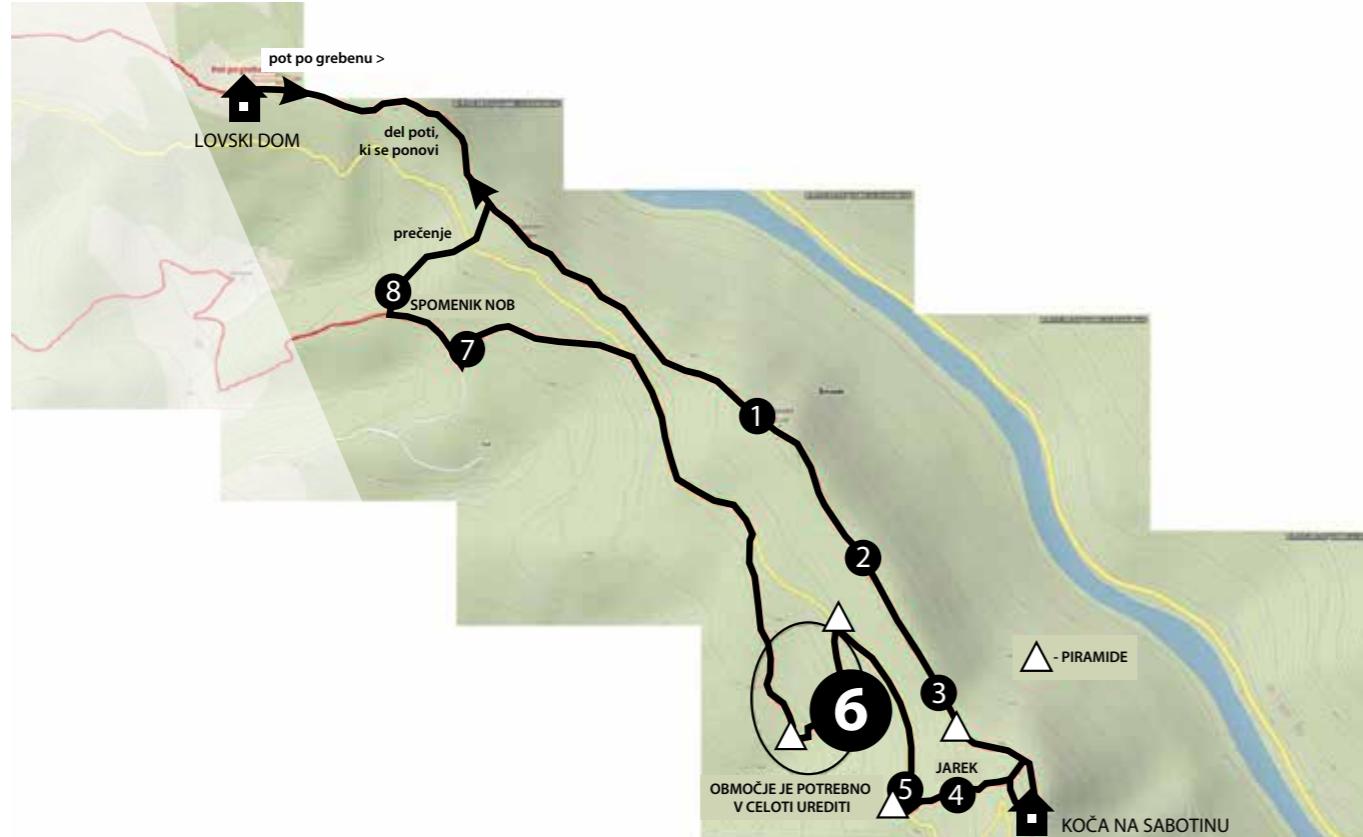

SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

Točka M 5 / IZVEDBA

Točka M 6 / OPIS

Popis opreme:

- Pot v tem delu je potrebno vzpostaviti popolnoma na novo.
- Ploščad iz macesnovega lesa in kortena (pohodno/ležalna površina), z implementirano mehansko didaktično animacijo (ploščice za obračanje)

Točka M 6 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

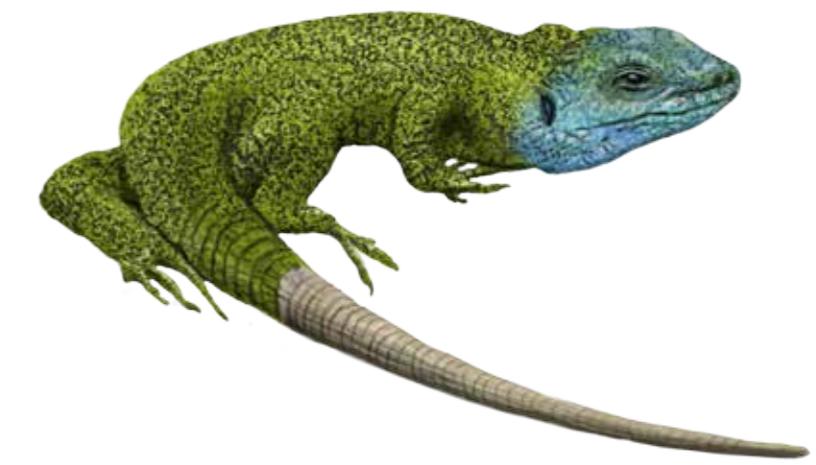
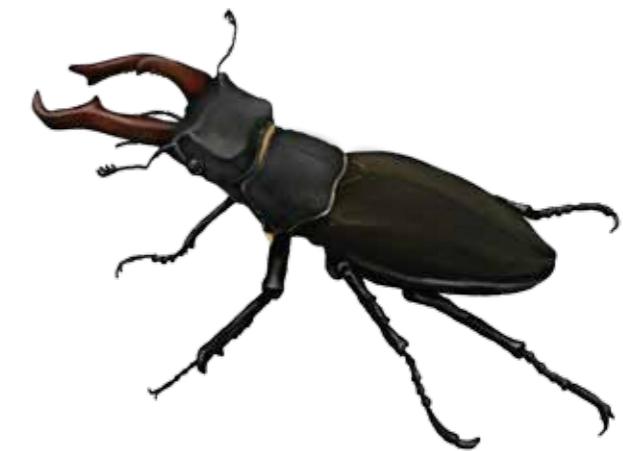
DOMOVANJA NA POLOŽNI, OSONČENI STRANI SABOTINA

Za strmo apnenčasto skalovje na osojah nad dolino Soče so značilni gozdovi topoljubnih plemenitih listavcev in alpsko razširjenih vrst, na položnejših flišnih pobočjih na prisojah pa je povsem drugače. Zaradi suhega in zelo toplega podnebja so na južni, jugozahodni in jugovzhodni strani Sabotina razširjeni travniki, topoljubne grmovnice in nizka drevesa ter nekatere prave sredozemske vrste. Bogato-rastlinstvo tega odprtega območja, ki gleda proti morju, gosti pester žuželčji svet, v katerem po številčnosti izstopajo dnevni in nočni metulji z nič manj kot 3600 živopisnimi vrstami.

- Ilustrativni prikaz sabotinske osojne/prisojne strani, strmega/položnega pobočja, apnenčaste/flišne podlage.

Vsebina didaktične animacije:

1. Zelenec: Naša največja kuščarica je zelenec. Njegova barva ga v grmovju in med listjem dela neopaznega, navadno ga zagledamo šele, ko se med pobegom izda s hrupnim lomastenjem.
2. Citronček: Citrončki so dnevní metulji in prezimijo v duplih ter razpokah. So prvi metulji, ki jih lahko opazimo že ob najzgodnejših spomladanskih otoplitravah.
3. Veliki nočni pavlinček: Veliki nočni pavlinček je največji nočni metulj v Sloveniji. Za pavlinčke je značilno, da se odrasli metuljizaradi zakrnelega ustnega aparata ne hranijo in imajo zato zelo kratko življenjsko dobo – le nekaj dni.
4. Veliki rogač: Ogromne čeljusti velikih rogačev so kljub grozečemu videzu človeku nenevarne, hrošču pa pridejo zelo bravor in borbah za ozemlje in samice.
5. Pasasta skolopendra: Do 14 cm velika strupena striga, pasasta skolopendra, se rada skriva pod kamni. Ni napadalna, vendar njen morebitni ugriz lahko povzroči večdnevno oteklinu in bolečine.
6. Črnika: Da je na Sabotinu čutiti vpliv morja, dokazuje prisotnost nekaterih pravih sredozemskih vrst, med katerimi je tudi zimzeleni hrast ali črnika, ki uspeva do 500 m n. v. in ga severneje v Posočju ne najdemo.
7. Svilnata košeničica: Na Sabotinu rastejo nekatere ilirsko razširjene vrste, značilne za Dinarsko gorstvo, ki imajo tu severno mejo uspevanja. Med njimi jetudisvilnata košeničica.
8. Šmarna hrušica: Travniki in pašniki na prisojni strani Sabotina se zaradi opuščanja rabe polagoma zaraščajo s topoljubnimi grmovnicami – šmarno hrušico, rujem in skalno krhliko.

Točka M 6 / IZGLED

DOMOVANJA NA POLOŽNI, OSONČENI STRANI SABOTINA

LA FLORA E LA FAUNA DEI PENDII PIANEGGIANTI E ASSOLATI DEL SABOTINO / DWELLINGS ON THE GENTLE, SUNNY SLOPES OF SABOTIN

■ Za strmo apnenčasto skalovje na osojah nad dolino Soče so značilni gozdovi topoljubnih plemenitih listavcev in alpsko razširjenih vrst, na položnejših flišnih pobočjih na prisojah pa je povsem drugače. Zaradi suhega in zelo toplega podnebja so na južni, jugozahodni in jugovzhodni strani Sabotina razširjeni travniki, topoljubne grmovnice in nizka drevesa ter nekatere prave sredozemske vrste. Bogato rastlinstvo tega odprtrega območja, ki gleda proti morju, gosti pester žuželčji svet, v katerem po številčnosti izstopajo dnevni in nočni metulji z nič manj kot 3600 živopisnimi vrstami.

■ Se il suolo calcareo dei versanti ombrosi sopra la Valle dell'Isonzo è per lo più ammantato da boschi termofili di latifoglie nobili e punteggiato da piante alpine, i dolci pendii di flysch del lato rivolto al sole raccontano tutta un'altra storia. Grazie a un clima più secco e molto caldo, i fianchi meridionali, sudoccidentali e sudorientali del Sabotino sono coperti da tappeti erbosi, arbusti e piccoli alberi termofili, incluse alcune specie tipicamente mediterranee. La ricca flora di quest'area aperta verso il mare ospita una pletora di insetti, tra cui spiccano per la loro numerosità le farfalle e le falene, con ben 3600 specie diverse.

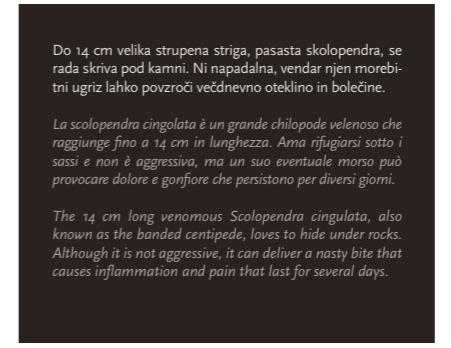
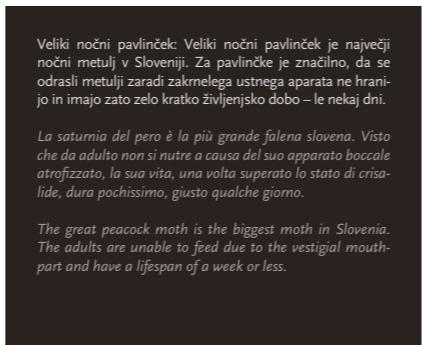
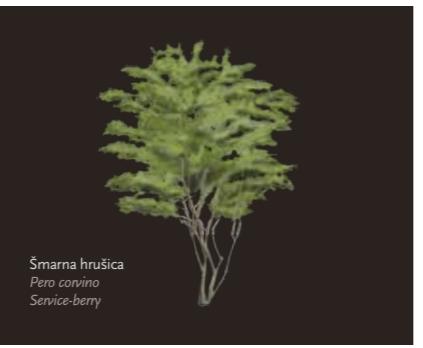
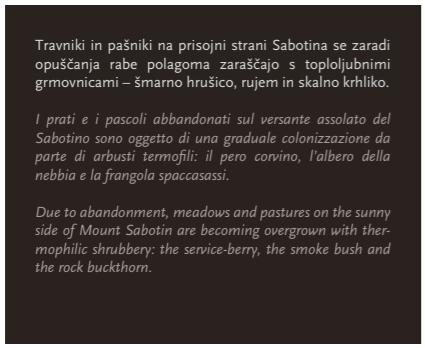
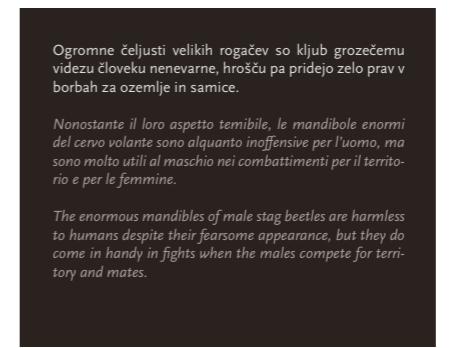
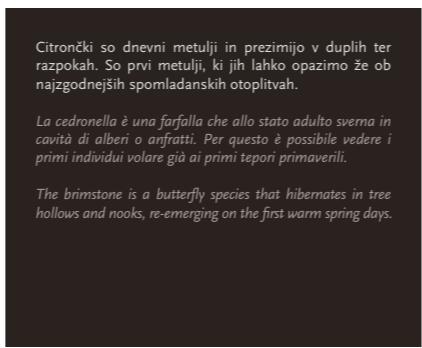
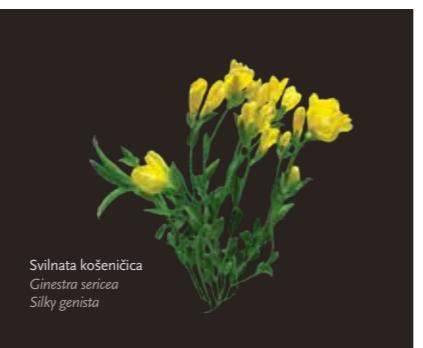
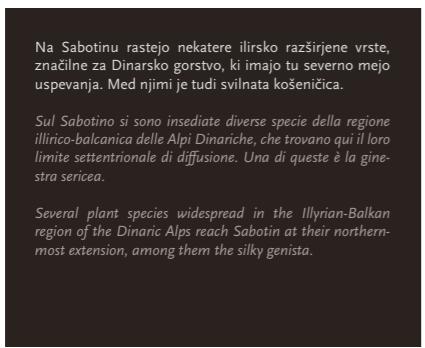
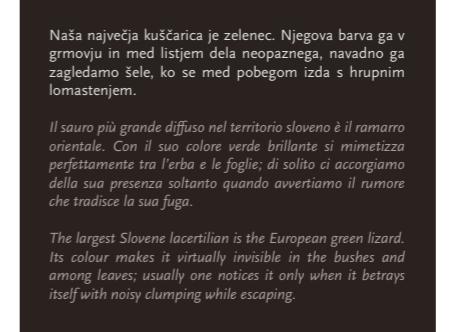
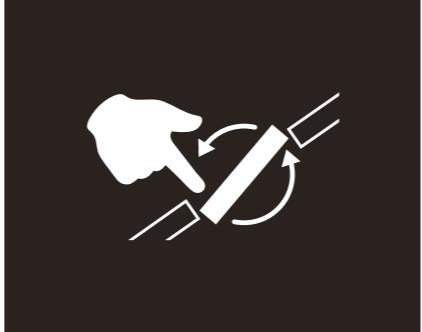
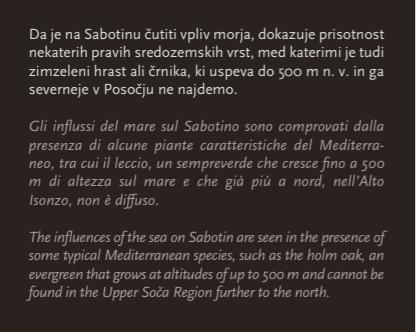
■ While the steep limestone rocks of the sunless faces of Sabotin are characterised by thermophilic valuable broadleaved forests and alpine plants, the more gradual flysch slopes on the sunny side flaunt a completely different look. Due to the benevolent influences of a drier, warmer climate, the southern, south-western and south-eastern sides of Sabotin are covered with extensive grasslands, thermophilic scrubby and low trees, including several typical Mediterranean species. The lush flora of the area that opens onto the sea hosts a diverse world of insects, in which butterflies and moths stand out for their proliferation, with no less than 3,600 different colourful species.

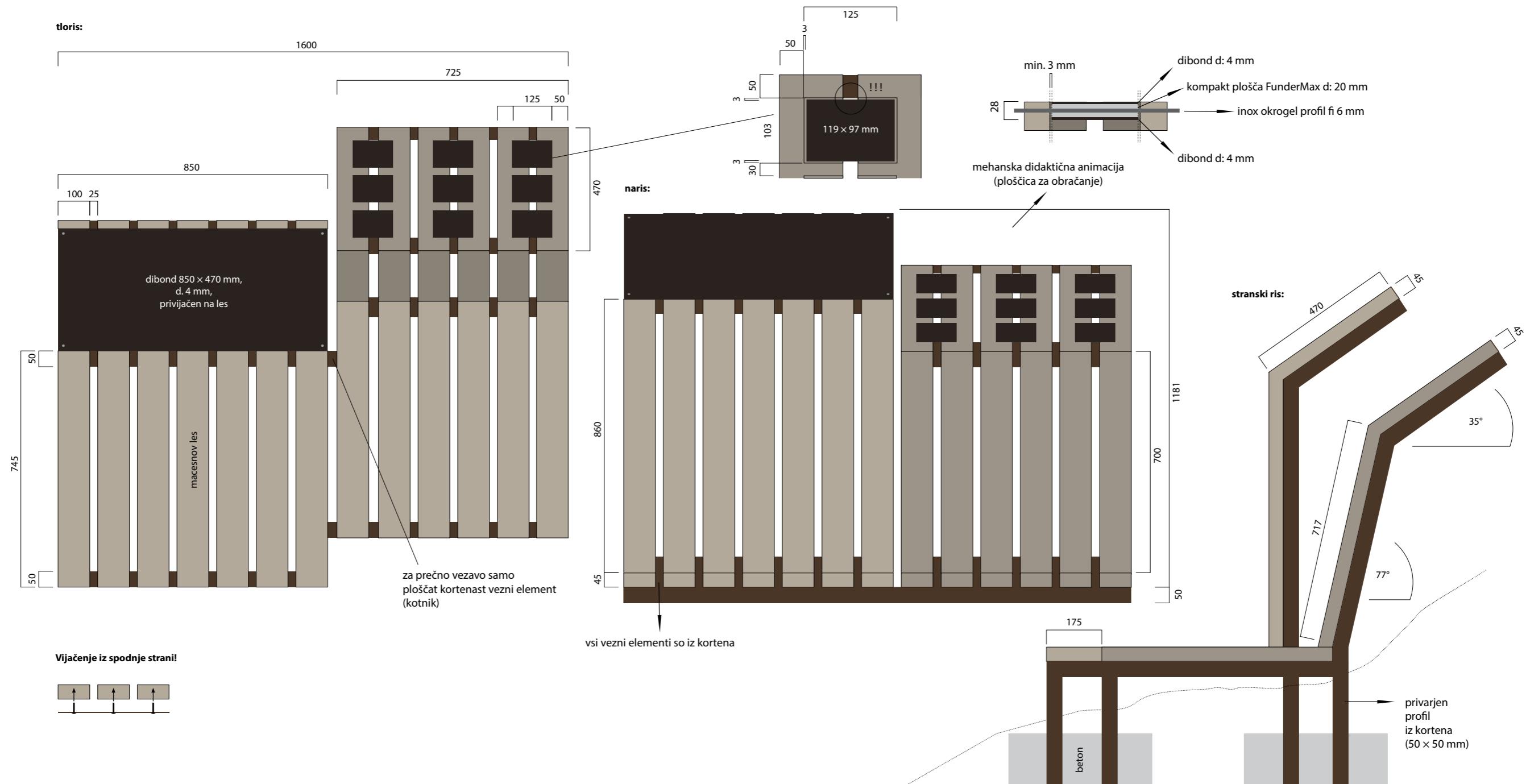
POT MIRU

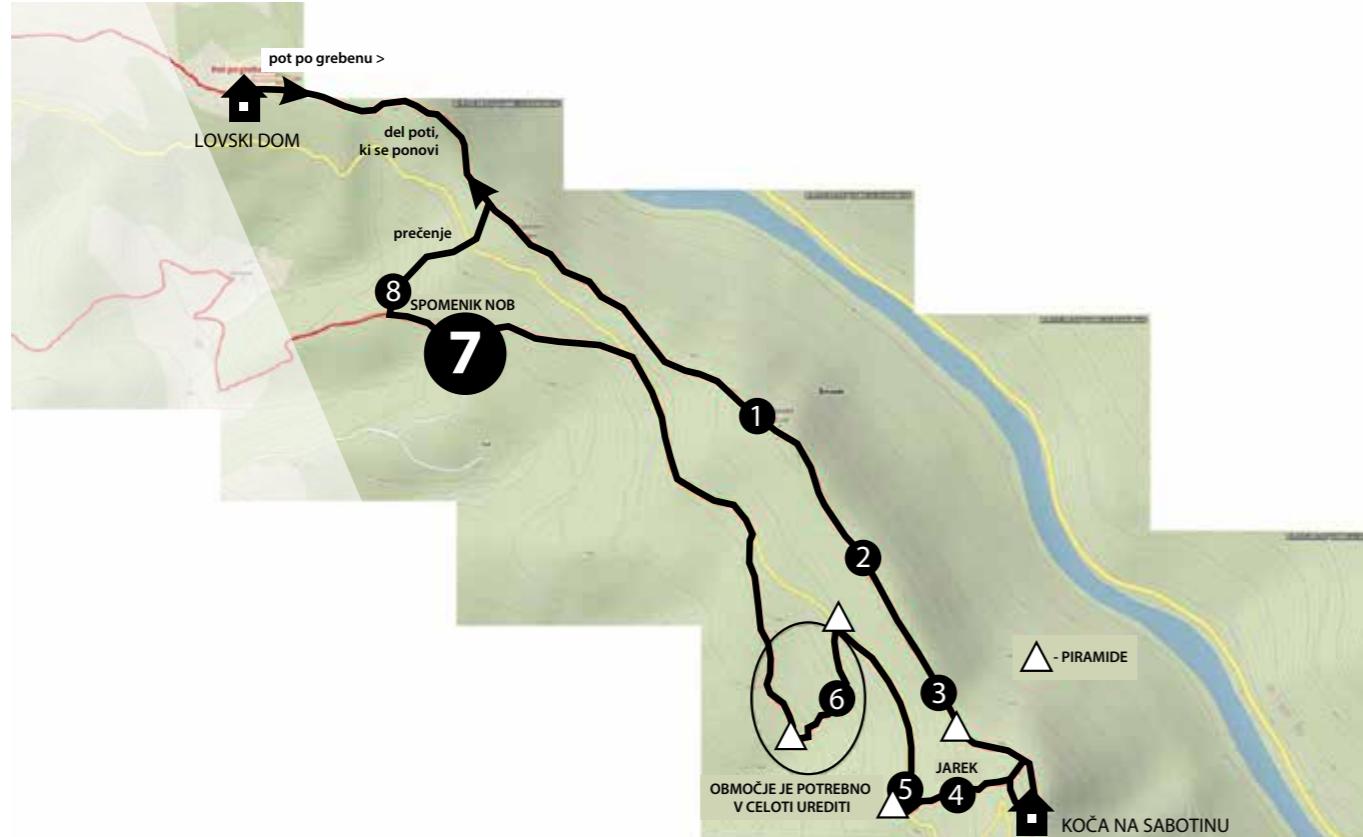
SABOTIN
PARK MIRU
Sabotino – Parco della pace

Točka M 6 / IZVEDBA

Točka M 7 / OPIS

Popis opreme:

- polsod iz macesnovega lesa in kortena, v notrenjosti table iz dibonda ter implementirana didaktična animacija (3 kom.)

Točka M 7 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

DAROVI BRIŠKE ZEMLJE

Goriška Brda so najbolj znana po pridelovanju sadja, predvsem grozdja, ter vrhunskih belih in rdečih vin, ki so cenjena tudi izven slovenskih meja. Vinogradi se raztezajo na 1800 hektarih oziroma na približno 20 % celotne površine te vinorodne dežele. Ugodna sestava tal in odprtost proti morju omogočata idealne pogoje za rast trte. Med belimi vinski sortami slovi rebula, ena najstarejših v tem okolišu, sledijo ji sauvignonasse, beli in sivi pinot, chardonnay in sauvignon, med rdečimi pa predvsem merlot in cabernet sauvignon. Mlajša generacija vinarjev spretno in inovativno združuje tradicionalno s sodobnim, saj je bogati briški ponudbi vin dodala novega člena, skupino oranžnih vin (s podaljšano maceracijo), ki izstopajo v svetovnem merilu.

Posebna briška zgodba so ljubki rdeči sadeži na pecljih, zlasti tisti zgodnji. Je že tako, da so briške češnje najokusnejše! Nasadi češenj, ki zdaj predstavljajo skoraj 40 % sadnega drevja v Brdih, so se v tem predelu Slovenije razmahnili na prehodu v 20. stoletje, predvsem vsled železniške povezave med Gorico in zaledjem, ki je omogočila hitro dostavo svežega sadja v osrčje takratne Avstro-Ogrske. Predvsem v preteklosti je bil vinograd briškemu kmetovalcu temeljni vir preživljjanja, sadje pa njegov najboljši postranski zaslužek.

Tudi oljarstvo se v Brda vrača z velikimi koraki. Tradicijo briškega oljarstva je prekinila huda pozeba pozimi leta 1929, v kateri so presahnilo skoraj vse oljke, in kar pol stoletja je morallo preteči, da so jo spet oživili. Danes v razmeroma mladih oljčnikih kraljujeta stari briški sorte drobnica in črnica.

Letne prireditve:

- Brda in vino (sredina aprila)
- Praznik rebule in oljčnega olja (začetek maja)
- Praznik češenj (drugi konec tedna v juniju)
- Sanje v Medani ter Šmartno, pravljična vas (zadnji konec tedna v avgustu)
- Martinovanje (začetek novembra)

Kultурне in naravne znamenitosti

Poznosrednjeveška utrdba

Vas Šmartno leži na razgledni vzpetini v geografskem središču Brd. Naselje, ki je zraslo na ostankih rimskega oporišča, je bilo v srednjem veku utrjeno v turški tabor, hkrati pa zaradi beneške grožnje z vzetjem Brd pomembna strateška obrambna točka na beneško-avstrijski meji. Obdano z obzidjem in utrjeno z obrambnimi stolpi je bilo od 16. stoletja do druge polovice 18. stoletja skupaj s Števerjanom, Kojskim in Vipolžamiv ključeno v sistem utrdb in v vsem tem času ga Benečani nikoli niso zavzeli.

Šmartno je končno podobo dobilo pretežno v 19. stoletju, ko se je vojno stanje umirilo, vojaki pa so se odselili. V 20. stoletju je naselje preživelno dve svetovni vojni, doleteli pa so ga tudi močni potresi, ki starim hišam niso prizanesli. Vaško jedro je strnjeno okrog cerkve sv. Martina, največje župnijske cerkve v Brdih, katere zvonik je bil trdnjavski stolp in po kateri je vas dobila ime. Danes je Šmartno kulturni spomenik, kjer ima lahko že sprehod po ozkih uličicah med obnovljenimi hišami in v okrilju šmartenske utrdbe za obiskovalce prav poseben srednjeveški pridih.

Razgled od morja do Alp

Povzpnite se po 144 stopnicah na stolp v Gonjačah, ki s svojimi 23 metri višine nudi razgled po briških gričih pa vse tja do Julijskih in Karnijskih Alp, Dolomitov, Furlanije, Tržaškega zaliva, Krasa, Vipavske doline in Trnovskega gozda.

Dobrovška graščina

Viteška dvorana in razkošno dvorišče renesančnega gradu Dobrovo gostita kulturne prireditve in poroke. V gradu sta na ogled tudi največja evropska zbirka grafičnih del svetovno znanega umetnika briškega rodu, Zorana Mušiča, in muzejska zbirka nekdanjega lastnika gradu, grofa Silveria de Baguerja.

Vila Vipolže

Najlepša renesančna vila v Sloveniji je bila sprva lovski dvorec goriških grofov. Benečani so jo kasneje preoblikovali v elegantno stavbo pravokotne oblike z dvema stolpičema, katerim je služila kot poletna rezidenca z zelenim parkom, kjer kraljujejo večstoletne in najstarejše na Slovenskem rastoče ciprese. Po obnovitvenih delih leta 2015 navdušuje z novim kongresnim, kulturnim in družabnim središčem ter organizacijo dogodkov s pridihom beneške elegancije in briškega gostoljubja.

Cerkvica Sv. Križa

Nad vasjo Kojsko kraljuje podružnična romarska cerkvica Sv. Križa. Gotska cerkvica ima za Slovenijo nenavaden zvonik, ki bolj kot na cerkveni stolp spominja na majhno utrdbo. Do cerkve vodijo postaje kapelic križevega pata, ki popolnoma zaživijo ob procesiji na dan Sv. Križa. Pravi biser zakladov izjemne umetniške vrednosti predstavlja edini skoraj popolnoma ohranjeni gotski krilni oltar v Sloveniji iz leta 1515, ki je najverjetnejše sad beljaške rezbarske delavnice.

Korita z naravnim mostom

Naravna znamenitost, ena najlepših te vrste v Sloveniji, vas bo očarala v vseh letnih časih, poleti pa se boste tu tudi prijetno ohladili. Krčnik je približno 5 metrov dolg in dober meter debel naravni kamnitni most nad istoimenskimi koriti, ki jih je – tako kot čudovite tolmune Kotline nekoliko nižje – izdolbel potok Kožbanjšček.

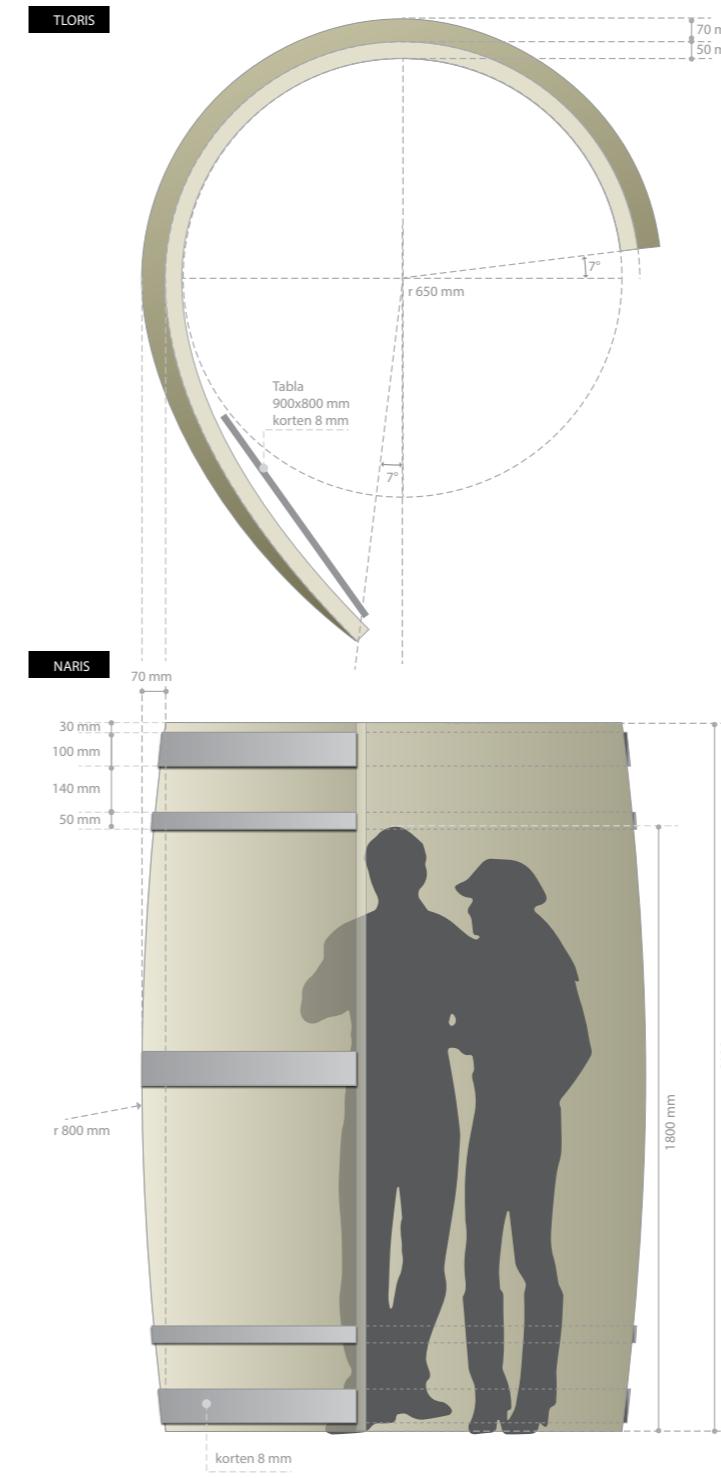

Točka M 7 / IZGLED in IZVEDBA

DAROVI BRIŠKE ZEMLJE

LA GENEROSITÀ DEL BRDA / THE BOUNTY OF BRDA

Goriška Brda so najbolj znana po pridelovanju sadja, predvsem grozdja, ter vrhunskih belih in rdečih vin, ki so cenjena tudi izven slovenskih meja. Vinogradi se raztezajo na 1800 hektarjih oziroma na približno 20 % celotne površine te vinorodne dežele. Ugodna sestava tal in odprtost proti morju omogočata idealne pogoje za rast trte. Med belimi vinski sortami slovi rebula, ena najstarejših v tem okolišu, sledijo ji sauvignonasse, beli in sivi pinot, chardonnay in sauvignon, med rdečimi pa predvsem merlot in cabernet sauvignon. Mlajša generacija vinarjev spreteti in inovativno združuje tradicionalno s sodobnim, saj je bogati briški ponudbi vin dodala novega člena, skupino oranžnih vin (s podaljšano maceracijo), ki izstopajo v svetovnem merlu.

Posebna briška zgodba so ljubki rdeči sedeži na pedljih, zlasti tisti zgodnjii. Je že tako, da so briške češnje najokusnejše! Nasadi češnjev, ki zdaj predstavljajo skoraj 40 % sadnega drevja v Brdih, so se v tem predelu Slovenije razmhnili na prehodu v 20. stoletje, predvsem vsled zelenežniške povezave med Gorico in zaledjem, ki je omogočila hitro dostavo svežega sadja v osrčje takratne Avstro-Ogrske. Predvsem v preteklosti je bil vinograd briškemu kmetovalcu temeljni vir preživljjanja, sadje pa njegov najboljši postranski zaslugek.

Tudi oljkarstvo se v Brda vrača z velikimi koraki. Tradicijo briškega oljkarstva je prekinila huda pozeba pozimi leta 1929, v kateri so presahnilo skoraj vse oljke, in kar pol stoletja je moral preteči, da so jo spet oživili. Danes v razmeroma mladih oljnikih kraljujeta stari briški sorte drobnica in črnica.

L'area di Goriška Brda (o il Brda, in breve), situata nella parte slovena del Collio, è nota per la produzione della frutta, soprattutto uva, e degli ottimi vini bianchi e rossi, apprezzati anche all'estero. Le vigne ricoprono 1800 ettari, ossia circa il 20 per cento dell'intera superficie di questa terra vinicola. La favorevole composizione del suolo e l'apertura della zona verso il mare hanno creato condizioni ideali per la coltivazione della vite. Tra i vitigni bianchi regna la ribolla (in sloveno rebula), uno dei più vecchi del posto, seguita dal sauvignonasse, il pinot bianco e grigio, il chardonnay e il sauvignon; tra i vitigni rossi prevalgono il merlot e il cabernet sauvignon. La giovane generazione di viticoltori concilia con destrezza la tradizione con i tempi moderni. All'ampia gamma di vini locali ha aggiunto un altro membro: il gruppo di vini arancioni, ottenuti attraverso macerazione prolungata, che si distinguono per la loro qualità a livello mondiale.

A storia a parte sono i graziosi frutti rossi con gambo, specialmente quelli precoci. Parliamoci chiaro: le ciliege del Brda sono le più gustose! I ciliegini locali, che attualmente rappresentano quasi il 40 per cento di tutti gli alberi da frutta della zona, hanno conosciuto il primo impulso significativo a cavallo del Novecento, soprattutto grazie al collegamento ferroviario tra Gorizia e il suo entroterra, che a quel tempo ha permesso una rapida consegna di frutta fresca nel cuore dell'Impero austro-ungarico. In passato, la vigna era per gli agricoltori del Brda la fonte principale di sostentamento, e la frutta il loro guadagno supplementare più proficuo.

Anche l'olivicoltura sta ritornando nella regione a grandi passi. La coltivazione di ulivi si interruppe bruscamente con il gelo nell'inverno del 1929, che colpì a morte quasi tutti gli alberi di ulivo; ci volle mezzo secolo prima che il Brda potesse riprendere la tradizione. Oggi negli uliveti relativamente giovani predominano due vecchie varietà autoctone: la drobnica e la črnica.

SABOTIN – PARK MIRU
izvedbeni projekt

POT MIRU

KULTURNE IN NARAVNE ZNAMENITOSTI

PUNTI DI INTERESSE CULTURALE E PAESAGGISTICO / CULTURAL AND NATURAL SIGHTS

1 POZNOSREDNJEVEŠKA UTRDBA
UN FORTE DEL TARDO MEDIOEVO / A LATE MEDIAEVAL FORTIFICATION

Šmartno leži na razgledni vzpetini v geografskem središču Brd. Naselje, ki je zraslo na ostankah rimskega oporišča, je bilo v srednjem veku utrijetno v turski tabor, hrkrati pa zaradi beneške grožnje zavzetjem Brd pomembna strateška obrambna točka na beneško-austrijski meji. Obdano z obzidjem in utrijetno z obrambnimi stolpi je bilo od 16. stoletja do druge polovice 18. stoletja skupaj s Števerjanom, Kojskim in Vipolže vključeno v sistem utrb v vsem tem času ga Benečani nikoli niso zavzeli.

Šmartno je končno podobno dobilo pretežno v 19. stoletju, ko se je vojno stanje umirilo, vojaki pa so se odselili. V 20. stoletju je naselje preživel dve svetovni vojni, doleteli pa so ga tudi močni potresi, ki starim hišam niso prizanesli. Vaško jedro je stremjeno okrog cerkve sv. Martina, največje župnijske cerkve v Brdih, katere zvonik je bil trdnjavični stolp in po kateri je vas dobila ime. Danes je Šmartno kulturni spomenik, kjer ima lahko že sprejet po ozkikh uličicah med obnovljenimi hišami in v okvirju šmartenske utrbe za obiskovalce prav poseben srednjeveški pridih.

Šmartno is perched on a hill in the geographical heart of the Goriška Brda region. In the centre of the settlement, which was founded on the remains of an ancient Roman military base, a fortification was erected in the Middle Ages as protection against Turkish incursions. Walled-in and reinforced by watchtowers, Šmartno served as a strategic defence point of the Habsburg Empire in the wars against the neighbouring Serenissima. Together with the villages of San Floriano del Collio, Kojsko and Vipolže it was part of a network of fortifications that defied the threat of Venetian occupation of Brda from the 16th to the second half of the 18th century.

Šmartno's appearance changed in the 19th century, when the state of war ended and the mercenaries moved away, and again in the 20th century, when it survived two world wars and was hit by a devastating earthquake. The village, now declared a cultural heritage monument, is centred around the largest parish church in the region with the tower of the former fort for a belfry, the church of St. Martin, after which Šmartno also takes its name. The narrow streets and the fortification give the place a distinct medieval feel.

2

RAZGLED OD MORJA DO ALP

**VISTA DAL MARE ALLE ALPI /
A VIEW FROM THE SEA TO THE ALPS**

Povzpnite se po 144 stopnicah na stolp v Gonjačah, ki s svojimi 23 metri višine nudi razgled po briških gričih pa vse tja do Julijskih in Karnijskih Alp, Dolomitov, Furlanije, Tržaškega zaliva, Krasa, Vipavske doline in Trnovskega gozda.

Salite le 144 scale della torre di Gonjače. Con i suoi 23 metri di altezza regola una vista eccezionale dei colli del Brda, che si spinge fino alle Alpi Giulie e Carniche e alle Dolomiti, abbraccia il Friuli, il Golfo di Trieste e il Carso e riesce a toccare anche la Valle del Vipava e l'altopiano di Trnovoški gozd.

Walk the 144 steps up the 23 m high tower in Gonjače, which offers a view across the hills of all of Goriska brda and even as far as the Julian and Carnic Alps, the Dolomites, across the Friuli region, the Gulf of Trieste, the Carso and reaches also the Vipava Valley and the high plateau of Trnovoški gozd.

5

CERKVICA SV. KRIŽA

**CHIESETTA DELLA SANTA CROCE /
THE CHAPEL OF THE HOLY CROSS**

Nad vasjo Kojsko kraljuje podružnična romarska cerkvica Sv. Križa. Gotska cerkvica ima za Slovenijo nenavadni zvonik, ki bolj kot na cerkveni stolp spominja na majhno utrdbbo. Do cerkve vodijo postaje kapelic križevega pota, ki popolnoma zaživijo ob procesiji na dan Sv. Križa. Pravi biser zakladov izjemne umetniške vrednosti predstavlja edini skoraj popolnoma ohranjeni gotski krilni oltar v Sloveniji iz leta 1515, ki je najverjetneje sad beljaške rezbarske delavnice.

Sopra il paese di Kojsko si erge la chiesetta gotica della Santa Croce, che sfoggia un campanile peculiare, rassomigliante a una piccola torre di guardia. Lungo la strada che conduce alla chiesetta sono presenti i capitelli votivi rappresentanti le stazioni della Via Crucis, un percorso che prende vita in occasione della festa della Santa Croce. Una vera gemma di straordinario valore artistico è l'altare della chiesetta, risalente al 1515. E' infatti l'unico altare a pale in stile gotico in Slovenia quasi interamente conservato. Si presume sia stato realizzato da una bottega dei falegnami di Villaco (Austria).

Above the village of Kojsko rises the pilgrimage chapel of ease of the Holy Cross. This Gothic church features an unusual belfry, more a barbican than bell tower. The road to the chapel is lined by wayside shrines with Stations of the Cross, which come alive during the procession on the Feast of the Cross. A true gem of extraordinary artistic value is the chapel's altarpiece from 1515, the only Gothic winged altar in Slovenia that is almost completely preserved. It was presumably produced by a Villach (Austria) woodcraft workshop.

3

DOBROVSKA GRAŠČINA

**IL CASTELLO DI DOBROVO /
THE DOBROVO MANOR**

Viteška dvorana in razkošno dvorišče renesančnega gradu Dobrovo gostita kulturne prireditve in poroke. V gradu sta na ogled tudi največja evropska zbirka grafičnih del svetovno znane umetnika briškega rodu, Zorana Mušiča, in muzejska zbirka nekdanjega lastnika gradu, grofa Silveria de Baguerja.

La sala dei cavalieri e il sontuoso cortile del castello di Dobrovo, un palazzo di stile rinascimentale, ospitano eventi culturali e matrimoni. Il castello espone la più grande collezione in Europa di litografie realizzate dal rinomato artista Zoran Mušič, nato a Goriška Brda, e la collezione museale del proprietario del castello di un tempo, Conte Silverio de Baguer.

The Knights' Hall and the palatial courtyard of the Renaissance manor Dobrovo host cultural events and weddings. The manor house, built on the remains of a mediaeval castle, also displays the largest European collection of graphic art by the world-renowned artist from this region, Zoran Mušič, and the museum collection of the former owner of the manor, count Silverio de Baguer.

4

VILA VIPOLŽE

VILLA VIPOLŽE / THE VIPOLŽE VILLA

Najlepša renesančna vila v Sloveniji je bila sprva lovski dvorec goriških grofov. Benečani so jo kasneje preoblikovali v elegantno stavbo pravokotne oblike z dvema stolpičema, katerim je služila kot poletna rezidenca z zelenim parkom, kjer kraljuje večstoletne in najstarejše na Slovenskem rastoče ciprese. Po obnovitvenih delih leta 2015 navdušuje z novim kongresnim, kulturnim in družbenim središčem ter organizacijo dogodkov s pridihom beneške elegancije in briškega gostoljubja.

La più bella villa rinascimentale in Slovenia fu inizialmente una palazzina di caccia dei Conti di Gorizia. I suoi proprietari successivi, i veneziani, ai quali serviva da residenza estiva, la trasformarono in un elegante edificio rettangolare fiancheggiato da due torri basse e con un parco verde, nel quale ancora oggi regnano i cipressi centenari, i più longevi in Slovenia. Grazie ai lavori di restauro eseguiti nel 2015, la villa affascina con il suo nuovo centro culturale, sociale e di convegni, sede di eventi che si contraddistinguono per la fusione tra l'eleganza veneziana e l'ospitalità del Brda.

The most beautiful Renaissance villa in Slovenia was initially a hunting lodge of the Counts of Gorizia. It was later transformed into an elegant rectangular building with two low corner towers by its Venetian owners, to whom it served as a summer residence. Its green park is dominated by century-old cypress trees, the oldest in Slovenia. Following the renovation works in 2015, the villa fascinates with its new congress, cultural and social centre and events distinguished by a fusion of Venetian elegance and Brda hospitality.

6

KORITA Z NARAVNIM MOSTOM

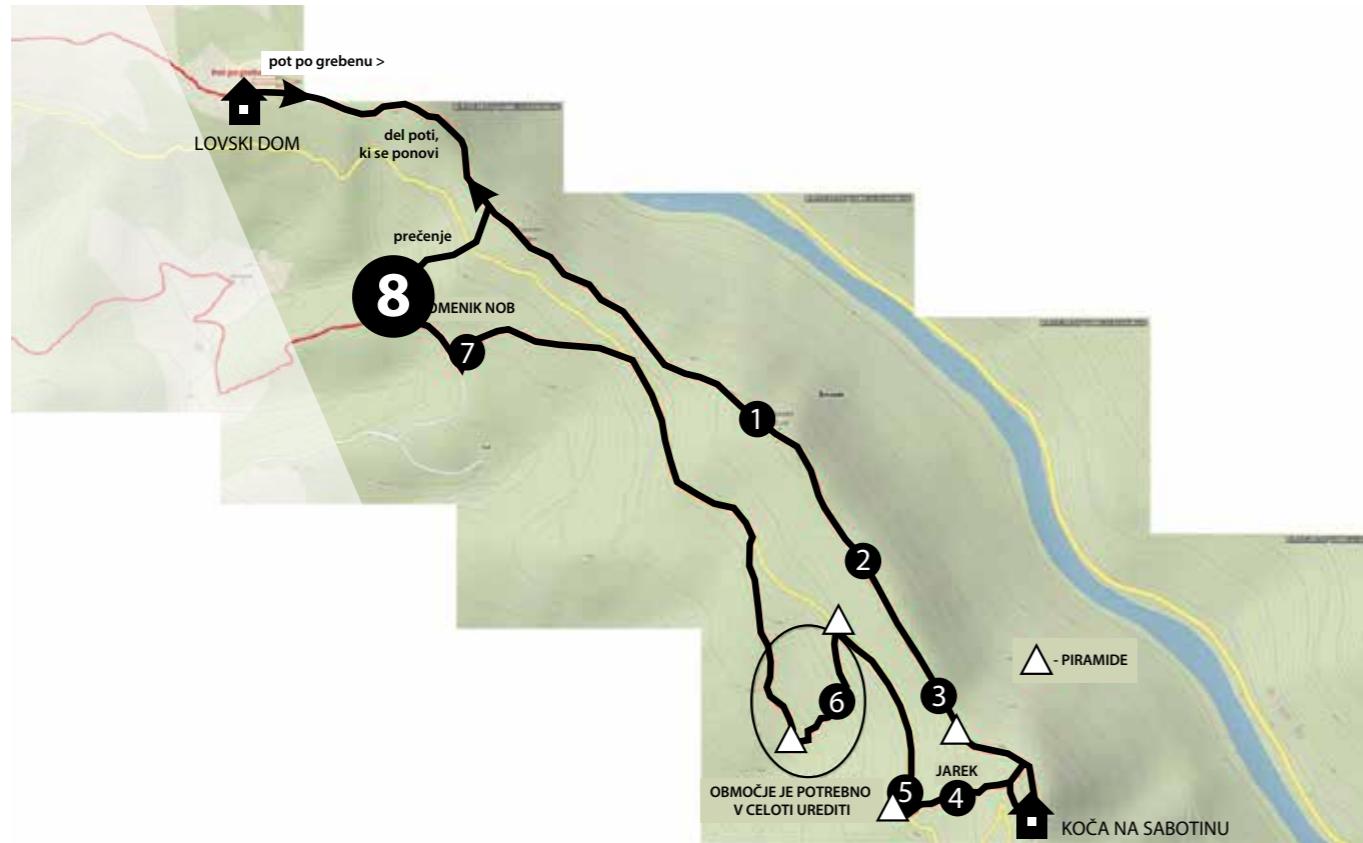
**CONCHE CON UN PONTE NATURALE /
GORGES WITH A NATURAL BRIDGE**

Naravna znamenitost, ena najlepših te vrste v Sloveniji, vas bo očarala v vseh letnih časih, poleti pa se boste tu tudi prijetno ohladili. Krčnik je približno 5 metrov dolg in dober meter debel naravni kamnit most nad istoimenskimi koriti, ki jih je – tako kot čudovite tolirune Kotline nekoliko nižje – izdolbel potok Kožbarjšček.

Questo monumento naturale, uno dei più belli nel suo genere in Slovenia, ammalia in tutte le stagioni dell'anno e in estate dona pure rinfresco. Krčnik è un ponte naturale lungo circa cinque metri e largo un metro che scavalcava le oromorfe conche, scavate – come gli stupendi tonfani di Kotline un poco più a valle – dal torrente Kožbarjšček.

This natural sight, one of the most beautiful of its kind in Slovenia, is enchanting in all seasons of the year, but in summer it is refreshing. Krčnik is about a 5 m long and 1 m thick natural stone bridge spanning the hornomous gorges, which were carved – just like the marvellous potholes of Kotline a little further down – by the Kožbarjšček Stream.

Točka M 8 / OPIS

Popis opreme:

- Območje obeležja se utrdi in nasuje s finim peščenjakovim peskom.
- Polkrožna kompozicija klopi in table (iz betona, macesnovega lesa in kortena)

Točka M 8 / VSEBINE

Vsebina na tabli:

SABOTIN PO 1. SV. VOJNI

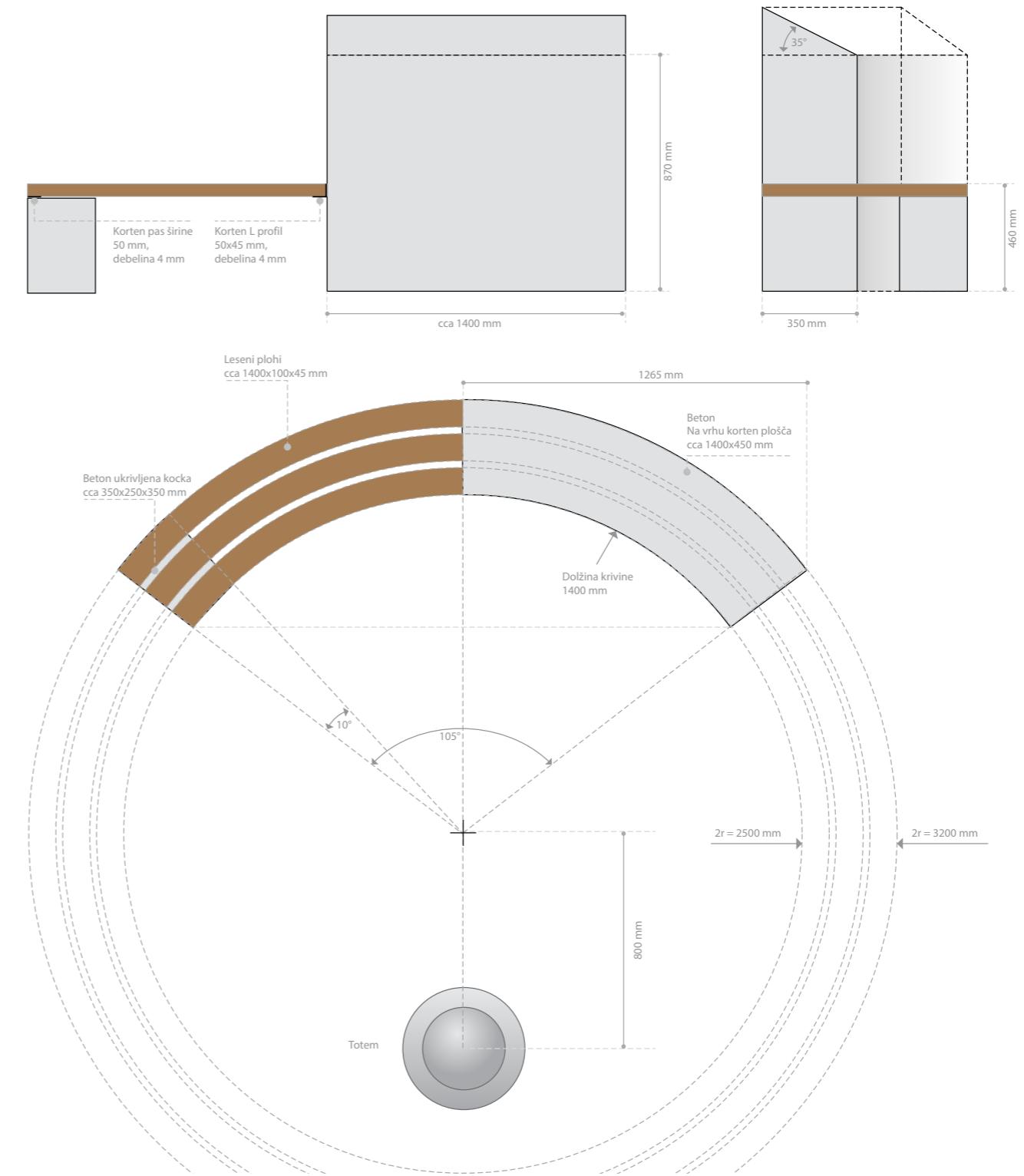
Leta 1922 je italijanska vlada v spomin na medvojne dogodke in ogromni krvni davek, ki ga je terjala prva svetovna vojna, ustanovila več spominskih parkov, med drugim tudi na Sabotinu. Območje Sabotina je bilo proglašeno za t.i. sveto cono (»zona sacra«) in urejeno v muzej na prostem, ki je bil dobro obiskan do leta 1938, ko je ponovno zavel duh vojne. Druga svetovna vojna tu ni pustila večjih sledi, je pa po kapitulaciji Italije leta 1943 zapuščeno območje Sabotina postalo kraj vsespolnega plenjenja. S podpisom Pariške mirovne pogodbe leta 1947 je bila začrtana nova meja z nevsakdanjim potekom po grebenu Sabotina, ki je spominski park razdelila med Jugoslavijo in Italijo. Na mejnih stražnicah se je izvajal nadzor, dostop do vrha hriba je bil mogoč le s posebno dovolilnico. V želji po zaznamovanju svojega ozemlja sta Italija in Jugoslavija na hrib postavili vsaka svoj napis z kamnov, »W L'ITALIA« (»Živila Italija«) in »NAŠ TITO«. Potem ko je Slovenija leta 1991 razglasila samostojnost, so se obmejne karavle na Sabotinu izpraznile, zmanjšala se je tudi prisotnost italijanske vojske ob meji. Od vstopa Slovenije v EU leta 2004 in dokončnega padca meje leta 2007 je nekdaj razdeljeno območje simbolno spet združeno, danes tudi pod okriljem muzeja na prostem Parka miru, ki je del (čezmejne) Poti miru od Alp do Jadrana.

»Osimska cesta«

Goriška Brda so bila dolgo odrezana od krajev na Goriškem polju, dokler ni bila v osemdesetih letih zgrajena t.i. osimska cesta, danes pogosteje imenovana kar briška cesta. Trasa poteka po južnem pobočju Sabotina in je delno speljana po italijanskem ozemlju. Cesta je bila za Brice neprecenljivega pomena, saj so izboljšane prometne povezave Goriškim brdom odprle nove možnosti razvoja in kmalu prinesle tudi prve rezultate.

- Briška cesta prečka Sočo nekoliko niže od imenitnega železniškega mostu z največjim kamnitim lokom na svetu, ki so ga avstro-ogrski enote v 6. soški bitki avgusta 1916 ob umiku iz Gorice razstrelile.
- Novica o odprtju ceste prijateljstva v lokalnem italijanskem časopisu

Točka M 8 / IZGLED in IZVEDBA

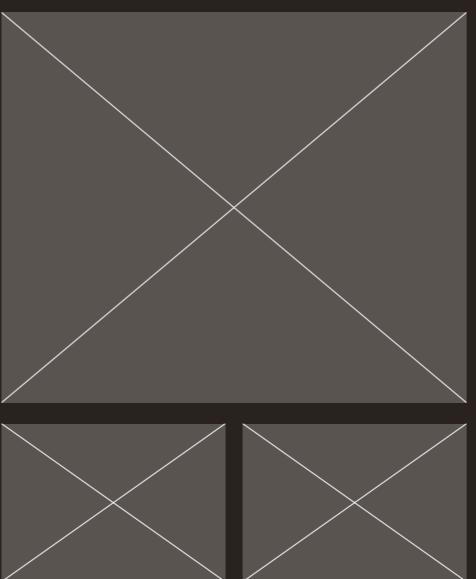

SABOTIN PO PRVI SVETOVNI VOJNI / IL MONTE SABOTINO DOPO LA GRANDE GUERRA / SABOTIN AFTER THE GREAT WAR

■ Leta 1922 je italijanska vlada v spomin na medvojne dogodke in ogromni krvni davek, ki ga je terjala prva svetovna vojna, ustanovila več spominskih parkov, med drugim tudi na Sabotinu. Območje Sabotina je bilo proglašeno za t. i. sveto cono (»zona sacra«) in urejeno v muzej na prostem, ki je bil dobro obiskan do leta 1938, ko je ponovno zavel duh vojne. Druga svetovna vojna tu ni pustila večjih sledi, je pa po kapitulaciji Italije leta 1943 zapuščeno območje Sabotina postalo kraj vsesplošnega plenjenja. S podpisom Pariške mirovne pogodbe leta 1947 je bila začrtana nova meja z nevsakdanjimi potekom po grebenu Sabotina, ki je spominski park razdelila med Jugoslavijo in Italijo. Na mejnih stražnicah se je izvajal nadzor, dostop do vrha hriba je bil mogoč le s posebno dovolilnico. V želji po raznamovanju svojega ozemlja sta Italija in Jugoslavija na hrib postavili vsaka svoj napis iz kamnov, »W L'ITALIA« (»Živela Italija«) in »NAŠ TITO«. Potem ko je Slovenija leta 1991 razglasila samostojnost, so se obmejne karavle na Sabotinu izpraznile, zmanjšala se je tudi prisotnost italijanske vojske ob meji. Od vstopa Slovenije v EU leta 2004 in dokončnega padca meje leta 2007 je nekdaj razdeljeno območje simbolno spet združeno, danes tudi pod okriljem muzeja na prostem Parka miru, ki je del (čezmejne) Poti miru od Alp do Jadrana.

■ Nel 1922, in memoria degli eventi della guerra e del terribile spargimento di sangue che ne conseguì, il governo italiano realizzò diversi parchi commemorativi, uno anche sul Sabotino. L'area della montagna fu dichiarata Zona Sacra e convertita in un museo all'aperto, che attrasse numerosi visitatori fino al 1938, quando i venti di guerra spirarono di nuovo. Gli impatti della seconda guerra mondiale su questa zona furono decisamente meno devastanti, ma sfortunatamente, dopo la capitolazione dell'Italia nel 1943, l'area abbandonata del Sabotino divenne un luogo di diffusi saccheggi. Nel 1947, con il Trattato di pace di Parigi si definì un nuovo confine dal tracciato insolito, che passava per il crinale del Sabotino, dividendo il parco commemorativo tra l'Italia e la Jugoslavia. Sulla frontiera i soldati facevano la sentinella e l'accesso alla cima della montagna era possibile solo con un permesso speciale. Nel desiderio di contrassegnare il proprio territorio, l'Italia e la Jugoslavia eressero ciascuna la sua scritta lapidea, componendo rispettivamente con i massi del posto "W L'ITALIA" e "NAŠ TITO" (Nostro Tito). Poco dopo l'indipendenza della Slovenia nel 1991, le garitte sul Sabotino furono abbandonate e la presenza dell'esercito italiano lungo il confine diminuì. Dall'entrata della Slovenia nell'Unione Europea nel 2004 e lo smantellamento della frontiera nel 2007, l'area precedentemente divisa è simbolicamente riunificata, oggi anche sotto l'egida del museo transfrontaliero all'aperto Parco della pace.

■ In memory of wartime events and the devastating death toll they exacted, the Italian government set up several memorial parks in 1922, including one on Sabotin. The area of the mountain was proclaimed a sacred site ("zona sacra") and arranged into an open-air museum, which attracted numerous visitors until 1938, when the winds of war rose again. The impacts of WWII on Sabotin were incomparably lesser, but sadly, after Italy's capitulation in 1943, it became a place of widespread looting. With the Paris Peace Treaty in 1947, a new border with an unusual course was drawn along the mountain ridge, dividing the memorial park between Italy and Yugoslavia. Soldiers would stand sentinel at frontier guardhouses, and access to the mountain peak was only possible with a special permit. In their desire to mark their territories, Italy and Yugoslavia each erected their signs, spelling out with stones "W L'ITALIA" (Long live Italy) and "NAŠ TITO" (Our Tito), respectively. Soon after Slovenia proclaimed its independence in 1991, the guardhouses on Sabotin were abandoned and the presence of the Italian army along the border decreased. Since Slovenia's accession to the European Union in 2004 and the virtual elimination of the border in 2007, the formerly divided area has been symbolically re-unified, today under the auspices of the cross-border open-air museum Park of Peace.

»OSIMSKA CESTA«

"STRADA DI OSIMO" / "Osimo Road"

■ Goriška Brda so bila dolgo odrezana od krajev na Goriškem polju, dokler ni bila v osemdesetih letih zgrajena t. i. osimska cesta, danes pogosteje imenovana kar briška cesta. Trasa poteka po južnem pobočju Sabotina in je delno speljana po italijanskem ozemljju. Cesta je bila za Brice neprecenljivega pomena, saj se izboljšane prometne povezave Goriškim Brdom odprle nove možnosti razvoja in kmalu prinesle tudi prve rezultate.

■ L'area di Goriška Brda era stata a lungo tagliata dagli insediamenti nella pianura di Gorizia, finché negli anni '80 non è stata costruita la cosiddetta Strada di Osimo. Oggi più comunemente conosciuta come la Strada del Brda. Il suo tracciato scorre lungo il versante meridionale del Sabotino e attraversa, in parte, anche il territorio italiano. Per gli abitanti dell'area ebbe un'importanza inestimabile, poiché portò nuove possibilità di sviluppo e molto presto anche i primi risultati.

■ The Goriška Brda region was long cut off from other towns on the Gorizia Plain; then the so-called Osimo Road was built in the 1980s, now more often referred to as the Brda Road. Its route runs along the southern slopes of Sabotin and, in part, over Italian territory, as well. The road proved invaluable to the inhabitants of Goriška Brda, as the improved traffic connections opened new possibilities of development for the region and soon yielded the first results.

1 Brška cesta prečka Sočo nekoliko niže od imenitega želeniškega mostu z največjim kamnitim lokom na svetu, ki so ga avstro-grcke ente v 6. solki biki avgusta 1916 ob urniku iz Gorice razstrelile

La Strada del Brda attraversa l'Isonzo a valle dell'impressionante ponte ferroviario ed è il più grande arco di pietra ed è stato fatto saltare in aria dalle truppe austro-ungariche ai loro ritiri da Gorizia alla fine della sesta battaglia dell'Isonzo nel 1916, e più tardi ricostruito.

The Brda Road crosses the Soča just downstream from the remarkable railway bridge with the largest stone span in the world, which was blown up by the Austro-Hungarian soldiers on their retreat from Gorizia in August 1916, in the Sixth Battle of the Isonzo, and later rebuilt.

2 Novica o odprtju ceste prijateljstva v lokalnem italijanskem Casopisu

La notizia dell'inaugurazione della Strada di Osimo nella stampa locale italiana.

The news of the opening of this road of friendship, as they called it, in the local Italian press.

**SABOTIN
PARK MIRU**
Sabotino – Parco della pace

4. MUZEJ NA PROSTEM INFORMACIJSKE TOČKE

5.1 / MUZEJ NA PROSTEM

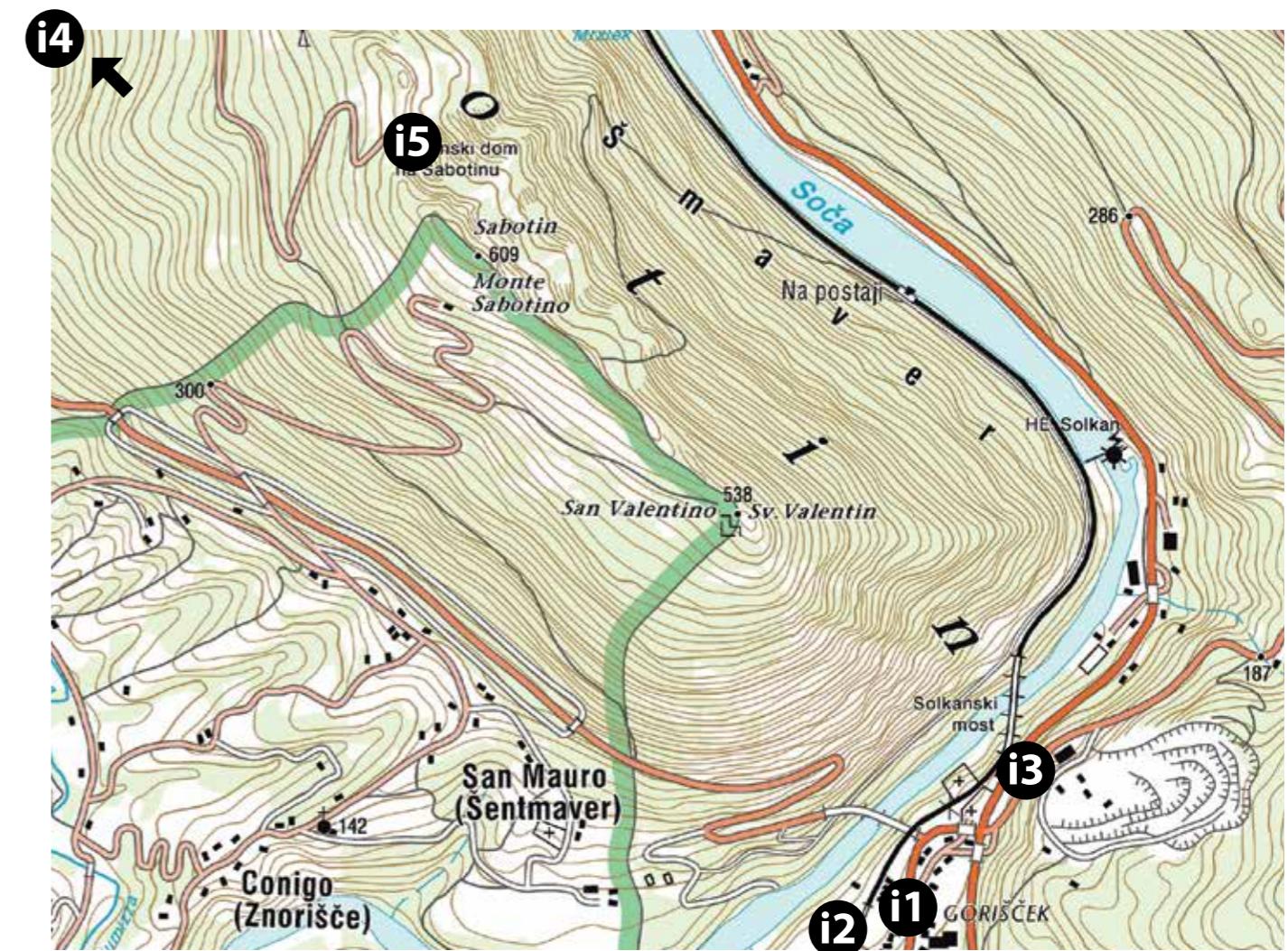
Na Sabotinu je že sedaj urejen muzej na prostem. Prikazan je sistem kavern ob bivši vzpenjači avstro-ogrsko vojske, ki se je na Sabotinu oskrbovala s pomočjo tovorne žičnice in manjšega vodovoda. Prav tako je za obiskovalce zelo lepo urejen sistem kavern zahodno od nekdanje stražnice. Sprehoditi se je mogoče v impresivni galeriji avstro-ogrskih kavern, ki jih je po zavzetju Sabotina v šesti soški bitki italijanska vojska preuredila za svoje potrebe in vanje namestila topove, s katerimi so obstreljevali položaje avstro-ogrsko vojsko na Kuku, Sveti gori, Vodicah in Škabrijelu. Na poti po grebenu od nekdanje stražnice do Sv. Valentina, so vidni še mejni kamni, obnovljene ruševine cerkvenega kompleksa in napis Tito.

Muzej na prostem se lahko vključi v tematsko krožno pot, tako da se uredi le nekaj manjših dodatnih označitev na posameznih lokacijah, ki so oblikovno in vsebinsko skladne z glavnimi temami interpretacijskega načrta. Druge ureditve niso predvidene, saj bi lahko skazile avtentičnost območij. Namesto opreme za interpretacijo teh območij, se raje izbere mobilno aplikacijo (npr. Nexto), ki obiskovalce popelje v razkritje teh območij z avdio pripovedjo razburljivih zgodb. Prednost tega interpretacijskega sredstva je preprosta uporaba na pametnem telefonu, samodejno sprožanje vsebin v neposredni bližini znamenitosti in opozarjanje na nove v bližnji okolini ter večjezična podpora do 33 jezikov.

5.2 / INFORMACIJSKE TOČKE

Opis

Piramide, ki niso vključene v krožno pot, bi služile kot informacijske točke, kjer so predstavljene splošne informacije o Sabotinu - parku miru skupaj z zemljevidom. Grafika tabel sledi celostni podobi Sabotina - parka miru.

- i1** Glavno parkirišče pri mostu
- i2** Pri kajak centru
- i3** Pod železniškim mostom
- i4** Odcep za Gonjače
- i5** Na vrhu Sabotina

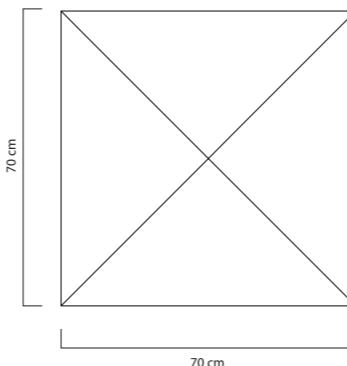
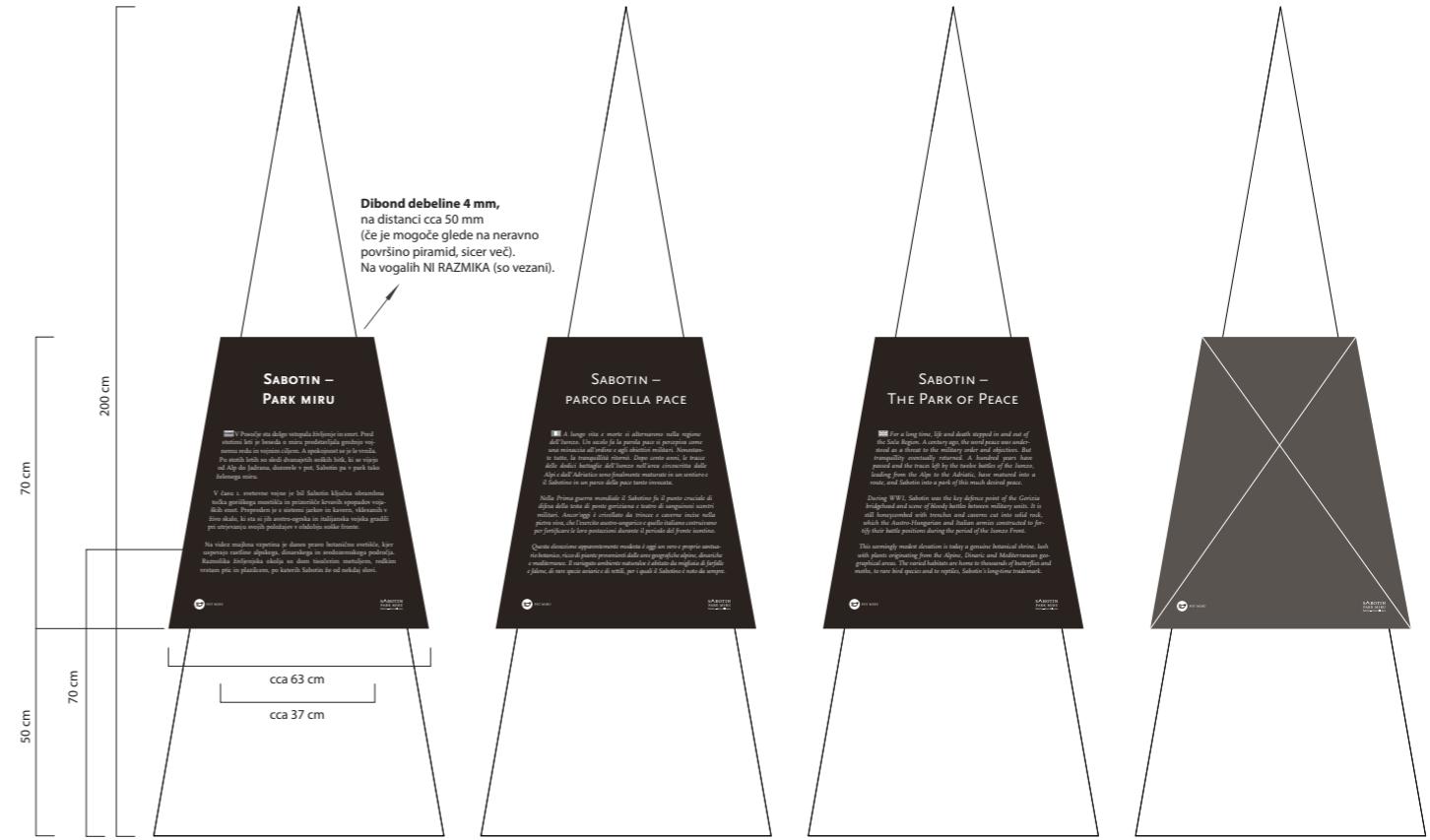
Splošne vstopne piramide »Sabotin – park miru«: i1, i2, i5 / VSEBINA, IZGLED, IZVEDBA

SABOTIN – PARK MIRU

V Posočje sta dolgo vstopala življenje in smrt. Pred stotimi leti je beseda o miru predstavljala grožnjo vojnemu redu in vojnim ciljem. A spokojnost se je le vrnila. Po stotih letih so sledi dvanajstih soških bitk, ki se vijejo od Alp do Jadrana, dozorele v pot, Sabotin pa v park tako želenega miru.

V času 1. svetovne vojne je bil Sabotin ključna obrambna točka goriškega mostišča in prizorišče krvavih spopadov gorskih vojaških enot. Prepreden je s sistemmi jarkov in kavern, vklesanih v živo skalo, ki sta si jih avstro-ogrška in italijanska vojska gradili pri utrjevanju svojih položajev v obdobju soške fronte.

Na videz majhna vzpetina je danes pravo botanično svetišče, kjer uspevajo rastline alpskega, dinarskega in sredozemskega področja. Raznolika življenjska okolja so dom tisočerim metuljem, redkim vrstam ptic in plazilcem, po katerih Sabotin že od nekdaj slovi.

Popis manjkajočih vsebin:

- besedila (angleški in italijanski prevod)
- črtne ilustracije:
- zemljevid Sabotina – parka miru

Tematska vstopna piramida: i3 / VSEBINA, IZGLED, IZVEDBA

SABOTIN – PARK MIRU

V času 1. svetovne vojne je bil Sabotin ključna obrambna točka goriškega mostišča in prizorišče krvavih spopadov gorskih vojaških enot. Prepreden je s sistemi jarkov in kavern, vklesanih v živo skalo, ki sta si jih avstro-ogrška in italijanska vojska gradili pri utrjevanju svojih položajev v obdobju soške fronte.

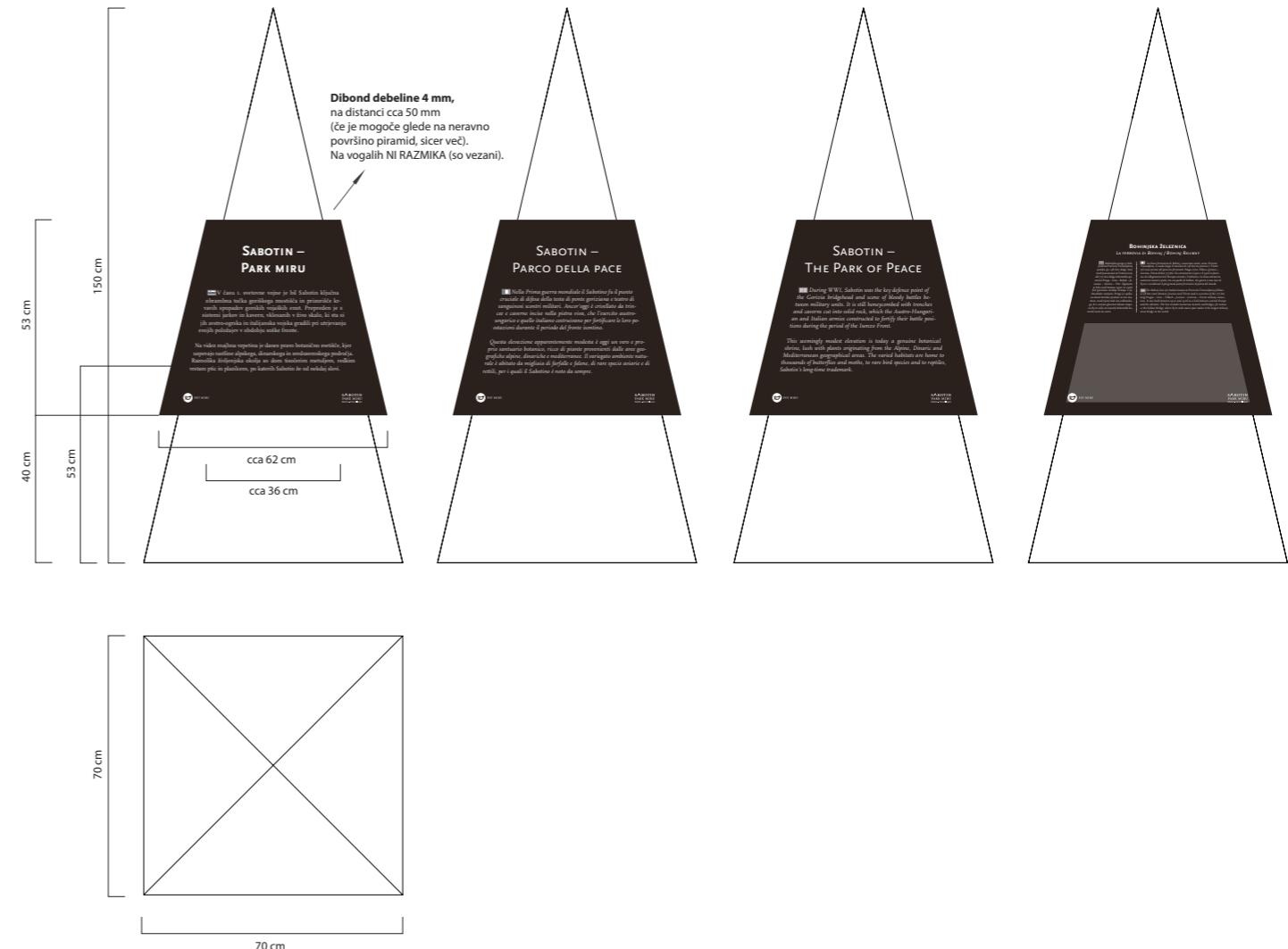
Na videz majhna vzpetina je danes pravo botanično svetišče, kjer uspevajo rastline alpskega, dinarskega in sredozemskega področja. Raznolika življenska okolja so dom tisočerim metuljem, redkim vrstam ptic in plazilcem, po katerih Sabotin že od nekdaj slovi.

BOHINJSKA ŽELEZNICA

Bohinjska proga (v italijanščini Ferrovia Transalpina) poteka po 158 km dolgi trasi med Jesenicami in Trstom in je del 717 km dolge železniške povezave Praga – Linz – Beljak – Jesenice – Gorica – Trst. Zgrajena je bila med letoma 1900 in 1906 kot povezava srednje Evrope z Jadranskim morjem. Proga je speljana skozi številne predore in čez mostove, med njimi tudi čez solkanskega, ki s svojim glavnim lokom razpona 85 m velja za največji železniški kamniti most na svetu.

Popis manjkajočih vsebin:

- besedila (angleški in italijanski prevod)
- črtne ilustracije:
- zemljevid Sabotina – parka miru, na njem označena Bohinjska železnica

Tematska vstopna piramida: i4 / VSEBINA, IZGLED, IZVEDBA

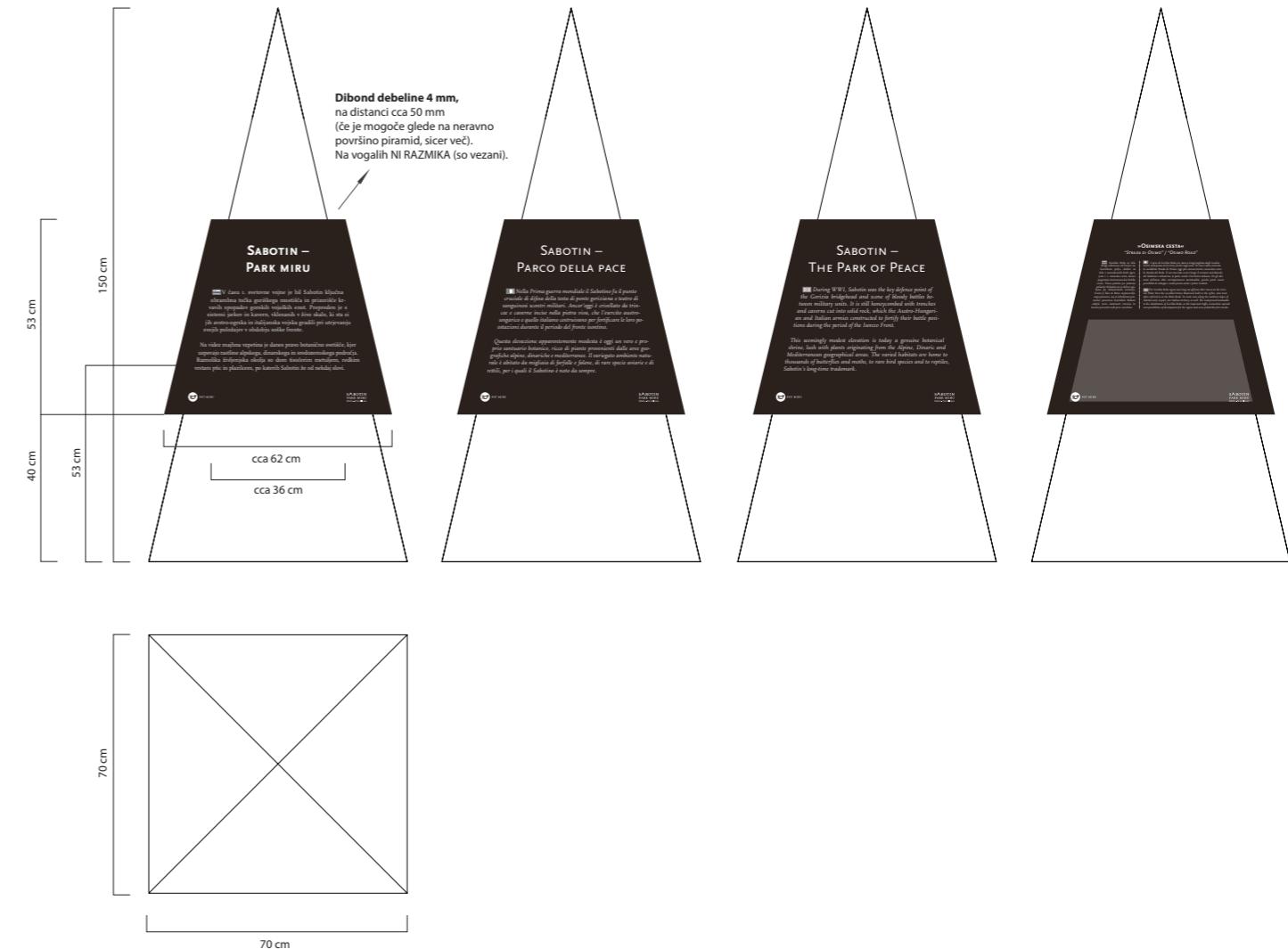
SABOTIN – PARK MIRU

V času 1. svetovne vojne je bil Sabotin ključna obrambna točka goriškega mostišča in prizorišče krvavih spopadov gorskih vojaških enot. Prepreden je s sistemi jarkov in kavern, vklesanih v živo skalo, ki sta si jih avstro-ogrška in italijanska vojska gradili pri utrjevanju svojih položajev v obdobju soške fronte.

Na videz majhna vzpetina je danes pravo botanično svetišče, kjer uspevajo rastline alpskega, dinarskega in sredozemskega področja. Raznolika življenska okolja so dom tisočerim metuljem, redkim vrstam ptic in plazilcem, po katerih Sabotin že od nekdaj slovi.

»OSIMSKA CESTA«

Goriška brda so bila dolgo odrezana od krajev na Goriškem polju, dokler ni bila v osemdesetih letih zgrajena t.i. osimska cesta, danes pogosteje imenovana kar briška cesta. Trasa poteka po južnem pobočju Sabotina in je delno speljana po italijanskem ozemlju. Cesta je bila za Brice neprecenljivega pomena, saj so izboljšane prometne povezave Goriškim brdom odprle nove možnosti razvoja in kmalu prinesle tudi prve rezultate.

Popis manjkajočih vsebin:

- besedila (angleški in italijanski prevod)
- črtne ilustracije:
- zemljevid Sabotina – parka miru, na njem označena »Osimska cesta«

5. OSTALE VSEBINE

5.1 / APLIKACIJA NEXTO

Mobilna aplikacija Nexo za pametne telefone je namenjena za samostojno navigiranje in podajanje informacij med obiski muzejev, območij, tematskih poti ali krajev. Na kratko – Nexo je mobilni turistični vodič. Uporabnik sprejema podatke v besedilni, slikovni, video in zvočni oblikih. Na voljo je za Android in iOS.

V primeru Sabotina bi aplikacijo lahko uporabili za:

- Center za obiskovalce
- Muzej na prostem (podan je primer)
- Sabotinska krožna pot

PRIMER: Muzej na prostem

Točke:

- Hrib spremenjen v ogromno trdnjavovo
- »Galerija armata«
- Tovorna žičnica
- Avstro-ogrške barake »Lastovičja gnezda«
- Življenje v kaverni
- Vodna cisterna
- Častniška kopalnica
- Strelski jarki

*** Opomba:** Slikovno gradivo na desni prikazuje grafični primer naslovne strani in treh posameznih točk. Nadgradi se jih tudi z zvočnim zapisom. Na voljo je možnost izbire jezika.

Primer naslovne strani:

Primer podstrani (posameznih točk):

Naročnik: **Posoški razvojni center**

Izvajalec: **Barbara Kogoj**

Ilustracije: Gorazd Koščak

Tehnična pomoč: Gorazd Koščak, Urška Šantelj, Aleš Šuligoj (Stolp d.o.o.)

Strokovni pregled: Fundacija Pot miru, David Erik Pipan (zgodovina), ZRSVN OE Nova Gorica (flora in favna), Erika Kovačič Marinič (Mala sabotinska pot), Bojan Zardavec (metulji)

Lektura vsebin: Petra Berlot Kužner